

Na osnovu člana 67. st. 1. i 4. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 88/17, 27/18 – dr. zakon i 10/19),

Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi

PRAVILNIK

o dopunama Pravilnika o planu nastave i učenja za peti i šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja i programu nastave i učenja za peti i šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja

Član 1.

U Pravilniku o planu nastave i učenja za peti i šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja i programu nastave i učenja za peti i šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik”, br. 15/18 i 18/18) u delu: „PROGRAM NASTAVE I UČENJA ZA ŠESTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA” odeljak: „3. OBAVEZNI PREDMETI”, posle predmeta: „SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST”, dodaju se programi predmeta: „MATERNJI JEZIK” i to: „ALBANSKI JEZIK, BOSANSKI JEZIK, BUGARSKI JEZIK, MAĐARSKI JEZIK, RUMUNSKI JEZIK, RUSINSKI JEZIK, SLOVAČKI JEZIK i HRVATSKI JEZIK”, koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

U programu predmeta: „LIKOVNA KULTURA”, posle tačke: „III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA”, dodaje se tačka: „IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU LIKOVNA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE”, koja je odštampana uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U programu predmeta: „MUZIČKA KULTURA”, posle tačke: „III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA”, dodaje se tačka: „IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE”, koja je odštampana uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U programu predmeta: „ISTORIJA”, posle tačke: „III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA”, dodaje se tačka: „IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU ISTORIJA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE”, koja je odštampana uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U delu: „4. IZBORNI PROGRAMI”, posle programa predmeta: „DRUGI STRANI JEZIK”, dodaju se programi predmeta: „MATERNJI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE”, i to: „BUGARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, MAĐARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, ROMSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, RUMUNSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, RUSINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, SLOVENAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, UKRAJINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE i MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE”, koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku RS – Prosvetnom glasniku”, a primenjuje se počev od školske 2019/2020. godine.

Broj 110-00-61/2019-04

U Beogradu, 22. marta 2019. godine

Ministar,

Mladen Šarčević, s.r.

Naziv predmeta: MATERNJI JEZIK

ALBANSKI JEZIK

GJUHA DHE LETËRSIA SHQIPE

HYRJE

Nëpërmjet kësaj lënde, nxënësit pasurojnë fjalorin, mësojnë përdorimin e kategorive gramatikore, rregullat kryesore të saj dhe drejtshkrimin, mësojnë si të ndërtojnë dhe të vlerësojnë rrëfimin, përshkrimin, komentin, argumentin, informatën etj., zhvillojnë imagjinatën dhe kultivojnë aftësitë e tyre për të gjykuar.

Në këtë klasë, nxënësit zhvillojnë aftësitë dhe shkathtësitë e përdorimit të gjuhës, njohin, analizojnë dhe shkruajnë tekste të ndryshme letrare dhe jo letrare, shprehin drejt dhe qartë me gojë dhe me shkrim në situata të ndryshme, krijojnë një tekst, tregojnë një ngjarje, argumentojnë një pikëpamje, hartojnë shkrime të argumentuara dhe të marrin pjesë rregullisht në debate, përdorin gjuhën në përputhje me situatat konkrete të komunikimit dhe zhvillojnë shkathtësitë e lexim-kuptimit. Thelbin e mësimin të Gjuhës shqipe në shkollë e përbën formimi i shprehive të përdorimit të gjuhës me gojë dhe me shkrim dhe njohja e modeleve

Emërtimi i kulturore e estetike të domosdoshme për formimin e tyre kulturor.
lëndës

QËLLIMI

Qëllimi i mësimin të Gjuhës dhe Letërsisë shqipe në klasën e gjashtë është që nxënësi të aftësohet të përdorë drejtë gjuhën shqipe në situata të ndryshme gjatë procesit të komunikimit, në të folur e në të shkruar; që me anë të leximit dhe shpjegimit të veprave letrare të zhvillojë kompetencat e leximit, të cilat krahas njohurive letrare përfshijnë fantazinë dhe emocionet, kujtimet, hulumtimet; nxitjen e imagjinatës dhe sensibilitetit artistik, përjetimit estetik dhe mendimin kritik, gjykimin moral dhe bashkim mendimesh, ideshë; që me leximin e llojeve të veprave adekuate të aftësohet që të ketë qasje të duhur ndaj veprës dhe gjatë komentimit të zbulojë shtresa dhe kuptime të ndryshme; të arrijë njohuri themelore për vendin, rolin dhe rëndësinë e gjuhës dhe letërsisë në kulturë, si dhe në arsimimin media; të arrijë dhe zhvillojë njohuri të gjera humane dhe të mësojë si të lidhë në mënyrë funksionale përmbajtjet e fushave lëndore. përforsimin dhe zhvillimin e njohurive të përvetësuara më parë. Kjo nënkupton: zhvillimin e shkathtësive të komunikimit në situata të ndryshme, zhvillimin e kulturës gjuhësore dhe formimin kulturor, zhvillimin emocional, krijues, estetik dhe etik

	përmes shkathtësive të komunikimit, zhvillimin e vetëbesimit dhe të menduarit e pavarur, zhvillimin e përdorimit të gjuhës letrare si dhe përgatitjen e nxënësit për të mësuar gjatë gjithë jetës.	
Klasa	E gjashtë	
Fondi vjetor orëve	i 144 orë	
Lënda	Gjuha dhe Letërsia shqipe	Klasa e VI-të
Fondi orëve	i Javor	Vjetor
Numri orëve	i 4	144
	Temat dhe rezultatet e të nxënit	
	Nxënësit në klasën e gjashtë arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës, për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të lëndës së Gjuhës dhe Letërsisë shqipe për arsimin fillor:	
REZULTATET		
Pas mbarimit të temës/fushës së njohurive të jetë në gjendje që:	FUSHA/TEMA	PËRMBAJTJA
– Identifikon tipare të prozës dhe poezisë;		Poezia e proza;
– Dallon elemente të teksteve të ndryshme letrare e jo letrare si : poezi, prozë, tekst dramatik, artikuj		Biografia dhe autobiografia,
– të gazetave apo revistave, tekstin biografik dhe autobiografik;		Shoqëria jonë dikur dhe sot;
– Lexon dhe krahason artikuj të ndryshëm që kanë të bëjnë me aktualitete nga shëndetësia, barazia gjinore, të drejtat e njeriut;	Letërsia Tekstet letrare	Njoftime, ftesa, falënderime, Urime,
– Shkruan sipas modeleve të teksteve jo letrare urime, informata lutje etj.	jo letrare	pjesë humoristike, raporte, informata;
– Shkruan ese të ndryshme letrare e jo letrare;		Lutje, qortime, këshilla, përshtypje,
– Njeh përshkrimin dhe rrëfimin;		shqetësime dhe dëshira përshtypje, preferencat;
– Komenton dhe shkruan për tekste		Ese;
		Përshkrimi e rrëfimi;
		Mediet (televizioni, radio),

apo emisione të ndryshme nga mediet.	shoqëria,
– Përshkruan jetën në vendlindje dhe në mërgatë;	Internet.
– Identifikon shkaktarët rreziqeve nga natyra dhe njeriu;	
– Dallon kuptimin figurativ nga ai jo figurative (kuptimi i parë);	Shprehjet e figurshme dhe frazeologjike
– Dallon dhe përdor figurat kryesore stilistike në të folur dhe në të shkruar;	(kuptimi i parë dhe i figurshëm; Tropet: figurat kryesore letrare/teksti
– Identifikon tipare letrare dhe joletrare;	letrar dhe joletrar;
– Dallon zhanret kryesore letrare;	Zhanret dhe kategoritë letrare: poezi, prozë, tekst dramatik;
– Kupton tiparet e subjektit, kompozicionit dhe temës;	Kritika, historia teoria, Subjekti, kompozicioni, tema, komentim i teksteve;
– Zhvillon strategjinë e lexim-kuptimit dhe komentimit të teksteve;	Lexim-kuptimi
– Dallon format e gjuhës standard nga ato dialektore;	Gjuha standarde dhe format dialektore
– Dallon intonacionin e fjalisë;	Fonetikë/fonologji: rrokja theksi intocioni, bashkëtingëlloret e zëshme dhe të pazëshme;
– Dallon llojet e fjalisë sipas intonacionit;	Leksikologji:Fjala dhe kuptimi i saj
– Dallon theksin e fjalisë.	
– Dallon rrokjen, theksin, intonacionin;	Gjuha Gramatika
– Dallon zanoret dhe bashkëtingëlloret sipas shqiptimit;	(Fonetika, Morfologjia, Sintaksa, Leksikologjia) Rrethanori i vendit, i kohës, i shkakut
– Përcakton theksin e fjalës dhe fjalisë;	si dhe përcaktori e ndajshimit;
– Pasuron fjalorin dhe njeh kuptimin e fjalës;	Morfologji: Emri kategoritë e tij gramatikore (gjinia asnjane, shumësi i
– Dallon dhe përdor në fjali kuptimin e parë të fjalëve dhe kuptimin e figurshëm;	emrave, kuptimet e rasave); Mbiemri dhe kategoritë e tij

– Dallon dhe përdor në fjali fjalët me shumë kuptime;	gramatikore
– Dallon kryefjalën, kallëzuesorin e kryefjalës, kundrinorin e drejtë dhe të zhdrejtë, rrethanorin e vendit, të kohës, të shkakut si dhe përcaktorin e	Përemrat vetorë, pyetës, lidhorë, të pacaktuar;
– ndajshtimin;	Folja
– Dallon emrin dhe kategoritë e tij;	Kohët e thjeshta dhe të përbëra të foljeve
– Dallon mbiemrin dhe kategoritë e tij (shkallët);	dhe kategoritë e saj;
– Dallon dhe përdor drejt përemrat vetorë, pyetës, lidhorë, të pacaktuar;	Format veprorë dhe joveprorë të foljeve;
– Dallon dhe përdor përemrat sipas situatave;	Folja, zgjedhimi i saj në mënyrën dëftore, lidhore dhe kohët e tyre;
– Dallon foljen, kohët e thjeshta dhe të përbëra të saj;	Fjalitë foljore dhe jofoljore;
– Dallon dhe kupton foljen, mënyrat veprorë dhe joveprorë;	Lidhëzat bashkërenditëse, dhe nënrenditëse;
– Dallon foljet sipas zgjedhimit nëpër mënyra dhe kohë;	Parafjalët sipas rasave;
– Dallon fjalinë foljore nga ajo jo foljore;	Ndajfoljet dhe llojet e saj;
– Dallon dhe përdor lidhëzat në të folur në lexuar dhe shkruar;	Fjalitë e thjeshtë dhe fjalitë e përbërë;
– Identifikon dhe përdor parafjalët në të folur në lexuar dhe shkruar;	Tipet kryesore të fjalive (dëftore, pyetëse, nxitëse, dëshirore, thirrmore)
– Njih strukturën e fjalisë së thjeshtë dhe të përbërë;	format e tyre (pohore, mohore);
– Dallon dhe përdor llojet kryesore të fjalive në të folur dhe të shkruar, format pohore e mohore;	Fjalitë e pavarura, kryesore dhe të varura;
– Dallon fjalitë e pavarura, kryesore dhe të varura;	Fjalëformimi: Përbërësit e fjalës (rrënja, tema, parashtesa, prapashtesa dhe mbaresa);
– Pasuron fjalorin dhe njih kuptimin e	Fjalët e prejardhura;
	Parashtesat dhe prapashtesa që krijojnë fjalë të prejardhura;

<p>fjalëve;</p>	<p>Drejtshkrimi;</p> <p>Apostrofi;</p> <p>Parafjala;</p> <p>Lidhëzat;</p> <p>Përdorimi i shkronjës së madhe tek emrat gjeografik, emrat e institucioneve, ndërmarrjeve ekonomike, institucioneve, organizatave;</p>
<p>– Dallon fjalët për kah ndërtimi dhe përdor përbërësit e saj për formimin e tyre;</p> <p>– Përdor dhe krijon fjalë të prejardhura, të përbëra dhe të Drejtëshkrimi përngjitura;</p> <p>– Përdorimi i drejtë i shkronjës së madhe (titujt e librave, revistave, gazetave etj.);</p>	<p>Fjalimi administrativ dhe joadministrativ;</p> <p>Përdorimi i thonjëzave;</p> <p>Drejtëshkrimi i mbiemrave me prapashtesa;</p> <p>Drejtëshkrimi i përemrit Ju në shenjë respekti; Drejtshkrimi i apostrofit;</p> <p>Drejtshkrimi i lidhëzave;</p> <p>Drejtshkrimi i parafjalëve;</p> <p>Përdor drejt pikën, presjen dhe pikëçuditjen në llojet e ndryshme të fjalisë.</p>
<p>– Zgjedh formën e përshtatshme për të përcjellë informacionin, idetë, ndjenjat dhe pikëpamjet e tij;</p> <p>– Merr pjesë në biseda shoqërore me moshatarët dhe të rriturit mbi tema të njohura duke pyetur dhe duke iu përgjigjur pyetjeve. Përdor forma të ndryshme të rrëfimit; për të dalluar Dalon elementet kryesore të subjektit të përrallës;</p> <p>– Lexon për të nxjerrë temën dhe mesazhin e përrallës;</p>	<p>Ritregimi, tregimi, përshkrimi, dallimi i ndryshimeve ndërmjet gjuhës së folur dhe asaj të shkruar;</p> <p>Teksti letrar;</p> <p>Teksti joletrar;</p> <p>Hartimi i letrës (private, e – mailit), shkrimi i lajmit, informacionit;</p> <p>Pasurimi i fjalorit (sinonimet, antonimet);</p>
<p>– Lexon për të dalluar veçoritë e</p>	<p>Fjalët dialektore dhe huazimeve – zëvendësimi i tyre me fjalë të</p>

dialektit gegërisht;

gjuhës letrare standarde;

– Përshkruan peizazhin dhe portretin;

– Rrëfen në vetën e parë dhe të tretë;

– Merr pjesë në dialog;

– Di të veçojë pjesët themelore të tekstit dhe të organizojë kuptimin e tekstit;

– Dallon qëllimin e komunikimit;

– Di si transmetohet **mesazhi** ndërmjet **dhënësit** dhe **marrësit**.

– Harton tekstin e folur ose të shkruar rreth përjetimeve të tij për tekstin letrar dhe temave në jetën e përditshme si dhe botën e fantazisë, duke veçuar idetë kryesore dhe përcjelljen e zhvillimit të tyre;

Teknika e hartimit të përmbajtjes me shkrim;

Kulturë e të Katër hartime shkollore;

shkruarit

Katër korrigjime frontale;

– Gjen informacione eksplicite dhe implicite në tekstin e thjeshtë letrar dhe joletrar;

Katër korrigjime me shkrim;

Filmi dhe teatri

Kultura mediale Radio dhe TV emisionet

Tekstet e digjitalizuara

Lektyra shtëpiake

– Dallon filmin nga shfaqja teatrale, radion nga emisioni televiziv;

1. „Netë Shqipëtare”, Mitrush Kuteli

2. „GJYSHI IM ISHTE NJË PEMË QERSHIE”, Angela Nanetti;

– Di të përdor tekstin e digjitalizuar;

3. „Trimi I mire me shokë shumë” Sulejman Pitarka;

– Përdor me sukses kompjuterin dhe mjetet tjera tekniko – informative;

4. „SYRI I UJKUT”, Danniel Pennac;

5. „NJË JASHTËTOKËSOR NË FAMILJE” Bianca Pitzorno;

6. „Shpella e piratëve” Petro Marko

Lektyra shtëpiake – Zgjedhje plotësuese

1. „KONI, ANA DHE FESTA E ÇMENDUR E

SHKOLLËS” Dagmar Hoefeld

2. „Zemër”, Edmond De Amicis;
3. „Hajdi”, Johana Spyrl;
4. „Poliana”, Eleonor H. Porter;
5. „Nils Holgerson” , Selma Lagerlof;
6. „Më quajnë Tereza e Kalkutës”, Carmen Gil & Merce Galii;
7. „Më quajnë Aleksandër Moisiu”, Luan Rama & Semela Mero;
8. „Më quajnë Gandi”, Lara Toro
9. „Miyëkapuçet”, Ferid Selimi
10. „Më quajnë Bethoven”, Maria Joao Costa, Manuel Morgado

UDHËZIMET METODOLOGJIKE

Metodologjia e mësimdhënies zë vend kryesor në realizimin e përmbajtjes programore. Gjatë realizimit të procesit mësimor, mësimdhënësi duhet të ketë parasysh strategjitë më efektive, të cilat mundësojnë mësimin efektiv. Mësimdhënësi duhet të jetë model për nxënësit në mënyrën e përdorimit të shkathtësive gjuhësore dhe vëmendja e tij duhet të përqendrohet në disa parime bazë.

Përqendrimi në komunikimin (shkathtësitë e komunikimit) Mësimdhënësi duhet që sistemin gjuhësor ta realizoj nëpërmjet shkathtësive gjuhësore (të dëgjuarit dhe të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit). Gramatika nuk mësohet si qëllim në vetë, por si mjet i komunikimit korrekt dhe të kultivuar, brenda temave letrare e kulturore. Nxënësi duhet të jetë në qendër të procesit të të nxënësit. Mësuesi duhet të bëjë përpjekje që ta njohë mirë karakterin e nxënësit, përparësitë dhe dobësitë e tij.

Mësimdhënësi duhet ta planifikojë mirë orën mësimore me qëllim të arritjes së rezultateve të caktuara dhe zhvillimit të kompetencave.

I. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërprogramore

Gjuha shqipe është mjet komunikimi për të gjitha lëndët, mirëpo lidhje të drejtpërdrejta vihen me historiografinë, veçanërisht me historinë e kulturës, me Edukatën qytetare, me Artet etj. Disa tema nga këto lëndë do të ndikonin në zhvillimin e shkathtësive të komunikimit, në formimin kulturor dhe në krijimin e individualitetit të pavarur. Përveç çështjeve ndër-lëndore, përmes Gjuhës shqipe do të mund të zhvillohen edhe disa çështje ndër-programore si: tema për shëndetësi, të drejtat e njeriut, çështjet gjinore, etj. Temat mund të zgjedhën nga mësimdhënësi, varësisht prej rëndësisë dhe aktualitetit që kanë (nga televizioni, revistat, gazetatat apo nga rrethi).

II. Udhëzimet për vlerësim

Vlerësimi bëhet me qëllim që të verifikohet se në ç'shikallë i kanë zotëruar nxënësit rezultatet e përcaktuara, të identifikohen vështirësitë me të cilat ballafaqohen nxënësit, t'u mundësohet atyre që t'i identifikojnë përparësitë dhe pengesat, si dhe t'u ndihmohet nxënësve në përmirësimin e pikave të dobëta. Theks të veçantë gjatë vlerësimit duhet t'i kushtojmë të shprehurit gojor në vazhdimësi, të shprehurit gojor përmes ndërveprimit si dhe të shprehurit me shkrim. Kjo nënkupton të shprehurit gojor për ngjarje, tregime e shpjegime, pyetjet dhe përgjigjet, iniciativat, mendimet e pavarura, shqiptimin e fjalëve, aktivitetet brenda punës në grup, radhitjen e fjalëve në fjali dhe fjalorin.

III. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Nga mësimdhënësi mund të përdoren të gjitha burimet, mjetet dhe materialet të cila ndihmojnë arritjen e rezultateve të lëndës për këtë klasë dhe kompetencave të shkallës së tretë kurrikulare.

Shprehjet dhe fjalët kyç të përmbajtjeve: Gjinitë letrare, mjetet stilistike shprehëse, rrëfimi dhe përshkrimi, klasat e fjalëve, rasat, gjinia, numri, trajta, shkalla, koha, veta, mënyra.

BOSANSKI JEZIK

Naziv predmeta	BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST		
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>bosanskoga jezika i književnosti</i> je razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, razvijanje čitalačke pismenosti i kulture, istraživanje iskustva i ideja književnosti, poticanje i vrednovanje vlastitoga stvaralaštva i stvaralaštva drugoga, te razumijevanje teksta u različitim kulturnim, međukulturnim i društvenim kontekstima.		
Razred	Šesti		
Godišnji fond časova	144 časa (sata)		
ISHODI			
Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI	
– razumije sadržaj, parafrazira pročitano i iskazuje svoje dojmove o djelu;		LIRIKA Lektira	
– identificira osnovna obilježja lirskih i epskih narodnih pjesama;		1. Usmene lirske pjesme:	
– poveže književne termine i pojmove obrađivane u prethodnim razredima sa novim djelima koja čita;	KNJIŽEVNOST	<i>Telal vika nasred seljanika</i> <i>Djevojka je oblak bratimila</i> <i>Po Sjenici povaljana trava/Po varoši povaljana trava</i>	
– odredi rod književnog djela i			

književnu vrstu;

– pravi razliku između djela lirskog, epskog i dramskog karaktera;

– razlikuje autorsku pripovijetku od romana;

– analizira strukturu lirske pjesme (strofa, stih, rima);

– uočava osnovne elemente strukture književnoumjetničkog djela: tema, motiv; radnja, vrijeme i mjesto radnje;

– razlikuje zaplet i rasplet kao etape dramske radnje;

– razlikuje pojam pjesnika i pojam lirskog subjekta; pojam pripovjedača u odnosu na pisca;

– uočava različite pozicije pripovjedača;

– razlikuje oblike kazivanja;

– razumije, zapaža i povezuje sa stvarnošću karakteristike likova;

– odredi stilske figure i razumije njihovu ulogu u književnoumjetničkome tekstu;

– analizira uzročno-posljedične odnose u tekstu i vrednuje istaknute ideje koje tekst nudi;

– interpretira djelo vodeći računa o fabulativnoj i tematsko-idejnoj okosnici djela;

– analizira postupke likova u književnoumjetničkom djelu, služeći se argumentima iz teksta;

– obrazlaže svoje tvrdnje o djelu

Đevojke su pod ružicom vezle

Đevojka je svoje oči klela

2. Usmene lirske pjesme – sevdalinke:

Ne čudim se šipu i planini

Moćevčiću, mali Carigrade

Sejdefu majka buđaše

Ja prošetah šefteli sokakom

3. Usmena balada: *Ali-beg se s ljubom zavadio*

4. Sergej Jesenjin: *Pjesma o keruši*

5. Rabindranth Tagore: *Gradinar* (pjesma po izboru)

6. Musa Ćazim Ćatić: *Bosna žubori*

7. Hamza Humo: *Zvuci u srcu*

8. Muhamed Abdagić: *Tetrijeb*

9. Aleksa Šantić: *Emina*

10. Mehmedalija Mak Dizdar: *Slovo o slovu*

Književni termini i pojmovi

Vrste stihova u pjesmi.

Vrsta strofe prema broju stihova u lirskoj pjesmi.

Odlike lirske poezije: ritam i rima.

Stilske figure: hiperbola, metafora, epiteti, personifikacija.

Vrste autorske i narodne lirske pjesme: ljubavne pjesme, sevdalinke.

Vrste lirskonarativnih narodnih

potkrepljujući ih citatima iz teksta;

– uočava i interpretira elemente tradicije, vjerovanja, običaje, način života i događaje u prošlosti opisane u književnim djelima;

– uvažava nacionalne vrijednosti i njeguje kulturnohistorijsku baštinu;

– uspoređuje književna djela sa djelima iz oblasti medijske kulture;

– prepoznaje osobine drame kao književnog roda;

– prepoznaje odlike dramskih vrsta;

– prepoznaje etape dramske radnje;

pjesama: romanse i balade.

EPIKA

Lektira

1. Usmene epske pjesme:

Đerzelez Alija i Kraljević Marko

Halil oslobađa sestru Ajku

2. Usmena proza:

Iskušavanje pameti, narodna priča

Nevidljiva kapa, narodna bajka

Šaljive priče o Nasrudin hodži

3. Petar Kočić: *Jablan*

4. Anton Pavlovič Čehov: *Vanjka*

5. Skender Kulenović: *Gromovo đule*

6. Meša Selimović: *Skeledžija*

7. Husein Dervišević: *Prodavac osmijeha* (odlomak)

8. Mula Mustafa Bašeskija: *Ljetopis* (odlomak)

9. *Hiljadu i jedna noć: Ali-baba i četrdeset razbojnika*; Okvirna priča o Šeherezadi

10. Kemal Mahmutefendić: *Sve moje cipele* (odlomak)

11. Irfan Horozović: *Inspektor vrtnih patuljaka* (odlomak)

12. Ahmet Hromadžić: *Zlatorun*

13. Zija Dizdarević: *Prosanjane jeseni*

Književni termini i pojmovi

Tema i glavni motivi.

Oblici pripovijedanja: naracija (hronološko pripovijedanje), opisivanje, dijalog, monolog.

Fabula/radnja, redosljed događaja.

Vrste epskih djela: pripovijetka, roman.

Ljetopis kao granični književni žanr.

DRAMA

Lektira

1. Branislav Nušić: *Analfabeta* (odlomak)

2. Alija Nametak: *Abdulah-paša u kasabi* (odlomak)

Književni termini i pojmovi

Dramske vrste: komedija – osnovne karakteristike. Monolog i dijalog u drami. Didaskalije, replika. Kompozicija i etape dramske radnje.

NAUČNOPOPULARNI I INFORMATIVNI TEKSTOVI

1. Izbor iz enciklopedija, antologija i časopisa za djecu

2. Atif Kujundžić: *Mersad Berber*

DOMAĆA LEKTIRA:

1. Anđela Naneti: *Moj deka je bio trešnja*

2. Irfan Horozović: *Vauvan*

3. Ferenc Molnar: *Junaci Pavlove ulice*

4. Isak Samokovlija: *Mirjamina kosa*

5. Prežihov Voranc: *Đurđevak*

6. Nura Bazdulj – Hubijar: *Ruža*

7. Zejćir Hasić: *Praviš se važan*

Dopunski izbor lektire

(birati tri djela)

1. Henrik Sjenjevič: *Kroz pustinju i prašumu*

2. Nafija Sarajlić: *Teme*

3. Ćamil Sijarić: *Mukinja i Brekinja (pripovijetka)*

4. Mark Tven – *Kraljević i prosjak*

5. Vilijem Sarojan: *Zovem se Aram*

6. Džek London: *Zov divljine*

7. Alija Dubočanin: *Lađarski put*

8. Izet Sarajlić: *Mala, velika moja (pjesma)*

9. Ismet Rebronja: *Kazivar (pjesma)*

10. Hamza Humo: *Akvarel (pjesma)*

Podjela riječi po nastanku: proste riječi i tvorenice; porodica riječi, uočavanje korijena riječi. Sastavni dijelovi tvorenica (tvorbene osnove, prefiksi i sufiksi). Gramatička osnova i gramatički nastavci u usporedbi sa tvorbenom osnovom i sufiksima.

Nastanak glasova i govorni organi. Podjela glasova: samoglasnici i suglasnici (pravi suglasnici i sonanti). Podjela suglasnika po zvučnosti i po mjestu tvorbe/izgovora. Podjela riječi na slogove; slogotvorno r.

Glasovne alternacije/promjene: palatalizacija, sibilizacija, nepostojano a, jednačenje suglasnika po zvučnosti, jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe (izgovora), jotovanje,

– poveže gramatičke pojmove obrađene u prethodnim razredima sa novim nastavnim sadržajima;

– prepozna dijelove riječi u vezi sa njihovim građenjem;

– razlikuje glasove bosanskoga jezika po zvučnosti i mjestu tvorbe;

– razlikuje vrste glasovnih alternacija i primjenjuje književnojezičku normu;

– odredi vrste i podvrste zamjenica, kao i njihov oblik;

– prepoznaje i upotrebljava

JEZIK Gramatika

glagolske oblike;

– klasificira glagolske oblike;

– uočava tvorbu glagolskih oblika;

– razlikuje rečenice po komunikativnoj funkciji;

– primjenjuje pravopisnu normu;

– koristi pravopis (školsko izdanje);

– razlikuje dugi i kratki akcent u izgovorenoj riječi;

– govori jasno poštujući književnojezičku normu;

– pravilno izgovara riječi vodeći računa o dužini akcenta i intonaciji;

– tečno i jasno čita književne i neumjetničke tekstove;

– upotrebljava različite oblike usmenog i pismenog izražavanja: prepričavanje različitih tipova tekstova, bez sažimanja i sa sažimanjem, pričanje (o

gubljenje suglasnika, asimilacija i sažimanje samoglasnika, promjena l u o.

Vrste zamjenica. Imeničke zamjenice. Pridjevske zamjenice: prisvojne, pokazne, upitno-odnosno, neodređene, opće, odrične. Gramatičke kategorije zamjenica: rod, broj, padež i lice.

Glagolski vid i glagolski rod.

Značenja i građenje glagolskih oblika: trpni glagolski pridjev, glagolski prilozi, futur II, aorist, imperativ, potencijal I i potencijal II, imperfekt i pluskvamperfekt.

Rečenice po sastavu. Pojam predikatske i komunikativne rečenice. Nezavisne rečenice. Atributska i predikatska služba imenica i pridjeva.

Upotreba velikog slova (pisanje imena vasijskih tijela, pisanje višečlanih geografskih imena).

Pisanje zamjenice Vi i Vaš. Pisanje imeničkih i pridjevskih odričnih zamjenica.

Pisanje riječice *ne* uz glagole, imenice i pridjeve. Pisanje riječice *li* uz glagole.

Pravopisna rješenja u vezi sa glasovnim alternacijama.

Pravilan izgovor glasova.

Ortoepija Razlikovanje dugih i kratkih akcenata.

Intonacija rečenice.

Tekstovi u funkciji unapređivanja jezičke kulture.

Govorne vježbe na unaprijed određenu

**JEZIČKA
KULTURA**

dogadajima i doživljajima) i opisivanje;

– prepoznaje hronološki i retrospektivni slijed kazivanja, te na osnovu toga širi svoje sposobnosti učenja i čitanja uopće;

– razlikuje i gradi augmentative i deminutive;

– razlikuje sinonime, homonime i antonime;

– sastavlja obavještenje, vijest i kratak izvještaj;

– razumije osnovna značenja književnog i neumjetničkog teksta;

– pronalazi, povezuje i tumači eksplicitno i imlicitno sadržane informacije u kraćem, jednostavnijem književnom i neumjetničkom tekstu;

– dramtizira odlomak odabranog književnoumjetničkog teksta;

– govori jasno, poštujući standardnojezičku normu;

– izražajno čita obrađene književne tekstove;

– uočava razliku između glume u pozorištu i glume pred kamerom;

– prepoznaje izražajna sredstva u filmu;

– prepoznaje i poveže izražajna sredstva u filmu i književnom djelu.

temu.

Učtve forme obraćanja.

Leksikologija: augmentativi (sa pejorativima), deminutivi (sa hipokoristicima); sinonimi, homonimi, antonimi.

Pravopisne vježbe: diktat; dopunjavanje teksta; uočavanje i objašnjavanje naučenih pravopisnih pravila u tekstu.

Bogaćenje rječnika: *leksičko-semantičke vježbe* (npr. Izbegavanje suvišnih riječi i tuđica; figurativna značenja riječi; pronalaženje izostavljenih rečeničnih dijelova); *stilske vježbe*: (npr. Tekst kao podsticaj za slikovito kazivanje; situacioni predložak za traženje pogodnog izraza).

Pismene vježbe i domaći zadaci i njihova analiza na času.

Četiri školska pismena zadatka – po dva u svakom polugodištu (jedan čas za izradu zadatka i dva za analizu i pisanje unaprijedene verzije sastava).

Film i pozorište.

Dokumentarni i igrani film.

Usporedba književnog djela i filma snimljenog po tom djelu. Čitanje djela i gledanje filma. (Dž. R. R. Tolkin: *Gospodar prstenova*)

**MEDIJSKA
KULTURA**

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, jezik, jezička kultura, medijska kultura.

UPUTSTVO ZA METODIČKO-DIDAKTIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastavni predmeti u drugome ciklusu zasnovani su na onim oblicima, metodama, sredstvima, pomagalicama, medijima i tehnologiji koji su specifični za tzv. starije razrede, što znači da se oblici i metode nastavnoga rada prilagođavaju starijem uzrastu učenika, odnosno načelima tzv. predmetne nastave.

Bosanski jezik i književnost kao predmet predstavlja sintezu književnoga i jezičkoga znanja. Programsko-planska struktura ovog predmeta uključuje sadržaje nastave književnosti sa osnovama teorije književnosti, nastavu gramatike, ortografije, ortoepije, nastavu kulture izražavanja i nastavu medijske kulture. Sve ove sadržaje povezuje jezik, on ima obrazovnu, odgojnu, funkcionalnu i komunikacijsku dimenziju. Nastava bosanskoga jezika daje temeljna znanja iz jezika i književnosti i temeljnu pismenost. Ta znanja utječu na uspjeh u učenju i drugih nastavnih predmeta.

Osnovni ciljevi, zadaci, složenost i svrha nastave po pojedinim nastavnim područjima treba da budu zasnovani na usvajanju osnovnih pojmova iz gramatike, teorije i interpretacije književnosti, vježbi usmenog i pisanog izražavanja, stvaranju vlastitih tekstova (pisanih sastava), te ovladavanju osnovnim elementima i tehnikama iz filmske i scenske umjetnosti i medijske kulture. Prilikom izrade programske strukture vodilo se računa o estetskim, etičkim i nacionalnim kriterijima izbora književnih djela i pisaca što je uzrokovalo relativno veći broj obaveznih tekstova za čitanke. Zato je važno naglasiti da sami nastavnici mogu izvršiti selekciju tekstova u skladu sa brojem nastavnih sati, ali moramo stalno imati na umu reprezentativnost tekstova, kako bismo osposobili djecu za samostalan pristup interpretaciji umjetničkog djela (važno je uključiti djela koja predstavljaju različite vrste i rodove).

Priroda predmeta uvjetovala je i dominaciju određenih nastavnih metoda i sredstava, tako da se kod jezičkih, društvenih i humanističkih oblasti u pojedinim predmetima više preferiraju metode kao što su: metode razgovora, pisanja, tekstualna metoda i dr. Također, poželjna su i specifična sredstva, pomagala, mediji i tehnologija nastavnog rada, kao što su udžbenici, priručnici, radni kabineti, didaktičke učionice, školska biblioteka, fonolaboratorij i dr. Nastava predmeta Bosanski jezik i književnost, osim obrazovno-naučne uloge, ima i osobitu društvenu funkciju – formiranje humane, duhovno i radno osposobljene ličnosti učenika, odnosno čovjeka visoke etičke i kreativne kulture, kvalitetnog znanja i pravilnog mišljenja, spremnog da u skladu sa ovim principima bude aktivan faktor progresa u savremenoj društvenoj zajednici.

Program nastave i učenja za predmet Bosanski jezik i književnost uspostavljen je po funkcionalnim principima, gdje su teme/oblasti i sadržaji programa usmjereni na ishode.

U programskim sadržajima središnje mjesto zauzimaju jezik i književnost Bošnjaka, u kontekstu izučavanja književno-jezičke tradicije evropskih naroda (njihovih vrhunskih dostignuća, književnih pojava, refleksa i procesa). U kontekstu historijskog razvoja književnosti prezentirani su najznačajniji predstavnici bošnjačke, bosanskohercegovačke, regionalne i evropske, odnosno svjetske, književnosti. Nastavni sadržaji iz oblasti teorije književnosti i stilistike obrađuju se sukcesivno, u toku interpretacije i analize književnih djela – njihovih estetskih, književnohistorijskih, društvenih i jezičko-stilskih specifičnosti. U pristupu književnoumjetničkom tekstu, u skladu sa pedagoško-psihološkim zahtjevima, posvećuje se posebna pažnja kreativnom uvođenju učenika u tehnike interpretacije i njihovom osposobljavanju da razumiju književnoumjetničke pojave.

Nastavnikove informacije su od osobitog značaja. One moraju biti potpune, sadržajne, konkretne i prilagođene toku i tipu časa. Obavezan je rad na odgovarajućim odabranim primjerima iz književnih djela (rad na tekstu).

Djela koja su predviđena za domaću lektiru interpretiraju se po istoj metodologiji kao djela iz obaveznih nastavnih sadržaja, na osnovu prethodnog čitanja i priprema učenika za samostalni rad. Izbor djela za interpretaciju, iz korpusa predviđenog za lektiru, mogu da vrše sami učenici, uz konsultacije i planiranje sa nastavnikom. Interpretacija djela, kao i diskusija u vezi sa njom, može biti individualna i u grupama – razvrstana po temama ili drugim književnoumjetničkim kriterijima.

U proučavanju jezika i jezičkih sadržaja (jezika u upotrebi – komunikacija i jezika u književnom djelu – umjetnička funkcija jezika) posebna se pažnja posvećuje osposobljavanju učenika da razumiju fonološke, morfološke, leksičke, sintaksičke i stilske karakteristike, međukategorijske različitosti, tvorbene modele i mogućnosti, leksičku i sintaksičku metaforiku, slikovitost pjesničkoga jezika, višeznačnost riječi i jezičku kreaciju, kao i distinktivne i umjetnički funkcionalne odnose između narodnog i standardnog jezika odnosno njihove norme.

Za uspješnu obradu nastavnih sadržaja iz predmeta Bosanski jezik i književnost najproduktivniji je postupak rad na tekstu književnog djela, prilaženje djelu sa estetsko-umjetničkog i stilsko-jezičkog aspekta, ali i osposobljavanje učenika za samostalni rad i stvaralačke navike.

Preporučena distribucija časova po predmetnim oblastima je sljedeća: Književnost – 56 časova (sati), Jezik – 52 časa (sata), Jezička kultura – 32 časa (sata) i Medijska kultura – 4 časa (sata). Ukupan fond časova, na godišnjem nivou, iznosi 144 časa (sata). Sve oblasti programa nastave i učenja se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolirano i bez koordinacije sa drugim oblastima.

PLANIRANJE NASTAVE UČENJA

Nastavni program orijentiran je na ishode. Učenje i poučavanje će, umjesto na sadržaje, biti usmjereno na ishode učenja koji upućuju na to koja će znanja i vještine učenik usvojiti na kraju školske godine. Zato će u središtu nastavnoga procesa biti učenik, a ne nastavni sadržaji. Nastavnici će samostalno, ali i u dogovoru s učenicima, na temelju predloženih kriterija, načela, smjernica i preporuka, te svoga iskustva, analiza i procjene odabirati kako će i pomoću kojih tekstova i izvora njihovi učenici ostvariti ishode učenja. Učenici će istraživati i otkrivati koristeći prethodno usvojena znanja i iskustva. To omogućava individualizaciju nastave koja će tako biti učinkovitija i zanimljivija. Savremeni odgojno-obrazovni proces prepoznatljiv je po usmjerenosti na učenika. Pomoću ishoda učenja prilikom planiranja i programiranja aktivnosti poučavanja i učenja moguće je ostvariti takav pristup. Prednosti primjene ishoda učenja u osnovnom obrazovanju su brojne, vrednujemo ih u odnosu na to šta pružaju učenicima i nastavnicima. Učenicima pomažu da shvate šta je to što se od njih očekuje, doprinose racionalizaciji nastave i učenja i omogućavaju (samo) praćenje napredovanja. Daju im konkretnu predstavu o tome šta treba znati na kraju realizacije određene teme, cjeline, predmeta, razreda, pa i na kraju osnovne škole. Ishodi učenja mogu olakšati i pripreme učenika za pisane i usmene provjere. Predstavljaju osnov za izbor nastavnih sadržaja, što nastavniku daje slobodu da u nastavi koristi različite izvore i da učenike upućuje na to da tragaju za novim izvorima saznanja. Precizno definirani ishodi učenja omogućavaju i lakši izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka, čime se olakšava didaktičko-metodičko kreiranje procesa poučavanja i učenja. Osim toga što ishodi učenja impliciraju aktivnosti učenika u nastavi i učenju, njihovom primjenom mogu se diferencirati zadaci za vrednovanje učeničkog izraza.

OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

U okviru predmeta Bosanski jezik i književnost učenici stvaraju (govore, pišu), percipiraju (slušaju, čitaju) i analiziraju svojem uzrastu odgovarajuće umjetničke i neumjetničke tekstove. Radeći na tekstu, učenici razvijaju svoje saznanje i stvaralačke sposobnosti i sposobnosti sporazumijevanja, te upoznaju osnovne razlike u prihvatanju i stvaranju neumjetničkih i umjetničkih tekstova. Učenici se osposobljavaju za percipiranje i stvaranje usmenih i pisanih neumjetničkih tekstova. Prilikom slušanja čitanja usmjeravaju se na razmišljanje o onome što percipiraju, tj. na kritičko prihvatanje teksta. Također je važno da prilikom govora/pisanja utemelje svoje mišljenje o tekstu. Učenici treba da shvate da je stvaranje teksta planirana aktivnost, tokom koje treba uzimati u obzir onoga/onu kome/kojoj je tekst namijenjen, mogućnosti i zakonitosti jezika koji se koristi, i dobro poznavati temu o kojoj se govori/piše. Kod obrade neumjetničkih tekstova jednako su važne, pa stoga i jednako zastupljene, sve četiri aktivnosti sporazumijevanja – kod rada u školi, posebno slušanje i govor (jer preovladava saradničko učenje), a zatim i čitanje kao polazna tačka za pragmatičnu, vrijednosnu i gramatičku analizu tekstova. Kad učenici savladaju tehniku čitanja, čitanje u školi se procentualno smanjuje, a povećava se broj aktivnosti u okviru kojih učenici sarađuju kroz rad, stvaraju nove proizvode, upoređuju mišljenja, o njima razgovaraju, otkrivaju razlike, traže uzroke... Kod domaćih zadataka preovladava čitanje, a posebno pisanje (aktivnosti prije i za vrijeme pisanja teza, a poslije toga prepisivanje ispravljenog teksta i priprema za govorni nastup). Rad na umjetničkim tekstovima i u šestom razredu osnovne škole zasniva se na komunikacijskom modelu književnoga odgoja. Osnovni cilj jeste očuvati učenikovo/učeničko interesovanje za čitanje i slušanje umjetničkih tekstova i razvijati sposobnosti stvaralačkoga dijaloga s umjetničkim tekstom. Pošto u čitalačkom razvoju učenika u uzrastu između osme i dvanaeste godine veoma često dolazi do usmjeravanja literarnog interesovanja na proznu literaturu s napetom (često avanturističkom) pričom, dobro je birati takve tekstove i u školskoj nastavi književnosti. Uz to u tom uzrastu sistematski se njeguje i razvija učenikovo/učeničko interesovanje za fantastičnu literaturu: narodnu bajku, autorsku bajku i fantastičnu priču. Istovremeno, učenike podstičemo na kreativno stvaranje umjetničkih tekstova i oblikovanje sopstvenih svijetova iz mašte.

Književni tekstovi u šestome razredu razvrstani su po književnim rodovima – lirika, epika i drama. Izbor djela zasnovan je na principu prilagođenosti uzrastu.

Broj tekstova za domaću lektiru prilagođen je potrebama i obimu tekstova u školskoj lektiri. Popis predloženih književnih tekstova je okvirni, a sastavljen je tako da nudi izbor antologijskih i savremenih djela različitih žanrova (poetski, prozni i dramski tekstovi) i tematike primjerene starosnoj i spoznajnoj recepciji učenika kojima je namijenjen; na popisu su i tekstovi koji su se i dosad čitali, no osvježen je dodatnom literaturom. Svaki nastavnik može odabrati i djelo koje nije na predloženom popisu ako smatra da pomoću njega učenici mogu ostvariti koji od ishoda. Učenik će tijekom školovanja izabrati najmanje jedan tekst kojega će moći predstaviti i obrazložiti razloge svoga izbora. Dopunski izbor tekstova dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda. Sa ovoga popisa nastavnik bira tri djela. U programu su zastupljeni i naučpopularni i informativni tekstovi.

Zbog toga što je proučavanje književnoumjetničkog djela složen proces, motiviranje učenika mora biti početni korak da bi se u što većoj mjeri primjenjivalo jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka i gledišta.

Prilikom tumačenja teksta učenike treba navikavati da svoje utiske, stavove i sudove o književnom djelu potkrepljuju činjenicama iz samoga teksta. Tako će učenici biti osposobljeni za samostalni iskaz, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkih stavova.

JEZIK I JEZIČKA KULTURA

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju standardnim bosanskim jezikom. Otuda zahtjevi u ovom programu nisu usmjereni samo na usvajanje jezičkih pravila i gramatičke norme, već i na razumijevanje njihove funkcije i pravilnu primjenu u usmenom i pismenom izražavanju.

Kada se u sadržajima programa navode nastavne jedinice koje su učenici već obrađivali u mlađim razredima, podrazumijeva se da se stepen usvojenosti i sposobnost primjene ranije obrađenog gradiva provjerava, a ponavljanje i uvježbavanje na novim primjerima prethodi obradi novih sadržaja, čime se obezbjeđuje kontinuitet rada i sistematičnost u povezivanju novog gradiva sa postojećim znanjima.

Komunikacijsko-funkcionalni pristup poučavanju gramatike polazi od jezičkoga znanja koje svako dijete spontano usvaja, na temelju toga jezičke se sposobnosti dovode do vještina, naprimjer da učenik može samostalno sastavljati tekstove: pisati ih i govoriti u skladu sa pravopisnim i ostalim gramatičkim pravilima. Jezička znanja usvajati će se na upotrebnoj razini (metajezična znanja poučavaju se na temelju jezičkih znanja), što znači da će se, naprimjer, učenik koristiti jednostavnim i složenim glagolskim oblicima i tačno pisati i govoriti glagolske oblike, a tek potom utvrditi pravila o tome. Provjeravat će se i vrednovati pravilna upotreba, a ne definicije glagolskih oblika. Jezičko se gradivo, dakle, ne uči izdvojeno iz konteksta da bi se vrste riječi, padežni ili glagolski oblici razvrstavali u tablice, ili da bi se u rečenici analizirala služba riječi, nego da učenik može stvoriti tekst na standardnome bosanskome jeziku. Pristup književnosti usmjeren je na razvijanje čitalačkih navika i kulture čitanja. Učenici će izražavati svoje stavove i mišljenja o književnome tekstu, a književnoteorijska znanja usvajati će s obzirom na odabrani književni tekst.

JEZIČKA KULTURA

Razvijanje i unapređivanje jezičke kulture učenika predstavlja jedan od najznačajnijih zadataka nastave maternjega jezika. Jedan od osnovnih zadataka nastave jezičke kulture odnosi se na usavršavanje jezičkoizražajnih sredstava kod učenika, a njen krajnji cilj je da učenici budu osposobljeni za uspostavljanje kvalitetne i svrsishodne komunikacije. Oblast *Jezička kultura* obuhvata usmeno i pismeno izražavanje. Nastavni rad u ovoj oblasti realizuje se u sadejstvu sa drugim oblastima predmeta.

Za oblikovanje govora bitno je da se učenici usmjere na vezani tekst. U ovom predmetnom području postoje tri temeljna tipa vezanog teksta. Za opisivanje kao tip vezanog teksta bitan je prostorni razvoj bez sižea. Za pripovijedanje je bitan vremenski razvoj i vremenski slijed događaja, a za raspravljavanje logički razvoj misli i logički slijed.

Učenike je potrebno poučiti da je za opisivanje karakteristična paralelna veza među rečenicama i istorodnost predikata, za pripovijedanje važan vremenski suodnos predikata i lančana veza, a za raspravljavanje lančana veza među rečenicama. Specifičnost ovih oblika izražavanja omogućava da se razviju i specifične sposobnosti. Uz ovo se veže moć posmatranja i zapažanja. Uz pripovijedanje, veže se sposobnost pamćenja, a uz raspravljavanje veže se moć logičkog mišljenja, zaključivanja. Sve ove potrebno je prilagoditi uzrastu učenika. Razvijanje jezičke kulture jedan je od najvažnijih zadataka nastave maternjega jezika. Ova cjelina, iako je programski zamišljena kao zasebna, u neraskidivoj vezi je sa nastavnim cjelinama iz oblasti jezika i književnosti. Neophodno je da učenici uoče razliku između govornoga i pisanoga jezika. U govornome jeziku obično se upotrebljavaju kraće i stilski neuređene rečenice.

Nastava jezičke kulture upućuje učenike na kvalitetnu komunikaciju, u kojoj se poštuju pravila kulturnoga razgovora, te im omogućavaju spoznaju da je sloboda govora osnovno ljudsko pravo svake osobe. Učenike treba osposobiti u područjima govora, slušanja, čitanja i

pisanja. Nastava izražavanja uglavnom se obrađuje u sklopu sadržaja nastave jezika i književnosti. Tako se ostvaruje korelacija unutar svih nastavnih područja unutar predmeta. Nastava je upotpunjena morfološkim, leksičkim i semantičkim vježbama koje su u korelaciji sa nastavnim sadržajima iz oblasti jezika i književnosti. Teme pismenih zadataka moraju pratiti sadržaje iz književnosti i jezičke kulture.

MEDIJSKA KULTURA

Sa pojedinim elementima medijske pismenosti učenike treba upoznati kroz povezivanje: pojam časopis upoznati na konkretnome tekstu iz časopisa po izboru; pojam radio upoznati kroz obradu predviđenog teksta. Kroz pojmove filma, radio i dječijeg časopisa učenici se postepeno uvode u svijet medijske umjetnosti. Oblast medijske kulture važno je povezati sa ostalim oblastima, kako sa jezikom i jezičkom kulturom, tako i sa književnošću kroz usporedbe i komparacije književnih djela sa njihovim medijskim prikazima.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja za predmet *Bosanski jezik i književnost* za šesti razred osnovne škole koncipiran je tako da svaka nastavna tema i sadržaji koji se nalaze u okviru nje budu usmjereni na ishode koje bi učenik trebalo usvojiti. Time se postiže indirektno povezivanje sa definiranim obrazovnim standardima za ovaj predmet. Početna procjena nivoa znanja i dosadašnjeg napredovanja učenika vrši se uz pomoć inicijalnog testiranja, a svaka naredna procjena bit će zasnovana na stalnom praćenju i bilježenju aktivnosti i učeničkog napredovanja.

Formativno vrednovanje predstavlja savremenu metodu procjene kvaliteta znanja koje je usvojeno tokom jednog perioda nastavnoga procesa. Njegov rezultat daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koji dio gradiva je dobro naučen, a na kojem treba još raditi i koja metoda u nastavnome procesu je efikasna, a koju treba mijenjati. Ovakav vid vrednovanja predstavlja polaznu osnovu za koncipiranje dugoročnog planiranja nastave. Na osnovu formativnog vrednovanja, na kraju određene nastavne cjeline ili nastavnoga ciklusa, vrši se sumativno vrednovanje iskazano brojčanom ocjenom. Sumativno vrednovanje predstavlja procjenu ishoda učenja i pruža nam informacije o kvalitetu učenikovog znanja u toku i na kraju nastavnoga procesa.

BUGARSKI JEZIK

Nazvanie na predmeta	БЪЛГАРСКИ ЕЗИК I LITERATURA
Cel	Cel i zadači na obučenieto po <i>Bъlgarski ezik i literatura</i> v šesti klas sa da dadat vъzmožnost na učenicite da izpolzvat bъlgarskiят ezik pravilno v različni komunikativni situacii, v ustna i pismena reč; črez četene i tъlkuvane na literaturni proizvedenija da razvivat čitatelitski umenija, literaturni poznanija, emocionalni izživjavania; stimulirane na vъobraženieto i artistična čuvstvitelnost, estetičesko vъzprijatie, kritičesko mislene, moralna precenka. Prilagane na različni rečevi dejnosti/predstavjane, osvedomyavane, razkazvane, prerazkazvane, opisanie, izkazvane/; podgotovka za samostojatelno prilagane na posočenite dejnosti; razvivane na uset za avtentični estetičeski stojnosti v hudožestvenata literatura; pridobivane na osnovni poznanija za mьstoto, roljata i značenieto na ezika, za literaturata i kulturata, kakto i za mediijnata gramotnost; da pridobijat i razvijat naj-širokrite humanitarni znanija i da se naučat kak funkcionalno da

svъrzvat съдържанията от различните области. Prilagane na различни rečevi deĭnosti/predstavяne, osvedomyvane, razkazvane, prerazkazvane, opisane, izkazvane/; podgotovka za samostoytelno prilagane na posočenite deĭnosti; razvivane na uset za avtentični estetičeski stoynosti v hudožestvenata literatura; analizirane strukturata na epičeskata tvorba, kato ot delno vnimanie se ot delя na literaturnite obrazi; otkrivane na glavnite motivi, poetičeskite kartini i tehniя analiz v epičeskoto proizvedenie; svъzdavane na navik pri učenicite da si služat s različni iztočnici za pravilno pisane, govorene, obogatyvane na rečnikovя fond, usvoyvane na osnovnite formi na govornata i pismena kultura; podgotovka za otkrivane na pričinno-sledstvenite vъzki za izrazяvane na ličното otnošenje към literaturnoto proizvedenie; izvličane na ustno i pismeno zaklučenie; razvivane na sposobnostta za otkrivane na motivite, osnovното čuvstvo i poetičeskite kartini v liričeskия tekst i analiziraneto im.

Klas **Šesti**

Godišen
horarium **144 časa**

REZULTATI

Sled zavъršvane na klasa učenikът ще može da:

– svъrže literaturni termini i ponytiя obrabotvani v predišnite klasove s novi proizvedeniя, koito čete;

– čete s razbirane; parafrazira pročetenoto i opisva svoeto preživяvane ot različni vidove literaturni proizvedeniя i naučno-populярni tekstove;

– opredeli roda i vida na literaturnata tvorba;

– pravi razgraničenie meždu **LITERATURA** lirični, epični i dramatični proizvedeniя;

– razgraničava avtorskiя razkaz ot romana;

– analizira strukturata na liričeskata tvorba (strofa, stih, rima);

– zabelяzva osnovnite elementi na strukturata na literaturnoto proizvedenie/tema, motiv, deĭstvie, vreme i мяsto na

OBLAST/ТЕМА СЪДЪРЖАНИЕ

LIRIKA

БЪЛГАРСКО **NARODNO** **TVORČESTVO** (vidove pesni)

1. Bitovi pesen: *U Nedini slъnce gree, Dva sa bora red po redom rasli*

2. Trudovi pesni: *Zažni, Ružo, tebe leka гька*

3. Mitičeski pesni: *Zagradil mi e Manoil маѷstor*

4. Юnaški pesni: *Bil se Marko s turci яničari*

5. Istoričeski pesni: *Davašli, davaš, balkandži Йovo*

6. Найduški pesni: *Zaplakala e gorata*

7. Aleksandър Gerov: *Dete na prozoreca*

8. Penčo Slaveйkov: *Lud gidия*

9. Nikolaй Liliev: *Tihяt proleten dъžd*

действието/;

– разграничава понятието поет и понятието лирически субект;

– понятието разказвач по отношение на писателя;

– разграничава формите на изразяването;

– определи stilističnite figuri i da razbere tjanata roľa v literaturnia tekst;

– analizira pričinno-sledstvenite vzaimootnošenija i ocenjava iztjknatite idej, koito tekstj predlaga;

– analizira dejstvija na geroite v literaturnite proizvedenija, izpolzvajki argumentite ot teksta;

– zabeľazva humora v literaturnata tvorba;

– iljustrira vjavnija, običajte, načinite na život i sčbitija, opisani v literaturnite proizvedenija;

– ocenjava nacionalnite cennosti i pazi kulturnoto i istoričeskoto nasledstvo;

– prerogčva literaturna tvorba s kratko objasnenie;

– sravnjava literaturno i filmovo proizvedenie, teatralna postanovka i dramatičen tekst;

– svrže gramatični termini obraboteni v predišnite klasove s novo učebno sčdržanie;

– opredelja sčstovnite častite na

10. Demčo Debeljanov: *Proletni dni*

11. Hristo Botev: *Hađduti, Hadži Dimitj*

12. Nikolaj Furnadžiev: *Kiril i Metodiŭ*

13. Pejo Javorov: *Na nivata*

14. Stojne Jankov: *Izvorče*

15. Stojan Miħajlovski: *Orel i ohľov*

16. Marin Mladenov – *Erma*

17. Ivan Vazov – *Rodna reč*

Literaturni termini i ponjatija:

Vidove strofi spored broja na stihovete v liričното stihotvorenje: dvustišie, tristišie...; vidove stihove sprjamo broja na sričkite .

Harakteristiki na liričeskata poezija: akcentj na dumite i ritjma; rimi - paralelni, křstosani; roľata na rimate v stihovete.

Stilistični figuri: metafora, kontrast, hiperbola, epitet...

1. Vidove avtorski i narodni lirični stihove: socialni pesni, ditiram, elegija; (obredni pesni, kalendarski, dodolski, koledni).

EPOS

Proizvedenija

1. Narodna prikazka: *Car Trojan s magareški uši*

2. Elin Pelin: *Nane Stoičkovata vřba*

3. Ivan Vazov: *Poganovskijat manastir/otkřs/*

4. Aleko Konstantinov: *Pazi bože sljro*

dumata;

– razgraničava zvukovete v българския език според изговарянето им;

– razgraničava vidovete zvukove i gi pravilno prilata v ezikovata kultura;

– opredeli vidovete mestoimeniä;

– opredeli glagolnite vremena i gi izpolzva v съответствие s normata;

– razgraničava izrečeniäta според celta na izkazvaneto im;

– posledovatelno prilaga

pravopisnite normi;

– izpolzva pravopisen rečnik i opredeli udarenieto v izgovorenata дума;

– izpolzva različni formi na ustno i pismeno izražvane:

– prerazkazva različni vidove tekstove, sbito i razšireno, svidetelstvo (za събития i преживявания) както i opisanie;

– съставя известие, novini i кратък доклад;

– razbira osnovnite značeniä na literaturen i ne hudožestven tekst;

– otkriva, svъrzva i тълкува съдържание v po-кратък, oprostен literaturen i nehudožestven tekst;

– dramatizira čast ot izbran

da progleda

5. Aleko Konstantinov: *Вай Ганьо и Iričeka*

6. Йордан Йовков: *Po žicata*

7. Edmondo De Amicis: *Bolnijat učitel*

8. Стоян Михайловски: *Orel i ohлюv*

9. Radoj Ralin: *Žabata i volъt*

10. Simeon Kostov: *Vъlšebnata feя*

11. Narodna legunda – *Bosilegrad*

12. Mark Tven: *Tom Souer*

13. Hariet Вийчър Stou: *Černuško*

/otкъs/.

Literaturni termini i ponяtiä

Osovnata tema i kлюčovi motivi.

Formi na razkazvane:

razkaz (hronologičen razkaz), opisanie, dialog, monolog.

Fabula/deйstvie, poredica ot събития.

Vidove epični proizvedeniä: razkaz,

literaturnohudožestven tekst;

– govori jasno, kato spazva standartnata ezikova norma;

– jasno čete obraboteni literaturni tekstove.

– znae съставните častite na dumata;

– poznavava pronmenlivo "я" i podvižen "ъ";

– pri pisane upotrebuva рърва i vtora palatalizacija/i ja съpostavya със srъbski ezik/;

– obezzvučava zvučnite съglasni v края na dumite;

– poznavava glagolite i tehните vidove/prehodni, neprehodni i възvratni glagoli/;

– zalog na glagola. upotrebyava prosti i složni glagolni vremena;

– poznavava i upotrebyava naklonenie na glagola/vidove naklonenija/;

– različava ličnite ot neličnite formi na glagola;

– znae i upotrebyava vsički vidove mestoimenija

– opredelya i upotrebyava glavnite i vtorostepennite častite na izrečeniето;

– upotrebyava glavna bukvi pri pisane na imena na nebesni tela; nazvanija na učreždenija, družestva, firmi, knigi, vestnici;

– pravilno piše i izgovaryava glagolnite formi (1.l.ed. i mn.č.;

povest, roman.

Kulturno-istoričeski predanija (napr. Smърtta na Marko Kravevič)

DRAMA

1. Branislav Nušič: *Avtobiografija* (otkъs)

Literaturni termini i ponjatija:

Dramatični vidove: komedija – osnovni karakteristiki. Monolog i dialog v dramata. Replika. Etapi na dramatičnite dejstvija (zavrъzka i razvrъzka).

Izvъnklasno četene/dorъpnlitelna programa/

1. Йordan Йovkov: *Staroplaninski legendi/Šibil, Indže.../*

2. Ivan Vazov: *Razkazi po izbor/Edna bълgarka, Dяdo Йoco gleda/*

3. Hristo Botev: *Stihotvorenija po izbor*

4. Novica Ivanov: *Da drъrneš sindžirčeto*

5. Aleksandър Дънков: *Stihotvorenija Gabrovski i Šopski Šegi*

6. Naučno populярni i informativni tekstove

7. Konstantin Iriček: *Рътуvanija iz Bълgaria*

8. Еma Йонčeva: *Mladi kosmonavti*

9. Marin Mladenov: *Meždu Erma i Stara planina,*

10. Aleksandър Mladenov: *Narodni pesni, prikazki, vяrvanija i običai ot Bosilegradsko.*

Ot posočeniya spisъk učitelят podbira najmalko 5 proizvedenija.

3.l.ed. i mn.č.;

– pravilno piše odelnite vidove mestoimeniā;

– pravilno proiznasā i piše zvučnite i bezzvučnite sьglasni ;

– pravilno piše i proiznasā otricatelnata častica „ne” pri neopredelitelnite, otricatelnite i obobšitelnite mestoimeniā i pri otricatelnite pričastni formi;

– sьzdava navik za polzване na pravopisen, pravogovoren i тьlkoven rečnik.

**E
Z I Gramatika
K**

Преговор на материала по fonetika, pravopis, pravogovor, morfologia ,sintaksis i stilistika, izučavan v predišnite klasove, do ravniщeto na negovoto praktičesko prilozhenie.

Duma.

Stoež na dumata.

Slovoobrazuvane. Promenlivo ”я” – specifični яvleniā. Podvižen ”ъ” – izklučeniā.

Ръва i vтора palatalizaciā/sьpostavka sьs sьbьski ezik/. Obezzvučavane na zvučnite sьglasni v края na dumite.

Glagol.

Vid na glagola. Prehodni, neprehodni i vьzvratni glagoli.

Zalog na glagola.

Prosti i složni glagolni vremena. Minalo neopredeleno vreme, minalo nesvьršeno, Minalo predvaritelno vreme. Naklonenie na glagola. Vidove nakloneniā. Preizkazna forma na glagola.

Nelični glagolni formi/pričastie i vidove pričastia/.

Mestoimenie.

Vidove mestoimeniā/vsički vidove/. Obrazuvane, gramatičesko i funkcionalno značenie na mestoimeniāta.

Časti na prostoto izrečenie.

Opredelenie.

Dopьlnenie.

Obstojatelstveno poyasnenie. Prilozhenie.

Slovored na prostoto izrečenie.

Pravopis.

Pisane na formata za učtivost i vežlivost
Viе s goľama bukva .

Upotreba na glavna bukvi pri pisane na imena na nebesni tela; nazvania na uĉreždenia, družestva, firmi, knigi, vestnici.

Prenasяne na sriĉki na nov red.

Pravopis i pravogovor na glagolnite formi (1.l.ed. i mn.ĉ.; 3.l.ed. i mn.ĉ.

Pravopis

Pravopis i pravogovor na otdelni vidove mestoimenia.

Obezvučavane na zvuĉnite sьglasni v kraя na dumite../pravopis i pravogovor/

Pravopis i pravogovor na otricatelnata ĉastica „ne” pri neopredelitelnite, otricatelnite i obobšitelnite mestoimenia i pri otricatelnite priĉastni formi.

Sъzdavane navik za polzване na pravopisen, pravogovoren i tьlkoven reĉnik.

Upražnenia po pravilno ĉetene i deklamirane. Slušane na zvukozapisi na hudožestveni proizvedenia.

Pravogovor

Pravilno proiznošenie na udarenite sriĉki, kako i pri upotrebata na prepinatelnite znaci/povišavane i ponižavane tona na glasa/.

Tekstove za podobryavane na ezikovata kultura.

Analiz na zapisani i ĉetящи zapisi (zvukov zapis).

EZIKOVA KULTURA

Govorni upražnenia po predvaritelno zadadena tema.

Formi za učtivost i vežlivost

Pravopis: diktovka; dopьlvane na teksta;

спазвайки и обяснявайки научените правила за pravopis v teksta.

Obogatjavane na rečnika: leksikalno-semantični upražnenia (napr. izbrygvane na izlišni dumi i čuždici, namirane na lipsvašči kavički); stilistični upražnenia: (napr. tekst kato stimuls za živopisno izrazjavane, situacionen šablon za tьrsene na podhodящ izraz).

Pismeni upražnenia i domašni raboti i tehnia analiz na časovete.

Četiri klasni upražnenia v učilišce – po dve za polugodie/po edin čas za izrabotka i po dva časa za popravka/.

Ключови понятия за съдържанието: литература, език, езикова култура.

НАРЪТСТВИЯ ЗА REALIZIRANE NA PROGRAMATA

Programata za prepodavane i učene *po български език i literatura* vključva tri tematični oblasti: Literatura, Ezik i Ezikova kultura. Preporočitelnoto razpredelenie na urocite po disciplinite e kaktto sledva: Literatura – 56 časa, Ezik – 50 časa i Ezikova kultura – 38 časa. Obščij horarium na godišno nivo e 144 časa. I trite oblasti na programite za prepodavane i učene sa vzaimnozavisimi i nikoya ne može da бьде izučena izolirano bez drugite oblasti. Programata za prepodavane i učene na български език i literatura se osnovava na rezultatite, t.e. na procesa na učene i postiženija na učenicite. Rezultatite sa opisane na integriranite znanija, umenija, naglasi i cennosti, koito učenikът izgražda, razširjva i zadьbočava v trite oblasti na тази tema.

PLANIRANE NA PREPODAVANETO I UČENETO

Programata za prepodavane i učene, orientirana към rezultatite na učitelite, dava po-goljma svoboda pri съzdavane i proektirane na prepodavaneto i učeneto. Roljata na učitelite e da se adaptirat към metodite na prepodavane i učene към nuždite na vseki klas, kato se ima predvid съstava na klasa i harakteristikite na učenicite; učebnicite i drugite učebni materiali i pomagala, koito da se izpolzvat; tehničeskite uslovija, učebnite resursi i mediite na razpoloženie na učilišceto; resursite, възmožnostite i nuždite na mestnata sreda, v kojto se namira učilišceto. Kato se započne ot dadenite rezultati i съdьržanija, učiteljът pьrvo съzdava svoj godišen, t.e. globalen učeben plan, ot kojto po-kьсно ще razraboti svoje operativni planove. Rezultatite, opredeleni po oblasti, ulesnjvat učitelja za po-natatšno realizirane na rezultatite na nivo otdelni učebni edinici. Očakva se učitelite da se podgotvjat za vsjako prepodavatel'sko zveno/za čas/, vьv fazata na planirane i pisane, za očakvanite rezultatite ot učeneto. Po vreme na planiraneto trjбva da se ima v predvid, če njkoi rezultati se postigat po-bьrzo i po-lesno, no za povečeto rezultati (osobeno v sferata, za literaturata) se nuždjat ot poveče vreme, goлям broj različni dejnosti i rabota po različni tekstove. V procesa na planiraneto i prepodavaneto e važno da se ima v predvid, če učebnikът e instrument za prepodavane i toj ne opredelja съdьržanieto na temata. Eto zaščo e neobhodimo da se podhožda izbiratelno към съdьržanieto, dadeno v učebnika i vьv vьzьzka s očakvanite rezultati, koito trjбva da бьдат postignati. V dopьlnenie към fakta, če učenicite trjбva da

mogat da izpolzvat učebnici kato edin ot iztočnicite na znanie, učitelят трябва да ги води по načini i formi na izpolzване na drugi iztočnici na znanie.

Osnovata na literaturnata programa se състои ot tekstove ot lekciята. Lektira e klasificirana ot literaturni žanrove – poezia, epičeska poezia, drama i ne-izmislen obogaten izbor, naučno-popularni i informacionni tekstove. Zadължително čast četene se състои glavno ot proizvedeniya, prinadležщи към osnovnata nacionalniya organ, no e obogaten s realni dela. Izborът na rabota se osnovava predimno na principa na adaptirane към възrastta.

S tekstovete, koito трябва да бъдат obraboteni navreme, e daden spisък s вътрешни dokazatelstva. Celta na въвеждането na domašna lekcia e da se formirat, razvivat ili насърчават navici za četene sred učenicite. Obširni studenti za rabota mogat da četat po vreme na praznicite, koito насърчава razvitiето na непрекъснати navici za četene.

Dobaven e dopълнителен nabor ot tekstove, zaedno s zadължителniya spisък na obrabotvaщite raboti. Izbiratelnata čast pozvoljava na učetelя po-golяma kreativnost v postiganeto na rezultata.

S dominirаща korpus ot tekstove kanonični pisateli, koito mogat da povliяят na formiraneto na estetičeski vkus na učenicite, izgražda i obogatyava oсъznавane na същността na nacionalnata literatura (i cennostite na klasicite na svetovnata literatura), no също така i kulturna i nacionalna identičnost, izborът na materialy za četene, kakto i dopълнителен izbor dadena възможност za učitelite, za da izberete i redica literaturni proizvedeniya na съвременni avtori, koito sa въведени na učenicite da predstavяt primeri na съвременната literatura, i te imat възможност da kritično sameravaju poezia rabotata si s kanoničната vrednostima. Cilj UV Čao съвременni literaturni proizvedeniya, koito vse още ne sa se prevърnali v čast ot kanona e, če ot negovия motiv ili tematična afinitet към съществуващите temi i motivi v učebnata programa i če tezi primeri pokazvat kak съвременните pisateli otrazjavat na тази epična tradicii i temi za priyatelstvo, etika, se razvivat въображение i съприčastnost, която ще obogati vertikalните učenicite četene opit i modernizirana podhod към prepodavaneto.

Tozi podbor na proizvedeniya pozvoljava po-golяma възможност za prilagane na sravnitelен podhod към izučavaneto na literaturni pismen vid, s възможност za izbor na različni niva na obrabotka: тълкуване, prezentacia ili pregled. Izborът na rabota трябва да бъде v съответствие s възможностите, nuždite i interesite na daden studentski kolektiv. Razlikite v сяlostното hudožestveno i informativna стойност na otdelnite tekstove vliяят podhodящи metodičeski rešeniya (adaptirane към četeneto na vida na teksta, v obhvata na тълкуване na teksta v zavisimost ot složnostta na tehните структури, kooperiraneto i клъстерите s podhodящо съдържание ot drugi predmetni oblasti – gramatika, pravopis i ezikova kultura i t.n.).

Pesen na dopълнителna rabotna programa трябва да služi na učetelя i na obrabotkata na uroci po gramatika, kakto i za obrabotka i opredelяne na съдържанието na ezikova kultura. Učitel, който няма da raboti, učetelят трябва да препоръча na studentите da četat svobodno vreme.

Novata programa se osnovava na nabludenieto na haraktera i rolyata na literaturni proizvedeniya, kakto i priznavane na različniya na literaturni i neliteraturni tekstove i тяhnата po-golяma korelacia. Studentите трябва да mogat da otličitelni harakteristiki na daden literaturnen tekst (konotacia, literaturni metodi, živost, ritmika i dr.) Във връзка s denotativnost, na informacionното съдържание i razkrivane na bazata na faktite i dannite v različni vidove neliteraturna tekstova. Korelativnost e aktiviran črez podhodяща kombinacia ot zadължителni i nezadължителni rabota.

Ot spisъka s dopълнитelni izbori učitel izbira delata, koito, s zadълžitelna čast ot četeneto, da napravят tematičen motiv kontinent. Učitelят може да групира i обвърже по няколко načina shodstvoto na rabotata s zadълžitelnata i dopълнитelnata programa. Възможни primeri za funkcionalna връзка na učebnite edinici mogat da бъдат slednite (a ne edinstvenite):

EZIK

Gramatika

Pregovor i zatвърдяване na materiala po fonetika, pravopis, pravogovor, morfologija, sintaksis i stilistika, izučavan v predišnite klasove, do ravniщeto na negovoto praktičesko prilожение. Duma. Stroež na dumata. Slovoobrazuvane. Pronmenlivo "я" – specifični явления. Podvižen "ъ" – izklučenja. Първа i втора palatalizacija/съpostavka със сръбски ezik/. Obezzvučavane na zvučnite съglasni v края na dumite. **Glagol**. Vid na glagola. Prehodni, neprehodni i възvratni glagoli. Zalog na glagola. Prosti i složni glagolni vremena. Minalo neopredeleno vreme, minalo nesвършено, Minalo predvaritelno vreme. Naklonenie na glagola. Vidove naklonenija. Preizkazna forma na glagola. Nelični glagolni formi/pričastie i vidove pričastija/. Zvukovi promeni priglagolnite formi. Mestoimenie. Vidove mestoimenija/vsički vidove/. Obrazuvane, gramatičesko i funkcionalno značenie na mestoimenijata. Časti na prostoto izrečenie. Opredelenie. Dopълnenie. Obstojatelstveno pojasnenie. Slovored na prostoto izrečenie. Pravopis. Pregovor i upražnenie na materiala ot predišnite klasove. Upotreba na glavni bukvi pri pisane na imena na nebesni tela; nazvanija na učreždenija, družestva, firmi, knigi, vestnici. Pravopis i pravogovor na glagolnite formi (1.l.ed. i mn.č.; 3.l.ed. i mn.č.

Pravopis i pravogovor na otdelni vidove mestoimenija. Obezzvučavane na zvučnite съglasni v края na dumite../pravopis i pravogovor/Pravopis i pravogovor na otricatelnata častica „ne” pri neopredelitelni, otricatelnite i obobščitelni mestoimenija i pri otricatelnite pričastni formi. Съzdavane na navik na polzване na pravopisen, pravogovoren i тъlkoven rečnik.

LITERATURA

Literaturata, prednaznačena za daden klas e razpredelaena na literaturni rodove: lirika, epos, drama. Različijata sa v тяhnata сяlostna hudožestvena ili informativna stojnost, koito vlijat na opredeleni metodičeski rešenija (prisposobjavane na četeneto към vida na teksta, тъlkuvane na teksta v zavisimost ot negovata въtrešna struktura, връзката i grupirovkata s opredeleni съдържания po drugi predmetni oblasti - gramatika, pravopis i ezikova kultura i dr. Tekstovete po literatura predstavljvat programna osnova. Učitelят ima načalna възможност predloženite tekstove da prisposobi към učebnite nuždi v svoja klas, no zadълžitelno трябва da ima svoboden izbor ot našeto narodno ustno tvorčestvo i t. Nar. Literaturni tekstove – към programnite iziskvanija.

Rabota върhu teksta

Razvitie na fabulata. Spokoyno i dinamično dejstvie. Roljata na рейзажа za kompoziciјata na proizvedenieto. Otkrivane i тъlkuvane na važnite motivi v еpičeskite proizvedenija. Vярно i imaginarno opisanie. Formi na opisaniето: portret, рейзаж, avtorska harakteristika. Moralna harakteristika na obrazite. Otkrivane tehnikata na съzdavanena obrazite: povedenie, dialog, въtrešen monolog. Čerti na haraktera. Preplitane na položitelni i otricatelni čerti. Otkrivane strukturata na motivite v liričeskoto stihotvorenie: razvivane na otdelnite motivi v poetičeski kartini i тяhnoto edinstvo. Različavane na прякото i prenosното značenie na dumite. Otkrivane na liričeski kartini, съzdadeni črez hiperbola i kontrast. Pri analiza na proizvedenieto se usvojavat poņatijata: въtrešen monolog, avtobiografija, hiperbola, kontrast, socialno stihotvorenie.

Четене. Съгласуване на четенето наглас с особеностите на хudoжественя и нехудожественя текст. Пrouчаване на обработен и необработен текст с цел да се upражни изразителното четене (обусловеност от ритъма, силата и тембъра на гласа; pauzata, логическото ударение). Deklamiranje naizust на различни видове poetičen и prozaičen текст. Четене и govorene по роли. Uпpажнение за четене наум, с precizni предvaritelно поставени zadači (otkrivane на kompozicionnite elementi, dialog и harakterizirane на obrazite, opisane на shodni elementi; otkrivane на dumi, izrečeniя, pravopisni znaci и dr.)

Osobenostite и delikatnostite на този predmeten segment не са tolkova в programirinite съдържания, kolkoto са във възrastovite възmoжности на най-malkite ученици, dadenite съдържания добре да се priemат, за да може с polučenite знания и umeniя функционално да си sluжат във vsički останали учебни обстоятелства. Въз основа на това, четенето и тълкуването на текста в началните класове е във функция на по-natatъшното usъвършенствене на четене на глас, а след това последователно и систематично въвеждане в техниката на четене наум, както и usвояване на основни понятия, отношения и realacii, която съдържа в себе си прочетеня текст. Четене на текст, преди vsičko, на най-malkite възrastovi групи има vsički beleзи на първо и основно овладяване на тези umeniя като знания, predimно в първи клас. Osobeno е важно учениците постепенно и функционално добре да овладеят четенето на глас, koeto в себе си съдържа някои от важните особености на логическото четене (izgovor, visočina на гласа, pauza, intonacionно приспособяване и dr.), и koeto estestveno ще се стреми към vse по-golyama изразителност във втори клас (нагласяване, emocionalно приспособяване, temp и dr.), с koeto се по-lesko usвоява техниката на изразителното четене (трети клас). След това, от osobena важност е vsяко четене на глас и на всеки ученик поотделно, след като е прочел някой текст, трябва от своите другари в класа и учителя да разбере какво е било добро в това четене, какво трябва да се промени, за да бъде още по-dobro. Последователността и систематичността могат да се използват при osposobяването на ученика за четене наум. Този начин в nižite класове представлява сложен учебен процес, от гледна точка на izkusen oformen читател това не изглежда така. Четенето наум, vsъщност съдържа redica сложені mislovni действия, koito ученикът трябва спонтанно да овладее, а отделен problem е т. Nar. вътрешен говор. Затова при повеčето ученици в първи клас това четене най-napred се изразява във вид на тихо четене (тихо мрънкане), за да поне по-късно или чрез uporiti upражнения polуči neobhodimite beleзи. Nesъмнено между тях трябва да се изтъкнат различните видове motivicia, podtkivane и nasоченост, с koito по-lesно се възpriema и разбира текста, който се čete, та четенето наум, от методическо становище съвременното обучение по literatura, stava neobhodimo uslovie за добро тълкуване на текста. Тълкуването на текст в долните класове представлява извънредно сложен и delikaten programen процес. Текстът е основно programно съдържание, който има водеща и integraciona роля в обучението, защото около себе си събира определени съдържания и от други предметни области. No, zaradi възrastovite ograničeniя в тълкуването и usвояването Zavodът за napredvane на obrazovaniето и въdpитанието на основните структури, а osobeno hudoжествени фактори на текста neobhodimo е да се изразят mnogo inventivности, систематичности и uporabnosti при osposobяването на учениците за постепенно забелязване, разпознаване, а след това obrazloženie и спонтанно usвояване на negovite основни предметности. В първи клас тълкуването на текста има изразителни beleзи на spontanen и svoboden razgovor с учениците за относителни подробности – prostranstveni, vremenni, akcionni – с цел да се провери дали прочетеното е razbrano, t.e. дали е във функция на активни упражнения, добро четене на глас и наум. Črez inventivna motivacia, podtik и насърчване (кой, къде, кога, защо, как, с какво, zaradi какво, какво е радостно, тъжно, смешно, интересно, обикновено и пр.) – на учениците се дава възmoжност да видят, запомнят, открият, съpostavka, обяснят и analizirat dadeni неща, koito представляват предметност на прочетеня текст. Във втори клас подхождат при тълкуване на текста почти е edнакъв както и в първи клас, samo че изiskvaniята по своя природа са повеče, а programните съдържания adekvatно dopълneni (samostoyatelно съобщаване на впечатления за прочетеня текст, за вземане на собствени становища за важни неща в текста и ustно obrazloženie, защита на такива становища, otkrivane и razbirane на послaniето в текста, разпознаване на откъса, забелязване на характерни езикови стилни понятия и пр.). Учениците трябва систематично и

na добър начин да се подтикват към включване в библиотеката (училищна, местна) формирани на класова библиотека, подготвяне на книги за изложба, слушане и гледане на video zapisi s hudožestveno izkazvane (govorene, recitirane) na teksta, organizirane na srešči i razgovori s pisateli, literaturni igri i състезания, водене на дневник за прочетени книги (zaglavie, pisatel, vpečatlenie, glavni geroi, izbrani izrečenia, neobiknovenni i interesni dumi i pr.) – formirane na lična biblioteka, videoteka i tn. Такъв и на него подобен методически подход на четене и тълкуване на текста, при което особено внимание трябва да се обърне на ролята на ученика като значителен учебен фактор (колкото се може по-голяма самостоятелност, svobodno proučvane i izrazvane, da se dade възможност на лично мнение) осъществяват се някои от основните načala на съвременното обучение по литература, между които на най-вероятно постепенното и осмисленото въвеждане на ученика в сложния свят на литературното и hudožestveno proizvedenie i planovo obogatvane, usъвършенстване и запазване на negovata ezikova kultura.

Тълкуване на текста базира се на четенето му, преживяването и разбирането. При това качеството на овладяване на рогъките е направо обусловено от качеството четене. Затова различните форми на насоченото четене са основно предусловие учениците по време на обучението да получават познания и с успех да се насочват в света на литературното произведение. Изразителното четене се поддържа систематично с постоянно завишаване на изискванията при което колкото се може повече да се използват способностите на учениците за да се получи високо качество в умението на четенето. Тези упражнения провеждат се по план s preždevremenna podgotovka от страна и на учителя и учениците. V svojata podgotovka učiteljat predvaritelno podbira otgovarящ tekst i подробно разглежда onezi negovi strani, които ще съотвествуват на изразителното четене. V zavisimost от mislovno- emocionalното съдържание на текста, učiteljat zavzema dadeno stanovišče i приспособява силата, тембра, ритъма, tempoto, intonacijata, pauzite, logičeskoto udarenie i zvukovite transformacii според обстановката. Ot vreme на vreme si služi s fono zapisi на obrazcovo четене. Poneže izrazitelното четене се упражнява върху предварително анализиран и добре разбран текст, по procesa на успешно овладяване и разбиране на текста учениците се подготвят за изразително четене. Pri otdelni slučai učiteljat zaedno s učenicite podgotvя tekst za izrazitelno четене s predvaritelno otbelyzване на udarenieto, pauzite, tempoto i zvukovite modulacii. Izrazitelno четене се упражнява върху различни видове текстове по форма и съдържание; ползват се liričeski, prozaični, dramatični текстове; v stihotvorna i prozaična forma v razkazvatelnai opisatelna forma, v forma на dialog i monolog. Osobeno внимание се обърща на emocionalnata dinamičnost на текста, на negovata dramatičnost, на pisatelskata reč i rečta на geroite. V klasa трябва да са обезпечени dadeni uslovия за изразително четене i kazване, v klasa да се създаде добра слушателска публика, zainteresovana i sposobna kritičeski i obektivno да precenява качеството на изразителното четене i kazване. S pomoštа на audio zapisi на учениците трябва да се даде възможност да чуят svoeto четене i kritičeski да се otnasят него. Na uroci за razrabotka на literaturno proizvedenie ще се prilagat opitite по izrazitelno четене. Četeneto naum e най-produktivna forma за polučavane на znanия, zatova v обучението му се обърща osobennо внимание. To vinagi e nasočeno i izsledovatelsko; črez него учениците се osposobvavat за vsekidnevno polučavane на novi znanия i за učene. Upražnenията по четене направо се включват v ostanalite форми на работа i vinagi sa във funkcia на polučavane на znanия i razbirane не само на litereturen tekst, a на vsički добре obmisleni текстове. Prilaganeto на tekst-metod v обучението podrazbira tvърde efektivni upražnenия за овладяване на бързо-to четене naum s razbirane i doprinasя за ravivane на sposobnostite на учениците да четат fleksibilно, да harmonizirat бързината на четенето s celта на четенето i karakteristikite на текста който четат. Качеството четене naum се podtikva s predvaritelno nasočване на учениците към текст i s davane на съответни zadači, a sled tova zadължителna proverka върху razbirane i pročetenия tekst. Informativното, produktivното i analitičното четене най-dobre се nasъčvat със самостоятелни izsledovatelski zadači, които на учениците се davat v podgotvitelnия etap за obrabotka на tekst ili за obrabotka на material по gramatika i pravopis. Po tozi način се подобряват logikata i tempoto на четене, a osobeno бързината на razbirane на pročetenия tekst, s koeto учениците се osposobvavat за

samostoyatelno učene. Učenicite ot po-gornite klasove se nasochvat kьm beglo četene, koeto e obusloveno ot bьrzinata i istinski proçeten tekst. To se съstoi ot bьrzo tьrsene na informacii i znaçeniя v teksta, pri koeto ne se proçete vsяka дума, s pogled se preminava prez teksta i çete se s preskaçane (meždוזaglavия, podzaglavия, pьrvite redove v çastite, uvod, zakлюçenie. Pri upražnyavane na učenicite v beglo četene, predvaritelno se postavяt dadeni zadaçi (tьrsяt se dadeni informacii, svedeniя i pod.), a sled tova se proverяva kaçestvoto na тяhnoto osъщestvяvane i meri se vremeto za koeto zadaçite sa realizirani. Učenicite s beglo četene za da si pripomnyat, pregovorяt i zapomnyat se osposobяvat da çetat podçertani i po drug naçin predvaritelno oboznaçeni çasti v teksta "s moliv v rьka." Izrazitelno kazvane na zapomneni tekstove i otkьsi v prozaiçna i v stihotvorna forma e znaçitelna forma na rabota v razvivane na govornata kultura na uçenika. Ubeditelno govorene na tekst e preduslovie za prirodno i izrazitelno kazvane na stihove. Zatova e želatelno ot vreme na vreme na edin i същ ças da se upražnyavat i srevnyavat kazvane na tekstove v proza i stih. Naizust ще uçat kьsi prozaiçni tekstove (razkazvane, opisanie, dialog, monolog), razliçni vidove lirичni stihotvorenия. Uspehът na izrazitelno kazvane znaçitelno zavisи ot naçina na učene i logičeskoto usvoяvane na teksta. Po vreme na upražnenията tьrbva da se съzdadat uslovия kazvaneto da бьde "oçi v oçi", govoritelяt da nablyudava liceto na sluшателя i s publikata da svьrže emocionalen kontakt. Maksimalno vnimanie se posveщava na govornия език s negovite стойности i izrazitelni възможности i osobeno na prirodnoto povedenie na govoritelя. Razliçni formи na povtorno i nasocheno четене na сълото произведение ili ot otkьs, zadьlžitelno se prilaga pri obrabotka na lirичni произведения i kьsi epiçni tekstove. Pri obrabotka na teksta ще se prilagat v poveçeto sluçai kombinirani – analitiçni i sintetiçni podhodi i stanovища. Kьm literaturnoto произведение se podhožda kato kьm složen i nepovtorim organizьm v който vsiçko e obusloveno ot priçinnosledstvenni vьzki, podtiknato ot žiznen opit i oformeno s tvorçesko vьobraženie. Učenicite tьrbva da iztьkvat svoite vpeçatlenия, stanovища i съждения za literaturnoto произведение revnostno i подробно da iskazvat s dokazatelstva ot samия tekst i taka da se osposobяvat za samostoyatelen iskaz, izsledovatelска дейност i zavzimanе na kritičeski stanovища kьm proizvolni ocenki i zakлюçeniя. Uçitelяt ще ima napredvid, че tьkuvane na literaturnoto произведение v osnovnoto uçiliще, osobeno v dolnite klasove, e po naçalo pred teoretiçesko i ne e obusloveno ot poznavane na profesionalna terminologия. Tova obaçe, ne preçi da i obiknoven razgovor za четиво v dolnite klasove бьe profesionalno zasnovan i realiziran s mnogo inventivnost i izsledovatelска любopитност.. Във vsiçki klasove obrabotkata na literaturnoto произведение tьrbva da бьde propita s rešavane na problemni vьprosи, който sa podtiknati ot teksta i hudožestvenoto preživяvane. Po този naçin ще se stimulira любopитството v učenicite, съznatelnata aktivnost i izsledovatelската дейност; vsestranno ще se opoznae произведението i ще se dade възможност na učenicite za afirmация v trudovия процес. Много tekstove, a osobeno otkьsi ot произведения, v obrazovatelния процес iziskvat umestna lokalizация, ponyakoga i mnogoplastova. Prisposobяvane na teksta във vremenni, prostranstveni i obщestveno-istoričeski ramki, davane na neobhodmite svedeniя za pisatelя i възникvane na произведението, kaktо i harakternи informacii, който predhodяt na otkьsa – vsiçko tova sa uslovия bez който v poveçeto sluçai tekstът ne može da бьde intenzivno preživяn i pravilno razbran. Zatova psihologiçeskata realnost, ot която proizlizat tematiçnия material, motivite, geroite tьrbva da se predstavяt v podhodящa forma i v inzi obem, който e neobhodim za pьnocenno preživяvane i seriozno tьkuvane. Metodika na obuçenieto po literatura veçe nyakolko desetiletия teoretiçeski i praktičeski razviva i postoyanno usъvьršenstvuvа uçitelското i uçeniçeskoto izsledovatelско, izobretatelско i tvorçesko otnošenje kьm literaturno-hudožestvenoto произведение. Literaturata v uçiliще ne se prepodava i ne se uçi, a se çete, usvoяva, s neя se naslaždava i za neя se govori. Tova sa naçinite ta obuçenieto po literatura razširяva uçeniçeskите duhovni horizontи, da razviva izsledovatelските i tvorçeskите sposobnosti na učenicite, тяhnoto kritičesko mislene i hudožestven uset; zasilva i kultivira literaturnия, ezikovия i žiznenия sanzibilitet.. V съvremenното obuçenie po literatura uçenикът ne tьrbva da бьe pasiven sluшатel, koto v dadeni momenti ще prepredade "nauçenият material", otnosno prepodavaneto na uçitelя, a deen subekt, който izsledovateslki, izobretatelски i tvorçeski uçastva v prouçvane na

literaturno- hudožestvenite proizvedenija. Učeničeskata dejnost trjamba vsekidnevno da minava prez tri rabotni etapi; predi časa, po vreme na časa i sled časa. Prez vsički etapi učeničskt trjamba sistematično da svikva da po vreme na četeneto i proučvaneto na proizvedenieto samostojtelno da rešava mnogobrojni vjprosi i zadači, koito do goľama stepen emocionalno i mislovno ŗe go angažirat, ŗe mu predostavjat udovolstvje i ŗe mu podbudjat izsledovatelското ljubopitstvo. Takiva zadači ŗe bjdat silna motivacija za rabota, koito sa preduslovje da se oŗeŗestvjat predvidenite interpretativni celi. Učitelj trjamba da postavi zadači, koito učenika ŗe podtikva za zabeljazava, otkriva, izsledva, presentjva i pravi zakľučenie. Roljata na učitelja e v tova da obmisleno pomogne na učenika, taka ŗe ŗe razviva negovite individualni sposobnosti, kato i adekvatno da ocenjava na učenika i negovite rezultati vjv vsički formi na dejnost. Proučvane na literaturno-hudožestvenoto proizvedenie v obučenieto e složen proces, koito započva s podgotovki na učitelja i učenika (motivirane na učenika za četene, prečistvane i proučvane na hudožestvenija tekst, četene, lokalizacija na hudožestvenija tekst, izsledovateliski podgotvitelni zadači) za tľkuvane na proizvedenieto. Centralni etapi v procesa na proučvane na literaturno-hudožestvenoto proizvedenie v obučenieto sa metodologičesko i metodično zasnovavane na interpretacijata i nejnoto razvitie po vreme na časa. V zasnovavaneto i razvivjaneto na interpretacijata na literaturno-hudožestvenoto proizvedenie osnovno metodologičesko opredelenie trjamba da bjde prevjzhodna nasočenosť na interpretacijata kľm hudožestvenija tekst. Sjvremennata metodika na obučenje po literatura, sledovatelno se opredelja za vjtrešno (imenentno) izučavane na hudožestvenija tekst, obače trj nikak ne prenebregva neobhodimata nužnost za prilagane i na izvjntekstovi stanovija za da literaturno-hudožestvenoto proizvedenie bjde kačestveno i seriozno raztľkuvano. Pokraj posočenite metodologičeski opredelija, interpretacijata na literaturno-hudožestvenoto proizvedenie trjamba da udovletvori i na iziskivanijata, koito ŗ postava i metodikata na obučenje po literatura: da bjde originalna, estetičeski motivirana, vsestranno harmonizirana s celite na obučenieto i poznatite didaktičeski načala, da ima estestvena koherentnost i posledovatelnost, a metodologičeskite i metodičnite postjпки na vsjaka otdelna čast pri interpretacija oŗeŗestvjat edinstvoto meždju analiz i sintez. Ramkovite opredelija na osnovite na metodologičeskata orientacija pri interpretacijata na literaturno-hudožestvenoto proizvedenie trjamba do goľama stepen da bjde nasočena kľm hudožestvenija tekst. Edno ot naj-važnite načala pri interpretacijata na literaturno-hudožestvenoto proizvedenie e da se udovletvori na iziskvaneto s izjasnjaneto na prietite stojnosti da se obhvane proizvedenieto izjalo. Pri interpretacijata na literaturno-hudožestvenoto proizvedenie obedinitelni i sintetični faktori bivat: hudožestveno preživjvane, tekstovi sjlosti, harakterni strukturni elementi (tema, motivi, hudožestveni kartinski, fabula, sjžet, literaturni obrazi, rojki, motivacionni postjпки, kompozicija) formi na kazvane, ezikovo-stilistični postjпки i literaturni problemi. Vjv vseki konkreten slučaj, sledovatelno, na dobri estetičeski, metodologičeski i metododični pričini trjamba da se zasnovava podbora na onezi stojnostni faktori kľm koito da bjde nasočvana dinamikata na interpretirane na literaturno-hudožestvenoto proizvedenie.

Literaturni poňjaja. S literaturnite poňjaja učenicite ŗe se zapoznajat pri obrabotka na dadeni tekstoe i s pomoŗta na tekst i s pomoŗta na retrospektivnija pregled v opita na četeneto. Taka naprimer pri obrabotka na patriotično stihotvorenje, pri koeto ŗe se napravi kľs pogled vjrhju dve-tri stihotvorenija ot sŗcija vid, obraboteni po-rano, ŗe se obraboti poňjajeto patriotično stihotvorenje i ŗe se usvojvat znania na tozi vid lirika. Zapoznavane s metaforata ŗe bjde izgodno togava, kogato učenicite v predvaritelni i predteoretičeski postjпки sa otkrivali izrazitelnosťta na daden broj metaforični kartini.

Funkcionalni poňjaja. Funkcionalnite poňjaja ne se obrabotvat otdelno, a v procesa na obučenieto se posočva na trjhnata priložimosť. Učeniite gi spontano usvojvat v procesa na rabota v tekuŗcite informacii po vreme na čas i s paralelno prisjstvje na dumata i s nej oboznačenoto poňjaje. Neobhodimo e samo učenicite da se podtikvat da privedenite dumj (kakto i drugi shodni na trjhn) razberat, shvanat i da gi priložat v dadeni situacii. Ako, naprimer se iziskva da se zabeležad obstojatelstvata, koito vlijat na povedenieto na njakoj literaturne

герой, ученикът приведе тези обстоятелства, тогава това е знак, че това понятие съответната дума е разбрал в пълното ѝ значение. При устното и писменото изразяване, между другото ще се проверява дали учениците са добре разбрали и правилно употребяват думите: причина, условие, обстановка, роля, отнешение и под. По време на обработката на литературното произведение, както и в рамките на говорните и писмени упражнения ще се изисква учениците да откриват колкото се може повече особености, чувства, духовни състояния на отделни герои, при което тези думи се записват и така спонтанно се обогатява речника с функционални понятия.

Функционалните понятия не трябва да се ограничават на дадени класове. Всеки ученик от един клас няма да могат да усвоят всички по Програмата предвидени понятия на този клас, но затова рък спонтанно ще усвоят значително количество понятия, които са по Програмата в горните класове. Усвояването на функционалните понятия е непрекъснат процес във възпитателно-образователната дейност, а осъществява се и проверката в течение на реализация на съдържанията по всички програмно-тематични области.

EZIKOVA KULTURA (USTNO I PISMENO IZRAZJVANE)

Operativните задачи за реализиране на учебните съдържания на тази област ясно показват, че последователността във всекидневната работа за развиване на ученическата езикова култура е една от най-важните методически задачи; трябва да се изпитат способностите на всяко дете за говорна комуникация, чрез проверки когато се записват в училище. В първи клас децата започват да упражняват езиковата култура, чрез различни устни и писмени упражнения, последователно се учат за самостоятелно изразяване на мислите, чувствата в обучението, но и във всички области в училището и извън него където има условие за добра комуникация с сялостното разбиране. Правилна артикулация на гласовете и графически точна употреба на писмото, местният говор да се смени със стандартен книжовен език в говора, четенето и писането; свободно да преразказват, описват и правилно да употребяват научените правописни правила. Разновидните устни и писмени упражнения, които имат за цел обогатяване на речника, овладяване на изречението като основна говорна категория и посочване на стилстичните стойности на употреба на езика при говорене и писане и пр. – са основни учебни задачи при осъществяването на програмните съдържания за езикова култура. Също така, преуредена е структурата на програмните съдържания, които сега са по-pregledni, систематични и познати, без повтoreния и объркване. Въз основа на съвкупното начално обучение, съществуват езикови названия, които ученикът на различна възраст трябва систематично и трайно да усвои, затова са замислени като програмни съдържания (изисквания). До тяхното трайно и функционално усвояване рътят води чрез много разнообразни форми на устни и писмени езикови изказвания на учениците, а това най-често са: езикови игри, упражнения, задачи, тестове и т.н. Например най-малките ученици трябва да се осособят самостоятелно и убедително добре да описват onezi жизнени явления, които с помощта на езиковото описване (deskрицията) ще бъдат по-познати (предмети, растения, животни, хора, пейзажи, interior и пр.). Поради това, описването като програмно изискване (съдържание) явява се във всички четирите класа. Осъществява се като знание и умение, чрез употреба на такива форми на работа, които чрез ефикасни, икономични и функционални постъпки в учебната среда, ученическата и езикова култура ще я направят по-трайна и по-dostoverčiva. Това се говори упражнения, писмени упражнения, (или умела комбинация на говорене и писане), писмени работи, изразително изказване на художествени текстове, avtodiktovka и под. А това важи в по-малка или в по-голяма степен за всички останали видове на ученическото езиково изразяване. Основни форми на устното и писменото изразяване в началния курс представляват програмните съдържания за получаване, усъвършенстване и таене на правилна и достoверна езикова култура на малкия ученик. Някои от тези форми (prerazkazvane) съществуват в предварителните изследвания на децата когато се записват в първи клас, което означава, че на тях трябва да се гледа като на езиков опит, който първокласниците в известна степен вече имат. Оттук и нуждата, чрез усъвършенстване и opazvane на основните форми на говорната комуникация да започне още преди формалното opsimenjavane на учениците. След това учениците трябва навреме да бъдат мотивирани, podtikvani и nasočvani на този вид езиково изразяване, а това значи да им се даде

възможност самостоятелно да се подготвят за преразказване, но в което същевременно ще бъдат интегрирани и дадени програмни изисквания. След това, трябва се внимава да се преразказват само тези съдържания, които са анализирани и за които вече е говорено с учениците. Накрая, и преразказването, и всички видове на ученическото изразяване, трябва да се оценяват (най-добре в паралелката и с участие на всички ученици и с подкрепа на учителя.) Говоренето в сравнение с преразказването е по-сложна форма на езиково изразяване на ученика понеже докато преразказването е преди всичко репродукция на прочетеното, изслушаното и видяното съдържание, говоренето представлява особено вид творчество, което се крепи на онова което ученикът е преживял или произвел в своята творческа фантазия. Затова говоренето търси особено интелектуален труд и езиково устройство. поради което ученикът е всестранны ангажиран: в подбора на темите и техните подробности, в komponiraneto на подбрани детайли и в начина на езиковото изобразяване. Така например в стърпителните разговори за домашните и дивите животни, при обработване на басня, която се чете и тълкува пряма да даде желаните резултати на ниво на уводни говорни дейности, ако тези животни се самокласифицират по познати признаци, именуваат или самооброаяват. Обаще свободното разказване на някои необикновени, интересни, но реални и индивидуални срещи на ученика с животни, при които е изпитан страх, радост, изненада, въодушевление и тн. - ще създаде същинска изследователска атмосфера в часа. Говоренето пък, колкото и да се предизвикателно във всички свои сегменти за езиково изказване на малките ученици първоначално трябва да се реализира като част от широк учебен контекст, в който съотносително и функционално ще се намерят и други форми на езиково изразяване, а особено описването. Описването е най-сложният вид на езиковото изказване за учениците от началните класове. То е в по-малка или в по-голяма степен застъпено във всекидневния говор, затова защото е необходимо за ясна представа на съществени отношения между предметите, съществата и нещата и другите явления във всекидневния живот. За преразказването в основата е определено съдържание, за говоренето е някое събитие, преживяване, докато за описването не са необходими някои отделни условия, но те се използват когато има достъп с явленията, които във всекидневната езикова комуникация могат да обърнат внимание на себе си. Но поради бройните възрастни ограничения в работата с малките ученици за този вид езикова комуникация трябва да се пристъпи особено отговорно и особено да се спазват принципите на обучението и етапността при изискванията: учениците да се оспособят да гледат внимателно, да откриват, наблюдават и поддръжат, а след това тази дадена предметност мисловно и езиково да оформят. Също така, учениците от това възрастово равнище трябва да се подтикват и насърчават от сложения процес на описването най-напред да овладеят няколко общи места, с които могат да си служат докато не се оспособят за самостоятелен и индивидуален достъп на тази изисквателна езикова форма. В този смисъл трябва да свикват да локализируют онова, което описват (във времето, в пространството, с причина), да забелязват, да отделят и оформят характерни свойства и да заемат своето становище към наблюдаваната предметност (първи опити за оформяне на лично становище/отношение към дадено явление). Също така необходима е достоверна преценка на планираните упражнения при описването с насоченост подтикване в отношение на онези упражнения, в които може да дойде до изразение самостоятелността и индивидуалността на ученика.

Устните и писмените упражнения, замислени са като допълнение на основните форми на езиковото изразяване, като се започне от най-простите (изговор на гласове и prepisvane на думи) през по-сложни (лексикални, семантични, синтактични упражнения, други упражнения за овладяване на правилен говор и писане), до най-сложните (домашни писмени задачи и тяхното четене и всестранны оценяване в час). Всяко от тези програмирани упражнения запланува се и осъществява в онзи учебен контекст, в който е нужно функционално усвояване на дадени езикови явления или затвърдявания, систематизация на знанията проложенията на тези знания в дадена езикова ситуация.

Говорна култура. Разказване с използване на елементите на композиционната форма (увод, развитие на действието, градация и разпределение на главните и второстепенни мотиви, място на кульминацията, развръзка). Откриване на особеностите на хронологичното и ретропективно

izloženie. Prerazkazvane na tekst i otkrivane strukturata na retrospektivno izgraden razkaz. Razkazvane s iztǎkvane na harakternite obrazi v teksta. Izborno prerazkazvane: dinamični i statični javlenia v prirodata. Opisane na dinamični i statični javlenia v prirodata; – otkrivane načina na vzaimno pronikvane i smjana na statičnite i dinamični kartini i sceni pri opisanieto i razkazvaneto; – vǎnšno i vǎtrešno prostranstvo (vǎnšno prostranstvo:пейзаж на rodnia kraj prez različno vreme na denja – pri zori, na objad, privečer, prez noщta; vǎtrešno prostranstvo (dnevna staja, kuhnja, fiskulturna zala, sladkarnica); portretirane vǎz osnova na analiz na podbrani literaturni portreti, – portreti na poznati ličnosti ot naučno-populjarnata literatura; portretirane na ličnosti ot neposredstvenata sreda (съсед, vestnikoprodavač, starec, kasierka v magazina). Съобщение – kratko съобщение за училищна акция, тържество, обществена акция v seloto ili grada i dr. Otkrivane na ezikovite i stilni sredstva, izpolzvani pri opisanieto i portretiraneto. Upražnenia po pravilno четене i deklamirane. Slušane na zvukozapisi na hudožestveni proizvedenija. Zvukozapisi na interpretacii na učenicite: raziskvane, precenka, samoprecenka. Interpretacija na različni tekstove po жанr: naučen, administrativen, žurnalističen. Zabeļazvane na razlikite.

Pismena kultura. Razkazvane za събития i slučki s izpolzване na kompozicionnata forma – po samostojatelno съставен plan-tezis. Opisane na vǎnšnoto i vǎtrešnoto prostranstvo kato dinamični i statični javlenia v prirodata – po daden plan. Portretirane na ličnosti ot neposredstvena sreda na učenika – po kolektivno съставен plan. Kratko pismeno съобщение за училищна акция/събирane на hartia, čistene на училищния двор i dr./Rabota za upražnjavane tehnikata na izrabotka na pismeno съчинение/izbor на материала, negovoto razpredelenie, izpolzване на citati, obedinyavane на razkazvane i opisane i t. n./. Gramatičeski upražnenia: vidove dumi s gramatičeskite im kategorii Leksikalni upražneni: stilistični kategorii dumi: omonimi, sinonimi, dialektizmi, arhaizmi, neologizmi. Sintaktično-stilni upražnenia s različno razpredelajane на vidovete sintagmi i tehните zavisimi časti; otkrivane на razlikite v nuansite на značeniето. Vodene на dnevnik. Pisane на sužebno i lično pismo. šest pismeni domašni upražnenia i analiziraneto im po vreme на čas. Četiri klasni pismeni upražnenia/po edin čas za podgotovka, izrabotka i popravka/.

ДОПЪЛНИТЕЛНО ОБУЧЕНИЕ

Допълнително обучение се организира за ученици, които поради обективни причини по време на редовното обучение не успяват да постигнат завидни резултати по дадени програмни области. V zavisimost ot utvǎrdenite nedostatъci v znaniata на učenicite преподавателят оформя групи s които провежда допълнително обучение. Naprimer grupa ученици s nedostatъčni znania по четене, по fonetika i pravopis, по morfologija, по analiz на literaturnoto proizvedenie, по ustno i pismeno izrazjavane i pod. Vǎz osnova на предишни проучвания за vsjaka grupa се съставя отделен plan за работа i prilaga се дадена форма на работа:samostojatelna, grupova, работа s testove, работа s nagledni sredstva i pod.) Tuk osobeno značenie имат стимулиращите sredstva: pohvali, nagradi, položitelni beležki. Допълнителното обучение се провежда v tečenie на сялата учебна godina, t.e. vednaga kato се zabeleži, че grupa ученици не са v състояние да овладеят дадени програмни съдържания. Sled kato овладеят дадени програмни съдържания takiva ученици се освoboždavat ot допълнително обучение, но се следят i ponatatъk да не izostavat v овладяването на учебния материал, kato им се davat diferencirani zadači i upražnenie.

НАБЛЮДЕНИЕ I OČENKA НА ПРЕПОДАВАНЕТО I УЧЕНЕТО

Nabljudenie i ocenka на rezultatite ot rabotata на učenicite vǎv funkciata на postigane на rezultati, započva рървоначално s ocenka на postignatoto nivo на poznania по otnošenje на които ще се opredelja по-natatъšния napredъk i formira ocenka. Vseki urok i vsjaka dejnost на učaщия e vǎzmožnost за formalna ocenka, t.e. за registrirane на napredъka на učenika i за по-natatъšni dejnosti.

Formiraцата ocenka e nerazdelna цаст ot съвременните образователни подходи i sredstva za ocenka na znanijata, umenijata, naglasite i povedenieto, kакto i razработvaneto na подходящи компетенции по време на преподаването i ученето. Formatните sredstva за събиране на данните ot izmervanijata на uspeha на ученика, където най-често се използват следните техники: реализирането на практически казуси, наблюдение i zapis на активността на студента по време на учение, директната комуникация между студенти i преподаватели, регистър за всеки ученик (карта прогресия) i така нататък. Rezultatите ot formiraцата ocenka v края на учебния цикл трябва да бъдат изразени s цифрова ocenka.

Rabotata на всеки учител се състои ot planirane, postigane, monitoring i ocenka. Важно е учителят v допълнение към постигането на ученика, непрекъснато да следи i ocenява собствения si работа. Vsiцко, koeto се покаже kато добро i ефективно учителят ще използва по-нататък v своята преподавателска практика, i tova, koeto се ocenява kато недостатъчно ефективно, трябва да се подобри.

МАЂАРСКИ ЈЕЗИК

A

tantárgy **MAGYAR NYELV**
neve

Cél

A *magyar nyelv* oktatásának és tanulásának **célja**, hogy a tanuló ápolja a magyar nyelvet, helyesen használja a különféle kommunikációs szituációkban, beszédben és írásban; az irodalmi művek olvasása és értelmezése révén fejlessze képzelőerejét, esztétikai-művészeti tudatosságát és kifejezőképességét, kritikai és erkölcsi ítélőképességét; alapvető tájékozottságot szerezzen az irodalomtörténet és -elmélet, az általános és magyar nyelvészet, valamint a mediális írásbeliség terén; az interdiszciplinaritás jegyében összefüggésbe hozza a nyelvet és irodalmat más művészeti ágakkal és tudományterületekkel; bevezesse a tanulót a tudományos gondolkodásmódba; értékelje és becсülje a nemzeti értékeket és hagyományokat, fogadja el a különböző kultúrákat és fejlessze az interkulturális kommunikációt; alapozza meg és bővítse a kulcskompetenciákat, amelyek képessé teszik őt a minőségi életvitelre, a munkára, az önmegértésre és az élethosszig tartó tanulásra.

Osztály **Hatodik**

Évi
óraszám **144 óra**

KIMENET

A tematikai egység/terület feldolgozását követően a diák képes lesz:

– Ismeri a tantervben előírt alaptművek címét és szerzőjét.

– Felismeri az irodalmi mű jellemző vonásait.

– Meghatározza az irodalmi mű témáját, fő motívumait és szereplőit; összefoglalja,

TERÜLET/TEMATIKAI TARTALOM EGYSÉG

NÉPKÖLTÉSZET

Feldolgozásra szánt szövegek

Kötelező szövegek

Népköltészet és műköltészet összekapcsolása: szerelmi dal, kesergő, bujdosóének. Pl. *Annyi bánat* (kesergő) és József Attila:

reprodukálja a cselekményt.

– Felismeri és megkülönbözteti a prózai és verses formákat.

– Megkülönbözteti a népköltészetet a műköltészettől, a szépirodalmi szöveget a nem szépirodalmi szövegektől.

– Felismeri az epikai, drámai és lírai szövegek beszélőjét. Különbséget tesz szerző és narrátor/lírai én között.

– Különbséget tesz az epikus közlés alapformái, az elbeszélés (narráció), a leírás, az elbeszélői reflexió és a dialógus között.

– Meg tudja állapítani a cselekmény helyét és idejét.

– Felismeri az idézetet a szövegben.

– Felismeri és megnevezi a költői jelzőt, megszemélyesítést, hasonlatot, metaforát, szimbólumot, szinesztéziát, ismétlés formáit, áthajlást, költői kérdést.

– Elhelyezi a tantervben előírt kötelező irodalmi műveket az alapvető irodalmi kontextusokban (magyar irodalom/világirodalom, régi/újabb/kortárs, szóbeli/szerzői).

– Képes a következő szépirodalmi szövegelemek meghatározására és példákkal való illusztrálására: motívum, téma, fabula, a cselekmény helye és ideje, főszereplő, mellékszereplő stb.

– Az irodalmi művekben a szövegrészletek, a hősök és a helyzetek alapján felismeri a

Ringató.

Monda és népi anekdota (utalások a regionális vonatkozásokra is)

Olvasmányok a magyar népköltészetéről (Penavín Olga, Jung Károly, Voight Vilmos, Dömötör Tekla stb. írásaiból)

Népszokások és népi színjáték

Kiegészítő és ajánlott szövegek

Lázár Ervin: *A kovács/Lehel kürtje*

A csóri boszorkány

Beckó vára

Csörsz és Déliláb

Irodalmi alapfogalmak

A szöveg formája: vers, próza. Műnemek: líra, epika, dráma. Műköltészet és népköltészet. Szerző (költő, író), lírai én, elbeszélő. Műfaji ismeretek: dal, tájleíró költemény, ballada, mese, monda és fajtái, anekdota, elbeszélés, novella, regény, levél, mesejáték.

Az ütemhangsúlyos verselés. Az időmértékes verselés alapjai: a rövid és hosszú szótag fogalma.

Mesetípusok, a népmese jellemzői, motívumai, szimbólumai. Mesemondás. A mesepoétika alapfogalmai. Népi színjátékok.

műnemet és a műfajt.

– Ismeri és megnevezi a következő fogalmakat: monda, mítosz, elbeszélő költemény, dal, tájleíró költemény, ballada, elbeszélés, novella, regény, levél, episztola, mesejáték.

– Ismeri és megkülönbözteti, (jellemző vonásait kiemeli) az átmeneti műfajokat (ballada).

– Felismeri és megnevezi az átvitt jelentést.

– Ismeri és megnevezi a következő fogalmakat: meselem, meseformula, bevezetés, kibontakozás, bonyodalom, tetőpont, megoldás, valószínű és valószínűtlen elemek, konfliktus.

– Megnevezi a leírás formáit: személyleírás, tárgyleírás, tájleírás.

– Felismeri és megnevezi a rímfajtákat és a refrént, hasonlatot, metaforát, megszemélyesítést, ellentétet, fokozást, hangutánzást és hangulatfestést.

– Felismeri és értelmezi a tanterv által kötelezően előírányzott egyszerű szövegek konfliktushelyzeteit, a hősök jellemvonásait, s velük kapcsolatban megállapítást tesz, véleményt formál.

– A szépirodalmi művek tudatos, igényes olvasójává válik.

– Tiszteli a nemzeti irodalom és kultúra hagyományait.

– Képes esztétikai élmény átélésére, befogadására.

– Változatos olvasási stratégiákat

LÍRA

Feldolgozásra szánt szövegek

Kötelező szövegek

Kosztolányi Dezső: *Az iskolában hatvanan vagyunk* (válogatás *A szegény kisgyermek panaszai* ciklusból)

Csacsi rímek (Válogatás)

Ady Endre: *Fölszállott a páva/Karácsony/Föl-földobott kő*

Juhász Gyula: *Tiszai csönd*

Radnóti Miklós: *Éjszaka*

Varró Dániel: *Túl a Maszat-hegyen* (Naptárvers)

József Attila: *Nyár*

Radnóti Miklós: *Bájló*

Szabó T. Anna: *A róka*

Anyaverek a magyar és a világirodalomban (válogatás): pl.

Csoóri Sándor: *Anyám fekete rózsá*,

József Attila: *Anyám*,

Kosztolányi Dezső: *Anyuska régi képe*,

Pilinszky János: *Anyám*,

Szergej Jeszenyin: *Levél anyámhoz* stb.

József Attila mama-verseinek kiemelése.

Kiegészítő és ajánlott szövegek

Esti Kornél rímek (Válogatás)

alkalmaz.

– Tudatosan gyűjt információkat (nyomtatott, audiovizuális, elektronikus forrásokból) iskolai feladataihoz.

– Könyvtárba jár, és önállóan választ irodalmi alkotást, képes naplót vezetni vagy portfóliót összeállítani olvasmányairól.

Kosztolányi Dezső: *A játék/Néha már gondolok a szerelemre*

Irodalmi alapfogalmak

A költő és a lírai én. Lírai műfajok. A motívumok és költői képek mint a lírai mű kompozíciójának elemei. A lírai formanyelv jellemzői: képiség, ritmus, szerkezet. Rímfajták. Köttött és szabad vers. Szóképek és stíluseszközök: alliteráció, az ismétlés fajtái, hasonlat, megszemélyesítés, metafora, szimbólum, szinesztézia, ellentét, fokozás, soráthajlás, költői jelző, állandó jelző, ismétlés, irónia, hangutánzás és hangulatfestés. Költői kérdés. A denotatív és konnotatív jelentés.

EPIKA

Feldolgozásra szánt szövegek

Kötelező szövegek

A műnemek ötvöződése a balladában: Arany János: *A walesi bárdok/Mátyás anyja*. Orbán Ottó: *A walesi pártok*

Kosztolányi Dezső: *Házi dolgozat*

A légy motívuma és a várakozás problémája: Mándy Iván: *A légyvadász/A légyvadász sétája* és

Nagy Lajos: *A légy*

Gobby Fehér Gyula: *Az ujjak mozgása*

Németh István: *Színötös*
Gion Nándor: *A postás, aki egy ujjal tudott fűtyülni*

Danilo Kiš: *A fiú és a kutya*
Fazekas Mihály: *Lúdas Matyi*

(részlet) és filmes kapcsolatok

Mark Twain: *Tom Sawyer kalandjai* (részletek)

Interjúk kortárs írókkal, művészekkel.

Kiegészítő és ajánlott szövegek

Parti Nagy Lajos: *A pecsenyehattyúk*

Garaczi László: *Kúnó, a zöld diómanó*

Jódal Rózsa: *Figyellek, világ! Hadaró Jutka kalandjai/részlet/*

Csukás István: *Keménykalap és krumpliorr*

Jonathan Swift: *Gulliver utazásai* (részletek)

Kosztolányi Dezső: *Fánika*

Móricz Zsigmond: *Fillentő*

Ivo Andrić: *Aska és a farkas*

Irodalmi alapfogalmak

Szerző és elbeszélő. Epikai műfajok. Az elbeszélésmód sajátosságai: egyes szám harmadik személyű és én-elbeszélés; jellemzés; párbeszéd. Leírások (táj-, személy-, tárgyleírás). Az epikai művek szerkezeti egységei. A szereplők jellemzésének eszközei: beszéd, tettek, külső tulajdonságok, életfelfogás, erkölcsiség. Paródia. Népiesség.

DRÁMA

Feldolgozásra szánt szövegek

Kötelező szövegek

Beszédes István: *Rozsdaszín (részletek)*

Gabnai Katalin: *Tánc és dráma*

Kiegészítő és ajánlott szövegek

Gimesi Dóra: *színházi meseadaptációi*

Szabó T. Anna: *Téli rege*

Irodalmi alapfogalmak

Drámai műfajok: komédia, tragédia; egyfelvonásos; rádiódráma.

A dráma jellemzői: felvonás, jelenet, szereplők, monológ, dialógus. Népi dramatikus játékok. Adaptációk.

ISMERETTERJESZTŐ ÉS INFORMATÍV SZÖVEGEK

(2 mű kiválasztása)

Válogatás könyvekből, enciklopédiákból és gyermeklapokból

HÁZI OLVASMÁNY

(3 kötelező + 1 választható mű feldolgozása)

Kötelező közös olvasmányok

Arany János: *Toldi (órán is feldolgozható)*

Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk*

Gion Nándor: *A kárókatona még nem jöttek vissza*

Ajánlott közös olvasmányok

Berg Judit: *Galléros Fecó naplója*
Lux Alfréd: *Éjszakai dolgozatjavítás*
Jeff Kinney: *Egy ropi naplója*
Szabó T. Anna: *A Fűszermadár*
Eric Knight: *Lassie hazatér*
Gaston Leroux: *Az operaház fantomja*

Lauren Brooke: *Hazatérés*
Thomas Brezina: *Kiakasztasz, tesó!/Fiúk kizárva sorozatból/*
JoNesbø: *Idővihar a kádban*
Mark Twain: *Huckleberry Finn kalandjai*
Böszörmény Gyula: *Gergő és az álmfogók*

Varró Dániel: *Szívdezzert Michael Ende: Momo/Varázslóiskola*
Németh István: *Bühüm meg a lotyogi*
Fekete István: *A koppányi aga testamentuma*
Janikovszky Éva: *Velem mindig történik valami/Égig érő fű*
Erich Kastner: *A két Lotti*

Kontra Ferenc: *A halász fiai*
Charles és Mary Lamb: *Shakespeare-mesék*

Szabó Magda: *Abigél*

Mosonyi Alíz: *Boltosmesék* vagy meseátírások

Egy aktuális kortárs mű beépítése.

Projektmunka vagy portfólió

(javaslatok):

– A feldolgozott művek intertextuális (pl. Geszti Péter: *Levél Nemecek Ernőnek*), filmes és színházi kapcsolatai

– Mátyás király és a reneszánsz

udvar

– Lovagprojekt (lovagi erények, szokások, öltözködés, zene, lovagi játékok, lovagkirályok stb.)

– A víz világnapja (Szabó Lőrinc: *Országos eső*, Petőfi Sándor: *Tisza*, Móricz Zsigmond: *Tiszaháton, ahol gyerek voltam*, József Attila: *A Dunánál*, Morten A. Stróksnes: *Tengerkönyv* (részletek), Tolnai Ottó: *Sirálymellcsont*, Benedek Szabolcs: *A fiumei cápa* (részletek), Claudio Magris: *Duna* (részletek) stb.)

– Szabadkai és palicsi Kosztolányi- emlékek vagy a lakóhelyhez köthető más hasonló projekttema (regionális és helyi kultuszok)

– Fordításműhely

– Nők a tudományos életben

– Írók és a sport

– A légy a mitológiában, az irodalomban, a filmművészetben és a populáris kultúrában

– A görög mondavilág és mai világirodalmi átírásai (pl. Rick Riordan: *Percy Jackson és a görög istenek*)

– A kamasz az irodalomban (Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk*, Gion Nándor: *A kárókatona még nem jött vissza*, Mándy Iván *Csutak-regényei*, Mark Twain: *Tom Sawyer kalandjai*, Bálint Ágnes *Lufi-regényei*, Lázár Ervin kamaszhősei stb.)

– Ikerítések, párbeszéd (pl.

– Érthető, nyelvtanilag kifogástalan mondatokat szerkeszt. A szövegben felfedezett hibákat képes kijavítani.

– Felismeri és megnevezi a tanult szófajokat szójelentés alapján toldalékos formában, mondatban és szövegben, megfelelően használja őket írott és beszélt szövegben.

– Felismeri, megnevezi, megkülönbözteti, rendszerezi az alapszófajokat, típusait, szerkezetüket, szerepüket a szövegalkotásban

– Felismeri és megnevezi, megkülönbözteti, rendszerezi az alapszófajokat, a határozószókat és az igeneveket, ezek szövegbeli és kommunikációs szerepét, valamint alkalmazásukat a

Petőfi és Arany János, Kosztolányi Dezső és Csáth Géza, Bartók Béla és Kodály Zoltán (irodalmi vonatkozások is), Tolnai Ottó és Domonkos István, Szenteleky Kornél és Csuka Zoltán, Karinthy Frigyes és Stanislav Vinaver, Than fivérek stb.)

– Egy mesemotívum interdiszciplináris megközelítése (pl. tündér, óriás, sárkány, a mesehősök átváltozásai, ládika)

– Hegytoposz és metaforikus táj az irodalomban: pl. Térey János: *A Legkisebb Jégkorszak* (Negyedik könyv, IV. fejezet – részlet)

– Nyelvtudósok kutatásai és életpályájuk

– Ökoirodalom, zoológia

– A szófajok alaktani és jelentésbeli jellemzői, képzésmódjuk. A szófajok rendszere.

– Az ige (fogalma, képzése, szerepe a szöveggörnyezetben és helyesírása. Igeidők. Igemódok. Kiejtés szerinti, szóelemző írásmód; az igekötők szerepe az ige folyamatosságának és irányultságának kifejezésében; az igekötők helyesírása; határozatlan/alanyi és határozott/tárgyas ragozású igék; az iktelen igék ikések módjának toldalékolása; a felszólító és feltételes módú igék helyesírása és nyelvhelyesség kérdései (-nák, -, -nék, -sücsük/szükszük- ragozás, a csinál, működik ige túl gyakori használata; a múlt idejű, feltételes módú igék halmazása stb.).

NYELVI ISMERETEK

kommunikációban.

– Felismeri (megnevezi, szempontok szerint rendszerezi, megmagyarázza, alkalmazza) a többszófajúságot.

– Ismeri és következetesen alkalmazza a helyesírási alapelveket, valamint a helyesírási szabályok többségét.

– Megfigyeli, helyesen jelöli a hosszú és rövid hangokat a tőhangváltást mutató főnevek és igék esetében is, a hangkapcsolatokat, helyesen írja a tulajdonneveket, a földrajzi nevek bonyolultabb eseteit, az -i képzős mellékneveket; az igekötős igék, a névutós szerkezetek, az alanyos, tárgyias, határozós és birtokos szó szerkezetek, összetételek helyesírásában magabiztos.

– Az összetett mondatok írásakor többnyire jól központos.
– Ismeri és alkalmazza a szótagolás és elválasztás szabályait.

– Ismeri és alkalmazza a betűrend szabályait.

– Felismeri, megnevezi, alkalmazza a helyesírási alapelveket.

– Alkalmazza a helyesírás-ellenőrző programot.

– Felismeri és megnevezi a szóelemek fajtáit (szótő, toldalék).

– Felismeri a magyar és valamely tanult, ismert idegen nyelv szerkezete közötti hasonlóságokat és különbségeket.

– A főnév fogalma és fajtái, szerepe a szövegkörnyezetben, helyesírása. Névszóképzők. Köznevek és tulajdonnevek fajtái. A tulajdonnevek toldalékos alakjai, -i képzős alakok.
– A régies írású tulajdonnevek helyes ejtése és írása, a j hang kétféle jelölése.

– A melléknév (fogalma, képzése, szerepe a szövegkörnyezetben, helyesírása). Melléknévképző. A melléknév jelei és ragjai. Az összetett melléknevek fokozása. A melléknév szerepe a leírásban. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű melléknevek. Az -i képzős melléknevek helyesírási szabályai.

– A számnév (fogalma, fajtái, képzése, szerepe a szövegkörnyezetben, helyesírása). Betűvel és számjeggyel írt számnevek, tőszámnév, sorszámnév, törtszámnév, a számnevek fokozása, a számnevek toldalékolása, keltezés. A számnév és a határozatlan névelő.

– A névmás (fogalma, fajtái, képzése, szerepe a szövegkörnyezetben, helyesírása). Személyes névmás: megszólítás, tegezés, magázás, ragozott alakok. Birtokos névmás: a birtokos szerkezet. Visszaható névmás és a visszaható ige. Kölcsönös névmás. A mutató névmás toldalékolása; a se, sem előtag. Hosszabb és rövidebb alakok: e, ez, eme). A kérdő névmás. Kérdés kérdő névmással, kérdőszóval. A vonatkozó névmás. Az aki, ami, amely az összetett mondatban. A vesszőre

vonatköző szabályok. A határozatlan és általános névmás. A névmások szövegszervező szerepének megfigyelése, alkalmazása a szövegalkotásban.

– A határozószó. Gyakori határozószók írása, határozószók a mondatban. A határozói igenév és a határozók „rokonsága”.

– Az igenevek (fogalma, fajtái, képzése).

A főnévi igenév fogalma, képzése, személyragozása. Felszólítás főnévi igenévvvel. A melléknévi igenév fogalma, fajtái, képzése. A befejezett melléknévi igenév állítmányi szerepének szemantikája és pragmatikája. Igekötős melléknévi igenevek szórendje. A határozói igenév fogalma, képzése. Az igenevek történetbe foglalása. A létige és a határozói igenév. Az igenevek szerepe a mondatban.

– A viszonzszók. Névelő (határozott és határozatlan jelentés, névelő vagy névmás); kötőszó (mondatrész és mondatkapcsolás, vesszőhasználat szabályai); névutó (idő, hely stb. kifejezése névutóval); segédige (fog, volna, van, volt, lesz, marad, múlik); igekötő (jelentésmódosító szerep).

– A mondatszók. Indulatszó fogalma, fajtái (felelő-, kérdőszó, tagolatlan mondat); módosítószó és szerepei.

– A szavak közötti kapcsolatok, állandósult szókapcsolatok. Jelentésmező.

– Felismeri és megnevezi a nyomtatott és elektronikus média fajtáit.

– Tájékozódik, információkat talál a különféle dokumentumtípusokban, korosztálynak szóló kézikönyvekben.

– Képes nyelvileg kifejtett (explicit) és nem kifejtett (implicit) információkat kiszűrni a szövegből.

– Képes az alapinformációk és eszmék összehasonlítására két vagy több rövid, egyszerű szövegben.

– A rendelkezésére álló információkat értékeli, tárolja, rendszerezi.

– Képes az interneten való kommunikációra és együttműködésre.

– Ismeri a helyesírási alapelveket és A magyar helyesírás

– Többszófajúság.

– A magyar nyelv szerkezetének összehasonlítása a tanult idegen nyelv hangtani, szótani szerkezetével.

– A korosztálynak szánt fontosabb sajtótermékek fajtái, formái és szerkezeti jellemzői.

– Információk gyűjtése, adatok elrendezése, lexikonhasználat.

– Helyesírási táblázatok, fűrtábrák, folyamatábrák stb.

– A nyelvi tudatosság és a nyelvi tervezés.

– A média: nyomtatott és elektronikus médiumok (újságok, televízió, rádió, világháló – honlapok, hírportálok, blogok, vlogok).

– A hír fogalma és jelentősége.

– Közösségi média.

– Tájékozódás, információkeresés (betűrend, tartalomjegyzék, utalók használatával) a különféle dokumentumtípusokban (könyv, folyóirat, AV- és elektronikus dokumentum), korosztálynak szóló kézikönyvekben (szótár, lexikon, enciklopédia), ismeretterjesztő forrásokban.

– Fórum, blogbejegyzés írása.

– Írói szótárak.

– Digitális írástudás, e-nyelvhelyesség: az e-dokumentumok létrehozásához szükséges nyelvi és szedési szabályrendszerek együttese, elektronikus szövegek

NYELVKULTÚRA

szabályainak használati módját.

– Felismeri és alkalmazza az állandósult szókapcsolatokat.

– Képes olyan szövegeket létrehozni, amelyekben a téma, a kompozíció, a tartalom és a stílus megfelelnek a feladatnak, a szöveg rendeltetésének és a címzettnek (célközönségnek).

– Értelmes és szabatos beszédre, helyes artikulációra törekszik, igyekszik betartani az igényes nyelvhasználat szabályait és elsajátítani a kódváltás alapvető képességét.

– Egyszerű szerkezetű szóbeli vagy írásbeli szövegeket tud alkotni a leírás, az elbeszélés és a kifejtés eszközeit alkalmazva (és a célközönség összetételét szem előtt tartva).

– Képes egyszerű szöveget alkotni szóban vagy írásban, amelyben valamely irodalmi élményét írja le, vagy egy valós, hétköznapi, illetve képzeletbeli témát fejt ki, interjút készít valós vagy képzelt személyekkel.

– Különböző céllal (pl. informálódás, tanulás, önfejlesztés, esztétikai élmény átélése, szórakozás) képes rövidebb, egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket (pl. egyszerű szakszövegeket, tudománynépszerűsítő ismeretterjesztő szövegeket stb.) olvasni és saját szavaival elmondani.

– Meg tudja fogalmazni véleményét, és igényes nyelvhasználatra törekedve (kódváltási képességéhez mérten a

létrehozása (pl. beszámolók, könyvismertető, vázlatok, saját könyv, eseményre invitáló meghívók, listák, e-mail, egyszerűbb űrlapok kitöltése).

– A helyesírást segítő kézikönyvek (helyesírási szabályzat, szótár, digitális szótárak stb.) önálló használata.

– Az állandósult szókapcsolatok (szólások, közmondások, szállóigék) felismerése írásban és a beszédben.

– Események és élmények időrendi sorrendben történő elmondása közös, illetve egyéni vázlat alapján.

– A természetben levő tárgyak és jelenségek, a mozgásban levő állatok és személyek bemutatása (rokon értelmű melléknevek, főnevek, igék, hangulatfestő, hangutánzó szavak segítségével).

– Sikerebb irodalmi portrék és a megírásukhoz felhasznált nyelvi kifejezőeszközök. A közvetlen környezetből választott egyén bemutatása.

– Kortárs írókkal, művészekkel, tudósokkal készült interjúk elemzése. Interjúk íratása.

– Rövidebb szövegek tartalmának összefoglalása szem előtt tartva az esemény időrendjét és mozzanatait (bevezetés, a cselekmény kezdete, a cselekménymozzanatok kiemelése, a tetőpont és a befejezés).

– A szóbeli elbeszélés: film, tévéadás, szabadon választott

sztenderd nyelvváltozat – vagy legalább a regionális köznyelv – normájához igazodva) nyilvános beszédhelyzetben képes kifejezni gondolatait.

– Ismeri és készségszinten használja a kibővített magyar ábécé nyomtatott és írott betűit, valamint az írásjeleket.

– Érthető, nyelvtanilag kifogástalan mondatokat szerkeszt.

– Írásban tudja a szöveget tagolni (cím, bekezdések) és makroszerkezeti egységekre osztani (bevezetés, tárgyalás, befejezés), illetve ezeket kreatív módon alkalmazni.

– A szövegben felfedezett hibákat képes kijavítani.

– Tud levelet írni, s képes különféle űrlapokat és formanyomtatványokat kitölteni, amelyekkel a mindennapi életben találkozik. Ezek elektronikus és papír alapú változatait is tudja alkalmazni.

– Képes figyelemmel követni és megérteni a nyelv, az irodalom vagy valamely egyéb művelődési terület tárgyköréből tartott előadásokat, s tud jegyzetet készíteni.

– Meghatározott műfajokban témának, kommunikációs alkalomnak megfelelő kritikus, egyéni szemléletű, nyelvi-stilisztikai szempontból példás szövegeket, beszámolókat alkot.

– Beszámolóját prezentációval/poszterrel teszi szemléletesebbé.

dinamikus jelenetek elmondása.

– A nyelvi-stilisztikai kifejezőeszközök a leíró jellegű részletekben (versben és prózában egyaránt).

– A retorika alapelvei (a konkrét fogalmak megnevezése nélkül).

– Önálló elbeszélő fogalmazás készítése a tanult nyelvi és helyesírási tudnivalók alkalmazásával, felhasználva az anyaggyűjtés módjaival. Az írás folyamatának megtapasztalása, folytonos ön- és társreakció. Az írásmű üzenetének, céljának, befogadójának megfelelő szókincs használata.

– Önálló vázlatkészítés elolvasott irodalmi vagy ismeretterjesztő szövegről.

– Kérdések és írásbeli válaszok megfogalmazása a tanult olvasmányok, megnézett filmek, színházi előadások, meghallgatott zeneművek alapján.

– Szövegalkotás: különböző típusú fogalmazások, levél. A számítógépes szövegszerkesztés néhány szabálya.

– Élménybeszámoló közösen elkészített vázlat alapján, különös tekintettel a párbeszéd helyes alkalmazására.

– Leírás megadott vázlat alapján: A tájleírás sorrendjének megoldása a távolítól közeli felé, vagy fordítva. Rész-egész viszonya valamilyen sorrend szerint. Tárgy-és személyleírás, jellemzés (Nem felsoroljuk a tulajdonságokat, hanem

– Valós vagy képzeletbeli tapasztalatokat, szereplőket, illetve eseményeket bemutató fogalmazást tud írni.

megelevenítjük.)

Kreatív írásgyakorlatok.

– A szöveg információinak és gondolatainak értelmezése és értékelése.

A szöveg cselekményének, tartalmának, céljának megfelelő jegyzetelési technika kialakítása (kulcsszavas vázlat, tételmondatos vázlat, grafikusán ábrázolt vázlat).

– A fogalmazási ismeretek (a téma meghatározása, az anyag kiválasztása és elrendezése, a legfontosabb szerkezeti részek megjelölése és az anyag szerkezeti részek szerinti csoportosítása).

– Szövegalkotás az internetes műfajokban (pl. e-mail, komment). Az írás nem nyelvi jeleinek (betűforma, nagyság, sorköz, margó, távolság, színek, kiemelések stb.) megismerése.

A kézzel írt és a számítógépes szövegek különbözőségei és hasonlóságai.

– Az önálló és a tanári segítséggel történő anyaggyűjtés módjai.

– Nyolc házi írásbeli feladat a tanév folyamán és azok órán való elemzése, közös értékelése, elbírálása.

– Négy iskolai dolgozat – kettő félévente (az írásmű kidolgozása egy óra, elemzés és javítás két óra).

Kulcsfogalmak: beszédművelés, artikulált nyelvi magatartás, irodalomolvasás, szövegértés, szóbeli és írásbeli szövegalkotás, ismeretek az anyanyelvről, helyesírás, íráskészség, médiaismeret, kommunikáció

A MEGVALÓSÍTÁS MÓDJA – TANTERVI UTASÍTÁS

Az 6. osztályos tanterv (az 5. osztályos tantervvel összhangban) magában foglalja a Magyar nyelv és irodalom tantárgy oktatási céljait, feladatait, a tematikai egység/terület kimeneteit. A tanterv különválasztja az irodalmi ismeretek, nyelvtani ismeretek és nyelvkultúra feladatrendszerét, majd összefüggésbe is hozza őket egymással. A tanterv célja a kortárs szemléletű irodalom- és nyelvtanítás megvalósítása. Az irodalmi ismeretek tananyag kötelező és kiegészítő (ajánlott) tananyagra tagolódik (egy-egy szerzőnél több művet is javasoltunk elemzésre (a/jelzi), ezekből a tanár válogathat: az olvasmányjegyzék ily módon bővül és lehetőséget ad a kortárs szövegek tanórába való beemelése, előtérbe kerül az anyanyelvi kommunikáció problémaköre, a digitalizálódó világ számos változása, a műfajok gazdagodása, a kompetenciafejlesztés és az önálló tanulás (az élethosszig tartó tanulás) képességének fejlesztése. A tanterv megnyitja az intermedialis és interdiszciplináris diszciplínákat, és alkalmat ad a projektmódszer megvalósítására.

Az anyanyelvi órák feladata a nyelvi rendszerről szerzett tudás alapján a szófajok felismerése, megnevezése, a jellemző jegyek összegyűjtése, magyarázata (definíció, fűrtábra, pókhálóábra, gondolattérkép, folyamatábra, faháló, memóriavázlat, táblázat, szóháló, kérdésháló, témaháló készítése közösen vagy tanári segédlettel), a nyelvi tervezés megvalósítása. A szófajra, szóalakra szóképzésre vonatkozó ismeretek megfogalmazása fontos feladatunk. Végeztessünk gyakorlatokat a szófajok helyesírásának a biztonságossá tételére, a szóelemzés alkalmazására./Gyakorlatok a tanult nyelvtani, nyelvhelyességi ismeretek tudatos alkalmazására, szövegjavítás, fokozott önállósággal./

A hatékony önálló tanulás, a tanulási technikák tanítása fontos feladata a tanárnak. A tanulási stratégiák közül részesítsük előnyben az RJR-modellt. Minden készség vagy ismeret megtanulásának alapjául a korábbi készségek és ismeretek szolgálnak. Ha az új ismereteket be tudjuk illeszteni a korábbi ismereteink, tapasztalataink rendszerébe, akkor tudjuk ezeket elsajátítani. Ezért a tanulási folyamat első összetevője a témával kapcsolatos korábbi készségek, ismeretek aktivizálása, felidézése. A ráhangoló kérdések nemcsak a régi ismeretek mozgósítását szolgálhatják. Olyan kérdés is „ráhangol”, ami izgalmas, új problémát vet fel, ami kíváncsivá teszi a diákot az óra témája iránt. Ez a tanulási szakasz a *ráhangolódás*. Ez szükséges, de nem elégséges feltétele a tanulási folyamatnak. Szükség van a motivációra, az ismeretek elsajátításnak indítékára. Ennek felkeltésével a tanárok általában élnek is, ám a motivációval nemcsak fel kell kelteni az érdeklődést, hanem lehetőség szerint fent is kell tartani egész órán ezt a motivált állapotot. Ezt segíti, ha a tanulónak elmondjuk az egyes részcélokat, hogy mit miért csinálunk a tanulási folyamatban. Ezt követi a *jelentésteremtés* szakasza. Ez lehet az új dolgokról való tapasztalatszerzés, vagy a korábbi tapasztalatokkal való szembesítés. Lehet az újonnan szerzett készség gyakorlása, felismertetés vagy az ismeret tudatosítása. Logikailag fontos, hogy az új tapasztalatot mindig ennek a szakasznak az elején szerezzék a tanulók. Csak ezután köthetjük, szembesíthetjük az előzőkkel. A rendszerbe való beillesztés az elsajátítás után történjen meg, mert amíg nem vagyunk valaminek a birtokában, azt nem tudjuk beilleszteni. Az utolsó szakasz a *reflektálás*, annak tudatosítása, milyen új ismerettel gyarapodott a tudásunk, miben mélyedtünk el. Ekkor rátekinünk a tanulási folyamatra, esetleg a tanulságokat is levonjuk.

Az IKT-eszközök használata mindennapos, ehhez a kihíváshoz a magyar órákon is alkalmazkodnunk kell. A levélírás szokásai, az üzenettovábbítás módjai gyökeresen átalakultak. Ennek nyelvi kultúráját nekünk kell megtanítani. Azoknak is, akik számára az eszközhasználat természetes, és azok számára is, akiknek szociokulturális háttere csak az iskolában ad lehetőséget az elektronikus ismerethordozók használatára.

Az anyanyelvi nevelésben ne abból induljunk ki, hogy a diák nem tudja használni az anyanyelvét, mert ezzel elidegenítjük a tanulót saját anyanyelvétől. Inkább használjuk a diákok saját nyelvi tapasztalatait és kreativitását. Ne mechanikusan gyakoroltassuk a leíró nyelvtani ismereteket a mindennapi életben hasznosítható tudás és képességek átadása helyett. Ne szakadjunk el a valóságtól, használjuk azokat az eszközöket, amit az e-kommunikáció ad, illetve mindig a naponta használt nyelv példáiból induljunk ki! A nyelvtani jelenségeket szövegekben vizsgáljuk!

Az íráskészség fejlesztése folytatódik az 6. osztályban. Az írásbeli dolgozatokon kívül a fogalmazástanítás és a kreatív írás legújabb eredményeinek felhasználásával gyakoroltatjuk a szövegalkotást, amelyekben önálló véleményformálásra, egyéni látásmód kialakítására törekszünk. Az elbeszélő fogalmazás mellett ajánlatos gyakoroltatni a jellemzést és a leíró fogalmazást, az interjúk írását, a társadalmi kommunikációban használt szövegtípusokat (úrlap kitöltését, kérvény, jegyzőkönyv stb.) is. Ezekre (jellemek, leírások) külön rámutatunk az irodalmi alkotások értelmezése során. A tanulókkal megismertetjük a vázlatkészítést, valamint az irodalmi kézikönyvek tartalmát és használatát, ugyanakkor a kommunikáció új lehetőségeiről is tájékozódunk. A tanulók figyeljék meg a kor technikai fejlődésének nyelvi vetületeit a világhálón, valamint az SMS-ek nyelvét, rövidítéseit, a nyelvi attitűdök változását. Digitális kompetenciájukat néhány internetes szövegtípus/műfaj formai és tartalmi jellemzőinek megfigyelésével fejlesztjük.

RUMUNSKI JEZIK

Denumirea disciplinei	LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ	
Scopul	<p>Scopul învățării limbii și literaturii române este ca elevii să-și formeze deprinderea de folosire corectă a limbii române în diferite situații de comunicare, în vorbire și în scris; prin citirea și interpretarea operelor literare să-și dezvolte competențele de cititori care, împreună cu cunoștințele literare, includ trăiri emoționale și le dezvoltă fantezia, memoria, observarea, cercetarea; stimulează imaginația și sensibilitatea artistică, percepția estetică și gândirea critică, judecata morală și corelarea asociativă; ca prin diferite tipuri de citire să poată percepe opera și în interpretarea operei literare să sesizeze diferite niveluri și semnificații; să dobândească cunoștințe de bază despre locul, rolul și importanța limbii și literaturii în cultură, precum și despre competența mediatică; să dobândească și să dezvolte cunoștințe umaniste și să învețe cum să coreleze funcțional conținuturile domeniilor.</p>	
Clasa	A șasea	
Fondul anual de ore	144 de ore	
FINALITĂȚI		
La sfârșitul clasei elevul va fi capabil	DOMENIU/TEMĂ	CONȚINUTURI
să facă corelația dintre noțiunile literare abordate în clasele anterioare cu operele literare noi pe care le citește;	LITERATURA	GENUL LIRIC
– să citească cu înțelegere;		Texte literare
		1. Doine (<i>Doina – culeasă de V. Alecsandri; Foaiete verde maghiran și altele</i>); <i>Poezii</i>

să parafrazeze cele citite și să descrie propria percepție a diverselor specii de opere literare și texte de popularizare a științei;

– să determine genul și specia operei literare;

– să facă distincția între operele cu caracter liric, epic și dramatic;

– să deosebească nuvela de roman;

– să analizeze structura poeziei lirice (strofa, versul, rima);

– să observe elementele de bază ale structurii operei literar-artistică: temă, motiv; acțiune, timpul și locul acțiunii;

– să facă distincția între intrigă și deznodământ ca etape ale acțiunii dramatice;

– să diferențieze noțiunea de poet și noțiunea de eu liric; noțiunea de narator în raport cu scriitorul;

— să deosebească formele de narare;

– să recunoască elementele sonore, vizuale, tactile, olfactive ale imaginii poetice;

– să determine figurile de stil și să înțeleagă rolul lor în textul literar-artistic;

– să analizeze relațiile dintre cauză și consecință în text și evaluează ideile pe care le

populare din

Banat/Voivodina

2. Colinde, orația de nuntă

3. George Topârceanu: *Furtuna*

4. Grigore Vieru: *În limba ta*

5. George Coșbuc: *Pocnind din bici*

6. Miroslav Antić: *Steaua albastră*

7. Vasile Alecsandri: *Iarna*;

8. Octavian Goga: *E sărbătoare*

9. Mihai Eminescu: *Mai am un singur dor; Răsai asupra mea*

Noțiuni de teorie literară

Felul strofei după numărul de versuri din poezia lirică: distih, terțet, catren.

Caracteristicile poeziei lirice: accentul cuvintelor și al ritmului; rimă - împerecheată, încrucișată, îmbrățișată; rolul

oferă textul;

– să analizeze acțiunile personajelor din operele literar-artistice și să le argumenteze cu exemple din text;

– să observe umorul în opera literară;

– să distingă tonul plin de umor și ditirambic de tonul elegiac;

– să illustrează credințele, obiceiurile, stilul de viață și evenimentele din trecut descrise în operele literare;

– să apreciază valorile naționale și să cultive patrimoniul cultural-istoric;

– să recomande o operă literară cu o scurtă explicație;

– să compare opera literară cu filmul, piesa de teatru și textul dramatic;

– să coreleze noțiunile din gramatică însușite în clasele precedente cu conținuturile didactice noi;

– să recunoască părțile cuvintelor folosite în formarea cuvintelor

– să facă diferența dintre sunete pe baza sonorității și locului de articulare;

– să deosebească formele cuvintelor apărute ca urmare a alternanței fonetice și să aplice normele limbii

rimei în modelarea versului.

Figurile de stil: contrast, hiperbolă.

Specie de poezie lirică populară și cultă: poezii sociale, ditiramb, elegie; poezii despre obiceiuri și tradiție (colinde, poezii de Paști, de Crăciun).

GENUL EPIC

Texte literare

1. Șoimul și floarea fagului (culeasă de V.Alecsandri); *Pintea Viteazul*; *Toma Alimoș*

2. Mihai Condali: *Florin și Florica*

3. Dumitru Almaș: *Povestea frumoasei Dochia*

4. Petre Dulfu: *Isprăvile lui Păcală*

5. Barbu Ștefănescu Delavrancea: *Hagi Tudose*

6. Ion Creangă: *Amintiri din copilărie* *Pupăza din tei*

7. Otilia Cazimir: *A murit Luchi*

8. Ion Agârbiceanu: *Întâiul drum*

9. Petar Kočić: *Jablan*

10. I.L.Cargiale: *Bubico*

11. Ionel Teodoreanu: *Basmul Toamnei*

12. Ivo Andrić: *Asca și lupul*

13. Anton Pavlovici Cehov:

Cameleonul

Marin Sorescu: La ce latră Grivei

14. *Marin Sorescu: La ce latră Grivei*

literare;

– să determine felurile de pronume și forma acestora;

– să recunoască timpurile verbale și să le folosească în conformitate cu normele limbii literare;

– să diferențieze propozițiile după scopul comunicării;

– să aplice în mod consecvent regulile ortografice;

– să folosească Îndrumătoarele ortografice;

– să folosească diverse forme de exprimare orală și scrisă: repovestirea diferitelor tipuri de texte, fără rezumare și cu rezumare compresie, povestirea (despre evenimente și întâmplări) și descrierea;

– să distingă și să formeze augmentative și diminutive;

– să alcătuiască o informație, știre și raport scurt;

– să înțeleagă semnificațiile de bază ale textului literar și nonliterar;

– să găsească, coreleze și interpreteze în mod explicit și implicit informații conținute într-un text mai scurt și mai simplu, literar și nonliterar;

– să dramatizeze un fragment dintr-un text

15. Grigore Alexandrescu: *Șoarecele și pisica*

Noțiuni de teorie literară

Tema de bază și motivele cheie.

Modurile de expunere: narațiunea (narațiune cronologică), descrierea, dialogul, monologul.

Povestirea/acțiunea, ordinea evenimentelor.

Speciile genului epic: nuvela, romanul.

Tradiția cultural-istorică

GENUL DRAMATIC

Texte literare

1. I,L,Caragiale: *O noapte furtunoasă(fragment)*

2. *Vrăjitorul din Oz.* (fragment din adaptare scenică)

3. Alexandru Kirițescu: *Gaițele (fragment)*

Noțiuni de teorie literară

Speciile genului dramatic: comedia - caracteristicile de bază. Monologul și dialogul în textul dramatic. Didascalii, replică. Etapele acțiunii dramatice (intriga și deznodământul).

TEXTE INFORMATIVE ȘI DE POPULARIZARE A ȘTIINȚEI

(se aleg două texte)

1. Al.Mitru: Legendele Olimpului

2. *Foaie verde lămâiță* și *Foaie verde spic de grâu* – selecție din literatura populara din Voivodina

3. Cine a fost Albert Einstein?

literar-artistic;

– să vorbească clar, respectând normele limbii literare;

– să citească expresiv textele literare abordate.

4. Enciclopedii pentru copii

5. Reviste pentru copii – *Bucuria copiilor*

6. *Almanah (din Voivodina)*

LECTURA ȘCOLARĂ

1. Selecție din literatura română

2. Selecție din literatura din Voivodina

3. Selecție din literatura sârbă

4. Selecție din literatura universală

5. Legende și legende istorice

6. Ferenc Molnar: *Băieții din strada Pal*

7. Cezar Petrescu: *Fram ursul polar*

8. Ion Agârbiceanu: *Nuvele (selecție)*

9. I Teodoreanu – *Ulița copilăriei*

10. Ion Mitru – *Din marile legende ale lumii*

11. Ana Blandiana: *Întâmplări din grădina mea*

12. Daniel Defoe: *Robinson Crusoe*

Lectură suplimentară

(se aleg trei opere)

1. Teodor Șandru: *Poezii*

2. Mihai Condali: *Dumbrava mea (selecție de poeme)*

3. Mariana Stratulat: *Aventurile lui Alex*

4. Nina Cassian: *Poezii*

5. Mihail Sadoveanu: *Domnul Trandafir și alte povestiri*

6. Petre Ispirescu: *Basmele românilor*

7. Mark Twain: *Print și cerșetor*

8. Jack London: *Colț alb*

9. Jules Renard: *Morcoveață*

10. P. L. Travers: *Mary Poppins*

11. Eusebiu Camilar – *Povestiri eroice*

12. J. Spyri – *Haydi, fetița munților*

13. R.Kipling – *Cărțile junglei*

Clasificarea cuvintelor după structură: cuvinte de bază și derivate; familia de cuvinte, observarea rădăcinii cuvântului. Elementele cuvintelor derivate (rădăcina cuvântului, prefixele și sufixele). Baza gramaticală și desinențele în comparație cu baza derivațională și sufixele.

Formarea sunetelor și organele de vorbire; Clasificarea sunetelor: vocale, semivocale și consoane; Diftongii, triftongii. Despărțirea cuvintelor în silabe. Hiatul. Alternanțe fonetice: alternanțe vocalice, alternanțe consonantice.

Gramatica

Pronumele:

adjective:

Timpurile verbale:

Structura propozițiilor

Clasificarea propozițiilor după....

Scrierea cu majusculă.

Despărțirea cuvântului la sfârșitul rândului (regulile de bază).

Ortografie

Scrierea cu doi "i".

Scrierea cu liniuță de unire.

Scrierea cuvintelor compuse.

Ortoepie

Pronunțarea corectă a sunetelor.

LIMBA

CULTURA EXPRIMĂRII

Texte pentru îmbunătățirea culturii exprimării.

Analizarea textelor înregistrate și citite în formă electronică (carte audio).

Exerciții de vorbire pe teme date.

Forme de adresare politicoasă.

Lexicologie: augmentativul (cu peiorativul), diminutivul (cu hipocoristicul).

Exerciții de ortografie: dictare; completarea textului; observarea și explicarea regulilor ortografice din text.

Îmbogățirea vocabularul: exerciții lexicale și semantice (de exemplu, evitarea cuvintelor ne semnificative pentru comunicare, sensuri figurate ale cuvintelor; găsirea părții de propoziție omisă); *exerciții stilistice*: (de exemplu, textul ca un stimulent pentru vorbirea pitorească, șablon situațional pentru găsirea unei expresii adecvate).

Exerciții și teme scrise și analiza lor la oră.

Patru lucrări scrise – câte două în fiecare semestru (o oră pentru scriere și două pentru analiza și scrierea versiunii îmbunătățite a lucrării).

Cuvinte cheie din conținut: literatură, limbă, cultura exprimării.

ÎNDRUMĂRI PENTRU REALIZAREA METODICO- DIDACTICĂ A PROGRAMEI

Programa de predare și învățare pentru disciplina *Limba și literatura română* cuprinde trei domenii: Literatura, Limba și Cultura exprimării. Repartizarea recomandată a orelor pe domenii tematice generale este următoarea: Literatura – 54 de ore, Limba – 52 de ore și Cultura exprimării – 38 de ore. Fondul total de ore, la nivel anual, este de 144 de ore. Toate cele trei domenii ale Programei de predare și învățare se întrepătrund și niciunul nu se poate învăța izolat de celelalte domenii.

Programa de predare și învățare a *Limbii și literaturii române* se bazează pe finalități, respectiv pe procesul de învățare și realizările elevilor. Finalitățile reprezintă descrierea cunoștințelor, abilităților, atitudinilor și valorilor integrate pe care elevul le obține, le extinde și aprofundează în cele trei domenii ale acestei discipline.

I. PLANIFICAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

Programa predării și învățării bazată pe finalități oferă profesorului o libertate mai mare în crearea și proiectarea predării și învățării. Profesorul are rolul de a adapta modalitățile de realizare a predării și învățării la necesitățile specifice ale elevilor dintr-o clasă, luând în considerare: componența clasei și caracteristicile elevilor; manualele și alte materiale didactice care vor fi utilizate; condițiile tehnice, mijloacele didactice și mediile de care dispune școala; resursele, posibilitățile și nevoile comunității locale în care școala funcționează. Pornind de la finalitățile și conținuturile date, profesorul întocmește planul anual, respectiv global de activitate din care va dezvolta mai târziu planurile operaționale. Finalitățile definite pe domenii facilitează profesorului operaționalizarea în continuare a finalităților concrete la nivel de unități metodice/de învățare. De la el se așteaptă ca pentru fiecare unitate metodică de învățare, în faza planificării și scrierii să adapteze planul de lecție la finalitățile învățării. În cursul planificării, ar trebui, de asemenea, avut în vedere că unele finalități se pot realiza mai ușor și mai rapid, dar pentru cele mai multe finalități (mai ales pentru domeniul Literaturii) este nevoie de mai mult timp, de o serie de activități diferite și de muncă pe texte variate. În faza de planificare a predării și învățării este foarte important să se aibă în vedere faptul că manualul este instrumentul de predare și că aceasta nu determină conținuturile disciplinei. De aceea, conținuturile oferite în manualul trebuie acceptate selectiv și în funcție de finalitățile care trebuie realizate. Pe lângă faptul că elevii trebuie îndrumați să folosească manualele, ca una dintre sursele de învățare, profesorul trebuie să-i îndrume pe elevi să folosească și alte surse de învățare.

II. REALIZAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

LITERATURA

Programa pentru Literatură se bazează pe textele literare. Textele sunt clasificate pe genuri literare – *liric, epic și dramatic* și pe o serie de texte neficționale, de popularizare a științei și informative. Partea obligatorie a textelor literare este constituită din operele care aparțin corpusului național principal, fiind îmbogățit cu opere din literatura contemporană. Selecția textelor este bazată în cea mai mare măsură pe principiul adaptării la vârsta elevilor.

Pe lângă textele care trebuie abordate la oră este dată și o listă de lectură școlară. Scopul reintroducerii lecturii școlare este formarea, dezvoltarea și cultivarea deprinderilor de citire ale elevilor. Elevii pot în timpul vacanței să citească operele mai vaste, ceea ce contribuie la continuitatea deprinderii de citire.

Pe lângă operele obligatorii care trebuie abordate, este adăugată și o listă cu texte suplimentare. Partea opțională oferă profesorului o creativitate mai mare în atingerea finalităților.

Cu un corpus dominant de texte ale scriitorilor canonici, care pot influența asupra formării gustului estetic al elevilor, se construiește și îmbogățește conștiința despre natura literaturii naționale (și valorile clasice ale literaturii universale), dar și despre cultura și identitatea națională. Prin alegerea textelor literare și a lecturii suplimentare este dată posibilitatea profesorilor de a aborda și un număr de opere literare ale scriitorilor contemporani, care oferă elevilor opere reprezentative din literatura contemporană și implicit posibilitatea de a compara în mod critic poetica operelor acestor scriitori cu valorile literaturii canonice. Scopul introducerii operelor literare contemporane, care nu au devenit încă parte din canon, este stabilirea unei corelații între tematica și motivele prezentate în aceste opere și temele și motivele din operele literare prevăzute prin Programă și prin astfel de exemple să se arate că și scriitorii contemporani reflectă asupra tradiției populare epice sau a altor teme – prietenia, etica, dezvoltarea imaginației și empatiei. Prin aceasta elevii își vor îmbogăți experiența de citire pe verticală și vor beneficia de o abordare modernă a predării.

Această selecție de opere va permite o aplicare mai mare a analizei comparative în abordarea creațiilor literare, cu o posibilitate largă de alegere a diferitelor niveluri de analiză: interpretare, prezentare sau comentare. Selecția operelor trebuie să fie conformată cu posibilitățile, necesitățile și interesele colectivului de elevi. Diferențele în valoarea totală artistică și informativă a textelor influențează asupra soluțiilor metodice adecvate (adaptarea cititului la tipul de text, interpretarea variată a textului în funcție de complexitatea structurii sale, corelarea și gruparea cu conținuturile corespunzătoare din alte domenii – gramatică, ortografie și cultura exprimării etc.).

Textele din partea suplimentară a Programei trebuie să servească profesorului și la predarea unităților metodice/de învățare din gramatică, precum și la predarea și consolidarea conținutului din cultura exprimării. Profesorul trebuie să recomande elevilor să citească în timpul lor liber operele pe care nu le-a abordat la ore.

Noua programă se bazează pe remarcarea naturii și rolului operelor literare și sesizarea diferențelor dintre textele literare și nonliterare, respectiv a corelației mai mari dintre ele. Elevii trebuie să-și dezvolte capacitatea de a deosebi caracteristicile textului literar (conotație, procedee literare, imagini, ritmuri etc.) de denotația, natura informativă și narațiunea bazată pe fapte și date precise, oferite în diverse forme de texte nonliterare. Corelația este asigurată prin combinarea adecvată a textelor obligatorii și opționale.

Din lista de texte suplimentare profesorul alege acele opere care vor alcătui cu textele obligatorii o unitate din aspectul motivelor și tematicii. Profesorul poate grupa și lega după asemănare operele din partea obligatorie a Programei și lectura suplimentară, în diverse moduri.

Același text poate fi corelat cu alte texte în moduri diferite, în funcție de diferite motive sau tonul narativ, în contextul învățării orientate pe proiect, care se întemeiază pe finalități și nu pe conținuturile de învățare.

Textele obligatorii, literare, de popularizare a științei și informative propuse și conținuturile lecturii școlare obligatorii, cât și exemplele din textele suplimentare pot fi legate tematic atunci când se întocmește planul anual de activitate și ulterior când se întocmesc planurile orientazionale lunare. Pe lângă aceasta, este necesară stabilirea unei distribuții echilibrate a unităților metodice/de învățare legate de toate subdomeniile disciplinei școlare, corelația funcțională dintre conținuturile de limbă și literatură (oriunde este posibil) și asigurarea unui număr suficient de ore pentru consolidarea și sistematizarea materiei.

Operele literare care au fost puse în scenă sau ecranizate pot servi la analiza comparativă și identificarea diferențelor dintre formele și expresiile literare și dramatice/ecranizate (adaptate, modificate), (de ex. Vrăjitorul din Oz). În care scriitorul textului dramatic schimbă narațiunea situând-o în mediul contemporan.) oferind elevilor posibilitatea de a ajunge la o concluzie cu privire la natura celor două medii și de a-și dezvolta competențele mediatice. Se recomandă citirea integrală cel puțin a unui text dramatic (din cele trei propuse în Programă). Elevilor li se pot sugera și alte filme cu tematică similară textelor literare citite (aventuri pentru copii sau aventuri în lumea imaginară, maturizarea copilului singuratic etc.) prin care vor lega în mod suplimentar unitatea motiv-tematică.

Despre unele elemente ale competenței mediatice, elevii trebuie să fie informați de asemenea prin intermediul corelației: noțiunea de revistă sau enciclopedie pentru copii trebuie însușită pe un text concret dintr-o revistă/enciclopedie la alegere (conținutul textului trebuie să corespundă celor de pe lista de texte obligatorii);

Pe lângă corelația dintre texte, este necesar ca profesorul să stabilească o corelație verticală. Profesorul trebuie să cunoască în prealabil conținuturile Limbii și literaturii române din clasele anterioare, pentru a stabili principiile gradualității și sistematicității.

Profesorul trebuie de asemenea să cunoască conținutul programei altor discipline școlare în vigoare în clasele mai mici și în clasa a cincea, care sunt în corelație cu disciplina Limba și literatura română. Astfel, profesorul trebuie să stabilească o corelație orizontală în primul rând cu materia din istoriei, cultura plastică, cultura muzicală, religia și educația civică și limba sârbă ca limbă nematernă.

Introducerea elevilor în lumea literaturii, dar și a celorlalte texte, așa-numitelor texte nonliterare (de popularizare, informative), este o sarcină didactică extrem de complexă. La acest nivel de școlarizare se însușesc cunoștințele de bază, foarte importante, apoi aptitudinile și obișnuințele de care va depinde cultura literară a elevilor, dar și competența lor estetică. Elevii trebuie să înțeleagă natura funcțională a operelor literare și autonomia acestora (să facă diferența dintre eul liric și poet, narator și scriitor), precum și faptul că o operă literară modelează o posibilă imagine a realității.

La analizei textului se va aplica într-o măsură mai mare unitatea dintre procedeele analitice și sintetice și puncte de vedere. În conformitate cu finalitățile, elevii trebuie să se obișnuiască să argumenteze prin exemple din text impresiile, atitudinile și ideile proprii cu privire la opera literară și astfel să-și formeze capacitatea de a se exprima independent, de a întreprinde activități de investigare și de a lua o atitudine critică.

Analiza operelor literare trebuie să fie întretesută de rezolvarea *problemelor de investigare/cercetare*, generate de text și de trăirile artistice. Multe texte, în special fragmente din opere, necesită o *localizare* adecvată, deseori multiplă. Amplasarea textului într-un cadru temporal, spațial și socio-istoric și informarea cu privire la conținuturile importante care preced fragmentului – reprezintă condiții fără de care deseori textul nu poate fi trăit intens și înțeles corect.

La *interpretarea textului* elevii trebuie să se obișnuiască să-și argumenteze impresiile, atitudinile și ideile privind textul literar cu exemple din text și astfel să-și dezvolte capacitatea de a se exprima independent, de a întreprinde activități de cercetare și de a lua atitudini critice, respectând în același timp perceperea individuală a semnificației textelor literare și exprimarea opiniilor diferite.

În interpretarea didactică a operei literare, factorii de unire și sinteză pot fi: trăirea artistică, unitățile textuale, elementele structurale importante (temă, motive, imagini poetice, narațiunea, respectiv subiectul, personajele literare, sensul și semnificația textului, procedeele motivaționale, compoziția, formele de expunere, procedeele stilistico-lingvistice și problemele literare.

Elevii vor însuși noțiunile de teorie literară cu ocazia abordării textelor corespunzătoare și folosind experiența anterioară, câștigată prin citire. În programă nu sunt menționate toate noțiunile și speciile operelor literare prevăzute pentru analiză în clasele precedente, dar este de așteptat ca profesorul să se bazeze pe cunoștințele prealabile ale elevilor, să le actualizeze și să le aprofundeze prin exemple în conformitate cu vârsta elevilor. O astfel de situație este cu figurile de stil (comparația și personificarea) care se însușesc în clasa a treia și a patra și la care se adaugă epitetul, onomatopeea, contrastul și hiperbola; cu noțiunea de narațiune și formele de expunere în opera literară epică (dialog, monolog, descriere, portret și peisaj); cu noțiunile legate de opera dramatică la care se adaugă intriga și deznodământul ca elemente ale acțiunii dramatice. Actualizarea și corelarea cunoștințelor din primul ciclu de instruire și clasa a V-a a școlii elementare sunt obligatorii.

Mijloacele de exprimare lingvistic-stilistice se abordează din punct de vedere al trăirii, se va porni de la impresiile artistice provocate și sugestiile estetice, iar apoi se va investiga condiționalitatea lor lingvistico-stilistică.

În abordarea operei literare, dar și în cadrul exercițiilor orale și scrise, se va tinde ca elevii să descopere cât mai multe trăsături, sentimente și stări sufletești ale personajelor, precum și să-și exprime propriile atitudini față de comportamentul personajelor.

Elevul este stimulat să observe sensul comicului și umorului pe exemple din textele literare, dar și să deosebească tonul umoristic sau optimist, ditirambic în recitare/povestire/acțiunea dramatică în raport cu tonul **elegic**. Însușirea teoretică a noțiunii de tradiție cultural istorică nu este obligatorie. Creația populară *Gruia lui Novac* poate servi ca exemplu fiind însoțită de explicarea descriptivă a acestei specii literare în cadrul literaturii populare epice. Se actualizează și se extind cunoștințele despre poezia patriotică, se abordează fenomenul și sensul motivului social din poeziile sau poveștile sugerate. Se învață ditirambul și elegia ca specii ale poeziei lirice.

Finalitățile legate de domeniul literaturii se bazează pe citire. Prin citirea și interpretarea operelor literare elevul dezvoltă competențe de citire care implică nu numai investigarea/cercetarea și dobândirea cunoștințelor despre literatură, ci și stimularea și dezvoltarea trăirilor emoționale, a fanteziei și a imaginației, a percepției estetice, a puterilor asociative bogate, a sensibilității artistice, a gândirii critice și a judecății morale. Diferitele forme de citire reprezintă condiția de bază pentru ca elevii să dobândească cunoștințe și să continue să fie introduși cu succes în lumea operelor literare. În clasa a șasea se cultivă în primul rând experiența citirii, iar elevii sunt introduși treptat în cititul de investigare/cercetare (citire în conformitate cu sarcinile de investigare/cercetare, citire din diferite perspective etc.) și își formează capacitatea de a-și exprima trăirea operei artistice, de a identifica elementele din care este alcătuită opera și de a înțelege rolul lor în edificarea lumii operelor.

Numărul sporit de texte suplimentare indică asupra posibilității de abordare a anumitor conținuturi propuse (opere literare) la orele suplimentare.

Se recomandă ca elevii în procesul instructiv să utilizeze un supliment electronic pe lângă manual, dacă pentru aceasta există posibilitate în școală.

LIMBA

În predarea limbii elevii își formează capacitatea de comunicare orală și scrisă în limba română literară. De aceea, cerințele acestei Programe nu au drept scop doar însușirea normelor de limbă și a celor gramaticale, ci și înțelegerea funcțiilor lor și aplicarea corectă în exprimare orală și scrisă.

Când în conținuturile Programei se prevăd unități metodice/de învățare pe care elevii deja le-au însușit în clasele precedente, se subînțelege că va fi verificat nivelul de însușire și capacitatea de aplicare a materiei învățate anterior, iar recapitularea și exersarea pe exemple noi va fi realizată înainte de abordarea noilor conținuturi. Prin aceasta se asigură o continuitate în activitate și muncă sistematică în corelarea dintre materia nouă și cunoștințele existente.

Profesorul trebuie mereu să fie conștient de rolul primordial pe care îl are exersarea adecvată și sistematică, respectiv că materia nu este însușită până nu se exersează bine. Aceasta înseamnă că exersarea ar trebui să fie un factor esențial în abordarea materiei, aplicarea, actualizarea și consolidarea cunoștințelor.

Gramatica

Cerințele de bază ale programei în predarea gramaticii este ca limba să fie prezentată și interpretată elevilor ca un sistem. Niciun fenomen lingvistic nu ar trebui să fie studiat în mod izolat, în afara contextului în care își realizează funcția (în orice situație potrivită cunoștințele de gramatică pot fi puse în funcția interpretării textului artistic și de popularizare a științei). Una dintre procedeele extrem de funcționale în predarea gramaticii sunt exercițiile care se bazează pe utilizarea exemplilor din practica nemijlocită a vorbirii, fapt care apropie materia din gramatică de necesitățile vieții în care limba este aplicată ca o activitate umană multilateral motivată.

Învățarea procedeele de îmbogățire a vocabularului implică în primul rând clasificarea cuvintelor după structură în cuvinte de bază, derivate și cuvinte compuse (în cadrul derivării se menționează cuvintele formate cu sufixe și prefixe, iar la cuvintele compuse – prin alipire). Pe exemple clasice (de ex. *cântăreț, școlar, școlarizare, strănepot, neatenție, preface*), elevii trebuie să identifice părțile componente ale cuvintelor derivate: rădăcina cuvântului, prefixele și sufixele. Pe baza unei familii de cuvinte, elevii trebuie să recunoască rădăcina cuvântului. Prin aceasta se stabilește baza pentru extinderea cunoștințelor privind procedeele de îmbogățire a vocabularului în clasele mai mari. La orele de consolidare a materiei trebuie evidențiată diferența dintre rădăcina gramaticală și desinențele în comparație cu rădăcina lexicală și sufixele.

Elevii au făcut deja cunoștință cu noțiunea de sunet, iar acum își extind cunoștințele de fonetică prin informații de bază privind formarea sunetelor și organele de vorbire care participă la acest proces. Pe baza pronunțării, sunetele sunt împărțite în vocale și consoane. Se va actualiza și noțiunea de semivocală. Consoanele se clasifică după modul și locul de articulare (este de dorit ca aici să se facă o corelare cu orele de limbi străine - de exemplu, într-o poziție diferită se pronunță unele sunete în limba română și în engleză/franceză). Cu privire la despărțirea cuvintelor în silabe, se vor aprofunda cunoștințele în raport cu clasele mai mici: trebuie să fie introduse și exemple de despărțire în silabe a grupului de două consoane alăturate aflate între două vocale, când a doua este L sau R (*obraz, codru tablă, evlavios*). Însușirea diftongilor, triftongilor și a hiatului în despărțirea în silabe și recunoașterea lor. Predarea morfologiei implică extinderea cunoștințelor despre pronume (în clasa a cincea au fost abordate doar pronume personale). Acum este introdusă clasificarea în pronume și adjective pronominale. În cadrul pronomelui se va aborda pronumele personal, reflexiv, de întărire, precum și pronumele și adjectivele pronominale: posesive, demonstrative, interogativ-relative, nehotărâte și negative. Trebuie de asemenea menționate categoriile gramaticale ale pronomelui: genul, numărul, cazul și persoana. Elevii vor extinde cunoștințele privind verbul prin abordarea timpurilor verbale a verbelor de conjugări diferite la diateza activă. Un accent special trebuie să se pună pe regulile ortografice legate de scrierea formelor verbale.

Elevii extind cunoștințele din sintaxă prin clasificarea propozițiilor după scopul comunicării. O atenție deosebită trebuie acordată utilizării semnului de exclamare, precum și a altor semne de punctuație.

Ortografia

Normele ortografice vor fi însușite prin intermediul exercițiilor sistematice (dictări ortografice, corectarea greșelilor dintr-un text dat, testele cu exerciții de ortografie etc.). În exersarea ortografiei se recomandă ca o atenție aparte să fie acordată scrierii cu unul, doi și trei „i”, a diftongilor *ia* și *ea*, a vocalelor în hiat e-e, o-e, o-o. De asemenea, elevii trebuie încurajați ca singuri să observe și corecteze greșelile de ortografie în comunicarea SMS și în alte tipuri de comunicare prin intermediul Internetului.

Pe lângă aceasta, elevii trebuie îndemnați să folosească îndrumătoarele și dicționarele ortografice (edițiile școlare). Este de dorit ca profesorul să aducă un exemplar de *Dicționar ortografic* la oră de fiecare dată când se abordează teme de ortografie (în acest fel ar putea de la fiecare elev în mod individual să ceară ca acesta să găsească un cuvânt în *Dicționarul ortografic* și să-i determine forma corectă sau scrierea corectă).

Ortoepia

Profesorul trebuie permanent să sublinieze importanța pronunțării corecte, care se cultivă prin aplicarea anumitor exerciții ortoepice. Exerciții ortoepice nu ar trebui să fie realizate ca unități didactice aparte, ci împreună cu anumite teme din gramatică. O atenție deosebită trebuie acordată accentului și accentuării corecte a cuvintelor (*acele, acele, snopi, snopi*).

Utilizând înregistrări audio, la elevi trebuie formată deprinderea de identificare, reproducere și însușire a vorbirii cu o intonație corespunzătoare, și în locuri unde se abat de la normele ortoepice privind pronunțarea corectă a sunetelor limbii române literare să observe deosebirea dintre pronunțarea sunetelor în varianta literară și varianta dialectală a limbii române.

Unele exerciții ortoepice pot fi efectuate și pe teme corespunzătoare din literatură: de ex. articularea poate fi exersată prin citirea numărărilor în cazul în care acestea sunt abordate în cadrul literaturii populare; accentul cuvintelor, tempo, ritm, intonația propoziției și pauzele pot fi exersate prin citirea cu voce tare a unor fragmente din lectura suplimentară (la alegerea profesorului sau elevului) etc. Pentru exersarea ortoepică ar trebui întreprinse rostiri orale ale unor fragmente în proză sau versuri (cu ajutorul materialelor didactice auditive).

CULTURA EXPRIMĂRII (EXPRIMAREA ORALĂ ȘI SCRISĂ)

Dezvoltarea și îmbunătățirea culturii exprimării elevilor este una dintre cele mai importante sarcini de predare a limbii române. Una dintre sarcinile principale ale predării culturii exprimării se referă la îmbunătățirea mijloacelor de exprimare a elevilor, iar scopul său final este pentru ca elevii să fie capabili să stabilească o comunicare calitativă și utilă. Cultura exprimării cuprinde exprimarea orală și scrisă. Activitățile de predare în acest domeniu sunt realizate în colaborare cu alte domenii ale disciplinei școlare limba română, precum și prin intermediul unităților metodice/de învățare individuale. În schimb, abordarea textelor literare și a învățarea gramaticii trebuie să includă și conținuturi din cultivarea culturii exprimării orale și scrise a elevilor.

Predarea va fi mai evidentă și mai eficientă dacă se analizează interpretările și citirile înregistrate. În realizarea conținutului didactic se pot utiliza tehnologii moderne de informare și comunicare (de exemplu, smart board, computer și video-bim etc.).

Fiecare exercițiu din Programă (exerciții de vorbire, ortografice, lexico-semantice, stilistice) este planificat și realizat în contextul educațional în care apare necesitatea de însușire funcțională și aplicare funcțională a anumitor legi și fenomenele lingvistice, în situații noi de comunicare, precum și necesitatea stabilirii, actualizării sau sistematizării cunoștințelor dobândite în timpul predării limbii și predării literaturii. Toate tipurile de exerciții, care au drept scop dezvoltarea gândirii lingvistice, sunt realizate pe text sau în timpul exercițiilor de vorbire.

Scopul exercițiilor de vorbire este îmbunătățirea exprimării culturii orale. Organizarea detaliată, structurile de conținuturi bine concepute și motivarea elevilor să discute va duce la corectitudine, ușurință, claritate, simplitate, acuratețe și fluentă în vorbirea orală a elevilor. Aceste exerciții trebuie să apropie vorbirea elevilor de pronunțarea corectă în limba română literară.

Formulele de politețe, respectiv mijloacele de limbă specifice folosite la adresarea politicoasă reprezintă un segment important în predarea culturii exprimării. Este important ca la elevi să se dezvolte conștiința comunicării politicoase, adică a comportamentului comunicativ politicos, respectiv să se sublinieze importanța promovării discursului și a scrisului corect și politicos. Elevilor trebuie subliniat faptul că, în domeniul convențiilor de politețe formele cele mai tipice de adresare manierată orală și scrisă sunt: folosirea pronumelui de politețe *dumneavoastră*, cuvinte politicoase pentru comunicarea publică și oficială (*domnule, doamnă/domnișoară, Excelență, Sfinția Voastră ...*) precum și acte de vorbire de tip expresiv (formule de politețe): scuze, mulțumiri, felicitări, cereri. Textele lingvo-metodice care conțin o formă de dialog în care poate fi exprimată politețea lingvistică pot servi la observarea formelor de adresare politicoasă. De asemenea, elevii trebuie să fie încurajați să-și exprime opiniile și propriile observații pe marginea comportamentului comunicativ (ne)politic.

O parte mare a lexicului limbii române îl constituie lexemele formate prin derivarea cuvintelor. Derivarea este un proces productiv care îmbogățește zilnic fondul nostru lexical. De aceea, în predarea culturii exprimării lexicologia, respectiv îmbogățirea vocabularului ar trebui să fie abordată, în primul rând, ca o modalitate de formarea de cuvinte noi, astfel încât elevii să înțeleagă semnificația ei practică. Elevii trebuie să-și formeze capacitatea de construire și deosebirea augmentativelor (cu peiorative) și diminutivelor (cu hipocoristice) prin faptul că abordarea temei nu se va rezuma doar la descriere, adică descrierea formală a acestei teme ar trebui să fie cât mai scurtă. Abordarea creativă și de cercetare poate influența pozitiv asupra motivației elevilor de a cunoaște această tematică. Este de dorit să se menționeze doar cele mai frecvente sufixele atât pentru prima formă derivațională cât și pentru cea de-a doua. Elevii trebuie încurajați să explice înțelesul derivatelor date și să li se arate rolul acestora în exprimarea lingvistică cotidiană (de exemplu, semnificația expresivă și nuanțarea stilistică a derivatelor, cum ar fi *mămica, surioara, căsoaie* etc).

Exercițiile de ortografie le permit elevilor să acorde o atenție deosebită cerințelor de ortografie și rolului lor în text. Aplicarea sistematică a exercițiilor de ortografie adecvate permite ca cunoștințele ortografice teoretice cu timpul să devină parte componentă a abilității exprimării, precum și să se formeze deprinderea ca aceste cunoștințe de aplicare a regulilor ortografice dobândite să fie folosite practic și spontan. Exercițiile de ortografie sunt cel mai potrivit mod de a învăța regulile de ortografie, de a verifica și de a identifica greșelile și de a le înlătura. Cel mai bine este să se aplice și exerciții simple și exerciții complexe de ortografie, care sunt potrivite pentru însușirea unei singure reguli ortografice dintr-un domeniu al ortografiei, și mai multe reguli de ortografie, din mai multe domenii ortografice. Exercițiile de ortografie trebuie mai întâi pregătite. Cu această ocazie este necesar să se respecte principiul gradualității, sistematicității, unității teoriei și practicii. Cu prilejul însușirii principiilor ortografice, pot fi potrivite următoarele exerciții de ortografie: *dictare, scriere independentă, completarea textului*. Poate fi stimulativă și organizarea unui quiz la ora dedicată sistematizării materiei de ortografie (de ex. *recunoașteți domeniul ortografic, găsiți greșeala, sunt oare corect utilizate, de exemplu, litere mari* etc.), dar ar trebui, de asemenea, să se verifice dacă elevii sunt capabili să explice regulile ortografice învățate, dintr-un anumit text.

Scopul aplicării exercițiilor lexico-semantică este îmbogățirea vocabularului elevilor și evidențierea diferitelor posibilități de alegere a cuvintelor și frazelor, arătând utilizarea eficientă a acestora. Prin aplicarea exercițiilor lexico-semantic la elevi se formează obișnuința de a reflecta și căuta expresia lingvistică adecvat pentru ceea ce doresc să exprime (în funcție de situația de comunicare) iar aceste expresii duc la îmbogățirea vocabularului lor. Tipurile de aceste exerciții ar trebui să fie în concordanță cu interesele elevilor și conținuturile didactice. La dezvoltarea exprimării precise și încurajarea elevilor să se gândească la cuvintele și semnificațiile lor contribuie și exercițiile prin care se cere de la elevi să evite cuvinte inutile, cuvintele și expresiile redundante. Stimulative sunt și exercițiile legate de sensul figurat al cuvintelor, dar și exercițiile în care se cere găsirea *părților de*

propoziție omise, care încurajează elevii să găsească cuvântul adecvat, dar și în conformitate cu contextul dat să extindă șirul de posibilități semantice și lexicale permise.

Prin aplicarea exercițiilor stilistice de la elevi se cere ca într-un mod diferit de cele obișnuite să lege cuvinte și fraze și să cerceteze potențialul lor semantic. Scopul lor nu este doar de a înlătura greșelile făcute, ci ca elevii să-și formeze deprinderi adecvate de vorbire și scriere corectă, respectiv de aplicare a procedeelelor creative în limbă. Elevii în general dobândesc cunoștințe despre stil și posibilitățile expresive de limbă prin abordarea textelor literar-artistice și din această cauză este incontestabilă corelația cu predarea literaturii, dar acestea nu ar trebui să fie identificate cu analiza lingvistică-stilistică a textelor. Exercițiile stilistice trebuie să fie corelate direct cu predarea gramaticii. Poate fi creat un șablon situațional pentru dezvoltarea și îmbunătățirea abilităților lingvistico-stilistice ale elevilor, în conformitate cu vârsta lor și cu principiul sistematicității și condiționalității. O formă creativă de activitate privind dezvoltarea abilităților stilistice ale elevilor poate fi, de exemplu, bazată pe un text ca un stimulent pentru exprimarea artistică, datorită faptului că în diferitele texte literar-artistice se observă cu ușurință expresivitatea procedeelelor stilistice care pot fi aplicate atunci când materialul lingvistic se folosește într-o situație comunicativă nouă.

III. MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

Monitorizarea și evaluarea rezultatelor progresului elevilor este în funcția realizării finalităților, și începe cu o evaluare inițială a nivelului la care se găsește elevul și în raport cu aceea ce se va evalua în viitorul lui progres și cu notele. Fiecare oră și fiecare activitate este un prilej bun pentru notarea formativă, respectiv înregistrarea progresului elevilor și îndrumarea spre activitățile viitoare.

Evaluarea formativă este o parte integrantă a abordării metodelor de predare moderne și subînțelege evaluarea cunoștințelor, abilităților, atitudinilor și comportamentelor, precum și dezvoltarea competențelor adecvate în timpul predării și învățării. Măsurarea formativă presupune adunarea datelor cu privire la realizările elevilor și cu această ocazie cele mai frecvente tehnici care se aplică sunt: realizarea sarcinilor practice, observarea și înregistrarea activității elevilor în timpul orelor, comunicarea nemijlocită dintre elevi și profesori, registru pentru fiecare elev (harta progresării) etc. Rezultatele evaluării formative la sfârșitul ciclului didactic trebuie să fie prezentate și prin notă numerică.

Munca fiecărui profesor este formată din planificare, realizare, monitorizare și evaluare. Este important ca profesorul, pe lângă realizările elevilor, să monitorizeze și evalueze continuu propria activitate. Profesorul va folosi în continuare în practica sa tot ceea ce s-a dovedit bun și eficient, iar ceea ce a fost considerat mai puțin eficient trebuie îmbunătățit.

RUSINSKI JEZIK

Nazva predmeta	RUSKI ЯЗИК I КНИЖОВНОСЦ
Ціль	Cilii učenia <i>Ruskogo язика i knižovnosti</i> to že bi še školjar osposobel za pravilne hasnovane ruskogo язика u rozličnih komunikacijskih situacijah, u besedi i pisanju; že bi prez čitane i tolkovane knižovnih tvoroh rozvival čitateljski kompetencii kotri, popri znanja o knižovnosti, oblařaju emocijsne i fantazijsne uživjovane, žive pametane, vlgledovacke pripatrane; že bi pospišovali imarinacijo i umetnički senzibilitet, estetične doživjovane i kriticke dumanе, moralne rozsudzovane i asociativne povязovane; že bi še z odvitуюсima fajtami čitanja osposobjival že bi unaprymeno pristupal dїlu i pri tolkovanju odkrival rozlični pasma i značenja taksta; že bi zdoбуval osnovni znanja o mestu ulogi i

značenju jazyka i knižovnosti u kulturi, jak i o mediijnej pismenosti; že bi zdoぶval i rozvival najširši gumanistični znanja i že bi naučel jak funnkcionalno povязovac zmisti predmetnih oblascoh.

Klasa Šesta

Ročni fond godzinoh 144 godzini

ВИХОДИ

По законченю класи школяр godzen:

– povязac knižovni termini i povnyaca kotri obrabjani u predhodnih klasoh z novima tvorami kotri čita;

– čitac z rozuměnom; parafrazovac prečitane i opisovac svojo dožice rozličnih vrsta knižovnih tvoroh i naukovno-popularnih tekstoh;

– odredzic rod knižovnogogo tvoruh i knižovnu fajtu;

– pravi razliku medzi tvorami lirskog, epskog i dramskog harakteru;

– razlikovac avtorsku pripovedku od romanu;

– analizovac strukturu lirскеj pisni (strofa, stih, rima);

– obačovac osnovni elementi strukturi knižovnoumetničkog tvoruh: tema, motiv; dija, čas i mesto dii;

– razlikovac zaplet i razplet kao etapi dramskej dii;

– razlikovac povnyace poeti i povnyace i povnyace lirskog subekta; povnyace pripovedača u odnošenju na pisatelja;

– razlikovac formi

OBLASC\TEMA ZMISTI

LIRIKA

Lektira

Miron Kološnja: *Verbovo pruce; Jak so i ja*

Irina Gardi Kovačević: *Lyubime lyubeni; Ptica*

Djura Papgarga: *Odletol golubok*

Ruska narodna pjesnja: *Venok – radosc*

Janko Fejsa: *Zaduž vitre*

Maftej Vina: *Pri mašini*

Veljko Petrovič: *Parast*

Mihal Ramač: *Salaši*

Lenrston Hjuz: *Čarni*

Mihal Kovač: *Nas bida vignala*

Gavriil Kostel'nik: *Pisnja Bačvanja*

Taras Ševčenko: *Son*

Knižovni termini i povnyaca

Fajti strofi spram čisla stihoh u lirскеj pisni. Fajta stihoh spram čisla skladoh; naglaška slovh i ritem; stilski firuri: kontrast, giperbola. Fajti avtorskej i narodnej lirскеj pisni; socijalna, eledična, lyubovna.

vislovňovanya;

– zamerkovňovac zvučni, vizualne, taktilne, olfaktorni elementi poetičnej sliki;

– odredzić stilski firuri i razumic ih ulogu u knjižovnoumetničkim tekstu;

– analizovac pričinovo i pošlídtkovo odnošenja u tekstu i vrednue naglašeni ideji kotri tekst ponuka;

– analizovac postupki podoboh u knjižovnoumetničkim dílu, služaci še z argumentama z tekstu;

– obačovac gumor u knjižovnom dílu;

– razlikovac gumorističnii i ditirambski ton od eleričnogo tonu;

– ilustrovac verenia, običaji, sposob života i podíi u prešlosci opisani u knjižovnih tvoroh;

– uvažovac nacionalni vrednosci i pestovac kulturnoistoriijni skarb;

– preporučic knjižovni tvor z kradkim obgruntovanjom;

– porovnac knjižovne i filmske dílo, teatralnu predstavu i dramski tekst;

– povязac gramatični povjasa obrabjani u predhodnih klasoh z novima nastavnima zmistami;

– prepoznac časci slovoň u vjazi z ih tvorenjom;

– razlikovac glasi ruskogo jzika

Prikmeti lirskeji pisni. Čuvstvitel'nosć.

ЕРІКА

Lektira

Štefan Gudak: *Golubi*

Mihal Kovač: *Hovanec*

Vladimir Kočiš: *Oblaki maŭstra Vasilja*

Mihal Kovač: *Bišalma*

Andri Guzder Biljanski: *David*

Štefan Gudak: *Perši kročaŭ*

Silvester Salamon: *Ked zarno dahto naŭdze*

Evrenij Kočiš: *Nadničare*

Štefan Čakan: *Sova i mladi ptički; Kvokovo pouki kurčatom*

Serbska nar. pisnja: *Šmerc maceri Jurovičoh*

Ivo Andrič: *Aska i vovk*

Ruska nar. prpovedka: *Treba u mladosci robic*

Albanska nar. pripovedka: *Starik i Ierinj*

Slavomir Oleg: *Našene (Smallman)* (virivok)

Rabindranat Tagore: *Zagradar*

по дзвонкосці і месці
вігваряня;

– разліковац файты гласовных
пременкох на адноставных
прыкладах і прымяняе
кніжовнаязічную норму;

– адредзіц файты заменовнікох,
як і іх форму;

– препознавац дзясловныя часы і
hasнue іх у складзе з норму;

– разліковац вірэчэння спрам
камунікатывнай функцыі;

– дошлідна прымянявац
праворысную норму;

– hasновац праворыс як кніжку;

– дошлідна hasновац нагласку
на прадостатнім складу

– hasновац розлічныя формы
уснога і пісанага
высловавання:

перыповедоване розлічных
файтох тэкстох без скарачвання і
зоз скарачваньом, перыповедане
о падійогах і дозікох; апісаване;

– розліковац і правы
арументатывы і дэмінітывы;

– саставяе абвісчэння, всты і
краткы звыты;

– разуміц асновныя значэння
кніжэвнага і неуметніцкага
тэкста;

– прэнаходзіц, павязовац і
толковац экспліцытна і імпліцытна
даці інфармацыі у кратшым,
адноставнейшым кніжовным і
неуметніцкім тэксту;

– драматызовац вірывок
вобранага

Кніжовныя тэрміны і паняса

Апісаване, дыялог, маналог.

Фабула, дзя, гядошлід падійогах,

Асновная тема і ключныя матывы.

Формы высловавання: нарацыя, апісаване,
дыялог, маналог.

Фабула/дзя, гядошлід падійогах

Файты епскіх дзлох: перыповедка, роман.

DRAMA

Лектура

Дюра Папгаргаі: Драма па выбору

Кніжовныя тэрміны і паняса

Драмскыя файты: камедыя – асновныя
прыкметы. Маналог і дыялог у драме.
Дідаскалія, рэпліка. Этапы драмскай дзіі
(заплет і розплет).

НАУКОВОПОПУЛАРНЫ І
ІНФАРМАТЫВНЫ ТЕКСТЫ
(выбрац 2 тэксты)

ДОМАШНЯ ЛЕКТУРА

Дюра Папгаргаі: *Конец швета*

Выбор поэзии на русском языке

Выбор прозы на русском языке

knížovnoumetníckogo teksta;

– bešedovac jasno, počítuoci
standardnorjazičnu normu;

– virazno čítac obrobeni
knížovni teksti.

Файти slovoh, premenlivi

i nepremenlivi slova.

Menovniki: rod, číslo, pripadok; vivedzeni
menovniki.

Prikmetniki: materijalni, zoz značenjom
času, mesta. Rod, číslo, pripadok.
Komparacija.

Zamenovniki: osobni, povratni, prisvojni,
ukazuoci, opitni, odnosni, odrekaoci,
neodredzeni, odredzeni, menovnicki i
prikmetnicki zamenovniki.

Čislovniki: osnovniporjadkovo, zbirni,
neodredzeni, lamani čisla, rozlamki.

ЯЗИК Граматика

Dieslova: vid dieslova, prehodnosc, osobni
i bezosobni, dieslovni formi, infinitiv,
infinitivna osnova, prezent, prosti futur,
zloženi futur, perfekt, pluskvamperfekt,
imperativ, potencial, potencial prešli,
dieprislovník prezenta, dieprikmetník
pasivni perfekta, tvorene dieslovoh. Upliv
serbskogo jazika u hasnovanjo daednih
dieslovoh i formoh.

Pravopisni pravila za šicki fajti slovoh.

Prislovniki: tvorene, stupňovane.

Primenovniki: tvorene, stupňovane.

Slovka.

Zlučniki.

Vikričniki.

Pisane menoh vselenskih celoh.

Pravopis

Rozkladane slovoh na koncu šora (osnovni pravila).

Pravopisni rišenia u vřzi zoz glasovnimi premenkami.

Pisane slovoh zoz odrekюsim značenyom. Обще pravilo pri pisanю neracii.

Pisane zamenovnika *Vaš* z veľku ročatnu bukvu.

Pravopisni rišenia u vřzi zoz pisanьom obrobениh дієсловnih formoh.

Pravilne vigvarяne glasoh дь, ть.

Ортоерія

Staemna naglaška na predostatnim skladu.

Teksti u funkcii unapredzenя язиčnej kulturi.

Analizovane sluhanej bešedi na mediihoh.

Bešedni vežbi na zadanu temu.

Konstrukcia virečenyя. Formi lюbezного obracanya sobešednikom.

Leksikologija: argumentativi (zoz pežorativami), deminutivi (zoz gipokoristikami).

ЯЗИЧНА
KULTURA

Pravopisni vežbi: diktat; dopolньovane teksta; obačovane i tolkovane naučениh naučениh pravopisnih praviloh tekstu.

Zbogacovane slovnika: *leksično-semantični vežbi* (napr. vihabяne nepotrebnih i cudzih slovoh; figurativni značenyя slovoh, nahodzene vihabениh čascoh virečenyя; *stilski vežbi*.

Hronologijne i retrospektivne pripovedane; opisovane зявеньoh u prirodi; statični i dinamični opis; portret, vislovйovane porovnanя, dramatičnosc u pripovedanю; viražovane porovnanя, možlivosci, neodredzenosci, približnosci,

Pismeni vežbi i domašni zadatki i analiza

na godzini.

Štiri školski pismeni zadatki, po dva u polroču, po edna godzina za pisane i po dva za vipravok z analizu i pisane unapredzenej verzii sostavu.

Ключни понятия змісту: knižovnosť, jazyk, jazyčna kultura.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČNO-METODIČNE VITVORIŃOVANJE PROGRAMI

Programu nastavi i učenja Ruskogo jazyka i knižovnosti tvora tri predmetni oblasci: Knižovnosť, Jazyk i Jazyčna kultura. Distribucija godzinoh po predmetnih oblascoh šliđuosa: Knižovnosť – 54 godzini, Jazyk – 52 godzini i Jazyčna kultura – 38 godzini. Vkupni fond godzinoh na ročnim nivnju vinoši 144 godzini. Šicki tri oblasci še medzi sobu i ani edna oblasc še ne viuče izolovano bez uplivu z drugima oblascami.

Programa nastavi i učenja Ruskogo jazyka i knižovnosti zasnovana na vihodoh, odnosno na procesu učenja i školjarovih poscignucoh. Vihodi (ishodi) predstavju opis inter'rovanih znanjoh, shopnoscoh, stanoviskoh i vrednoscoh kotri školjar budue, preširjue prez šicki tri predmetni oblasci togo predmetu.

I. PLANOVANJE NASTAVI I UČENJA

Programa nastavi i učenja orientovana na vihodi nastavnikovi dava vekšu šlebotu u kreirovanju i obdumovanju nastavi i učenja. Uloga nastavnika u tim že bi sposobi vitvoriňovanja prilagodzel potrebom každygo oddzelenja majuci u oglydze: sostav oddzelenja i harakteristiki školjaroh; učebniki i drugi nastavni materijali kotri ma i sce ih hasnovac, nastavni sredstva i medii kotri škola ma. Rušajuci od datih vihodoh i zmistoh, nastavnik kreirue svoj ročni, te. globalni plan roboti, zoz čogo budze poznejše rozvivac svojio operativni plani. Vihodi definovani po oblascoh olegčuju daljšu operacionalizaciju vihodoh na nivnju konkretnih nastavnih edinkoh. Od nastavnika še očekue že každy nastavnu edinku prilagodzi vihodom učenja. U fazi planovanja važne mac u oglydze že učebnik to nastavne sredstvo i von ne odredzue zmistu predmeta.

II. VITVORIŃOVANJE NASTAVI I UČENJA

КНИЖОВНОСТ

Glavnu časć programa u područu Knižovnosť tvora naslovi područa Lektira. Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Lektira podzelenena na knižovni rodi – *lirika, epika, drama*. Viber diloh z največšej časći zasnovani na principu prilagodzenosci vozrostu. Viber praveni spram antologijoh poezii i prozi na ruskim jazyku ta su u tim smislu reprezentativni. Produkcija knižovnih tvoroh na ruskim jazyku barz mala a iše e i ne dominantn obracena na dzecinski vozrost. Preto nastavnikovi data šlebotu že bi uvedol do obrobku i novi tvori kotri štu školjara. Za tkv. domašnju lektiru predvidzeni dva vibori. *To znači že še očekue že vidavatelj napravi taki viber i predloži go jak knižku domašneju lektiri.* Z tim še legčejše provadzi sučasna produkcija ked eš est. Terašni viber naslovoh lektiri ma zastupeni viber tvoriteljoh kotri bi trebali buc poznati ruskeju populaciji. Osnova šickogo, zaš lem, u tim že bi lektira vitvorela osnovnu funkciju dila kotre položene do lektiri, a medzi inšim to i že bi še spatrelu počatki knižovnosti na ruskim jazyku, glavni temi i vrednosti kotri ponuka sučasna knižovnosť. Taki viber omožlivju porovnovane i osnovni pregled literarneju tvorčosci od počatku po neška. Tiž tak, na prikadoh knižovnih tekstoh obrabju še i ponjaca z područa jazyka i kulturi

vislovijovanя. Nijtkа kotrа ŗicko povязue to „uvodne ŗkolяrа do rozumenя knijzovnogо dila”. Nastanik zoz svoim planom moze grupovac naslovi spram tematiki abo spram idei kotru moz zamerkovac na prikladu vecej tvoroh. U cасci Programa pod nazvu „Drama” ne predlozeni vecej tvorі ale ŗe podrozumюe že ŗkolяre z nastavnikom poјdu na dramski predstavi u ramikoh Dramskogo festivalu „Djadя” i že potim budu mac rozgvarki o vidzenim i dožitim. Preporučuje ŗe i že bi ŗkolяr prečitал golem eden dramski tvor u calosci. Časopis za dzeci „Zagradka” moze porjadne služit як nastavne sredstvo.

U nastavnej interpretacii treba mac u oglяdu že vazne dozice calosci teksta i zamerkovac strukturni elementi (tema, motiv, poetska слиka, fabula, rяdoŗlid podijoh, knijzovni podobi, smisel i značene teksta, stilski postupki, kompozicia, stilski firuri, elementi dramskeј dii itd. Povязovane znanyoh zoz ŗtvarteј i rijateј klasi obovязne.

U ceku obrobku knijzovnih tvoroh, як i u ramikoh beŗednih vezboh namagac ŗe že bi ŗkolяre zamerkovali co vecej prikmeti, čuvstva poedinih podoboh як i že bi viražovali svoјo stanoviska o postupkoh podoboh.

ЯЗИК

U nastavi яzика ŗkolяre ŗe osposobюю z pravilnu usnu i pisanu komunikaciju na standardnim ruskim яziku. Za učene яzика barz vazne stajomne povtorijovane i preverijovane. Pogriŗne hasnovane daednih konstrukcijoh treba neprerivno i u každyј nagodi vipravяc. Naŗ яzik u neprerivnim okruženю z drugima яzikami u beŗednej i medijnej komunikacii ta očiglydni upliv drugih яzikoh, perŗenstveno serbskogo, a vse vecej i anglijnskogo. Beŗedni яzik nam i knijzovni ta nam vazne znane i vezba ruskogo яzика u ŗickih uslovijoh. Vezbane sostojna časc každydogo učenyя.

Граматика

Osnovne programske pogledovane nastavi gramatiki to že bi ŗe яzik spoznalo як sistem. Ani edno zяvene ŗe ne preučue як izolovane zvonka kontekstu u kotrim ŗe vidzi ъogo funkcia. Eden z funkcionalnih postupkoh to vezbane z hasnovanyom prikladoh z nepostrednej beŗednej praksi.

Nastava tvorenyя slovoh za nastavu ruskogo яzика barz vazna bo zme u každydnjovnej beŗednej praksi polozeni do situacii že preberame slova z drugih яzikoh i prilagodzueме ih konstrukcii ruskogo яzика. ŗkolяre treba že bi naučeli як nastavаю novi slova abo як stranski slova postavаю časc fondu ruskogo яzика, a okreme vazne znac že stranski slova prilagodzueме zoz sufiksami, prefiksami i zoz skladanyom ta ŗkolяr treba že bi znal osnovu, korenъ i prefiksi i sufiksi. Nastava morfologii za calu osnovnu ŗkolu koncentrovana u ŗesteј klasi ta to nastavnik treba že bi mal u oglяdu poneže ŗe u poznejŗih klasoh budze podrozumijovac že ŗkolяr morfoloijю definitivno upoznal.

Правопис

Pravopisni pravila ŗe usvoюю sistematično, neprerivno preverюю i ukazue na griŗki. Pravopis ruskogo яzика zasnovani na fonetično-morfoloijni principu co znači že ŗe čuva osnova slova. Okreme vazne že bi ŗe merkovalo na pisane dvoznačnih vokalskih bukvoh (я, е, і, ю) i meгkogo znaka. Hasnovane mobilnih telefonoh privodzi do «presakovanyя» pravopisnih praviloh ta o tim treba okreme vodzic starosc. Pravopis ŗe vezba z pisanыom, okreme z diktatom bo e tak prepoznatlive i legko ŗe vipravя.

ЯЗИЧНА КУЛТУРА (USNE I PISMENE VISLOVIJOVANЕ)

Язична культура i domerkovanosc u hasnovanю pripada ru найважнейшим часcom roboti. Zamerkovane že še najvecej traci hasnovane sinonimoh i drugih konstrukciyoh ta še z tim ruski yzık zvodzi na slova kotri est i u serbskim yzıku a bogatstvo ruskogo yzıka i možlivosci vislovıvanя še traca i u usnim i u pisanim vislovıvanю. Nastava še unapredzue zoz sistemom yzıčnih vežboh u kotrih še obačue hasnovane inšakih slovnih možlivoscıoh že bi še viraželo svojo abo cudze dumane na najlepši sposıob ta že bi še medzi sobešednikami vitvorela komunikaciя bez zavadzanyoh u rozumenю. Vežbane komunikaciı pripada ru найважнейшим postupkom že bi še pri školяrovi rozvilo čuvstvo za niяnsi u bešedi. Leksično-semantični vežbi maю okreme veľke značene preto že doprinoša očuvanю velıh formoh vislovıvanя.

III. PROVADZENĚ I VREDNOVANĚ NASTAVI I UČENЯ

Provadzene i vrednovane rezultatoh napredovanя školяra nahodzi še u funkcii vitvorıvanя vihodoh. Započına zoz iniciяlnim preverıvanьom doscignutogo urovnyя znaniя ta še u odnošenю na toto budze poznejše merac napredovane. Každa nagoda dobra i že bi še vrednovalo doscignute znane školяra. e se odmeravati dalji napredak i formirati ocena. Každa nastavna godzina to i nagoda za formativne oscenьovane i reřistrovane napredovanя ta i planovane dalьšej roboti.

Robota každogo nastavnika sostavena zoz planovanя, vitvorıvanя, provadzenя i vrednovanя. Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranя, ostvarivanя, pračenя i vrednovanя. Važne že bi nastavnik, okrem poscignuca školяroh, kontinuuovano provadzel i vrednoval i vlasnu robotu. Šıcko co še ukaže yk dobre i efikasne, nastavnik budze i daleř hasnovac, a toto co budze nedostatočno dılotvorne treba menяc i unapredzic.

SLOVAČKI JEZIK

Názov predmetu	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA	
Cieľ	<p>Ciele učenia <i>slovenského jazyka a literatúry</i> sú, aby sa žiak uschoptil správne používať slovenský jazyk v rôznych komunikačných situáciách, v hovorenej a písanej podobe; aby prostredníctvom čítania a interpretácie literárnych diel rozvíjal čitateľské kompetencie, ktoré prostredníctvom vedomostí z literatúry budú v ňom rozvíjať predstavivosť a umeleckú vnímavosť, pamätanie, skúmanie, pozorovanie; podnecovať imagináciu a umeleckú senzibilitu, estetické prežívanie a kritické myslenie, morálne hodnotenie a asociatívne spájanie; aby sa zodpovedajúcimi spôsobmi čítania uschoptňoval priamo prístup k dielu a pri hodnotení diela odhaľoval rôzne významy; aby získaval základné vedomosti o mieste, ako aj o úlohe a význame jazyka a literatúry v kultúre, ako aj o mediálnej gramotnosti; aby získaval a rozvíjal humánne vedomosti a aby sa naučil funkčne spájať obsahy oblastí z rôznych predmetov.</p>	
Ročník	Šiesty	
Ročný fond hodín	144 hodín	
VÝKONY		
Po skončení ročníka žiak bude schopný:	OBLASŤ/TÉMA	OBSAH
– spojiť literárne termíny a pojmy, ktoré boli	LITERATÚRA	LYRIKA

spracované v predošlých ročníkoch, s novými dielami, ktoré číta;

– čítať s porozumením; tlmočiť prečítané a opísať svoje dojmy z prečítaných literárnych diel rôznych literárnych druhov a vedecko-populárnych textov;

– určiť literárny druh a žáner literárneho diela;

– poznať rozdiel medzi dielami lyrickými, epickými a dramatickými;

– odlíšiť autorskú poviedku od románu;

– analyzovať štruktúru lyrickej básne (strofa, verše, rým);

– určiť základné prvky štruktúry literárno-umeleckého diela: tému, motív; dej, čas a miesto deja;

– rozlíšiť zauzlenie a rozuzlenie ako fázy dramatického deja;

– rozlíšiť pojem básnika a pojem lyrického subjektu; pojem rozprávača a spisovateľa;

– rozlíšiť literárne postupy;

– rozpoznať zvukové, vyzuálne (taktilné a olfaktorické) prvky básnického obrazu;

– určiť básnické figúry (štylistické prostriedky) a

Lektúra

1. Zo slovenských ľudových piesní (obradové piesne: *Odobierka*,...vianočné piesne, pracovné piesne, koledy, uspávanky – výber)

2. Mira Alečkovič: *November*

3. Ján Labáth: *Na Dolnej zemi*

4. Miroslav Antić: *Raz v stredu/Láska*

5. Paľo Bohuš: *Sedliak*

6. Juraj Tušiak: *Jednoduché slová*

7. Daniel Hevier: *Náušnica v uchu/Ladislav Čáni: Načo nám je jazyk*

8. Kamil Peteraj: *Školská lavica/Miroslav Demák: Ťažko je*

9. Peter Nagy: *Prečo krava nenesie žiadnu kravatu*

Literárne termíny a pojmy

Druhy strof podľa počtu veršov v lyrickej básni: štvorveršová, trojveršová.

Vlastnosti lyrickej poézie: rytmus a rým; združený, striedavý, obkročný; úloha rýmu v tvorení strofy.

Štylistické figúry: prirovnanie, hyperbola.

Druhy autorských a ľudových lyrických piesní: obradové piesne (koledy, vianočné...).

EPIKA

Lektúra

1. Ľudmila Podjavorinská: *Čakanka*

2. *Sol' nad zlato* – slovenská ľudová rozprávka

pochopiť ich úlohu v literárno-umeleckom texte;

– analyzovať príčinu a následky vzťahov v texte a hodnotiť zvýraznené idey, ktoré sú v texte prítomné;

– analyzovať konanie postáv v literárno-umeleckom diele a odôvodniť svoj postoj argumentmi z textu;

– všímať si humor v literárnom diele;

– rozlišovať humoristický a dityrambický tón od elegického;

– ilustrovať povery, zvyky a obyčaje, spôsob života a udalosti v minulosti, ktoré sú opísané v literárnych dielach;

– čítať si národné hodnoty a pestovať kultúrno-historické dedičstvo;

– odporučiť literárne dielo s krátkym odôvodnením;

– porovnať literárne a filmové dielo, divadelné predstavenie a dramatický text;

– spojiť gramatické pojmy spracované v predošlých ročníkoch s novými vyučovacími obsahmi;

– poznať časti slov v súlade s ich tvorením;

– rozlíšiť spoluhlásky podľa znelosti;

3. Milan Ferko: *Strieborná volavka Kinnari*

4. Jaroslava Blažková: *Zázrak života*

5. Ján Čajak: *Búrka*

6. Martin Kukučín: *Neprebudený*

7. Zoroslav Spevák-Jesenský: (výber z prózy)

Literárne termíny a pojmy

Téma a hlavné motívy.

Literárne postupy: rozprávanie (chronologické rozprávanie), opis, dialóg, monológ.

Fabula/dej, poradie udalostí.

Druhy epických diel: poviedka, román.

Historické motívy (napr. *Čakanka*).

DRÁMA

Lektúra

1. Miroslav Demák: *Ach, tí chlapi*

2. Viera Benková: *Pustte basu do rozhlasu*

3. Michal Ďuga: *A už to máme*

– rozlíšiť druhy hláskoslovných zmien v jednoduchých príkladoch a uplatniť ich v spisovnom jazyku;

– určiť druhy zámen a ich tvary;

– poznať slovesá, ich gramatické kategórie a podelenie;

– poznať slovesné časy a používať ich v súlade s normou;

– rozlíšiť vety podľa komunikatívnej funkcie;

– dôsledne uplatňovať pravopisné pravidlá;

– používať *Pravidlá slovenského pravopisu*;

– využívať rôzne druhy ústneho a písomného vyjadrovania : prerozprávania rôznych druhov textov, bez zjednodušenia a so zjednodušením, rozprávania (o udalostiach a zážitkoch) a opisovanie;

– rozlíšiť a tvoriť augmentatíva a deminutíva;

– zostaviť oznámenie, novinu a krátku správu;

– rozumieť podstatný význam literárneho a neumeleckého textu;

– nájsť explicitne a implicitne vyjadrené informácie v jednoduchom literárnom a vecnom texte;

Literárne termíny a pojmy

Dramatické žánre: komédia – základné prvky. Monológ a dialóg v dráme. Didascalie (pokyny: hercom...), replika. Fázy dramatického deja (zauzlenie a rozuzlenie).

VEDECKOPOPULÁRNE A INFORMAČNÉ TEXTY

(výber 2 diel)

1. Milina Sklabinská, Katarína Mosnáková: *Slováci v Srbsku* (úryvok)

– zdramatizovať úryvok vybraného literárno-umeleckého textu;

– hovoriť jasne a dodržiavať správnu slovenskú výslovnosť;

– výrazne čítať spracované literárne texty;

2. Ľudovít Janota: *Slovenské hrady* (výber)

3. Milan Ferko: *Prvá láska nastorako*

4. Výber z kníh, encyklopédií, časopisov pre deti a internetu

5. Jana Skladaná: *Slová z hlbín dávnych vekov*

DOMÁCA LEKTÚRA

1. Zo slovenských ľudových balád

2. Povesti o Jánošíkovi (výber)

3. Klára Jarunková: *Brat mlčanlivého vlka*

4. Vincet Šikula: *Prázdniny so strýcom Rafaelom*

5. Antoine de Saint-Exupéry: *Malý princ*

6. Mária Kotvášová-Jonášová: *Samí dobrí žiaci*

7. Anna Papugová: *Tenisky, texasky a Lena v nich*

Doplnková

lektúra

(výber 3 diel)

1. Slovenské povesti (výber)

2. Jela Mlčochová: *Adrianin prvý prípad*

3. Joanne Rowlingová: *Harry Potter* (výber)

4. Zoroslav Spevák-Jesenský (výber z poviedok)

5. Tomáš Čelovský (výber z poviedok)/Juraj Bartoš: *Gaštanová ofina*

6. Juraj Tušiak: *Ja som náš* alebo iné poviedky

7. Mária Myjavcová: *Bolo, ako nebude* (výber)

8. Jack London: *Biely tesák*

9. Jarmila Hodoličová: *Medovník* (úryvky zo slovenskej vojvodinskej prózy)

10. Paľo Bohuš: *Prameň a počiatok* (úryvok)

11. Výber zo slovenských autorských rozprávok/Anna Šimáková: *Princezná na bielom koni*

12. Bájky (výber)

13. Hans Christian Andersen: *Snehová kráľovná* (divadelná hra)

15. Branko Ćopić: *Orly včas vyletujú*

Rozdelenie slov podľa vzniku: základné a odvodené slová; slovná čeľaď, určovanie koreňa slov. Časti odvodených slov (koreň slova, predpona a prípona).

Podelenie hlások: samohlásky, spoluhlásky a dvojhásky; Rozdelenie spoluhlások podľa znelosti.

Rozdelenie slov na slabiky; slabikotvorné *r* a *l*. Hlásokoslovné zmeny – zisťovanie v tvorbe a v ohýbaní slov: pohyblivé samohlásky *o*, *e*.

JAZYK **Gramatika** Zámená: druhy zámen (privlastňovacie (s dôrazom na zámeno *svoj*, *svoja*, *svoje*), opytovacie, neurčité, vymedzovacie, ukazovacie, zvrtné). Gramatické kategórie zámen: rod, číslo, pád a osoba.

Slovesá a ich gramatické kategórie; plnovýznamové a neplnovýznamové, činnostné a stavové, predmetové a bezpredmetové, dokonavé a nedokonavé, zvrtné a nezvrtné. Slovesné tvary; jednoduché a zložené, určité a neurčité.

Vety podľa obsahu – oznamovacie, opytovacie, rozkazovacie, zvolacie.

Pravopis Písanie názvov nebeských telies.

	<p>Rozdeľovanie slov na konci riadka (základné pravidlá).</p> <p>Pravopisné pravidlá spodobovanie spoluhlások.</p> <p>Písanie zámen v listoch, e-mailoch <i>Ty, Vy, Váš, Tvoj</i> s veľkým začiatočným písmenom.</p> <p>Pravopisné pravidlá pri písaní koncoviek spracovaných slovesných tvarov (koncovka - <i>li</i>).</p> <p>Výslovnosť spoluhlások <i>d, t, l, n</i> pred samohláskami <i>e, i</i>.</p> <p>Texty vo funkcii zveľad'ovania jazykovej kultúry.</p> <p>Analýza zvukových nahrávok z CD k čítanke.</p> <p>Hovorové cvičenia na vopred určenú tému.</p> <p>Zdvorilé formy v komunikácii.</p> <p>Lexikológia: augmentatíva a deminutíva.</p> <p>Pravopisné cvičenia: diktát; dopĺňanie textu; vyhľadávanie a vysvetľovanie spracovaných pravopisných pravidiel v texte.</p>
<p>JAZYKOVÁ KULTÚRA</p>	<p>Obohacovanie slovnej zásoby: <i>lexikálo-sémantické cvičenia</i> (vyhýbanie sa zbytočným slovám a cudzím slovám; prenesený význam slov; vyhľadávanie vynechaných častí viet); <i>štylistické cvičenia</i>: (napr. text ako podnet na obrazné vyjadrovanie; vyhľadávanie priliehavého výrazu v danej situácii).</p> <p>Písomné cvičenia a domáce úlohy a ich analýza na hodine.</p> <p>Štyri školské písomné práce – po dve v každom polroku (jedna hodina na vypracovanie úlohy a dve na analýzu a písanie opravenej úlohy).</p>

Kľúčové pojmy obsahov: literatúra, jazyk, jazyková kultúra.

POKYNY NA DIDAKTICKO-METODICKÚ REALIZÁCIU PROGRAMU

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka a literatúry obsahuje tri vzdelávacie oblasti: literatúru, jazyk a jazykovú kultúru. Odporúčané rozdelenie hodín podľa vzdelávacích oblastí: literatúra – 54 hodín, jazyk – 52 hodín a jazyková kultúra – 38 hodín. Ročný fond hodín je 144 hodín. Všetky tri oblasti programu vyučovania a učenia sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti s inými oblasťami.

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka a literatúry založený je na vzdelávacích výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje, rozširuje a prehľbuje cez tri vzdelávacie oblasti tohoto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVANIA A UČENIA

Program vyučovania a učenia zameraný na výkony umožňuje učiteľovi väčšiu voľnosť, viac možností v tvorení vyučovacieho procesu a učenia. Úlohou učiteľa je, aby formy realizácie vyučovania a učenia prispôbil potrebám každej triedy majúc na zreteli: zloženie triedy a charakteristiky žiakov; učebnice a iné učebné materiály, ktoré bude používať; technické podmienky, vyučovacie prostriedky a médiá, ktorými škola disponuje; rezorty, možnosti, ako i potreby lokálneho prostredia, v ktorom sa škola nachádza. Vychádzajúc z daných výkonov a obsahov, učiteľ najprv tvorí svoj ročný, t. j. globálny plán práce, z ktorého neskôršie bude rozvíjať svoje operatívne plány. Výkony definované podľa oblastí, uľahčujú učiteľovi ďalšiu operacionalizáciu výkonov na úrovni konkrétnej vyučovacej jednotky. Od učiteľa sa očakáva, že každú vyučovaciu jednotku, vo fáze plánovania a písania prípravy na hodinu prispôbi výkonom učenia. Počas plánovania, taktiež treba mať na zreteli, že sa niektoré výkony realizujú rýchlejšie a ľahšie, ale pre väčšinu výkonov (najmä pre oblasť literatúry) potrebné je omnoho viac času, viacej rozličných aktivít a prác na rôznych textoch. Vo fáze plánovania vyučovacieho procesu je veľmi dôležité mať na zreteli, že učebnica je, iba vyučovacím prostriedkom a že neurčuje obsah vyučovacieho predmetu. Preto k obsahu učebníc treba pristúpiť selektívne, ale aj vo vzťahu k plánovaným výkonom, ktoré treba dosiahnuť. Popritom učiteľ má uschopniť žiakov na používanie učebníc, ako jedného z možných prameňov vedomostí, má ich usmerniť na spôsoby a formy používania iných prameňov poznania.

II. REALIZÁCIA VYUČOVANIA A UČENIA

LITERATÚRA

Základ programu z literatúry tvoria texty z lektúry. Lektúra je rozvrhnutá podľa literárnych druhov – *lyrika, epika, dráma* a zároveň obohatená výberom neliterárnych, vedecko-populárnych a informatívnych textov. Povinná časť lektúry pozostáva hlavne z častí, ktoré patria do základného národného korpusu, ktorý je obohatený aj súčasnými aktuálnymi dielami. Výber diel je v najväčšej miere založený na princípe vekovej primeranosti.

K textom, ktoré sa majú spracovať na hodinách, je pridaný zoznam domácej lektúry. Cieľom opätovného uvádzania domácej lektúry je formovanie, rozvíjanie alebo pestovanie čitateľských zručností u žiaka. Obsiahlejšie diela žiaci môžu čítať počas prázdnin, čím sa podnecuje rozvíjanie kontinuálnych čitateľských návykov.

K povinnému zoznamu na spracovanie je pridaný doplnkový výber textov. Výber textov učiteľovi umožňuje väčšiu kreativitu v dosahovaní vzdelávacích výkonov.

Vedľa dominantného korpusu literárnych textov, ktorými sa vplyva na formovanie estetického vkusu žiakov, buduje sa a obohacuje povedomie o vlastnostiach národnej literatúry (a hodnotách klasikov svetovej literatúry), ale aj o kultúrnej a národnej identite, vo výbere

lektúry a doplnkovom výbere daná je možnosť učiteľom, aby si vybrali aj určitý počet literárnych diel súčasných spisovateľov, a tak sa žiaci zoznámia s reprezentatívnymi príkladmi súčasnej literatúry a majú možnosť hodnotiť poetiku týchto diel. Cieľ uvádzania súčasných literárnych diel, ktoré sa ešte nestali súčasťou národnej literatúry (kánonu), je to, že svojimi motívmi alebo tematickou podobnosťou nadväzujú na jestvujúce témy a motívy v rámci programov vyučovania a aby sa takými príkladmi poukázalo na to, ako aj súčasní spisovatelia spracúvajú epickú národnú tradíciu alebo témy priateľstva, etickosti, rozvíjajú imagináciu a empatiu, čím sa obohacuje vertikálna čitateľská skúsenosť žiakov a zosúčasťňuje prístup k vyučovaniu.

Takýto výber diel umožňuje väčšiu možnosť uplatnenia komparatívneho prístupu k skúmaniu literárnej tvorby s výberom rôznych úrovní spracovania: interpretácie alebo prednesu. Výber diel má byť zosúladený s možnosťami, potrebami a záujmami konkrétneho žiackeho kolektívu. Rozdiely v úhrnnej umeleckej a informatívnej hodnote jednotlivých textov vplyvajú na zodpovedajúce metodické riešenia (prispôsobenie čítania druhu textu, rozsahu hodnotenia textu vzhľadom na zložitosť štruktúry textu, spájanie a zoskupovanie so zodpovedajúcimi obsahmi z iných predmetných oblastí – gramatiky, pravopisu a jazykovej kultúry a pod.).

Texty doplnkovej časti programu majú poslúžiť učiteľovi aj pri spracovaní učiva z gramatiky, tiež na spracovanie a upevňovanie obsahov z jazykovej kultúry. Diela, ktoré učiteľ nespracuje, má navrhnúť žiakom na čítanie vo voľnom čase.

Nový program sa zakladá na určovaní charakteru a úlohe literárneho diela, ako aj na určovaní rozdielu literárnych a neliterárnych textov, totiž na ich väčšej korelácii. Žiaci majú byť uschopnení, aby rozlišovali špecifickosti literárneho textu (konotácie, literárne postupy, obraznosť, rytmus a pod.) vzhľadom na denotáciu, informatívnosť a rozprávanie založené na faktoch a údajoch v rozličných tvaroch neliterárnych textov. Korelácia je umožnená adekvátnou kombináciou povinných a vybraných diel.

Zo zoznamu doplnkovej literatúry učiteľ si volí tie diela, ktoré budú spolu s povinnými dielami lektúry tvoriť tematicko-motívové celky. Učiteľ môže zoskupovať a spájať podľa podobnosti diela z povinného a doplnkového programu mnohými spôsobmi. Možné príklady funkčného spájania vyučovacích jednotiek môžu byť nasledujúce (ale nie jediné):

Slovenská mytológia: obradové ľudové lyrické piesne – *Odobierka*; vianočné piesne – *Tichá noc, svätá noc*; pracovné piesne – *Sadaj, slnko sadaj*; koledy – *Ja som malý žiačik*; uspávanky – *Spíže mi, spíže; Hajaj, buvaj*; Ján Labáth: *Na Dolnej zemi*; Mária Myjavcová: *Bolo, ako nebude*; Paľo Bohuš: *Sedliak*, v korelácii napr. s filmom *Mišo* (sfilmovanej poviedky Jána Čajaka).

Povesti o Jánošíkovi v korelácii so zbojníckymi piesňami *Bol by ten Jánošík, Hej, musel by to chlap byť* alebo s filmom *Jánošík*.

Dobrodružstvá a deti: Jack London: *Biely tesák*; Tone Seliškar: *Družina Sinej čajky*; Branko Čopić: *Orly včas vyletujú*; Joanne Rowlingová: *Harry Potter*; Klára Jarunková: *Brat mlčanlivého vlka*; Vincent Šikula: *Prázdniny so strýcom Rafaelom*; Antoine de Saint-Exupéry: *Malý princ*; Mária Kotvášová-Jonášová: *Samí dobrí žiaci*.

Diela, v ktorých je humor a životný optimizmus: Mária Kotvášová-Jonášová: *Samí dobrí žiaci*; Zoroslav Spevák-Jesenský: *Derby*; Anna Papugová: *Tenisky, texasky a Lena v nich*; Juraj Bartoš: *Gaštanová ofina*; Juraj Tušiak: *Ja som náš*; Miroslav Demák: *Ach, tí chlapi*; Jaroslava Blažková: *Zázrak života*; Peter Nagy: *Prečo krava nenosí žiadnu kravatu*.

Obrazy z detstva v rôznych epochách a prostrediach: Juraj Tušiak: *Ja som náš*; Mária Myjavcová: *Bolo, ako nebude*; Martin Kukučín: *Neprebudený*; Daniel Hevier: *Náušnica v uchu*; Tomáš Čelovský: *Mam te rad*; Juraj Bartoš: *Gaštanová ofína*.

Sociálna tematika: Martin Kukučín: *Neprebudený*; Paľo Bohuš: *Sedliak*; Mária Myjavcová: *Bolo, ako nebude*; Milan Ferko: *Strieborná volavka Kinnari*.

Vlastenecká lyrika: Ján Labáth: *Na Dolnej zemi*; Paľo Bohuš: *Prameň a počiatok*.

Krása predstavivosti, spevu a rozprávania: Ladislav Čáni: *Načo nám je jazyk*; Kamil Peteraj: *Školská lavica*; Miroslav Demák: *Ťažko je*; Juraj Tušiak: *Jednoduché slová*; Peter Nagy: *Prečo krava nenosí žiadnu kravatu*; Mária Kotvášová-Jonášová: *Samí dobrí žiaci*; Vincent Šikula: *Prázdniny so strýcom Rafaelom*.

Zvieratá a ľudia: Klára Jarunková: *Brat mlčanlivého vlka*; Jack London: *Biely tesák*; Milan Ferko: *Strieborná volavka Kinnari*.

Ten istý text sa môže spájať s inými textami na rôzne spôsoby: podľa rôznych motívov alebo spôsobu rozprávania, v rámci projektového vyučovania na základe výkonov.

Navrhnuté povinné literárne, náučno-populárne a informatívne texty a obsah povinnej domácej lektúry, ako aj príklady z doplnkového výberu, pri zostavovaní ročného plánu práce a zároveň vypracovaní orientačných, mesačných plánov práce môžu sa tematicky spájať. Okrem toho nevyhnutné je nadviazať aj vyváženú distribúciu vyučovacích jednotiek, ktoré sa vzťahujú na všetky oblasti predmetu, funkčne spojiť obsah z jazyka a literatúry (kdekoľvek je to možné) a nechať dostatočný počet hodín na upevňovanie a systematizáciu učiva.

Literárne diela, ktoré sú zdramatizované alebo sfilmované môžu poslúžiť na komparatívnu analýzu a určovanie rozdielov medzi literárnymi a divadelnými/filmovými (prispôsobené a pozmenené) fabuly (na príklade románu Vincenta Šikulu *Prázdniny so strýcom Rafaelom*, podľa ktorého je nakrútený film pod názvom *Otec ma zderie tak, či tak*), na základe čoho žiaci môžu uzavrieť o charaktere rôznych médií a rozvíjať svoju mediálnu gramotnosť. Odporúča sa čítanie aspoň jedného celého dramatického textu (z troch určených Programom). Žiakov možno usmerniť aj na filmy s tematikou, ktorá je podobná spracovaným literárnym textom (detské dobrodružstvá alebo dobrodružstvá vo fantastickom svete, dospievajúce osamelého dieťaťa a pod.) a spojiť spracovanie jedného tematického celku.

S jednotlivými prvkami mediálnej gramotnosti žiakov treba zoznámiť cez koreláciu: pojem detský časopis alebo encyklopédia pre deti spracovať na konkrétnom texte z časopisu/encyklopédie podľa výberu (obsah textu sa má vzťahovať na lektúru).

Okrem korelácie medzi textami, nevyhnutné je, aby učiteľ zabezpečil vertikálnu koreláciu. Učiteľ sa má vopred oboznámiť s obsahmi slovenského jazyka a literatúry z predošlých rokov kvôli zabezpečeniu princípov postupnosti a systematickosti.

Učiteľ má tiež poznať obsahy iných predmetov, ktoré boli spracované v nižších ročníkoch a v piatom ročníku základnej školy, ktoré sú v korelácii so srbským jazykom a literatúrou. Horizontálnu koreláciu učiteľ tak realizuje, predovšetkým s vyučovaním dejepisu, výtvarnej kultúry, hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.

Uvádžanie žiakov do sveta literatúry, ale aj do neliterárnych textov (populárnych, informatívnych), je náročná vyučovacia úloha. Práve na tomto stupni školenia získavajú sa základné a veľmi významné vedomosti, schopnosti a zvyky, od ktorých bude závisieť literárna kultúra žiakov, a zároveň ich estetické kompetencie. Žiaci majú podstatu literárneho

diela a jeho autonómiu (totož majú vedieť rozlíšiť lyrický subjekt od básnika, rozprávača alebo spisovateľa), ako aj fakt, že literárne dielo formuje obraz skutočnosti.

Pri spracovaní textu bude sa uplatňovať vo väčšej miere jednota analytických a syntetických postupov a stanovísk. V súlade s výkonmi žiakov treba zvykať, aby svoje dojmy, postoje a posudky o literárnom diele podrobnejšie podporovali faktami zo samého textu a tak ich uschopňovať pre samostatné posudzovanie, bádateľskú činnosť a vyjadrenie kritického postoja.

Spracovanie literárneho diela má byť poprelínané riešením *problémových otázok*, ktoré sú podnietené textom a umeleckým zážitkom. Mnohé texty a najmä úryvky z diela vo vyučovacom procese si vyžadujú priliehavú *lokalizáciu*, často rôznorodú. Umiestnenie textu do časových priestorových a spoločensko-historických rámcov, ako aj informácie o dôležitých obsahoch, ktoré sú pred úryvkom – všetko sú to podmienky, bez ktorých v početných prípadoch text nemožno intenzívne zažiť a správne pochopiť.

Pri hodnotení textu žiakov treba zvykať, aby svoje dojmy, postoje a posudky o literárnom diele podrobnejšie podporili faktami zo samého textu, a tak ich uschopňovať pre samostatné vyjadrovanie, bádateľskú činnosť a vyjadrenie kritických postojov, rešpektujúc individuálne chápanie zmyslu literárneho textu.

Vo vyučovacej interpretácii literárno-umeleckých diel spájajúc aj syntetické činitele môžu byť: umelecké zážitky, textové celky, dôležité štruktúrne prvky (téma, motívy, básnické obrazy, fabula – totiž sujet, literárne postavy, zmysel a význam textu, motivačné postupy, kompozícia), formy rozprávania (spôsoby tlmočenia), jazykovo-štylistické postupy a literárne (literárno-umelecké) problémy.

S literárno-teoretickými pojmami sa žiaci zoznámia pri spracovaní zodpovedajúcich textov a pomocou predchádzajúcich čitateľských skúseností. V programe nie sú uvedené všetky pojmy a druhy literárnych diel, ktoré boli určené na osvojenie v predchádzajúcich ročníkoch, ale sa očakáva, že sa učiteľ bude opierať o získané vedomosti žiakov, zopakuje ich a upevní na príkladoch vzhľadom na starší vek. Taký príklad je so štylistickými figúrami (prirovnaním/komparáciou a personifikáciou), ktoré sa spracúvajú v treťom a štvrtom ročníku, potom sa im pridávajú epiteton, onomatopoja, kontrast a hyperbola; s pojmom rozprávania a postupmi rozprávania v epickom literárnom diele (dialóg, monológ, opis: portrét a krajinka); s pojmami, ktoré sa vzťahujú na dramatické dielo, ktorému sa pridávajú zauzlenie rozuzlenie ako prvky dramatického deja. Opakovanie a nadväzovanie na vedomosti z prvého cyklu vzdelávania a piateho ročníka základnej školy je povinné.

Jazykovo-štylistickými výrazovými prostriedkami pristupuje sa zo zážitkového postoja; vychádza sa z vyvolaných umeleckých dojmov a estetickej sugescie, a len potom sa bude skúmať jazykovo-štylistická podmienenosť.

Pri spracovaní literárnych diel, ako aj v rámci hovorových a písomných cvičení, bude sa dbať, aby žiaci odhaľovali čím viac vlastností, pocitov a psychického stavu jednotlivých postáv, a zároveň vyjadrovali svoje postoje o konaní postáv.

Žiakov treba podnecovať, aby si všímali zmysel smiešneho a humoristického na príkladoch z lektúry a zároveň, aby rozlišovali humoristický alebo optimistický, dytirambický tón pri spievaní/rozprávaní/dramatickom deji od elegického tónu. Teoretické zdolanie pojmu kultúrno-historické rozprávanie nie je povinné. Rozprávanie o *Jánošíkovi* uvádza sa ako príklad s opisným odôvodnením tohto druhu rozprávania v rámci kategórii ľudovej prózy. Zdoláva sa vznik a zmysel sociálnych motívov v navrhnutých piesňach alebo rozprávkach.

Výkony, ktoré sa vzťahujú na oblasť literatúry, založené sú na čítaní. Prostredníctvom čítania a tlmočenia literárnych diel žiak rozvíja čitateľské kompetencie, pod ktorými sa rozumie nielen, bádateľské pozorovanie a získavanie vedomostí o literatúre, ale sa aj podporuje a rozvíja emocionálne fantastické vžívanie, imagináciu, estetický zážitok, bohaté asociatívne prvky, umelecká senzibilita, kritické myslenie a buduje sa morálne hodnotenie. Rôzne spôsoby čítania sú základným predpokladom, aby žiaci vo vyučovaní získavali poznatky a aby sa úspešne uvádzali do sveta literárneho diela. Aj v šiestom ročníku sa pestuje predovšetkým zážitkové čítanie a žiaci sa postupne uvádzajú do bádateľského čítania (čítanie podľa bádateľských úloh, čítanie z rozličných perspektív a pod.) a uschopňujú sa vyjadriť svoj zážitok umeleckého diela, poznajú prvky, z ktorých je dielo utvorené a chápu ich úlohu v budovaní diela.

Zvýšený počet doplnkového výberu lektúry sa poukazuje na možnosť spracovania jednotlivých navrhnutých obsahov (literárnych diel) na hodinách dodatkového vyučovania.

Odporúča sa, aby žiaci vo vyučovaní používali elektronický dodatok k učebnici, ak na to jestvuje možnosť v škole.

JAZYK

Vo vyučovaní jazyka žiaci sa uschopňujú na správnu ústnu a písomnú komunikáciu spisovným slovenským jazykom. Kvôli tomu požiadavky v tomto programe nie sú usmernené iba na osvojovanie jazykových pravidiel a gramatické normy, ale aj na chápanie ich funkcie a správne uplatnenie v ústnom a písomnom vyjadrovaní.

Keď sa v obsahoch programu uvádzajú vyučovacie jednotky, ktoré žiaci už spracovali v nižších ročníkoch, rozumie sa, že sa stupeň osvojenosti a schopnosť uplatňovania skorej spracovaného učiva preveruje a opakovanie a precvičovanie na nových príkladoch predchádza spracovaniu nových obsahov, čím sa zabezpečuje kontinuita práce a systematickosť spájania nového učiva s už získanými vedomosťami.

Dôležité je, aby učiteľ mal vždy na vedomí rozhodujúcu úlohu priliehavých a systematických cvičení, totiž aby sa so spracovaním učiva neskončilo, kým sa dobre neprecvičí. To znamená, že cvičenia musia byť súčasným prvkom spracovania vyučovacej látky, uplatneniu opakovania a upevňovania vedomostí.

Gramatika

Základná programová požiadavka vo vyučovaní gramatiky je, že sa žiakom jazyk vysvetľuje ako systém. Ani jeden jazykový jav by sa nemal učiť izolovane, mimo kontextu, v ktorom sa uskutočňuje jeho funkcia (v každej priliehavej príležitosti môžu sa vedomosti z gramatiky dať do funkcie tlmočenia textu, ako umeleckého tak aj náučno-populárneho). Jedným z dôležitých funkcionálnych postupov vo vyučovaní gramatiky sú cvičenia, v ktorých sa využívajú príklady z priamej hovorovej praxe, čo vyučovanie gramatiky približuje životným potrebám, v ktorých sa jazyk javí ako všestranne motivovaná ľudská aktivita.

Vyučovanie tvorenia slov predpokladá predovšetkým rozdelenie slov podľa vzniku na základné a odvodené (v rámci odvodených slov určujú sa slová, ktoré vznikli odvodzovaním pomocou prípony, predpony a skladaním). Na jednoduchých príkladoch (napr. *spevák, školský, školíť sa, právnik, prevelký, naučiť, Belehrad, parolod'*) žiaci majú určiť základné časti utvorených slov: koreň slov, predpona a prípona. Na príkladoch slovnej čeľade žiaci majú určiť koreň slova. Tým sa určuje základ na prehĺbenie vedomostí z tvorenia slov vo vyšších ročníkoch. Na hodinách upevňovania učiva treba zdôrazniť rozdiel medzi gramatickým

základom a gramatickými koncovkami v porovnaní so slovotvorným základom a príponami (napr. *škol-a, škol-ník, a pod.*)

Žiaci sa už skôr stretli s pojmom hláska, a teraz prehľbujú svoje vedomosti z fonetiky základnými informáciami o vzniku hlások. Podľa výslovnosti hláska sa delia na samohlásky, spoluhlásky a dvojhlásky. Spoluhlásky sa delia podľa znelosti (tu by sa mala urobiť korelácia s vyučovaním cudzích jazykov – napr. rozličné miesto výslovnosti niektorých hlások v slovenčine a v anglickom jazyku a pod.) Rozdelenie slov na dvojhlásky predpokladá prehľbovanie vedomostí vzhľadom na nižšie ročníky: treba uviesť aj príklady slabík, ktoré sa končia na spoluhlásku s osobitným dôrazom na pozíciu slabikotvorných spoluhlások *r, l*. Toto učivo treba spojiť so základnými pravopisnými pravidlami pre rozdeľovanie slov na konci riadku. Keďže sa žiaci v šiestom ročníku prvýkrát stretávajú s termínom hláskoslovné zmeny, netreba robiť rozdiel vzhľadom na hláskové alternácie. Tento rozdiel si osvoja v učive pre strednú školu. Odporúča sa, aby sa kvôli ľahšiemu analyzovaniu príkladov hláskoslovné zmeny učili nasledujúcim poradím: spodobovanie spoluhlások, pohyblivé *e* a *o*. Hláskoslovné zmeny treba určovať aj v tvorení a zmene slov (výnimky treba odôvodniť príkladom).

Vyučovanie morfológie predpokladá prehľbovanie vedomostí o zámenách (v piatom ročníku boli spracované iba osobné zámená). Teraz sa uvádza rozdelenie na ostatné druhy zámen.

Slovesá a ich gramatické kategórie sa zopakujú a podelenie slovies sa nadväzuje na spracované učivo o slovesách z predchádzajúcich ročníkov (plnovýznamové a neplnovýznamové, činnostné a stavové, predmetové a bezpredmetové, dokonavé a nedokonavé, zvrätané a nezvrätané). Slovesné tvary; jednoduché a zložené, určité a neurčité.

Vedomosti o slovesných tvaroch si žiaci prehľbujú tak, že si osvojujú tvorbu ostatných slovesných časov prítomného času, minulého a budúceho času. Osobitne treba dať dôraz na pravopis písania minulého času v tretej osobe množného čísla.

Vedomosti zo syntaxe žiaci si prehľbujú rozdelením priraďovacieho súvetia podľa komunikatívnej funkcie. Treba dať dôraz na používanie výkričníka ako aj na iné interpunkčné znamienka.

Pravopis

Pravopisné pravidlá sa osvojujú v systematických cvičeniach (pravopisné diktáty, opravovanie chýb v určitom texte, texty s otázkami pravopisu atď.)

Zároveň treba podnecovať žiakov, aby sami zisťovali a opravovali pravopisné chyby v SMS komunikácii, ako aj v rozličných typoch komunikácie cez internet.

Okrem toho žiakov treba usmerňovať, aby používali *Pravidlá slovenského pravopisu*. Žiaduce je, aby učiteľ *Pravidlá slovenského pravopisu* prinášal na hodinu zakaždým, keď sa spracúvajú pravopisné témy (tak by mohol žiakom dať na úlohu, aby vyhľadali slovo v pravidlách a určili jeho správny tvar alebo správne písanie).

Ortoepia

Učiteľ má nepretržite poukazovať na dôležitosť správnej výslovnosti, ktorá sa pestuje realizáciou určitých ortoepických cvičení. Ortoepické cvičenia netreba realizovať ako osobitné vyučovacie jednotky, ale so zodpovedajúcimi témami z gramatiky. Pri používaní audio snímok (CD k čítanke) žiakov treba usmerňovať na správnu výslovnosť.

Niektoré ortoepické cvičenia sa môžu konať so zodpovedajúcimi témami z literatúry: napr. artikulácia sa môže nacvičovať jazykolamami vtedy, keď sa spracúvajú ako časť ľudovej slovesnosti: tempo, rytmus, vetná intonácia a prestávky sa môžu nacvičovať hlasným čítaním úryvkov z výberovej lektúry (podľa výberu učiteľa alebo žiakov) atď. Ako ortoepické cvičenie treba hovoriť naspamäť úryvky z poézie a prózy (pomocou auditívnych vyučovacích prostriedkov).

JAZYKOVÁ KULTÚRA (ÚSTNE A PÍSOMNÉ VYJADROVANIE)

Rozvíjanie a zdokonaľovanie jazykovej kultúry žiakov je jednou z najvýznamnejších úloh vyučovania slovenského jazyka. Jednou zo základných úloh vyučovania jazykovej kultúry sa vzťahuje na zdokonaľovanie jazykových výrazových prostriedkov u žiakov a jej konečným cieľom je, aby žiaci bili uschopnení na kvalitnú a účelovú komunikáciu. Oblasť *Jazyková kultúra* zahŕňa ústne a písomné vyjadrovanie. Vyučovanie a práca v tejto oblasti sa realizuje súčasne s inými oblasťami predmetu slovenský jazyk, ako aj v samostatných vyučovacích jednotkách. V spätnom smere do spracovania literárneho textu a vyučovania gramatiky musia byť zapojené aj obsahy na pestovanie kultúry ústneho a písomného vyjadrovania žiakov.

Vyučovanie bude názornejšie a efektnejšie, ak sa analyzujú nahrané prečítané texty. Pri realizácii vyučovacích obsahov treba využívať aj súčasné informačno-komunikačné technológie (napr. interaktívna tabuľa, počítač, a video-bim a pod.)

Každé z programových cvičení (hovorové, pravopisné, lexikálno-sémantické, štylistické cvičenia). Plánuje sa a realizuje vo vyučovacom kontexte, v ktorom jestvuje potreba za funkčným osvojovaním a funkčným uplatnením určitých jazykových zákonitostí a javov v nových komunikatívnych situáciách, ako potreba po upevňovaní, opakovaní alebo systematizácii vedomostí získaných počas vyučovania jazyka a vyučovania literatúry. Všetky dťuhy cvičení, ktoré majú za cieľ rozvíjať jazykové myslenie, konajú sa na texte alebo počas hovorových cvičení.

Cieľom hovorových cvičení je zdokonaľovanie kultúry ústneho vyjadrovania. Podrobná organizácia šikovne naplánovanej obsahovej štruktúry a motivovanie žiakov pre rozhovor, prispeje k správnosti, jednoduchosti, jasnosti, precíznosti a fluentnosti v ústnom vyjadrovaní žiaka. Týmito cvičeniami by sa malo priblížiť vyjadrovanie žiaka k spisovnej výslovnosti.

Formy zdvorilosti, totiž osobitné jazykové prostriedky, ktorými sa vyjadruje úcta, sú dôležitým segmentom v realizácii vyučovania jazykovej kultúry. Treba u žiakov rozvíjať povedomie o nevyhnutnosti a význame jazykovej zdvorilosti, t. j. úctivej komunikácie, totiž treba poukázať na význam pestovania správneho a úctiveho rozprávania a písania. Žiakom treba zdôrazniť, že sú v doméne konvencií úcty najtypickejšie ústne a písomné etikety: používanie zámena *Vy, Ty*, etikety na vyjadrovanie úcty pri oslovení vo verejnom a služobnom komunikovaní (*pane, pani/slečna, Vaša excelencia, Vaša výsosť...*), ako aj prejav expresívneho typu (formy úcty): ospravedlnenie, poďakovanie, blahoželanie, žiadosť. Texty, ktoré obsahujú formy dialógu, v ktorom sa vyjadruje jazyková úcta, môžu poslúžiť na uplatňovanie formy úcty. Zároveň by bolo treba podnecovať žiakov, aby vyjadrovali svoju mienku a vlastné postrehy o (ne)úctivom komunikatívnom správaní.

Veľkú časť slovnej zásoby slovenského jazyka tvoria lexémy, ktoré vznikli tvorením slov. Je to produktívny proces, ktorým sa každodenne obohacuje naša slovná zásoba. Preto vo vyučovaní jazykovej kultúry by k lexikológii, totiž tvoreniu slov, bolo treba pristúpiť najprv ako k spôsobu vznikania nových slov, aby žiaci pochopili jej praktický význam. Treba uschopniť žiakov, aby tvorili a rozlišovali augmentatíva (s pejoratívami) a deminutíva (s hypokristikami) tak, aby spracovanie témy nebolo iba opisné, t. j. malo by sa čím kratšie zdržať na

formálnom prístupe k téme. Tvorivý a bádateľský prístup môže pozitívne vplyvať na motiváciu žiakov, aby sa zoznámili s touto tematikou. Žiaduce je, aby sa uvádzali iba najčastejšie prípony aj pre jeden a aj pre druhý model tvorenia slov. Bolo by potrebné podnecovať žiakov, aby vysvetlili význam určených odvodených slov a poukázali im na ich úlohu v každodennom vyjadrovaní (napr. expresívny význam a štylistické zafarbenie odvodených slov ako *maminka, sestrička, chlapisko* a pod.).

Pravopisnými cvičeniami sa umožní žiakom, aby venovali osobitnú pozornosť na pravopisné požiadavky a na ich úlohu v texte. Systematické uplatnenie adekvátnych pravopisných cvičení umožňuje, aby teoretické vedomosti z pravopisu žiaci zdolali tak, že ich budú spontánne prakticky uplatňovať. Pravopisné cvičenia predstavujú najpriliehavejší spôsob, aby sa pravopisné pravidlá naučili, preverili a zároveň, aby sa niektoré nedostatky eliminovali. Najlepšie je uplatňovať jednoduché a zložité pravopisné cvičenia, ktoré sú priliehavé na zdokonalenie ako jedného pravopisného pravidla z jednej pravopisnej oblasti, tak aj viac pravopisných pravidiel z niekoľkých oblastí pravopisu. Pravopisné cvičenia treba najprv prichystať. Pritom treba dbať na princíp postupnosti, systematickosti, jednoty teórie a praxe. Pri zdolávaní pravopisných pravidiel môžu byť nasledujúce pravopisné cvičenia: *diktát, samostatné písanie, dopĺňanie textu*. Môže byť podnetné aj organizovanie kvízu na hodinách, ktoré sú určené na systematizáciu učiva z pravopisu (napr. *urč oblasť pravopisu, vyhľadaj chybu, Sú tvrdenia o písaní napr. veľkého písmena správne?* a pod.), a bolo by potrebné preverovať, či sú žiaci schopní vysvetliť naučené pravopisné pravidlá v určitom texte.

Cieľom uplatňovania lexikálno-sémantických cvičení je obohacovanie slovnej zásoby žiakov a usmerňovanie na rôzne možnosti pri výbere slov a výrazov a poukazovanie na ich účelové použitie. Uplatnením lexikálno-sémantických cvičení u žiakov sa vyvíja schopnosť, aby rozmýšľali a hľadali adekvátny jazykový výraz na to, čo chcú vyjadriť (v súlade s komunikatívnou situáciou) a zvyšuje sa fond takých výrazov v ich slovnej zásobe. Druhy týchto cvičení treba zosúladiť so záujmami žiakov a vyučovacími oblasťami. Aby žiaci získali schopnosť presne sa vyjadrovať a podporovať žiakov, aby rozmýšľali o slovách a ich význame, v značnej miere prispievajú cvičenia, ktorými sa žiaci usmerňujú na vyhýbanie sa zbyšným nepotrebným slovám. Ako podpora slúžia aj cvičenia, ktoré sa vzťahujú na obrazný význam slov, ako aj cvičenie *vyhľadávanie vynechaných vetných členov*, ktoré podporuje žiakov, aby vyhľadali adekvátne slovo, ale aj aby v súlade s kontextom zvýšili počet dovolených významových a lexikálnych možností.

Uplatnením štylistických cvičení žiaci sa usmerňujú k tomu, aby na iný spôsob od zaužívaného spájali slová a výrazy a aby skúmali ich sémantické potenciály. Ich cieľom nie je iba odstrániť urobené chyby, ale aby žiaci získali adekvátne zvyky správne hovoriť a písať, totiž aby uplatňovali tvorivé postupy v jazyku. Vedomosti o štýle a vyjadrovacích možnostiach jazyka žiaci získavajú pri spracovaní literárno-umeleckých textov, a preto je nevyhnutná spätosť s vyučovaním literatúry, ale sa nesmie stotožniť s jazykovo-štylistickou analýzou týchto textov. Štylistické cvičenia treba čím častejšie spájať s vyučovaním gramatiky. Môže sa vytvárať situačná predloha na rozvíjanie a zdokonaľovanie jazykovo-štylistických poznatkov žiakov v súlade s vekom a princípom systematickosti a podmienenosti. Tvorivý spôsob práce na rozvíjanie štylistických schopností žiakov sa môže napríklad zakladať na texte, ktorý slúži ako podnet a podpora na obrazné vyjadrovanie vzhľadom na to, aby sa v rôznych literárno-umeleckých textoch ľahko zisťovala výraznosť štylistického postupu, ktorý môže byť uplatnený pri tvorení jazykového materiálu v nových komunikačných situáciách.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA A UČENIA

Sledovanie a hodnotenie výsledkov napredovania žiaka je vo funkcii dosiahnutia výkonov a začína základným hodnotením úrovne, na ktorej sa žiak nachádza podľa toho, čo sa bude

brať do ohľadu pri hodnotení procesu jeho napredovania, ako aj známka. Každá vyučovacia hodina a aktivita je dobrá príležitosť na hodnotenie napredovania žiaka a usmerňovanie na ďalšie aktivity.

Formatívne hodnotenie je zložkou súčasného prístupu vyučovaniu a znamená hodnotenie vedomostí, zručností, postojov a správania, ako aj rozvíjania zodpovedajúcej kompetencie počas vyučovacích hodín a v priebehu vyučovania a učenia. Ako formatívne hodnotenie sa chápe zbieranie údajov o dosiahnutých výsledkoch žiaka a najčastejšie techniky sú: realizácia praktických úloh, sledovanie a zapisovanie aktivít žiaka v priebehu vyučovania, priama komunikácia medzi žiakom a učiteľom, evidencia pre každého žiaka, (mapa napredovania) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu majú byť vyjadrené číselnou známkou.

Práca každého učiteľa je zložená z plánovania, uskutočnenia a sledovania a hodnotenia. Dôležité je, aby učiteľ sústavne sledoval a hodnotil, okrem dosahov žiakov aj proces vyučovacích hodín a učenia, ako aj seba a svoju vlastnú prácu. Všetko, čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj naďalej využívať vo svojej praxi vyučovania, a všetko to, čo sa ukáže ako nedostatočne účinné a efektívne, malo by sa zdokonaľiť.

HRVATSKI JEZIK

Naziv predmeta	HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	
Cilj	Cilj je učenja <i>Hrvatskoga jezika i književnosti</i> njegovanje hrvatskoga jezika pravilnim korištenjem u raznim komunikacijskim situacijama; ovladavanje temeljnim jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja; razvijanje imaginacije i umjetničkoga senzibiliteta, estetske i čitalačke kompetencije, kritičkoga i moralnoga prosuđivanja, istraživačkoga promatranja te asocijativnoga povezivanja čitanjem i tumačenjem književnih djela; stjecanje osnovnih znanja o mjestu, ulozi i značaju jezika i književnosti u kulturi i medijskoj pismenosti; stjecanje i razvijanje humanističkih znanja; funkcionalno povezivanje sadržaja iz predmetnih područja nastavnoga predmeta Hrvatski jezik i književnost.	
Razred	Šesti	
Godišnji fond sati	144 sati	
ISHODI		
Po završenoj temi/području učenik će biti sposoban:	PODRUČJE/TEMA	SADRŽAJI
– povezati književne termine i pojmove naučene u prethodnim razredima s novim djelima koja čita;		LIRIKA
– čitati s razumijevanjem;	KNJIŽEVNOST	Lektira
– parafrazirati pročitano;		1. Gustav Krklec, <i>Zagorski vinograd</i>
– razlikovati književni i		2. Dobriša Cesarić, <i>Tiho o tiho govori mi jesen</i>
		3. Zvonimir Balog, <i>Progutaj srdžbu</i>

neknjiževni tekst;

– odrediti rod književnoga djela i književnu vrstu;

– razlikovati obilježja lirike, epike i drame;

– utvrditi znanja o proznome tekstu i temi teksta;

– uočiti osnovne elemente strukture književnoga djela (tema, motiv, mjesto i vrijeme radnje, karakterizacija likova);

– razlikovati romane prema tematsko-motivskome sloju;

– upoznati obilježja povijesnoga romana;

– prepoznati znanstvenofantastični roman prema tematsko-motivskome sloju;

– uočiti obilježja crtice, anegdote i vica;

– analizirati postupke likova u književnome djelu potkrijepljujući navodima iz teksta;

– opisati vjerovanja, običaje, način života i događaje iz prošlosti opisane u književnim djelima;

– uočiti obilježja povjestice kao djela koje ima elemente pjesničkoga i pripovijednoga izražavanja;

– analizirati kompoziciju fabule (uvod, zaplet,

4. Vladimir Kovačić, *Hvaljen Isus moja stara bako*

5. Zvonimir Balog, *Karneval*

6. Drago Gervais, *Moja zemlja*

7. Dragutin Domjanić, *Kaj*

8. Vanja Radauš, *Prva rič što sam je čuo*

9. Stjepan Jakševac, *Sjećanje*

10. Narodna lirska pjesma, *Košuta i djevojka*

11. August Šenoa, *Zagrebu*

12. Ivica Vanja Rorić, *Sreća*

13. Zorica Klinžić, *Djeca nose svjetove na dlanu*

14. Miroslav Dolenc Dravski, *Starinske šege*

15. Božica Jelušić: *Dobrodošlica Božiću*

Književni termini i pojmovi

Tema, motivi i pjesničke slike kao elementi kompozicije lirske pjesme.

Vrsta strofe prema broju stihova u lirskoj pjesmi.

Vrste stiha (vezani i slobodni, stih prema broju slogova).

Vrste rime (parna, križna, obgrljena, isprekidana).

Obilježja ritma u lirskoj poeziji.

Obilježja lirske poezije: slikovitost, ritmičnost, osjećajnost.

Stilska izražajna sredstva: usporedba, personifikacija, epitet, onomatopeja, aliteracija, asonanca, kontrast,

vrhunac, rasplet);

– prepoznati uzročno-posljedične veze u tekstu;

– razlikovati pjesnika od lirskoga subjekta i pisca od pripovjedača;

– prepoznati načine pripovijedanja (pripovijedanje, opisivanje, dijalog, monolog);

– prepoznati obilježja epskoga djela u stihu i u prozi (dijelovi fabule; poglavlje, epizoda; stih);

– uočiti elemente humora u pripovijednome tekstu;

– analizirati vanjsku kompoziciju lirске pjesme (strofa, stih, rima);

– proširiti znanje o vrstama lirskih pjesama;

– prepoznati auditivne, vizualne, taktilne, olfaktorne i gustativne pjesničke slike;

– prepoznati i imenovati motive u lirskoj pjesmi;

– prepoznati i imenovati temu lirске pjesme;

– prepoznati i imenovati stilska izražajna sredstva u poetskome i proznome tekstu;

– prepoznati suodnos zavičajnoga govora (narječja ili dijalekta) i standardnoga jezika u književnim djelima;

ponavljanje.

Vrste autorske (pejzažna, domoljubna, ljubavna) i narodne lirске pjesme.

EPIKA

Lektira

1. Branka Primorac, *Doživljaj kojeg se sramim*

2. Fran Mažuranić: *Plaća*

3. Mark Twain, *Kraljević i prosjak*

4. Ante Gardaš, *Izum profesora Leopolda*

5. Henrick Sienkiewicz, *Kroz pustinju i prašumu*

6. Tin Kolumbić, *Ivanov Božićni san*

7. Božidar Prosenjak, *Najdraži gol*

8. Šime Storić, *Filip + Livija*

9. Narodna epska pjesma, *Ive vara dva duždeva sina*

10. Anegdota, vic

11. Mladen Kopjar, *Kako sam postao brat*

12. Zlata Kolarić Kišur, *Djetinjstvo u zlatnoj dolini*

Književni termini i pojmovi

Pisac i pripovjedač, pripovjedač u prvoj i trećoj osobi.

Oblici kazivanja: opisivanje, pripovijedanje u prvom i trećem licu; dijalog, monolog.

Fabula: uvod, zaplet, vrhunac, rasplet; nizanje događaja; epizoda; poglavlje.

Karakterizacija likova: vanjska (vanjski

– kritički procjenjuje književno djelo u svrhu preporuke;

– usporediti književno i filmsko djelo, kazališnu predstavu i dramski tekst;

– razlikovati obilježja narodne književnosti (epske i lirske narodne pjesme, stalni epitet, deseterac) i obilježja umjetničke književnosti;

– razlikovati realističnu prozu i prozu utemeljenu na fantastičnim motivima;

– uočiti obilježja i dijelove dramskoga teksta (dramski sukob, dramski likovi, dramska situacija, čin, prizor, slika);

– osposobiti učenike za usmjereno čitanje teksta i samostalno rješavanje zadataka;

– navesti primjere osobne koristi čitanja;

– povezati gramatičke pojmove naučene u prethodnim razredima s novim nastavnim sadržajima;

– govoriti jasno poštujući standardnojezičnu normu;

– prepoznati povratne, povratno-posvojne, pokazne zamjenice u svim oblicima;

– rabiti te zamjenice u usmenome i pisanome izražavanju u skladu s

izgled i ponašanje) i unutarnja (misli i osjećaji, razmišljanja i stajališta).

Vrste epskih djela u stihu i prozi: epska narodna pjesma, bajka, novela, šaljiva narodna priča, roman.

Vrste romana: pustolovni, znanstvenofantastični, povijesni.

Vrsta stiha prema broju slogova: deseterac.

DRAMA

Lektira

1. Ivana Marinić, *Različitosti*

Književni termini i pojmovi

Dijelovi dramskoga teksta: čin, prizor, slika. Dramska osoba, dramski sukob i dramska situacija.

Dramski dijalog, monolog. Didaskalije.

normom;

– razlikovati glagole po predmetu radnje (prijelazni i neprijelazni glagoli te povratni glagoli) i po vidu (svršeni i nesvršeni te dvovidni glagoli);

– dati primjer vidskih parnjaka;

– tvoriti glagolske pridjeve (radne i trpne) i glagolsku imenicu;

– rabiti glagolske pridjeve i glagolske imenice u usmenome i pisanome izražavanju u skladu s normom;

– razlikovati glagolske priloge (sadašnji i prošli);

– tvoriti glagolske priloge;

– rabiti glagolske priloge u usmenome i pisanome izražavanju u skladu s normom;

– tvoriti oblike glagolskih vremena i glagolskih načina u skladu s normom;

– objasniti značenja glagolskih vremena i glagolskih načina;

– rabiti glagolske oblike u skladu s normom u usmenome i pisanome izražavanju;

– prepoznati infinitiv i njegove nastavke;

– prepoznati glagolsku imenicu s nastavkom *-nje*;

**POPULARNOZNAKSTVENI I
INFORMATIVNI TEKSTOVI**
(birati do 2 djela)

1. UNICEF, *Škola kao moja*

2. Mila Jelavić, *Poruke djeci*

3. Darko Žubrinić, *Bašćanska ploča, dragi kamen hrvatske pismenosti*

4. Josip Bratulić, Stjepan Damjanović, *Počeci tiskarstva i hrvatske inkunabule*

5. Izbor iz knjiga, enciklopedija i časopisa

– zamjenjivati futur drugi
svršenim prezentom;

– razlikovati istoobličnice
imperativa i prezenta u
rečenici;

– razlikovati imenski od
glagolskoga predikata;

– primijeniti pravopisnu
normu;

– koristiti se samostalno
pravopisom;

– rabiti razne oblike
usmenoga i pisanoga
izražavanja: prepričavanje
raznih vrsta tekstova
(opširno i sažeto),
pripovijedanje (o
događajima i doživljajima) i
opisivanje (osoba, prostor);

– razlikovati stvaralačke
tehnike i oblike jezičnoga
izražavanja;

– preoblikovati pripovjedni
tekst u dramski;

– objasniti trojezičnost i
tropismenost hrvatskoga
srednjovjekovlja;

– pronalaziti potrebne
informacije u skladu sa
svojim potrebama i
interesima;

– prepoznati izražajna
sredstva stripa;

– uočiti sličnosti i razlike
između filmskoga kadra i
kvadrata stripa;

za djecu

DOMAĆA LEKTIRA:

1. August Šenoa: *Povjestice* (5 povjestica
po izboru nastavnika)

2. Mark Twain, *Kraljević i prosjak*

3. Hrvoje Hitrec, *Smogovci*

4. Jonnathan Swift, *Guliverova putovanja*

5. Frances Hodgson Burnett, *Mali lord
Fauntelroy*

Dopunski izbor lektire

(birati najmanje 2, a najviše do 5 djela)

1. Vladimir Nazor, *Veli Jože*

2. Stjepan Tomaš, *Mali ratni dnevnik*

3. Blanka Dovjak-Matković, *Zagrebačka
priča*

4. Henrik Sienkiewicz: *Kroz pustinju i
prašumu*

5. Ivona Šajatović, *Tajna ogrlice sa
sedam rubina*

6. Snježanna Grković Janović, *Velebitske
vilin staze*

7. Josip Cvenić, *Čvrto drži joy-stick*

8. Jadranko Bitenc, *Twist na bazenu*

9. Šime Sorić, *Poljubit ću je uskoro,
možda*

10. Christine Nöstlinger, *Konrad, dječak
iz limenke*

11. Vlatko Šarić, *Rogan ili Miško*

12. Milutin Majer, *Dolazak Hrvata*

13. Melita Rundek, *Psima ulaz zabranjen*
14. Dubravko Horvatić, *Junačina Mijat Tomić*
15. Alfonse Daudet, *Pisma iz moga mlina*
16. Joža Horvat, *Witapu ili Operacija Stonoga*
17. Pajo Kanižaj, *Tričave pjesme*
18. Danijel Dragojević, *Bajka o vratima*
19. Želimir Hercigonja, *Tajni leksikon*
20. Clive Staples Lewis, *Kronike iz Narnije*
21. Oscar Wilde, *Sretni kraljević*
22. Nikola Pulić, *Maksimirci*
23. J. R. R. Tolkien, *Hobit* (ulomci)
24. Anto Gardaš, *Duh u močvari/Ljubičasti planet*

Povratna i povratno-posvojna zamjenica: značenje i uloga, sklonidba i pravilna uporaba povratne i povratno-posvojne zamjenice.

Pokazne zamjenice: značenje i uloga te sklonidba pokaznih zamjenica.

Glagoli: sprezanje ili konjugacija, glagoli radnje, stanja, zbivanja; izricanje vremena: prošlost, sadašnjost, budućnost.

**JEZIK Gramatika
(morfologija)**

Glagoli prema predmetnu radnje: prijelazni, neprijelazni, povratni: pravi povratni glagoli, nepravi povratni glagoli, uzajamno povratni glagoli, zamjenica *sebe* ili *se*.

Glagoli prema vidu: svršeni glagoli, nesvršeni glagoli: trajni, učestali, dvovidni glagoli, vidski parnjaci, kraćenje *i je* u *je* u svršenim i nesvršenim oblicima glagola.

Infinitiv: neodređeni glagolski oblik, nastavci *-ti* ili *-ći*, infinitiv u rečenici, pisanje infinitiva, infinitiv kao polazni oblik u tvorbi ostalih glagolskih oblika.

Glagolski pridjevi i glagolska imenica: glagolski pridjevi: radni i trpni, tvorba glagolskih pridjeva, glagolske imenice, tvorba glagolskih imenica.

Prezent: sadašnje jednostavno glagolsko vrijeme, pomoćni glagoli: *biti* i *htjeti*, sprezanje ili konjugacija glagola *biti* i *htjeti* u prezentu, naglašeni i nenaglašeni oblici, tvorba prezenta – nastavci.

Perfekt: prošlo glagolsko vrijeme, složeno od glagolskoga pridjeva radnog i prezenta pomoćnoga glagola *biti*, krnji perfekt, svevremenski ili poslovni perfekt, futurski perfekt.

Aorist – prošlo svršeno glagolsko vrijeme, tvorba aorista: osnova svršenih glagola + nastavci, aorist glagola *biti* i *htjeti*, glasovne promjene u tvorbi aorista.

Imperfekt – prošlo nesvršeno glagolsko vrijeme, tvorba imperfekta: prezentska osnova + nastavci, imperfekt glagola *biti* i *htjeti*.

Pluskvamperfekt – pretprošlo glagolsko vrijeme, tvorba od imperfekta ili perfekta pomoćnoga glagola *biti* + glagolski pridjev radni.

Futur prvi – buduće složeno glagolsko vrijeme, tvorba: od pomoćnoga glagola *htjeti* + infinitiv, jesni i niječni oblik futura, pisanje futura, krnji infinitiv.

Futur drugi ili egzaktni: prebuduće složeno glagolsko vrijeme, tvorba: od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* + glagolski pridjev radni.

Imperativ – zapovjedni glagolski način, izriče: upozorenje, savjet, poticaj, zabranu, molbu, zapovijed; tvorba

nastavcima za imperativ, glasovne promjene pri tvorbi imperativa: palatalizacija, jotacija.

Kondicional sadašnji (I.) i kondicional prošli (II.) – pogodbeni glagolski način, izriče: pogodbu, želju, mogućnost..., kondicional sadašnji ili prvi tvori se od aorista pomoćnoga glagola *biti* + glagolski pridjev radni; kondicional prošli ili drugi tvori se od kondicionala prvog pomoćnoga glagoola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog.

Predikat, vrste predikata (glagolski i imenski).

Pisanje velikoga početnog slova u imenima ulica, trgova, dijelova naselja... – veliko početno slovo u jednočlanim imenima ulica, trgova, dijelova gradova; veliko početno slovo u višečlanim imenima ulica, trgova, dijelova naselja...).

Pravopis

Pisanje velikoga početnog slova jednorječnih i višerječnih vlastitih imena.

Pisanje rečeničnih i pravopisnih znakova (trotočka, izostavnika, crtice i zagrade).

Počeci hrvatske pismenosti – podatci o nastanku i širenju glagoljice – Traktat Crnorisca Hrabra, tri hrvatska pisma: glagoljica, latinica i ćirilica, Bašćanska ploča – postanak i značenje, jezik i pismo, Misal po zakonu Rimskoga dvora iz 1483. – prva tiskana hrvatska knjiga, Marko Marulić – otac hrvatske književnosti, Marulićeva *Judita* prvo umjetničko književno djelo na hrvatskome jeziku.

Povijest jezika

Portret lika – opisivanje, opis, objektivan opis, subjektivan opis, vanjski opis, unutrašnji opis, portret, plan opisa (usmeno i pisano).

JEZIČNA MEDIJSKA KULTURA

I

Subjektivan opis pejzaža – interijer, eksterijer, subjektivan opis pejzaža, plan opisa (usmeno i pisano).

Stvaralačko prepričavanje teksta – prepričavanje – oblik pripovjednoga

iskaza, prepričavanje: opsežno, sažeto, stvaralačko, izmjene detalja u stvaralačkome prepričavanju (usmeno i pisano).

Pisana dramtizacija proznoga teksta – dramtizacija – oblikovanje dramskoga teksta od proznoga predloška, igrokaz, obilježja dramskoga teksta: likovi, dijalog, radnja, didaskalije.

Interpretativno čitanje i krasnoslov.

Razgovor, službeni i privatni.

Stvaralačko pisanje i interpretativno kazivanje viceva i anegdota.

Filmska izražajna sredstva, kadar, plan, kut snimanja, vrste kadrova (dugi i kratki; statični i dinamični; redateljski, snimateljski), vrste planova, vrste kutova snimanja.

Internet, internetske stranice.

Strip, izražajna sredstva stripa, crtež, kvadrat.

Filmovi braće Lumiere.

Posjet kazalištu/odlazak u kino/posjet medijskoj kući (radijska, televizijska postaja, novinska i izdavačka kuća)/knjižnici/književnom događaju.

Posjet internetskim kulturnim portalima, *on-line* izložbama i *on-line* učionicama.

Pismene vježbe i domaće zadaće i njihova analiza na satu.

Četiri školske zadaće – dvije u svakom polugodištu (jedan sat za pripremu, jedan sat za pisanje zadaće i jedan sat za analizu i pisanje poboljšane verzije sastavka).

Sadržaji iz medijske kulture

1. Strip

3. Krešimir Zimonić, *Changes Zlatka*

4. internet

5. hrvatski jezik na internetu

Popis filmova

1. Braća Lumiere, George Lumies

2. Petar Krelja, *Povratak*

3. Robert Zemeckis, *Forest Gump*

4. Sam Raimi, *Spiderman 2*

5. George Lucas, *Zvezdani ratovi* (serijal)

6. William Wyler, *Ben Hur*

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, jezik, jezična i medijska kultura

UPUTE ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja *Hrvatskoga jezika i književnosti* čine tri predmetna područja: Književnost, Jezik i Jezična i medijska kultura. Preporučena podjela sati po predmetnim područjima je sljedeća: književnost – 56 sati, jezik – 60 sati i jezična i medijska kultura – 28 sati, ukupan broj sati u nastavnoj godini iznosi 144 sata. Sva se tri područja prožimaju i nijedno se područje ne može proučavati izolirano.

Program nastave i učenja *Hrvatskoga jezika i književnosti* utemeljen je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje putem triju predmetnih područja ovoga programa.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja usmjeren na ishode daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Nastavnik kontekstualizira program potrebama određenoga odjela imajući na umu: sastav odjela i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale; tehničke uvjete, nastavna i medijska sredstva kojima škola raspolaže; izvore podrške, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine. Polazeći od danih ishoda i sadržaja stvara se godišnji – globalni plan rada iz kojega se razvijaju mjesečni – operativni planovi. Ishodi definirani po područjima olakšavaju daljnju operacionalizaciju ishoda na razinu određene nastavne jedinice. Sada nastavnik za svako područje ima određene ishode. U fazi planiranja i pisanja pripreme za sat, od nastavnika se očekuje da svaku nastavnu jedinicu prilagodi ishodima učenja. Tijekom planiranja treba imati u vidu da se neki ishodi ostvaruju brže i lakše, ali je za većinu ishoda (posebno za predmetno područje Književnost) potrebno više vremena, više raznih aktivnosti i rad na raznim tekstovima.

U etapi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima danim u udžbeniku pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode koje treba dostići. Pored toga što učenike treba da osposobi za korišćenje udžbenika, kao jednog od izvora znanja, nastavnik ih treba uputiti u načine i oblike upotrebe drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Lektira je razvrstana po književnim rodovima – lirika, epika, drama i obogaćena izborom nefikcionalnih, popularnoznanstvenih i informativnih tekstova. Izbor djela u najvećoj mjeri temeljen je na načelu prilagođenosti dobi učenika. Uz tekstove koje je potrebno obraditi na satu, dan je i popis domaće lektire. Ciljevi su uvođenja domaće lektire oblikovanje, razvijanje i njegovanje čitalačkih navika učenika. Opsežnija djela učenici mogu čitati tijekom školskih praznika, čime se potiče razvijanje navike kontinuiranoga čitanja.

Obaveznomu popisu djela za obradu dodan je popis izbornih tekstova. Izborni dio dopušta nastavniku veću kreativnost u ostvarivanju ishoda.

Uz korpus tekstova kanonskih pisaca kojim se utječe na oblikovanje estetskoga ukusa učenika, izgrađuje i bogati svijest o prirodi nacionalne književnosti (i vrijednostima klasika svjetske književnosti), ali i kulturnome i nacionalnome identitetu, u izboru lektire i dopunskome izboru nastavnica je dana mogućnost odabira i određenoga broja književnih djela suvremenih pisaca. Time se učenici upoznaju s reprezentativnim primjerima suvremene književnosti i u prilici su kritički procjenjivati poetiku njihovih djela s kanonskim vrijednostima. Cilj uvođenja suvremenih književnih djela jest da se po svojoj motivskoj ili tematskoj srodnosti vežu za postojeće teme i motive u okviru programa i da se takvim primjerima pokaže kako i suvremeni pisci promišljaju teme prijateljstva, etičnosti, razvijaju imaginaciju i empatiju. Time će se bogatiti vertikalno čitalačko iskustvo učenika i osuvremeniti pristup nastavi.

Takav izbor djela omogućava primjenu komparativnoga pristupa proučavanju literarnoga stvaralaštva, uz odabir raznih razina obrade: interpretacije, prikaza ili osvrta. Izbor djela treba biti usklađen s mogućnostima, potrebama i zanimanjima konkretnoga odjela. Razlike u ukupnoj umetničkoj i informativnoj vrijednosti pojedinih tekstova utječu na odgovarajuća metodička rješenja (prilagođavanje čitanja vrsti teksta, opseg tumačenja teksta ovisno o složenosti njegove strukture, povezivanje i grupiranje s odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja – gramatike, pravopisa i jezične i medijske kulture i sl.).

Tekstovi iz dopunskoga dijela programa trebaju poslužiti nastavniku i pri obradi nastavnih jedinica iz gramatike, kao i za obradu i utvrđivanje sadržaja iz jezične i medijske kulture. Djela koja neće obrađivati, nastavnik treba preporučiti učenicima za čitanje u slobodno vrijeme. Novi program utemeljen je na uočavanju prirode i uloge književnoga djela, kao i uočavanju razlike književnih i neknjiževnih tekstova. Učenici trebaju biti osposobljeni razlikovati obilježja književnoga teksta (konotativnost, književne postupke, slikovitost, ritmičnost i sl.) u odnosu na denotativnost, informativnost i kazivanje utemeljeno na činjenicama i podacima u različitim oblicima neknjiževnih tekstova. Korelativnost je omogućena primjerenim kombiniranjem obaveznih i izbornih dela.

S popisa dopunskoga izbora nastavnik bira ona djela koja će, uz obavezni dio lektire, činiti tematsko-motivske cjeline. Nastavnik može grupirati i povezivati po srodnosti djela iz

obveznoga i dopunskoga programa na mnogo načina. Mogući primjeri funkcionalnoga povezivanja nastavnih jedinica mogu biti sljedeći (nikako i jedini):

Avanture i družine: Henryk Sienkiewicz, *Kroz pustinju i prašumu (ulomci)*; Anto Gardaš, *Filip – dječak bez imena*; J. K. Rowling, *Harry Potter i kamen mudaraca (ulomci)*;

Mali, a veliki: Christine Nöstlinger, *Konrad ili dijete iz limenke*, Mark Twain, *Kraljević i prosjak*; Clive Staples Lewis, *Kronike iz Narnije*; *Vicevi o malom Ivici* i drugi vicevi; Mila Jelavić, *Poruke djeci*;

Slike djetinjstva u raznim epohama i sredinama: Josip Kozarac, *Moj djed*, Marina Vidas, *Moja mama mamasta*; Zlata Kolarić-Kišur, *Djetinjstvo u Zlatnoj dolini*; Tin Kolumbić, *Ivanov Božićni san*; Renata Rude, *Anđeli slomljenih krila*;

Materinska riječ: Drago Gervais, *Moja zemlja*; Vanja Radauš, *Prva rič što sam je čuo*; Pere Ljubić, *None*; Dragutin Domjanić, *Kaj*; Drago Ivanišević, *Moj did*; Miroslav Dolenc Dravski, *Starinske šege*;

Socijalna tematika: Ivan Cankar, *Šalica kave*; UNICEF, *Škola kao moja*; Branka Primorac, *Doživljaj kojeg se sramim*; Anegdote o poznatim osobama; Zvonimir Balog, *Progutaj srdžbu*; Ivana Marinić, *Različitosti*;

Život je škola: Vjekoslav Majer, *Moj učitelj*; Anto Gardaš, *Izum profesora Leopolda*; Dragutin Tadijanović, *Da sam ja učiteljica*; Jacques Prevert, *Loš učenik*; Melita Rundek, *Psima ulaz zabranjen*;

Domoljubna tematika: Vladimir Nazor, *Tomislav*; Stjepan Tomaš, *Mali ratni dnevnik*; Darko Žubrinić, *Bašćanska ploča*; August Šenoa, *Zagrebu*; Jure Batinić, *Dalmacija moja*; Dobriša Cesarić, *Slavonija*; Gustav Krklec, *Zagorski vinograd*;

Kad srce zakuca jače: Ivica Vanja Rorić, *Sreća*; Stjepan Jakševac, *Sjećanje*; Miro Gavran, *Lukavi zaplet*;

Narodna baština: narodna epska pjesma: *Ive vara dva duždeva sina*; narodna pripovijetka: *Ero s onoga svijeta*; narodna lirski pjesma: *Nebo se zvedrilo*; narodni bećarci i gänge; narodna bajka: *Mala vila*; najkraći oblici narodne književnosti: pitalice, poslovice, zagonetke, izreke;

Mala škola medijske kulture: Robert Zemeckis, *Forrest Gump*, William Wyler, *Ben-Hur*, Krešimir Zimonić, *Changes Zlatka*, Ivica Bednjanec, *Ordinacija za hipohondre*, strip, internet.

Međupredmetne korelacije – nastavu povijesti moguće je dopuniti odlomcima: Josip Bratulić, Stjepan Damjanović, *Početcu tiskarstva i hrvatske inkunabule*.

Isti tekst može se povezivati s drugima na razne načine, prema raznim motivima ili tonu pripovijedanja, u okviru projektne nastave, koja se temelji na ishodima, a ne na sadržajima učenja.

Predloženi obvezni, književni, popularnoznanstveni i informativni tekstovi i sadržaj obvezne domaće lektire, kao i primjeri iz dopunskoga izbora, pri osmišljavanju godišnjega plana rada, a potom i pri oblikovanju mjesečnih planova rada, mogu se tematski povezivati. Pored toga, neophodno je uspostaviti i uravnoteženu raspodjelu nastavnih jedinica vezanih za sva potpodručja predmeta, funkcionalno povezati sadržaje iz jezika i književnosti (gdje god je to moguće) i planirati dovoljno sati za utvrđivanje i usutavljanje nastavnih sadržaja.

Književna djela, koja su doživjela kazališnu izvedbu ili ekranizaciju, mogu poslužiti za komparativnu analizu i uočavanje razlika između književne i kazališne/filmske (adaptirane, izmijenjene) fabule i izraza (na primjeru ulomka *Ben-Hura* Lewisa Wallacea povezati sličnosti i razlike u odnosu na filmsku adaptaciju te proučiti odnos mašte u književnosti i u filmu), čime učenici mogu doći do zaključka o prirodi raznih medija i razvijati svoju medijsku pismenost. Preporučuje se čitanje jednoga cjelovitoga dramskog teksta. Učenici se mogu uputiti i na filmove s tematikom sličnom pročitanim književnim tekstovima (dječje avanture ili avanture u fantastičnom svijetu, odrastanje usamljenog djeteta i sl.) i dodatno povezati obradu jedne tematsko-motivske cjeline.

Pojedine sadržaje medijske pismenosti treba obraditi u korelaciji s obrađenim tekstovima. Naprimjer, pojam „dječji časopis ili enciklopedija” učenici trebaju upoznati na konkretnome tekstu iz časopisa/enciklopedije koji je u izravnoj vezi s pročitanim lektirou.

Osim korelacije među tekstovima, nužno je da nastavnik uspostavi vertikalnu korelaciju. Nastavnik se prethodno obvezno upoznaje sa sadržajima Hrvatskoga jezika i književnosti iz prethodnih razreda, radi uspostavljanja načela postupnosti i sustavnosti.

Nastavnik, također, treba poznavati sadržaje drugih predmeta koji koreliraju s predmetom Hrvatski jezik i književnost. Tako, horizontalnu korelaciju nastavnik uspostavlja, prije svega, s nastavom povijesti, likovne kulture, glazbene kulture, vjerske nastave i građanskoga odgoja.

Uvođenje učenika u svijet književnosti, ali i ostalih, tzv. neknjiževnih tekstova (popularnih, informativnih), predstavlja izuzetno složen nastavni zadatak. Upravo na tome stupnju školovanja stječu se osnovna i vrlo značajna znanja, umijeća i navike o kojima će ovisiti učenička književna kultura, ali i estetske kompetencije. Učenici trebaju razumjeti fikcionalnu prirodu književnoga djela i njegovu autonomnost (odnosno razlikovati lirskoga subjekta i pjesnika, pripovjedača i pisca), kao i činjenicu da književno djelo oblikuje jednu moguću sliku stvarnosti.

Pri obradi teksta, treba primjenjivati jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka. U skladu s ishodom, učenike treba navikavati da svoje dojmove, stavove i sudove o književnome djelu detaljnije dokazuju činjenicama iz samoga teksta i tako ih osposobljavati za samostalan iskaz, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkih stavova.

Poželjno je da obrada književnoga djela bude protkana rješavanjem problemskih pitanja koja su potaknuta tekstem i umjetničkim doživljavanjem. Mnogi tekstovi, a pogotovo odlomci iz djela, u nastavnom postupku zahtijevaju odgovarajuću lokalizaciju, često i višestruku. Da bi učenici intenzivno doživjeli i pravilno shvatili tekst, potrebno ga je smjestiti u vremenske, prostorne i društveno-povijesne okvire, kao i dati informacije o važnim sadržajima koji prethode odlomku.

Pri tumačenju teksta, učenike treba navikavati da svoje dojmove, stavove i sudove o književnome djelu dokazuju činjenicama iz samoga teksta i tako ih osposobljavati za samostalan iskaz, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkih stavova, uz uvažavanje individualnoga razumijevanja smisla književnoga teksta i iskazivanje različitih stavova.

U nastavnoj interpretaciji književnoumjetničkoga djela, sintetički čimbenici mogu biti: umjetnički doživljaji, tekstne cjeline, važni strukturni elementi (tema, motivi, pjesničke slike, fabula, odnosno siže, književni likovi, smisao i značenje teksta, motivacija, kompozicija), oblici pripovijedanja (oblici izlaganja), jezično-stilski postupci i literarni (književnoumjetnički) problemi.

Književnoteorijske pojmove učenici trebaju upoznavati uz obradu odgovarajućih tekstova i osvrte na prethodno čitalačko iskustvo. U programu nisu navedeni svi pojmovi i vrste književnih djela predviđeni za usvajanje u prethodnim razredima, ali očekuje se da će se nastavnik nasloniti na stečeno znanje učenika, obnoviti ga i produbiti na primjerima. Potrebno je ponoviti ranije naučena stilska sredstva (usporedbu/komparaciju i personifikaciju) a potom obraditi epitet, onomatopeju, kontrast i hiperbolu; pojam pripovijedanja i oblike kazivanja u epskome književnom djelu (dijalog, monolog, opisivanje: portret i pejzaž); pojmove vezane za dramsko djelo kojima se dodaju zaplet i rasplet, kao elemente dramske radnje. Obnavljanje i povezivanje znanja iz prvoga ciklusa obrazovanja i petog razreda osnovne škole je obvezno.

Pri određivanju jezično-stilskih izražajih sredstava treba uzeti u obzir umjetničke dojmove, i potom istražiti njihovu jezično-stilsku uvjetovanost.

Tijekom obrade književnih djela, kao i u okviru govornih i pismenih vježba, učenici trebaju otkriti što više osobina, osjećaja i duševnih stanja pojedinih likova, te oblikovati svoje mišljenje o postupcima likova.

Učenik se potiče da uočava smisao smiješnoga i humorističnoga na primjerima iz lektire, kao i da razlikuje humoristični ili optimistični, ditirampski ton u pjevanju/pripovijedanju/dramskoj radnji od elegičnoga tona. Narodna pripovijetka *Ero s onoga svijeta* uvodi se kao primjer, uz opisno obrazlaganje te vrste pripovijedanja u okviru kategorije narodne proze. Obnavljaju se i proširuju znanja o domoljubnoj poeziji, ovladava se pojavom i smislom socijalnih motiva u predloženim pjesmama ili pričama.

Ishodi vezani za nastavno područje Književnost temelje se na čitanju i interpretaciji književnih tekstova. Čitanjem i tumačenjem književnih djela učenik razvija čitalačke kompetencije koje podrazumijevaju ne samo istraživačko promatranje i stjecanje znanja o književnosti već potiču i razvijaju emocionalno i fantazijsko uživanje, imaginaciju, estetsko doživljavanje, bogate asocijativne moći, umjetnički senzibilitet, kritičko mišljenje i izgrađuju prosuđivanje o moralu. Razni oblici čitanja temeljni su preduvjet da učenici u nastavi stječu znanja i da se uspješno uvode u svijet književnoga djela. I u šestome razredu njeguje se, prije svega, doživljajno čitanje, a učenici se postupno uvode u istraživačko čitanje (čitanje prema istraživačkim zadacima, čitanje iz raznih perspektiva i sl.) i osposobljavaju se iskazati svoj doživljaj umjetničkoga djela, uvidjeti elemente od kojih je djelo sačinjeno i razumjeti njihovu ulogu u izgradnji svijeta djela.

Povećan broj dopunskoga izbora lektire ukazuje na mogućnost obrade pojedinih predloženih sadržaja (književnih djela) na satima dodatne nastave.

Preporučuje se da učenici u nastavi rabe elektronički dodatak uz udžbenik, ako za to postoji mogućnost u školi.

JEZIK

Nastava jezika osposobljava za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju hrvatskim standardnim jezikom, stoga zahtjevi ovoga programa nisu usmjereni isključivo na usvajanje jezičnih pravila i gramatičke norme već i na razumijevanje njihove svrhe i pravilnu primjenu u usmenome i pisanome izražavanju.

Pri navođenju nastavnih jedinica obrađivanih u nižim razredima, provjerava se stupanj usvojenosti i sposobnost primjene prethodno obrađenoga nastavnog sadržaja, a ponavljanje i uvježbavanje na novim primjerima prethodi obradi novoga sadržaja. Time se osigurava

kontinuitet rada i sustavnost u povezivanju novoga nastavnog sadržaja s postojećim znanjima.

U usvajanju novoga nastavnog sadržaja presudnu ulogu imaju prikladne i sustavne vježbe te su obvezni dio obrade nastavnoga sadržaja, primjene, obnavljanja i utvrđivanja znanja.

Gramatika

Osnovni je programski zahtjev u nastavi gramatike predstaviti i tumačiti jezik kao sustav. Jezične pojave ne proučavaju se izolirano, izvan konteksta u kojem se ostvaruju njihove funkcije. U odgovarajućoj prilici znanja iz gramatike stavljaju se u svrhu tumačenja teksta, kako umjetničkoga tako i popularnoznanstvenoga. Iznimno su funkcionalan postupak vježbe na primjerima iz neposredne govorne prakse, što nastavu gramatike približava životnim potrebama u kojima se primjenjeni jezik pojavljuje kao svestrano motivirana ljudska aktivnost.

Jezične se pojave navode i prikazuju u kontekstu odnosno smještaju se u govorne situacije u kojima se mogu jasno prepoznati, izdvojiti i objasniti njihove karakteristike i funkcije.

Nastava morfologije podrazumijeva proširivanja znanja o zamjenicama (u petome razredu obrađene su samo osobne zamjenice). Sada se obrađuju sljedeće vrste zamjenica: povratna zamjenica (treba obratiti pozornost na položaj naglašanih i nenaglašanih oblika zamjenice u rečenici), posvojne zamjenice, povratno-posvojna zamjenica i pokazne zamjenice. Također, treba ukazati i na gramatičke kategorije zamjenica: rod, broj, padež i lice.

Znanja o glagolima učenici proširuju podjelom glagola po vidu i po predmetu radnje te usvajanjem znanja o obilježjima (značenje i tvorba) glagolskih oblika: infinitiv, glagolski pridjevi, glagolska imenica, glagolska vremena (prezent, perfekt, aorist, imperfekt, pluskvamperfekt, futura prvi, futur drugi), glagolski načini (imperativ, kondicional prvi, kondicional drugi). Posebno treba naglasiti pravopisna rješenja u vezi s pisanjem glagolskih oblika. Poučavanje o gramatičkim oblicima glagola potrebno je povezati s primjerima u tekstovima da bi se razumjela njihova značenja. Potrebno je ukazati na razlike glagolskih oblika u sprezanju te upozoriti na morfološku homonimiju (aorista i imperfekta, aorista i prezenta). Upozoravati učenika na pravilnu uporabu aorista i kondicionala u govoru i pismu te istaknuti razliku u pisanju oblika futura prvog i izgovoru tih oblika.

Znanja iz sintakse učenici proširuju podjelom predikata na glagolski i imenski.

Pravopis

Pravopisna pravila usvajaju se sustavnim uvježbavanjem (pravopisni diktati, ispravak pogrešaka u tekstu, pisane provjere znanja iz pravopisa itd.). U okviru pravopisnih vježba poželjno je povremeno uključiti i pitanja kojima se provjerava grafija. Učenici se potiču na samostalno uočavanje i ispravljanje pravopisnih pogrešaka u komunikaciji putem SMS-a, kao i u raznim načinima komunikacije putem interneta. Upućuju se i na korištenje pravopisa i pravopisnoga rječnika (školsko izdanje). Preporučuje se donošenje pravopisa na sat obrade pravopisnih tema (učenicima se pojedinačno daje zadatak pronaći riječi u pravopisnome rječniku). Pravila o pisanju velikoga i maloga početnoga slova potrebno je učiti na učeniciima bliskim primjerima te uvježbavati na učestalijim primjerima u hrvatskome jeziku. Učenici proširuju znanja o rečeničnim i pravopisnim znakovima, saznanjima o crtici, trotočju, zagradi i izostavniku.

Ortoepija

Pravilan izgovor njeguje se provođenjem ortoepskih vježba. Ortoepske vježbe ne realiziraju se kao posebne nastavne jedinice, već uz odgovarajuće teme iz gramatike. Npr. mjesto naglasaka povezuje se s padežima (imenice *vrijeme, rame, tje me* i sl. u genitivu jednine i nominativu množine nemaju naglasak na istom slogu itd.); rečenična intonacija povezuje se s pravopisom i sintaksom itd. Uz korištenje audiosnimaka stvara se navika prepoznavanja, reproduciranja i usvajanja naglasaka hrvatskoga standardnog jezika te uočava odstupanje i razlikovanje vlastite dijalektalne akcentuacije od standardnojezične norme.

Ortoepske vježbe provode se i uz odgovarajuće teme iz književnosti. Npr. artikulacija se vježba izgovaranjem brzalica pri obradi djela narodnoga stvaralaštva; naglasak riječi, tempo, ritam, rečenična intonacija i stanke vježbaju se govorenjem naglas odabranih dijelova iz izborne lektire (po izboru nastavnika ili učenika) itd. Kao ortoepska vježba provodi se i krasnoslov napamet naučenih ulomaka u stihu i u prozi (uz pomoć auditivnih nastavnih sredstava).

Pri obradi futura prvoga potrebno je naglasiti pravilan izgovor njegovih oblika u primjerima kada enklitički oblik pomoćnoga glagola stoji iza infinitivnoga oblika glagola.

Povijest jezika

U ovom se potpodručju učenici upoznaju s početcima hrvatske pismenosti. Potrebno je istaknuti trojezični i tropismeni karakter rane hrvatske pismenosti i književnoga stvaralaštva. O početcima hrvatske pismenosti učenici uče povezujući nova znanja s postojećim znanjima iz povijesti potrebnima zbog vremenske kontekstualizacije hrvatskih srednjovjekovnih spomenika. Potrebno je učenicima i objasniti pojam prvotiska te ih upoznati s hrvatskom tiskarskom djelatnošću i hrvatskim inkunabulama. Produblivanjem znanja o hrvatskome kulturnom identitetu učenici razvijaju pozitivan odnos prema vlastitu kulturnom naslijeđu.

JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA

Razvijanje i unapređivanje jezične kulture učenika predstavlja jedan od najznačajnijih zadataka nastave Hrvatskoga jezika i književnosti. Jedan od osnovnih zadataka nastave jezične kulture odnosi se na usavršavanje jezičnoizražajnih sredstava kod učenika, a njen je krajnji cilj da učenici budu osposobljeni za uspostavljanje kvalitetne i funkcionalne komunikacije. Potpodručje Jezična kultura obuhvaća usmeno i pismeno izražavanje. Nastavni rad u ovom potpodručju ostvaruje se u drugim područjima predmeta Hrvatski jezik i književnost, kao i u samostalnim nastavnim jedinicama. Obrada književnoga teksta i rad na gramatici moraju uključivati i sadržaje za njegovanje kulture usmenoga i pismenoga izražavanja učenika. Na nastavi se mogu analizirati i snimljena kazivanja i čitanja. Pri realizaciji nastavnih sadržaja poželjno je rabiti i suvremene informacijsko-komunikacijske tehnologije (pametnu ploču, računalo, projektor, mobitel i sl.). Svaka od programskih vježba (govorne, pravopisne, leksičko-semantičke, stilske vježbe) planira se i ostvaruje u nastavnome kontekstu u kojemu postoji potreba za funkcionalnim usvajanjem i primjenom gramatičkih pravila i pojava u novim komunikativnim situacijama, kao i potreba za utvrđivanjem, obnavljanjem ili usustavljanjem znanja stečenoga tijekom nastave jezika i nastave književnosti. Sve vrste vježba, čiji je cilj razvijanje jezičnoga mišljenja, izvode se na tekstu ili tijekom govornih vježba s namjerom razvijanja kulture usmenoga izražavanja. Detaljna organizacija, vešto osmišljene sadržajne strukture i motiviranje učenika za razgovor vodit će pravilnosti, lakoći, jasnosti, jednostavnosti, preciznosti i tečnosti u usmenome izlaganju učenika. Ove bi vježbe trebale približiti učenikov govor standardnojezičnome izgovoru.

Oblici uljudnosti, odnosno posebna jezična sredstva kojima se iskazuje poštovanje sugovornika predstavljaju važan segment u realizaciji nastave jezične kulture. Potrebno je

kod učenika razvijati svijest o nužnosti i značaju jezične uljudnosti, tj. uljudnoga komuniciranja, odnosno istaknuti značaj njegovanja pravilnoga i uljudnoga govora i pisanja. Učenicima treba ukazati na to da su u području konvencija uljudnosti najtipičnije forme usmenoga i pismenoga bontana: upotreba zamjenice Vi, oblici za iskazivanje uvažavanja prilikom oslovljavanja u javnom i službenom komuniciranju (gospodine, gospođo/gospođice, Vaša ekscelencija, Vaša svetosti...), kao i govorni činovi ekspresivnoga tipa (izrazi uljudnoga obraćanja): ispričavanje, zahvaljivanje, čestitanje, zamolba. Lingvometodički tekstovi koji sadrže dijalošku formu u kojoj se iskazuje jezična uljudnost mogu poslužiti za uočavanje oblika uljudnosti.

Također, učenike bi trebalo poticati na iznošenje vlastita mišljenje i zapažanja o (ne)uljudnome komuniciranju.

Pravopisne vježbe omogućavaju učenicima obraćanje pozornosti na pravopisne zahtjeve i njihovu ulogu u tekstu. Sustavna primjena adekvatnih pravopisnih vježba omogućava da teorijsko pravopisno znanje pravovremeno prijeđe u umijeće, kao i da se stečena navika primjene pravopisnih pravila iskaže u praktičnoj i spontanoj namjeni. Pravopisne vježbe predstavljaju najpogodniji način da se pravopisna pravila nauče, provjere, kao i da se uočeni nedostaci otklone. Najbolje je primjenjivati i jednostavne i složene pravopisne vježbe koje su pogodne za ovladavanje kako samo jednoga pravopisnog pravila iz jednoga pravopisnoga područja tako i više pravopisnih pravila iz nekoliko pravopisnih područja. Pri pripremi pravopisnih vježba treba poštovati princip postupnosti, sustavnosti, jedinstva teorije i prakse. Pri ovladavanju pravopisnim načelima, pogodne mogu biti sljedeće pravopisne vježbe: diktat, samostalno pisanje, dopunjavanje teksta. Može biti poticajno i organiziranje kviza na satima posvećenima usustavljanju nastavnoga sadržaja iz pravopisa (npr. prepoznavanje pravopisnog područja, pronalazak pogreške, jesu li tvrdnje o upotrebi, npr. velikoga slova, točne i sl.), a trebalo bi i provjeravati mogu li učenici u stanju objasniti naučena pravopisna pravila u određenom tekstu.

Cilj je primjenjivanja leksičko-semantičkih vježba obogaćivanje učeničkoga rječnika i upućivanje na razne mogućnosti pri izboru riječi i izraza te ukazivanje na njihovu prikladniju uporabu. Primjenom leksičko-semantičkih vježba u učenika se stvara navika promišljanja i traženja odgovarajućega jezičnoga izraza za ono što žele iskazati (ovisno o komunikacijskoj situaciji) i povećava se fond takvih izraza u njihovu rječniku. Vrste tih vježba treba usuglasiti sa zanimanjima učenika i nastavnim sadržajima. Razvijanju smisla za precizno izražavanje i poticanju učenika na razmišljanje o riječima i o njihovim značenjima doprinose vježbe kojima se učenici upućuju na izbjegavanje suvišnih riječi, poštapalica i tuđica. Poticajne su i vježbe koje se odnose na figurativna značenja riječi, kao i vježba pronalazanje izostavljenih rečeničnih dijelova koja potiče učenike na pronalazanje odgovarajuće riječi, ali i da u skladu s kontekstom prošire skup dozvoljenih značenjskih i leksičkih mogućnosti.

Primjenom stilskih vježba, učenici se upućuju na to da na drukčiji način od uobičajenoga povezuju riječi i izraze i da istražuju njihove semantičke mogućnosti. Njihov cilj nije samo otklon učinjene pogreške, već stjecanje navike primjerenoga govora i pisanja, odnosno primjene stvaralačkih postupaka u jeziku. Znanja o stilu i izražajnim mogućnostima jezika učenici uglavnom stječu uvidom u književnoumjetničke tekstove, zbog čega je nužna povezanost s nastavom književnosti, ali se ne smije poistovjetiti s jezično-stilskom analizom ovih tekstova. Stilske je vježbe potrebno što izravnije povezivati i s nastavom gramatike. Može se stvoriti situacijski predložak za razvijanje i unapređivanje jezično-stilskoga znanja učenika u skladu s uzrastom i načelom sustavnosti i uvjetovanosti. Stvaralački oblik rada na razvijanju stilskog umijeća učenika može se, naprimjer, temeljiti na tekstu kao poticaju za slikovito kazivanje, s obzirom na to da se na različitim književnoumjetničkim tekstovima lako uviđa izražajnost stilskoga postupka koji može biti primjenjen pri oblikovanju jezične građe u novim komunikacijskim situacijama.

Potpodručje medijska kultura osposobljava učenike za prepoznavanje i tumačenje poruka u medijskom i multimedijском okruženju (radijska emisija, televizijska emisija, film, kazališna predstava, hipertekst i sl.). Želi se potaknuti učenika na tumačenje konteksta nastanka poruke u medijskome okruženju te njihova karaktera i svrhe. Također, potiče se i razvoj znanja o sebi i drugima, uvažavanje različitih uvjerenja i vrijednosti te se omogućuje djelovanje u društvenoj zajednici. Učenici se osposobljavaju za kritički pristup medijskim tekstovima i kritičko vrednovanje dostupnih informacija te pretraživanje raznih izvora radi rješavanja problema i donošenja odluka. Učenicima se treba objasniti društvena uloga medija kako bi mogli razumjeti utjecaj medijske poruke na društvo i pojedinca. Pri kreiranju medijskih tekstova važno je u učenika osvijestiti moć javne komunikacije (u mrežnom i drugim medijskim okruženjima) te važnost odgovornoga i pravilnoga komuniciranja u javnim kontekstima.

U okviru ovoga potpodručja uspostavlja se i korelacija s nastavom književnosti povezivanjem ovih nastavnih sadržaja njihovim stripskim, radijskim, filmskim i kazališnim prilagodbama. Učenici trebaju usvojiti znanja specifičnostim i izražajnim sredstvima svakoga od ovih medija kako bi mogli uočiti i kritički vrednovati sadržaje prilagodbe pročitanih književnih djela. Osim prilagođenih književnih djela, u potpodručju medijske kulture učenike treba upoznati i s izvornim recentnim naslovima primjernima njihovoj dobi i odgovarajuće odgojno-obrazovne vrijednosti. Time učenici stječu naviku odabira kvalitetnih radova dostupnih u medijskome prostoru i razvijaju kritički stav prema njima. Odabir medijskih sadržaja utječe na oblikovanje učenikova kulturnoga identiteta pa ga se poticanjem na vlastiti odabir u skladu s izgrađenim kritičkim stavom uči odgovornosti u javnoj i medijskoj komunikaciji.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U svrhu dostizanja ishoda prate se i vrednuju rezultati napredovanja učenika. Počinje se inicijalnom provjerom znanja u odnosu na koju će se procjenjivati napredovanje te određivati ocjena. Svaka aktivnost prilika je za procjenu, bilježenje napredovanja, davanje povratne informacije, kao i za formativno ocjenjivanje i upućivanje na daljnje aktivnosti.

Formativno vrednovanje dio je suvremenoga pristupa nastavi i podrazumijeva procjenu znanja, vještina, stavova i ponašanja, kao i razvijanje odgovarajuće kompetencije tijekom nastave i učenja. Rezultat ovakva vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o dostizanju kompetencija, kao i o učinkovitosti primijenjenih metoda. Formativno mjerenje podrazumijeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: realizacija praktičnih zadataka, promatranje i bilježenje aktivnosti tijekom nastave, neposredna komunikacija učenika i nastavnika, dosje učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnoga vrednovanja na kraju nastavnoga ciklusa iskazuju se i sumativno – brojčanom ocjenom.

Rad nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Osim postignuća učenika nastavnik kontinuirano prati i vrednuje proces nastave i učenja te vlastiti rad. Sve što se u nastavnoj praksi pokaže dobrim i korisnim treba koristiti i dalje, a nedovoljno učinkovito i djelotvorno treba unaprijediti.

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU LIKOVNA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE

1. SLOVAČKA NACIONALNA MANJINA

IV. CELINA: SVETLINA

– Tajna večera, ulje na platnu – oltarna slika, 1907, Karol Miloslav Lehotski, (1879–1929, Evangelistički hram u Bačkom Petrovcu

V. CELINA: BOJA

– Pejzaž, ulje na platnu, 19. vek, Benjamin Reis (1841–1873)

– Dobar vetar, ulje na platnu, 2012, Milan Suđi (1942)

– Ljubav za ljubav, ulje na platnu, 2000, Milan Suđi (1942)

VI. CELINA: SVET UOBRAZILJE U LIKOVNIM DELIMA

– Zastrašen, ulje na platnu, 1984, Martin Jonaš (1924–1996)

– Slovačka svadba u Petrovcu, ulje na platnu, Zuzka Medvedova (1897–1985)

2. RUMUNSKA NACIONALNA MANJINA

IV. CELINA: SVETLINA

– Konstantin Danil (1798–1870) *Sofija fon Deli*, ulje na platnu

– V CELINA: BOJA

– Mihai Kondali (1937–1985) *Seoska kuća*, ulje na platnu, Petru Marina (1937–2005) – *Pejzaž iz Banata* – ulje na platnu, Jonel Popović (1950-) *Violinista*, ulje na platnu

VI. CELINA: SVET UOBRAZILJE U LIKOVNIM DELIMA

– Dimitrije Ardeljan ((1941–1992) *Iznenadjenje* – ulje na platnu

3. RUSINSKA NACIONALNA MANJINA

ORIJENTACIONI IZBOR LIKOVNIH DELA I SPOMENIKA KULTURE

IV. CELINA: SVETLINA

– Tomato soup, Endi Vorhol 1964.

– Merilin, Endi Vorhol 1962.

V. CELINA: BOJA

– Narodna primenjena umetnost (ručni vez, oslikan nameštaj)

– Devojka sa golubovima, Julijan Koljesar 1982.

VI. CELINA: SVET UOBRAZILJE U LIKOVNIM DELIMA

– Kosidba, Julijan Koljesar 1963.

4. MAĐARSKA NACIONALNA MANJINA

I. CELINA: SLOBODNO RITMIČKO IZRAŽAVANJE BOJENIM MRLJAMA, LINIJAMA SVETLINAMA, OBLICIMA I VOLUMENIMA

– Penovác Endre festménye

II. CELINA: VIZUELNO SPORAZUMEVANJE

– Aracsi kő, XIII. Sz. Nemzeti múzeum

– Szent László legendát ábrázoló freskó Kakaslomnicból, XIV. Sz.

III. CELINA: TEKSTURA

– Szent László ereklyetartó, XV. Sz.

– Ziffer Sándor: Baross tér, 1907

IV. CELINA: SVETLINA

– Mátyás király és Beatrix királynét ábrázoló márvány dombormű, 1490 körül

– Szinyei Merse Pál: Léghajó, 1878

– Markó Károly: Visegrád Várának romjai, 1830

V. CELINA: BOJA

– Képes Krónika (magyarok bejövetelét ábrázoló iniciaisével), XIV. Sz.

VI. CELINA: SVET UOBRAZILJE U DELIMA LIKOVNE UMETNOSTI

– Kondor Béla: Darázs király, 1964

5. HRVATSKA NACIONALNA MANJINA

TEMA: TEKSTURE

SADRŽAJ: Tekstura (vrsta tekstura – taktilna i vizualna, teksture u prirodi i umničkom delima, materijali i tekstura, oblik i tekstura, linija i tekstura, ritam i tekstura) – uvid u primere i značaj hrvatskog kulturnog nasleđa na prostoru Hrvatske i Srbije.

TEMA: BOJA

SADRŽAJ: Dejstvo boja (utisak koji boja ostavlja na posmatrača; tople i hladne boje; komplementarne boje – uvid u primere i značaj hrvatskog kulturnog nasleđa na prostoru Hrvatske i Srbije).

TEMA: KOMUNIKACIJA

SADRŽAJ: Komunikativna uloga umetnosti (teme, motivi, poruke u vizuelnim umetnostima, uloga umetnosti u svakodnevnom životu – uvid u primere i značaj hrvatskog kulturnog nasleđa na prostoru Hrvatske i Srbije.

6. BOŠNJAČKA NACIONALNA MANJINA

TEKSTURA

- fotografije fasade Altun-alem džamije i Lejlek džamije,
- fotografija Kule Motrilje,
- gradski bedem,
- Stvaralaštvo Hilmije Ćatovića, slike pejzaža,
- Džengis Redžepagić, Zvezda tjera mjeseca, 2006.

SVJETLINA I VOLUMEN U UMJETNOSTI

- mezarja, nišani,
- detalj fasade kuće Elmazbegovića,
- Dževdet Nikočević, monohromatske slike.

BOJA

- Stvaralaštvo Hilmije Ćatovića, slike pejzaža,
- Islamska umjetnost, levhe, minijature.

SVIJET UOBRAZILJE U DJELIMA LIKOVNE UMJETNOSTI

- fotografije starog Novog Pazara.
- Ervin Ćatović, Stara novalja, 2011.
- Džeko Hodžić, Sjenke, 2008.
- Abaz Dizdarević, Nijemo jutro, 2007.
- Aldemar Ibrahimović, Zimsko jutro, 2012.
- Kemal Ramujkić, Kapija sa jabukama, 2005.
- Mehmed Slezović, grafike.

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE

1. SLOVAČKA NACIONALNA MANJINA

Preporučene kompozicije za pevanje:

Himne

1. Karol Kuzmanji: *Kto za pravdu horí*
2. Janko Matuška: *Nad Tatrou sa blýska* – slovačka državna himna

Narodne pesme

1. *Kopala studienku (Kopala je bunar)* – slovačka narodna pesma
2. *Ej, zalužicki poľo (Polje iza luga)* – slovačka narodna pesma
3. *Přidi, Janík, premilený (Dođi, mili Janko)* – slovačka narodna pesma
4. *Číže si, šuhajko, jak ruža (Čiji si, momče, lep kao ruža)* – slovačka narodna pesma
5. *Čas radosti Vreme radosti* – slovačka koleda
6. *Ej, padá, padá rosička (Ej, pada, pada rosa)* – slovačka narodna pesma

Dečje pesme

1. I. Hoštak: *Babie leto (Kraj leta)*
2. Pavel Tomaš: *Slovenčina (Slovački jezik)*
3. Gejza Dusik: *Pieseň o rodnej zemi (Pesma o domovini)*
4. J. Fusek: *Mojich dvanásť liet (Mojih dvanaest godina)*

Sviranje na dečjim muzičkim instrumentima

1. *Tancuj, tancuj* – slovačka narodna pesma

Preporučene kompozicije za slušanje:

Himne

1. Karol Kuzmanji: *Kto za pravdu horí*
2. Janko Matuška: *Nad Tatrou sa blýska* – slovačka državna himna

Narodne pesme i igre

1. Izbor slovačkih narodnih pesama

Slovački kompozitori

1. Mikulaš Mojzes: *V hlbokej doline (U dubokoj dolini)*
2. Eugen Suhonj: *Ej, zalužicki poľo (Polje iza luga)*

3. Eugen Suhonj: *Uspávanka iz opere Krútnava (Uspavanka iz opere Vrtlog)*
4. Jan Valašćan Dolinski: *Slovenčina (Slovački jezik)*
5. Mikulaš Šnajder Trnavski: *V zelenom hájičku (U zelenom gaju)*

2. RUMUNSKA NACIONALNA MANJINA

Kompozitori

- Gheorghe Dima (George Dima)
- Ciprian Porumbescu (Čiprijan Porumbesku)
- Ioan Vidu (Joan Vidu)

Preporučene pesme za pevanje ili sviranje:

- I.D. Vicol, *Săniuța*, (I.D. Vicol, *Sanke*), dečija pesma;
- *Mândru-i jocul Hațegana (Lepa je igra Hacegana)*, narodna igra;
- *La Beethlem colo-n jos (Niže od Vitlejema)*, koleda;
- *Când treci, bade, pângă noi (Kada budeš prolazio, dragi, pored nas)*, narodna pesma iz Vojvodine;
- Gh. Dima, *Cucuruz cu frunza-n sus*, (G. Dima, *Kukuruz sa listom okrenutim nagore*), narodna pesma;
- *Coborâi din deal în vale (Silazeći s brda u dolinu)*, narodna pesma;
- *Da-ntorsu (Igra sa okretanjem)*, narodna pesma iz Vojvodine;
- *Trage-ți hora (Igrajto horu)*, narodna igra;
- I. Vidu, *Sârba-n căruță*, (Joan Vidu, *Srba u kočiji*), horska pesma;
- *Mi-am pus busuioc în păr*, (*Stavila sam bosiljak u kosu*), narodna pesma;
- *Calc'e-ț, mândră,-n d'eal la Statu*, narodna pesma iz Vojvodine;
- *Fete ca la Ovcea nu-s*, (*Devojaka kao u Ovči nema*), narodna pesma iz Vojvodine;
- I. Vidu, *Ana Lugojana*, (Joan Vidu, *Ana iz Lugoža*), horska pesma;
- *Fata de păstor*, (*Pastireva kćij*), narodna pesma;
- *Mi-o zis mama că mi-o da*, (*Rekla mama da će mi dati*), dečija narodna pesma;
- *Câți feciori avem în sat*, (*Koliko momaka imamo u selu*), narodna pesma;

- *Eu-s în deal și badea-n șesu, (Ja na brdu a dragi u dolini)*, narodna pesma;
- *Trandafir de la Moldova, (Ruža iz Moldavije)*, narodna pesma;
- *Leliță Ioană, (Lelica, Joana)*, narodna pesma;
- *Mai la deal de casa noastră, (Uzbrdo od naše kuće)*, narodna pesma;
- *Mă duse-i să trec la Olt, (Pođoh da pređem Olt)*, narodna pesma;
- *Radu mami, Radule, (Radu, mamin Radule)*, narodna pesma;
- *Eu mă duc, codrul rămâne, (Ja idem, a șuma ostaje)*, narodna pesma;
- *Maria neichii, Marie, (Marija, draga Marija)*, narodna pesma;
- *La mulți ani cu sănătate, (Mnogaja ljeta)*, svečana pesma;
- *O, brad frumos, (O lepa jelko)*, koleda;
- *Cântă ciocârlia peste sat, (Peva ševa nad selom)*, narodna pesma;
- *Cine-o găcit horile, (Ko je napravio igre)*, narodna pesma;
- *Cātu-i Maramureșu, (Koliki je Maramureš)*, narodna pesma;
- *Vine badea pe cărare, (Dolazi dragi po stazi)*, narodna pesma;
- *De-ar fi mândra-n deal la cruce, (Kad bi draga bila na bregu kod krsta)*, narodna pesma;
- *Pe cărare sub un brad, (Na stazi pod jednom jelkom)*, narodna pesma;
- *Ca la noi la Fălticeni, (Kao kod nas u Falticénima)*, narodna pesma;
- *Hai, Dunărea mea, (Haj, moj Dunave)*, narodna pesma;
- *la-mă-n brațe dorule, (Uzmime u zagrljaj, čežnjo)*, narodna pesma;
- *M-a făcut mama oltean, (Napravila me majka olteanom)*, narodna pesma;
- *A lu' Crăciun, (Božićna)*, koleda iz Vojvodine;
- *Lasă-ne stăpâne,-n casă, (Pusti nas domaćine u kuću)*, koleda iz Vojvodine;
- *Noi umblăm și colindăm, (Mi šetamo i korinđamo)*, koleda;
- *Închinarea păstorilor, (Klanjanje pastira)*, zvezdarska pesma;
- *Steaua sus răsare, (Zvezda sija)*, zvezdarska pesma;
- *Sus la poarta raiului, (Gore, na vratima raja)*, koleda;

- *La poartă la Țarigrad, (Na vratima Carigrada)*, koleda;
- Gheorghe Cucu, *O, minune, (George Kuku, Gle čuda)*, koleda za Cveti;
- *Când Hristos cina la masă, (Kada je Isus večerao za stolom)*, koleda za Veliki Četvrtak, iz Vojvodine;
- *Doamne Iisuse Hristoase, (Bože Isuse Hriste)*, pesma za Veliki Petak;
- *Hristos a înviat, (Isus Hrist je vaskrsao)*, Uskršnji tropar.

Preporučene pesme za slušanje:

- Anton Pann, *Deșteaptă-te, române (Anton Pan, Produdi se, rumune)*;
- *La Bethleem, colo-n jos, (Niže od Vitlejema, narodna koleda)*;
- *Cucuruz cu frunza-n sus, (Kukuruz sa listom okrenutim nagore, narodna pesma)*;
- *Coborâi din deal în vale, cântec popular din Țara Oașului, (Siđoh s brega u dolinu, narodna pesma iz rumunske regije Cara Oașului)*;
- Teodor Teodorescu, *Fata de păstor, compoziție corală, (Teodor Teodoresku, Pastireva kći, horska kompozicija)*;
- *Noi umblăm și colindăm, (Mi šetamo i korinđamo, koleda)*;
- *Închinarea păstorilor, (Klanjanje pastira, zvezdarska pesma)*;
- *Steaua sus răsare, (Zvezda sija, zvezdarska pesma)*;
- *Sus la poarta raiului, (Gore, na vratima raja, koleda)*;
- *La poartă la Țarigrad, (Na vratima Carigrada, koleda)*;
- *Astăzi s-a născut Hristos, (Danas se rodio Hristos, koleda)*;
- *Nouă azi ne-a răsărit, (Nama je danas svanulo, koleda)*;
- *Moș Crăciun cu plete dalbe, (Božić Bata sa belim pletenicama, koleda)*;
- Gheorghe Danga, *Sârba-n căruță, (George Danga, Sarba u kočijama, horska kompozicija)*;
- *Mi-o zis mama că mi-o da, în interpretarea Mariei Tănase, (Rekla mama de će mi dati, dečija pesma u izvođenju Marije Tanase)*;
- *Mi-am pus busuioc în păr, în interpretarea Mariei Tănase, (Stavila sam bosiljak u kosu, narodna pesma u izvođenju Marije Tanase)*;
- Ciprian Porumbescu, *Balada, (Čiprijan Porumbesku, balada)*;
- *Bună seara, dragii mei, (Dobro večer, dragi moji, narodna pesma iz Vojvodine)*;

- *La izvor, la izvorele, (Na izvoru, dojna);*
- *Troparul Floriilor, (Tropar za Cveti);*
- *Hristos a înviat din morți, (Hristos Voskrese);*
- *Duba ca la Sân-Mihai, (Duba iz San-Mihaja, kolo iz Vojvodine);*
- *De-a lungu, (Narodna igra iz Vojvodine);*
- *Pe picior, (Na nozi, narodna igra);*
- *Judecata, Efta Botoca – vioară, (narodna igra iz Vojvodine, Jefta Botoka – violina);*
- *Pe loc, Efta Botoca – vioară, (U mestu, narodna igra iz Vojvodine, Jefta Botoka – violina);*
- *Cine o făcut horile, cântec popular din Crișana, (Ko je napravio igre, narodna pesma iz rumunske regije Krišana);*
- *Câtu-i Maramureșul, cântec popular din Maramureș, (Koliki je Maramureș (reka), narodna pesma iz rumunske regije Maramureș);*
- *Dans din Țara Oașului, dans tradițional din Țara Oașului, (Tradicionalna igra iz rumunske regije Cara Oașului);*
- *De-ar fi mândra-n deal la cruce, cântec popular din Transilvania, (Kad bi draga bila na brdu kod krsta, narodna pesma iz Transilvanije);*
- *Țarina din Apuseni, dans din Transilvania, (Carina iz Apuseni, narodna igra iz Transilvanije);*
- *Joc din Transilvania, Dumitru Fărcaș – taragot, (Igra iz Transilvanije, Dumitru Farkaș – taragot);*
- *Învârtita, dans din Transilvania, (Invirtita, narodna igra iz Transilvanije);*
- *Hațegana, dans din Transilvania, (Hacegana, igra iz Transilvanije);*
- *Pe cărare sub un brad, cântec popular din Bucovina, (Na stazi pod jelkom, narodna pesma iz Bukovine);*
- *Huțulca, dans din Bucovina, (Huculka, igra iz Bukovine);*
- *Hora bătrânească, (Staro kolo, narodna igra);*
- *Ca la noi la Fălțiceni, cântec popular din Moldova, (Kao kod nas u Faltičenima, narodna pesma iz Moldavije);*
- *Trandafir de la Moldova, cântec popular din Moldova, (Ruža iz Moldavije, narodna pesma iz Moldavije);*
- *Lelița Ioana, în interpretarea Ioanei Radu, (Lelica, Joana, narodna pesma iz Moldavije u izvođenju Joane Radu);*

- *Arcanul de la Fundu Moldovei*, dans din Moldova, (Narodna igra *Arkanul* iz Moldavije);
- *Hai, Dunărea mea*, cântec popular din Dobrogea, (*Haj, moj Dunave*, narodna pesma iz Dobruđe);
- *Șirimboiul*, (*Șirimboj*, narodna igra);
- *Geamparalele*, dans din Dobrogea, (*Ėamparalele*, narodna igra iz Dobruđe);
- *la mă-n brațe dorule*, (*Zagrlj me, čežnjo*, narodna pesma);
- *Brâu pe șase*, dans popular din Muntenia, (*Brau na šest*, narodna igra iz Muntenije);
- *Brâu pe șapte*, dans popular din Muntenia, (*Brau na sedam*, narodna igra iz Muntenije);
- *Brâu pe opt*, dans popular din Muntenia, (*Brau na osam*, narodna igra iz Muntenije);
- *M-a făcut mama oltean*, (*Rodila me majka olteanom*, narodna pesma iz Oltenije);
- *La calul bălan*, cântec popular oltenesc, (*Kod belog konja*, narodna pesma iz Oltenije);
- *Brâul oltenesc*, (*Brau iz Oltenije*, narodna igra);
- *Dans valah*, (*Vlaška igra* iz Istočne Srbije);
- *Tri pă zășcie*, (*Narodna igra* iz Istočne Srbije);
- *Nicolae Ursu, Lino, Leano*, (Nikolaje Ursu, *Lino, Leano*, horska dojna);
- *Gugulan cu car cu mere*, (*Prodavac jabuka*, dojna).

3. RUSINSKA NACIONALNA MANJINA

Preporučene kompozicije za pevanje ili sviranje:

Narodne pesme

1. *Čiŭo to dzivčatko* (Čija je to devojčica) – rusinska narodna pesma
2. *Čija to zagradka* (Čija je bašta) – rusinska narodna pesma
3. *Eŭ, zrodzeli verbi gruški* (Ej, rodile su vrbe kruške) – rusinska narodna pesma
4. *Ked golubica lecela* (Kad je golubica letela) – rusinska narodna pesma
5. *Sedem ročki я vas služel* (Sedam godina sam vam služio) – rusinska narodna pesma
6. *A ked pani mloda* (Kad je gospođa mlada) – rusinska narodna pesma
7. *Šednem sebe na vranogo konja* (Sešču na vranog konja) – rusinska narodna pesma
8. *V Vifleemi novina* (U Vitlejemu novost) – rusinska božićna pesma

9. *Americki men* (Američki men) – rusinska narodna pesma

1. *Odhibl-le mila obláčok* (Odškriini draga prozor) – rusinska narodna pesma

10. *Oŭ mešačku, mešačočku* (Oj, meseče, meseče) – rusinska narodna pesma

11. *A hto vidzel* (Ko je video) – rusinska narodna pesma

Dečje i autorske pesme

1. *Školski dzvončok* (Školsko zvono) – T. Barna, M. Pavlović

2. *Pisnja Bačvanja* (Pesma Bačvanina) – J. Sivč, G. Kosteljnik

3. *Як чеžко buc mali* (Kako je teško biti mali) – M. Ramač, T. Barna

4. *Eŭ, sućela liućina* (Ej, šuštila je leska) – O. Timko

Sviranje na dečjim muzičkim instrumentima

1. *Čiŭo to dzivčatko* (Čija je to devojčica) – rusinska narodna pesma

2. *Ked golubica lecela* (Kad je golubica letela) – rusinska narodna pesma

3. *Americki men* (Američki men) – rusinska narodna pesma

Preporučene kompozicije za slušanje:

Himne

1. *Braca Rusini* (Braćo Rusini) – Đ. Papharhaji, I. Timko

Narodne pesme i igre

1. *Pastirski nagravanja* (Pastirske igre) – rusinske narodne igre

2. *Oŭ verše, moŭ verše* – rusinska narodna pesma

3. Rusinske narodne pesme po slobodnom izboru

4. MAĐARSKA NACIONALNA MANJINA

Preporučene
(dopuna)

kompozicije

za

pevanje:

1. Balázs Árpád: Iskolakezdésre

2. Megrakkják a tüzet – csongrád megyei népdal

3. Kispiricsi faluvégen

4. A szántói híres utca

5. A Vidrócki híres nyája
6. Elmegyek, elmegyek, el is van vágyásom
7. Két tyúkom tavalyi
8. Ősszel érik, babám
9. Zöld erdőben a tücsök
10. A Vargáék ablakja
11. Tisza partján mandulafa
12. A csitári hegyek alatt
13. Ó, gyönyörűszép, titokzatos éj
14. Hej, igazítsad jól a lábod
15. Voltál-e már Igricébe
16. Bartók Béla: Anyák napjára
17. Ej, haj gyöngyvirág
18. Csínom Palkó
19. Van egy pipám, egy kalapom
20. Örvendetes napunk támadt
21. Kordé, a kereke

Preporučene kompozicije za slušanje:

1. Ismert népdalkánonok meghallgatása gyermekkórus előadásában
2. Népi hangszeres zene
3. Kodály: Mátrai képek – vegyeskar
4. Amadinda ütőegyüttes felvételei
5. Kodály: Székelyfonó – daljáték
6. Kocsár Miklós: Karácsonyi pásztorjárás
7. Bárdos Lajos: Dana-dana/kórusmű/
8. Bartók: Gyermekeknek – Katonadal

9. Eredeti cigányzene hallgatása

Teme za obradu

1. Kodály Zoltán: Mátrai képek – népdalfeldolgozás
2. Népszokások ősszel/kukoricafosztás, Szent Mihály hava/
3. Magyar népi hangszerek: köcsögduda, ütőgardon, tárogató
4. Kiss Lajos vajdasági népzene kutató munkássága
5. Virágénekek
6. A kuruc kor zenéje
7. Czinka Panna magyar cigány zenész élete és munkássága
8. Bárdos Lajos élete és munkássága

5. HRVATSKA NACIONALNA MANJINA

Preporučene numere za pevanje i sviranje:

Himne

- *Lijepa naša domovino – državna himna Republike Hrvatske*
- *Oda radosti – himna Europske unije*

Narodne pesme

- *I dođi lolo, šalaj doveče – iz Vojvodine*
- *U to vrijeme godišta – božićna*
- *Ćiribiri bela, Mare moja – narodna iz Šibenika*
- *Jedva čekam tavne noći – KUDH „Bodrog” Bački Monoštor*
- *Bunjevka sam – Stipan Prčić Baća*
- *Nane moja – Antuš Gabrić*

Dečje pesme

- *Gđe je onaj cvijetak žuti – Đovani Battista Pergolesi*
- *Oj, violo, kraj vode studene*
- *Šušti, šušti bambusov list*
- *Bratec Martin*

Sviranje na orfovim instrumentima

- *Meda Miško zaspao – Zorislava Vasiljević*

Domaći kompozitori

- *La musica di note – Đelo Jusić*
- *Nježne su ruke moje majke – Uroš Manojlović*
- *Ne dirajte mi ravnicu – Miroslav Škoro*
- *Prelo – Pere Ištvančić*

Preporučene nimere za slušanje u 6. razredu:

Himne

- *Lijepa naša domovino – državna himna Republike Hrvatske*
- *Oda radosti – himna Europske unije*

Narodne pesme i igre

- *Jedva čekam tavnice noći – KUDH „Bodrog”, Bački Monoštor*
- *Anita Palunčić – otok Mljet*
- *Padaj kišo, nemoj na konjara – Muška pevačka grupa „Davor”*
- *Oj, pitomi sokole – Oktet DC Vranjic*
- *Čija je ono divojka – klapa Ponistra, klapa Mriža, okolica Šibenika*
- *Zapivala tica mala – Solin*
- *Baranjsko kolo na gajdama – Marko Drventić Mikolašev*
- *S onu stranu Save vode – Hrvatski gajdaški orkestar*
- *Senjicu senjala – Ansambli Lado*
- *Serenada – Oktet DC Vranjic*
- *Prigorski plesovi – Zvonimir LJevaković*
- *Moj dida – Anastazija Perković*
- *Tavankute moje selo malo – Pere Tumbas Hajo*

Domaći kompozitori

- *Primorski napjevi – Stevan St. Mokranjac*

- *Veliko bačko kolo* – Sava Vukosavljev

Hrvatski kompozitori

- *Slavonski Scherzo br. 2* – Tihomil Vidošić
- *Kolo h-mol* – TS Dangube
- *Bunjevačka elegija* – Josip Andrić
- *Troglasna staroslavenska misa, Jaganče Božji* – Albe Vidaković
- *Drmež za Pendereckog* – Ivo Josipović
- *Zora nebom zaručela* – Vjenceslav Novak

Video primjeri

- Jedva čekam tavne noći – Kraljice Bodroga, KUDH „Bodrog”

<https://www.youtube.com/watch?v=GBmlv4fu77E>

- Muška pjevačka skupina „Davor” – Davor - Padaj kišo nemoj na konjara

<https://www.youtube.com/watch?v=jckuNK41nic>

- Marko Drventić Mikolašev – Baranjsko kolo na gajdama

<https://www.youtube.com/watch?v=T5Zk0XOI69c>

- Zvonimir Ljevaković – Prigorski plesovi – Lado

https://www.youtube.com/watch?v=_0SzAibdDnY

- Hans Zimmer – Gladijator

<https://www.youtube.com/watch?v=aUmIELyNGrU>

- U svetu postoji jedno carstvo – Branko Milićević-Kockica

<https://www.youtube.com/watch?v=vez7L7NpBtk>

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU ISTORIJA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE

1. SLOVAČKA NACIONALNA MANJINA

Teritorija današnje Slovačke na početku srednjeg veka (Doseljavanje Slovena na teritoriju današnje Slovačke, Samov plemenski savez, Nitranska kneževina – prva država naših predaka, Velikomoravska kneževina, Širenje hrišćanstva i velikomoravska pismenost, Društvo i privreda Velikomoravske kneževine)

Slovaci u Ugarskoj (Uključenje teritorije današnje Slovačke u Ugarsku, Nitransko vojvodstvo, Vladavina poslednjih Arpadovića-Andrije II., Tatarski napad, Porast moći velikaša – Matuš Čak Trenčijanski, Slovaci u Ugarskoj za vreme vladavine dinastije Anžuovaca i Jagelovaca (Borbe za ugarski presto, Vladavina Žigmunda Luksemburškog, Vladavina Matije Korvina, Ustanak Juraja Dožu i početak kmetskih odnosa, Mohačka katastrofa)

Srednjovekovna privreda i kultura na teritoriji današnje Slovačke (Nastanak gradova, Razvoj rudarstva i zanatstva – rudarski gradovi i ustanak rudara, Nauka, umetnost i književnost, Academia Istropolitana – prvi univerzitet na teritoriji današnje Slovačke, Srednjovekovni kulturni spomenici – utvrđenja, zamkovi, gradske kuće, crkve)

2. RUMUNSKA NACIONALNA MANJINA

- Nastanak rumunskog naroda i rumunskog jezika
- Ujedinjenje Vlaške
- Osnivanje Moldavije
- Društveno i državno uređenje podunavskih kneževina
- Rumunski narod i njegovi susedi u srednjem veku
- Srednjovekovna kultura Rumuna
- Jačanje državne vlasti
- Rumuni u Transilvaniji
- Ratovi sa Osmanlijama

3. RUSINSKA NACIONALNA MANJINA

RUSINI U SREDNJEM VEKU

Stari Sloveni (Poreklo Slovena i teritorija rasprostranjenosti; Privređivanje, svakodnevni život, običaji, verovanja).

Istočni Sloveni (Objedinjavanje istočnoslovenskih plemena, nastanak gradova).

Kijevska Rusija (Država i društvo; Politički odnosi Kijevske države; Primanje hrišćanstva (988); pismenost i kultura; Propast Kijevske Rusi u VIII veku: razlozi i posledice).

Galičko-Volinjska kneževina (XIII–XIV vek) (Osnivanje Galičko-Volinjske kneževine i njeni politički odnosi sa susedima; Galičko-Volinjska kneževina postaje kraljevina; Propast Galičko-Volinjske kneževine; Zemlje Galičko-Volinjske kneževine i Kijevske Rusije u okviru Velike kneževine Litve i Poljske: Socijalne i kulturno-religijske prilike).

Rusini u Ugarskoj do početka XV veka (Prvi kontakti Rusina s Mađarima; Knez Fedor Korjatovič i masovna kolonizacija Rusina iz Poljske u Ugarsku; Crkveno-religijski život Rusina u Ugarskoj).

4. MAĐARSKA NACIONALNA MANJINA

- Poreklo Mađara i njihovo naseljavanje u Karpatskoj niziji
- Pohodi i stvaranje srednjovekovne mađarske države
- Mađarska u XI–XII veku – Laslo I, Koloman i Bela III
- Doba vladavine Andrije II i Bele IV
- Mađarska u XIV veku
- Epoha Žigmunda i Hunjadijevih – Žigmundov dolazak na presto, počeci osmanlijske opasnosti, Janoš Hunjadi/Sibinjanin Janko – karijera i borbe protiv Osmanlija, vladavina Matije Korvina
- Opadanje i propast srednjovekovne mađarske države – slabljenje centralne vlasti nakon smrti Matije Korvina, Dožina buna, pad Beograda, osmanlijski pohod 1526. i Mohačka bitka, borbe za presto između Ferdinanda Habsburškog i Jovana Zapolje, cepanje Mađarske na tri dela
- Kultura Mađara i Mađarske u srednjem veku

5. HRVATSKA NACIONALNA MANJINA

Tema: Europa i Sredozemlje u ranom srednjem vijeku

Sadržaj: – Hrvatska u ranom srednjem vijeku

- Primorska i Panonska Hrvatska, Hrvatska kraljevina

Tema: Europa i Sredozemlje u poznom srednjem vijeku

Sadržaj: – Hrvatska kao dio Ugarske

- Hrvatska u personalnoj uniji s Ugarskom 1102. do 1526.

Tema: Europa i svijet u ranom novom vijeku

Sadržaj: – Hrvati pod Habzburzima i Osmanovićima

- Kraljevina Hrvatska, Kraljevina Slavonija, franjevačka redodržava Bosna Srebrena, migracije Hrvata (Bunjevaca i Šokaca)

6. BOŠNJAČKA NACIONALNA MANJINA

- Nastanak i razvoj bosanske države (prvi podaci o Bosni, Ban Kulin, teritorijalno širenje u XIII veku)

- Jačanje i teritorijalno širenje Bosne u XIV veku (Doba uspona srednjovekovne bosanske države u vreme Stefana II, Početak vlade Tvrtka I, Bosna na vrhuncu svoje moći kao kraljevina)

- Društveni odnosi i državna organizacija u srednjovjekovnoj Bosni (društveni odnosi – feudalna organizacija, državno uređenje, najznačajnija vlastela, stanak)

- Verski život u srednjovekovnoj Bosni (crkva bosanska, katolička crkva, pravoslavna crkva)
- Privredni razvoj Bosne u srednjem vijeku (rudarstvo, trgovina, nastanak gradova, razvoj robonovčane privrede)
- Kultura i umetnost srednjovekovne Bosne (pismenost i književnost, društveni život bosanskog plemstva umetnost stećaka, arhitektura)
- Slabljenje Bosne i gubitak državne samostalnosti (feudalna anarhija, postanak Hercegovine, poslednji bosanski kraljevi)
- Osmanlije i njihova osvajanja na Balkanu (nastanak osmanske države i osvajanja na Balkanu).

Naziv predmeta: MATERNJI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

BUGARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Nazvanie na predmeta	БЪЛГАРСКИ ЕЗИК S ELEMENTI NA NACIONALNATA KULTURA	
Cel	<p>Cel i zadači na obučenieto po <i>Български език s elementi na nacionalnata kultura</i> v šesti klasa sa po-natatsšno razvivane na lybov към българския език i neobhodimost za negovo razvivane i usъвършенstvuvane; usъвършенstvuvane na pravopisa i pravogovora, za da бѣдат v състояние да тѣкуват podbrani literaturni proizvedeniya; usvoiyvane na predvidenite ezikovi strukturi; osposobiyvane na učenicite da si služat s knižovnata norma na българския език; razširyvane na кръгозора на učenicite v oblastta на българската hudožestvenata literatura; razširyvane na кръгозора s poznanija ot nacionalnata identičnost на българите; zapoznavane, razvivane, pazene i tačene na sobstvenija nacionalen i kulturnen identitet črez proizvedeniya ot българската literatura, teatralnoto i filmovo izkustvo, kakto i na ostanali hudožestveni postiženija; razširyvane na кръгозора s poznanija ot kulturnoto, duhovnoto i moralnoto nasledstvo на българите.</p>	
Klas	Šesti	
Godišen horarium	72 časa	
REZULTATI		
Sled zavърšvane na klasa učeničът ще može da:	OBLAST/TEMA СЪДЪРЖАНИЕ	
– svърže literaturni termini i ponяtia obrabotvani v predišnite klasove s novi proizvedeniya, koito čete;	LIRIKA	БЪЛГАРСКО NARODNO TVORČESTVO (vidove pesni)
– čete s razbirane; parafrazira pročetenoto i opisva svoeto preživiyvane ot različni vidove literaturni proizvedeniya i	LITERATURA	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bitovi pesen: <i>U Nedini slъnce gree, Dva sa bora red po redom rasli</i> 2. Trudovi pesni: <i>Zažni, Ružo, tebe leka</i>

naučno-popularni tekstove;

– opredeli roda i vida na literaturnata tvorba;

– pravi razgraničenje meždu lirični, epični i dramatični proizvedenija;

– razgraničava avtorski razkaz ot romana;

– analizira strukturata na liričeskata tvorba (strofa, stih, rima);

– zabeležva osnovnite elementi na strukturata na literaturnoto proizvedenie/tema, motiv, dejstvie, vreme i mjesto na dejstvieto/;

– razgraničava ponjatieto poet i ponjatieto liričeski subekt;

– ponjatieto razkazvač po otnošenje na pisatelya;

– razgraničava formite na izrazjvaneto;

– opredeli stilističnite figuri i da razbere njahovata rola v literaturnij tekst;

– analizira pričinno-sledstvenite vzaimootnošenija i ocenjva iztjknatite idej, koito tekstj predlaga;

– analizira dejstvija na geroite v literaturnite proizvedenija, izpolzvajki argumentite ot teksta;

– zabeležva humora v literaturnata tvorba;

– iljustrira vjagvanija, običajte, načinite na život i sčbitija,

ръка

3. Mitičeski pesni: *Zagradil mi e Manoil majstor*

4. Јонаški pesni: *Bil se Marko s turci janičari*

5. Najduški pesni: *Zaplakala e gorata*

6. Penčo Slavejkov: *Lud gidija*

7. Nikolaj Liliev: *Tihijat proleten džd*

8. Hristo Botev: *Hadži Dimitj*

9. Nikolaj Furnadžiev: *Kiril i Metodi*

10. Pejo Јavorov: *Na nivata*

11. Stojan Mihajlovski: *Orel i ohlov*

12. Marin Mladenov – *Erma*

13. Ivan Vazov – *Rodna reč*

Literaturni termini i ponjatija:

Vidove strofi spored broja na stihovete v liričното stihotvorenje: dvustišie, tristišie...; vidove stihove sprjamo broja na sričkite .

Harakteristiki na liričeskata poezija: akcentj na dumite i ritjma; rimi – paralelni, křstosani; roljata na rimate v stihovete.

Stilistični figuri: metafora, kontrast, hiperbola, epitet...

Vidove avtorski i narodni lirični stihove: socialni pesni, ditiram, elegija; (obredni pesni, kalendarski, dodolski, koledni).

EPOS

Proizvedenija

1. Narodna prikazka: *Car Trojan s*

opisani v literaturnite
proizvedenija;

– ocenяva nacionalnitate cennosti
i pazi kulturnoto i istoričeskoto
nasledstvo;

– prerogъčva literaturna tvorba s
kratko obyasnienie;

– sravnяva literaturno i filmovo
proizvedenie, teatralna
postanovka i dramatičen tekst;

– svъrže gramatični termini
obraboteni v predišnite klasove s
novo učebno svъdъžanie;

– opredеля svъstovnite častite na
dumata;

– razgraničava zvukovete v
bъlgarskiя ezik spored
izgovaryaneto im;

– razgraničava vidovete zvukove
i gi pravilno prilata v ezikovata
kultura;

– opredeli vidovete mestoimenija
;

– opredeli glagolnite vremena i
gi izpolzva v svъotvetstvie s
normata;

– razgraničava izrečeniata
spored celta na izkazvaneto im

– posledovatelno prilaga
pravopisnite normi;

– izpolzva pravopisen rečnik i
opredеля udarenieto v
izgovorenata дума;

– izpolzva različni formi na
ustno i pismeno izrazяvanе:

– prerazkazva različni vidove

magareški uši

2. Ivan Vazov: *Poganovskijat
manastir/otkъs/*

3. Aleko Konstantinov: *Pazi bože slяpo
da progleda*

4. Aleko Konstantinov: *Ваџ Ganьo u
Iričeka*

5. Ёordan Ёovkov: *Po žicata*

6. Стоян Михайlovski: *Orel i ohлюv*

7. Radoй Ralin: *Žabata i volъt*

8. Simeon Kostov: *Vъlšebnata feя*

9. Narodna legunda: *Bosilegrad*

tekstove, sbito i razšireno, svidetelstvo (za sьbitia i preživяvania) kakto i opisanie;

– sьstavя izvestie, novini i kratъk doklad;

– razbira osnovnite značenia na literaturen i ne hudožestven tekst;

– otkrивa, svьrzva i tьlkuva sьdьržanie v po-kratъk, oprostєn literaturen i nehudožestven tekst;

– dramatizira čast ot izbran literaturnohudožestven tekst;

– govori ясно, kato spazva standartnata ezikova norma;

– ясно čete obraboteni literaturni tekstove.

– znae sьstavnite častite na dumata;

– poznavа pronmenlivo ”я” i podvižen ”ъ”;

– pri pisane upotrebuva рьва i vtora palatalizacia/i я sьprostava sьs srъbski ezik/;

– obezzvučava zvučnite sьglasni v kraя na dumite;

– poznavа glagolite i tehните vidove/prehodni, neprehodni i vьzvratni glagoli/;

– zalog na glagola. upotrebyva prosti i složni glagolni vremena;

– poznavа i upotrebyva naklonenie na glagola/vidove naklonenia/;

– različava ličnite ot neličnite

Literaturni termini i ponяtia

Osnovnata tema i kљюčovi motivi.

Formi na razkazvane:

razkaz (hronologičen razkaz), opisanie, dialog, monolog.

Fabula/deйstvie, poredica ot sьbitia.

Vidove epični proizvedenia: razkaz, povest, roman.

Kulturno-istoričeski predania (napr. Smьrtta na Marko Kralevič)

DRAMA

1. Branislav Nušič: *Avtobiografia* (otkъs)

Literaturni termini i ponяtia:

Dramatični vidove: komedia – osnovni karakteristiki. Monolog i dialog v dramata. Replika. Etapi na dramatičnite deйstvia (zavъzka i razvъzka).

Izvъnklasno **čėtene/dopълnitelna programa/**

1. Йordan Йovkov: *Staroplaninski legendi/Šibil, Indže.../*

2. Ivan Vazov: *Razkazi po izbor/Edna bьlgarka*

3. Hristo Botev: *Stihotvorenia po*

izbor

4. Aleksandъr Dъnkov: *Stihotvorenia Gabrovski i Šopski Šegi*

5. Naučno popularni i informativni tekstove

formi na glagola;

– znae i upotrebyva vsički vidove mestoimenia

– opredelia i upotrebyva glavnite i vtorstepennite častite na izrečeniето;

– upotrebyva glavna bukvi pri pisane na imena na nebesni tela; nazvania na učreždenia, družestva, firmi, knigi, vestnici;

– pravilno piše i izgovaria glagolnite formi (1.l.ed. i mn.č.; 3.l.ed. i mn.č. ;

– pravilno piše otdelnite vidove mestoimenia;

– pravilno proiznasia i piše zvučnite i bezzvučnite sьglasni ;

– pravilno piše i proiznasia otricatelnata častica „ne” pri neopredelitelnite, otricatelnite i obobščitelnite mestoimenia i pri otricatelnite pričastni formi;

– sьzdava navik za polzvanе na pravopisen, pravogovoren i tьlkoven rečnik.

6. Konstantin Iriček: *Рѣтуваня из Вьlgaria*

7. Marin Mladenov: *Meždu Erma i Stara planina,*

Ot posočenia spisъk učiteljat podbira najmalko 5 proizvedenia.

**E
Z I Gramatika
K**

Pregovor na materiala po fonetika, pravopis, pravogovor, morfologia ,sintaksis i stilistika, izučavan v predišnite klasove, do ravniщeto na negovoto praktičesko priloženie.

Duma.

Stroež na dumata.

Slovoobrazuvane. Promenlivo ”я” – specifični явленя. Podvižen ”ъ” – izklučenia.

Рѣва i vtora palatalizacia/sьpostavka sьs sьbьski ezik/. Obezzvučavane na zvučnite

съгласни в края на думите.

Glagol.

Vid na glagola. Prehodni, neprehodni i възвратni glagoli.

Zalog na glagola.

Prosti i složni glagolni vremena. Minalo neopredeleno vreme, minalo nesvъrшено, Minalo predvaritelno vreme. Naklonenie na glagola. Vidove naklonenija. Preizkazna forma na glagola.

Nelični glagolni formi/pričastie i vidove pričastija/.

Mestoimenie.

Vidove mestoimenija/vsički vidove/. Obrazuvane, gramatičesko i funkcionalno značenie na mestoimenijata.

Časti na prostoto izrečenie.

Opredelenie.

Dopълnenie.

Obstoitelstveno pояsnenie. Priloženie.

Slovoled na prostoto izrečenie.

Pravopis.

Pisane na formata za učtivost i vežlivost *Vi* s goľma bukva .

Upotreba na glavna bukvi pri pisane na imena na nebesni tela; nazvanija na učreždenija, družestva, firmi, knigi, vestnici.

Prenasjane na srički na nov red.

Pravopis i pravogovor na glagolnite formi (1.l.ed. i mn.č.; 3.l.ed. i mn.č.

Pravopis i pravogovor na otdelni vidove

Pravopis

mestoimeniä.

Obezzvučavane na zvučnite sьglasni v kraя na dumite../pravopis i pravogovor/

Pravopis i pravogovor na otricatelnata častica „ne” pri neopredelitelnite, otricatelnite i obobščitelnite mestoimeniä i pri otricatelnite pričastni formi.

Sъzdavane navik za polzване na pravopisen, pravogovoren i tьlkoven rečnik.

Upražneniä po pravilno četene i deklamirane. Slušanе na zvukozapisi na hudožestveni proizvedeniä.

Pravogovor

Pravilno proiznošenie na udarenite srički, kакto i pri upotrebata na prepinatelnite znaci/povišavane i ponižavane tona na glasa/.

Tekstove za podobryavane na ezikovata kultura.

Analiz na zapisani i četящи zapisi (zvukov zapis).

Govorni upražneniä po predvaritelno zadadena tema.

Formi za učtivost i vežlivost.

Pravopis: diktovka; dopълvane na teksta; spazvaiки i obyasnяvaiки naučenite pravila za pravopis v teksta.

EZIKOVA KULTURA

Obogatяvane na rečnika: leksikalno-semantični upražneniä (napr. izbrygvane na izlišni dum i čuždici, namirane na lipsvaщи kavički); stilistični upražneniä: (napr. tekst kato stimuls za živopisno izrazяvane, situacionen šablon za tьrsene na podhodyщ izraz).

Pismeni upražneniä i domašni raboti i tehniä analiz na časovete.

Dve klasni upražneniä v učiliще – po dve za polugodie/po edin čas za izrabotka i po

Ключови понятия за съдържанието: литература, език, езикова култура.

НАПЪТСТВИЯ ЗА REALIZIRANE NA PROGRAMATA

Programata za prepodavane i učene *po български език s elementi na nacionalnata kultura* vključva tri tematični oblasti: ezik – 15 časa, literatura – 25 časa, elementi ot nacionalnata kultura – 18 časa i ezikova kultura – 14 časa. I trite oblasti na programite za prepodavane i učene sa vzaimnozavisimi i nikoya ne može da bŭde izučena izolirano bez drugite oblasti. Programata za prepodavane i učene na български език i literatura se osnovava na rezultatite, t.e. na procesa na učene i postiženijata na učenicite. Rezultatite sa opisane na integriranite znanija, umenija, naglasi i cennosti, koito učeničat izgražda, razširjva i zadŭbočava v trite oblasti na тази тема.

I. PLANIRANE NA PREPODAVANETO I UČENETO

Programata za prepodavane i učene, orientirana към rezultatite na učitelite, dava po-goľma svoboda pri създаване i projektirane na prepodavaneto i učeneto. Roljata na učitelite e da se adaptirat към методите na prepodavane i učene към nuždite na vseki klas, kato se ima predvid съstava na klasa i karakteristikite na učenicite; učebnicite i drugite učebni material i pomagala, koito da se izpolzvat; tehničeskite uslovija, učebnite resursi i mediite na razpoloženie na učiliщето; resursite, възmožnostite i nuždite na mestnata sreda, v kojato se namira učiliщето. Kato se započne ot dadenite rezultati i съдърžanija, učiteljat пърvo създава своя годишен, t.e. globalen učeben plan, ot kojto po-късно ще razraboti svoje operativni planove. Rezultatite, opredeleni po oblasti, ulesnjvat učitelja za po-natatъšno realizirane na rezultatite na nivo otdelni učebni edinici. Očakva se učitelite da se podgotvjat za vsjako prepodavatel'sko zveno/za čas/, във fazata na planirane i pisane, za očakvanite rezultatite ot učeneto. Po vreme na planiraneto trjaba da se ima v predvid, če njakoi rezultati se postigat po-bърzo i po-lesno, no za povečeto rezultati (osobeno v sferata, za literaturata) se nuždjat ot poveče vreme, goľam broj različni dejnosti i rabota po različni tekstove. V procesa na planiraneto i prepodavaneto e važno da se ima v predvid, če učebničat e instrument za prepodavane i toj ne opredelja съдърžanieto na temata. Eto začo e neobhodimo da se podhožda izbiratelno към съдърžanieto, dadeno v učebnika i във vгзка s očakvanite rezultati, koito trjaba da bŭdat postignati. V dopŭlnenie към fakta, če učenicite trjaba da mogat da izpolzvat učebnici kato edin ot iztočnicite na znanie, učiteljat trjaba da gi vodi po načini i formi na izpolzvanie na drugi iztočnici na znan

EZIK

Gramatika

Pregovor i zatvŭrdjavane na materiala po fonetika, pravopis, pravogovor, morfologija sintaksis i stilistika, izučavan v predišnite klasove, do ravniщето na negovoto praktičesko priloženie. Duma. Stoež na dumata. Slovoobrazuvane. Pronmenlivo „я” -specifični javlenija. Podvižen „ъ” – izklučenija. Първа i vtora palatalizacija/sъpostavka със srъbski ezik/. Obezzvučavane na zvučnite съglasni v края na dumite. **Glagol.** Vid na glagola. Prehodni, neprehodni i възvratni glagoli. Zalog na glagola. Prosti i složni glagolni vremena. Minalo neopredeleno vreme, minalo nesvŭršeno, Minalo predvaritelno vreme. Naklonenie na glagola. Vidove naklonenija. Preizkazna forma na glagola. Nelični glagolni formi/pričastie i vidove pričastija/. Zvukovi promeni priglagolnite formi. Mestoimenie. Vidove mestoimenija/vsički vidove/. Obrazuvane, gramatičesko i funkciomnalno značenie na mestoimenijata. Časti na prostoto izrečenie. Opredelenie. Dopŭlnenie. Obstoitelstveno pojasnenie. Slovored na prostoto izrečenie. Pravopis. Pregovor i upražnenie na materiala ot predišnite klasove. Upotreba na glavni bukvi

pri pisane na imena na nebesni tela; nazvania na uĉreĉdenia, družestva, firmi, knigi, vestnici. Pravopis i pravogovor na glagolnite formi (1.l.ed. i mn.ĉ.; 3.l.ed. i mn.ĉ.

Pravopis i pravogovor na otdelni vidove mestoimenia. Obezzvuĉavane na zvuĉnite sĉglasni v kraja na dumite../pravopis i pravogovor/Pravopis i pravogovor na otricatelnata ĉastica „ne” pri neopredelitelните, otricatelnite i obobŉitelните mestoimenia i pri otricatelnite priĉastni formi. Sĉzdavane na navik na polzване na pravopisen, pravogovoren i tĉkoven reĉnik.

LITERATURA

Literaturata, prednaznaĉena za daden klas e razpredelaena na literaturni rodove: lirika, epos, drama. Razliĉiata sa v tiahnata sĉlostna hudoĉestvena ili informativna stojnost, koito vliiat na opredeleni metodiĉeski reŉenia (prisposobjavane na ĉeteneto kĉm vida na teksta, tĉkuvane na teksta v zavisimost ot negovata vĉtreŉna struktura, vĉzkata i grupirovkata s opredeleni sĉdĉrĉania po drugi predmetni oblasti – gramatika, pravopis i ezikova kultura i dr. Tekstovete po literatura predstavliavat programna osnova. Uĉiteliat ima naĉalna vĉzmoĉnost predloĉenite tekstove da prisposobi kĉm uĉebnite nuĉdi v svoja klas, no zadĉlĉitelno trĉbva da ima svobodен izbor ot naŉeto narodno ustno tvorĉestvo i t. Nar. Literaturni tekstove – kĉm programnite iziskvania.

Rabota vĉrhu teksta

Razvitie na fabulata. Spokoyno i dinamiĉno deistvie. Rolia na reiaĉa za kompozicia na proizvedenieto. Otkrivane i tĉkuvane na vaĉnite motivi v epiĉeskite proizvedenia. Varno i imaginarno opisanie. Formi na opisaniето: portret, reiaĉ, avtorska harakteristika. Moralna harakteristika na obrazite. Otkrivane tehnikata na sĉzdvane na obrazite: povedenie, dialog, vĉtreŉen monolog. Ćerti na haraktera. Preplitane na poloĉitelni i otricatelni ĉerti. Otkrivane strukturata na motivite v liriĉeskoto stihotvorenie: razvivane na otdelnite motivi v poetiĉeski kartini i tiahното edinstvo. Razliĉavane na pĉykoto i prenosното znaĉenie na dumite. Otkrivane na liriĉeski kartini, sĉzdadeni ĉrez hiperbola i kontrast. Pri analiza na proizvedenieto se usvoivat poniatia: vĉtreŉen monolog, avtobiografia, hiperbola, kontrast, socialno stihotvorenie.

Ćetene. Sĉglasuvane na ĉeteneto naglas s osobenostite na hudoĉestvenia i nehudoĉestvenia tekst. Prouĉavane na obraboten i neobraboten tekst s cel da se upraĉni izrazitelното ĉetene (obuslovenost ot ritĉma, silata i tembĉra na glasa; pauzata, logiĉeskoto udarenie). Deklamirane naizust na razliĉni vidove poetiĉen i prozaĉen tekst. Ćetene i govorene po roli. Upraĉenie za ĉetene naum, s precizni predvaritelno postaveni zadaĉi (otkrivane na kompozicionnite elementi, dialog i harakterizirane na obrazite, opisanie na shodni elementi; otkrivane na dumі, izreĉenia, pravopisni znaci i dr.).

Ćrez inventivna motivacia, podtik i naŉĉvane (кой, kĉde, koga, zaĉo, kak, s kakvo, zaradi kakvo, kakvo e radostno, tĉĉno, smeŉno, interesno, obiknovенno i pr.) – na uĉenicite se dava vĉzmoĉnost da vidiat, zapomniat, otkriat, sĉpostavka, obiasnĉt i analizirat dadeni neŉa, koito predstavliavat predmetnost na proĉetenia tekst. Uĉenicite trĉbva sistematiĉno i na dobĉr naĉin da se podtikvat kĉm vkljoĉvane v bibliotekata (uĉiliŉna, mestna) formirane na klasova biblioteka, podgotvane na knigi za izloĉba, sluŉane i gledane na video zapisi s hudoĉestveno izkazvane (govorene, recitirane) na teksta, organizirane na sreĉi i razgovori s pisateli, literaturni igri i sĉstezania, vodene na dnevnik za proĉeteni knigi (zaglavie, pisatel, vpeĉatlenie, glavni geroi, izbrani izreĉenia, neobiknovenni i interesni dumі i pr.) – formirane na liĉna biblioteka, videoteka i tn. Takĉv i na nego podobен metodiĉeski podhod na ĉetene i tĉkuvane na teksta, pri koeto osobeno vnimanie trĉbva da se obĉrne na rolia na uĉenika kato znaĉitelен uĉeben faktor (kolkoto se moĉe po-golja samostoiatelnost, svobodno prouĉvane i izrazjavane, da se dade vĉmoĉnost na liĉno mnenie) osĉĉestvjavat se nĉkoі ot

osnovnite načala na съвременното обучение по литература, между които на най-вероятно постепенното и осмисленото въвеждане на ученика в сложния свят на литературното и художествено произведение и планово обогатяване, усъвършенстване и запазване на неговата езикова култура.

Тълкуване на текста базира се на четенето му, преживяването и разбирането. При това качеството на овладяване на рогките е направо обусловено от качеството четене. Затова различните форми на насоченото четене са основно предусловие учениците по време на обучението да получават познания и с успех да се насочват в света на литературното произведение. Изразителното четене се поддържа систематично с постоянно завишаване на изискванията при което колкото се може повече да се използват способностите на учениците за да се получи високо качество в умението на четенето. Тези упражнения провеждат се по план с преждевременна подготовка от страна и на учителя и учениците. В своята подготовка учителят предварително подбери отговарящ текст и подробно разглежда onezi негови страни, които ще съотвествуват на изразителното четене. В зависимост от мисловно-емционалното съдържание на текста, учителят завзема дадено становище и приспособява силата, тембра, ритма, темпото, интонацията, паузите, логическото ударение и звуковите трансформации според обстановката. От време на време си служи с фоно записи на образцово четене. Понеже изразителното четене се упражнява върху предварително анализиран и добре разбран текст, по процеса на успешно овладяване и разбиране на текста учениците се подготвят за изразително четене. В рамките на непосредните подготовки в VI клас периодически и отделно се алаизират психическите и езиково-стилистични фактори които изискват дадена говорима реализация. При отделни случаи учителят заедно с учениците подготвя текст за изразително четене с предварително отбелязване на ударението, паузите, темпото и звуковите модуляции. Изразително четене се упражнява върху различни видове текстове по форма и съдържание; ползват се лирически, прозаични, драматични текстове; в стихотворна и прозаична форма в разказвателна описателна форма, в форма на диалог и monolog. Особено внимание се обръща на емоционалната динамичност на текста, на неговата драматичност, на писателската реч и речта на героите. В класа трябва да са обезпечени дадени условия за изразително четене и казване, в класа да се създаде добра слушателска публика, заинтересована и способна критически и обективно да преценява качеството на изразителното четене и казване. С помощта на аудио записи на учениците трябва да се даде възможност да чуят своето четене и критически да се отнасят него. На уроци за разработка на литературно произведение ще се прилагат опитите по изразително четене. Прилагането на текст-метод в обучението подразбира твърде ефективни упражнения за овладяване на бързо-то четене наум с разбиране и допринася за равиване на способностите на учениците да четат флексибилно, да хармонизират бързината на четенето с целта на четенето и характеристиките на текста който четат. Качественото четене наум се подтиква с предварително насочване на учениците към текст и с даване на съответни задачи, а след това задължителна проверка върху разбиране и прочетеня текст. Информативното, продуктивното и аналитичното четене най-добре се насърчват със самостоятелни изследователски задачи, които на учениците се дават в подготвителния етап за обработка на текст или за обработка на материал по граматика и правопис. По този начин се подобряват логиката и темпото на четене, а особено бързината на разбиране на прочетеня текст, с което учениците се осъществяват за самостоятелно учене. Учениците от по-горните класове се насочват към бегло четене, което е обусловено от бързината и истински прочетен текст. При упражняване на учениците в бегло четене, предварително се поставят дадени задачи (търсят се дадени информации, сведения и под.), а след това се проверява качеството на тяхното осъществяване и мерят се времето за което задачите са реализирани. Изразително казване на запомнени текстове и откъси в прозаична и в стихотворна форма е значителна форма на работа в равиване на говорната култура на ученика. Убедителното говорене на текст е предусловие за природно и изразително казване на стихове. Затова е желателно от време на време на един и същ час да се упражняват и сревяват казване на текстове в проза и стих. Наизуст ще учат къси прозаични текстове (разказване, описание, диалог, monolog), различни видове лирични стихотворения. Успехът на изразителното казване значително зависи от начина на учене и логическото усвояване на текста. По време на упражненията трябва да се създадат условия казването да бъде „очи в очи”,

govoritelят да наблюдава лицето на слушателя и с публиката да свърже емоционален контакт. Различни форми на повтарно и насочено четене на същото произведение или от откъс, задължително се прилага при обработката на лирични произведения и къси епични текстове. При обработката на текста ще се прилагат в повечето случаи комбинирани-аналитични и синтетични подходи и становища. Учениците трябва да изтъкват своите впечатления, становища и съждения за литературното произведение ревностно и подробно да изказват с доказателства от самия текст и така да се опособяват за самостоятелен изказ, изследователска дейност и завзимане на критически становища към произволни оценки и заключения. Учителят ще има напредвид, че тълкуване на литературното произведение в основното училище, особено в долните класове, е по начало пред теоретическо и не е обусловено от познаване на професионална терминология. Това обаче, не преци да и обикновен разговор за четиво в долните класове бъде професионално заснован и реализиран с много инвентивност и изследователска любопитност. По този начин ще се стимулира любопитството в учениците, съзнателната активност и изследователската дейност; всестранно ще се опознае произведението и ще се даде възможност на учениците за афирмация в трудовия процес. Приспособяване на текста във временни, пространствени и обществено-исторически рамки, даване на необходимите сведения за писателя и възникване на произведението, както и характерни информации, които предхождат на откъса – всичко това са условия без които в повечето случаи текстът не може да бъде интензивно преживян и правилно разбиран. Затова психологическата реалност, от която произлизат тематичния материал, мотивите, героите трябва да се представят в подходяща форма и в инзи обем, който е необходим за пълноценно преживяване и сериозно тълкуване.. Литературата в училище не се преподава и не се учи, а се чете, усвоява, с нея се наслаждава и за нея се говори. В съвременното обучение по литература ученикът не трябва да бъде пасивен слушател, като в дадени моменти ще препредат "научения материал", относно преподаването на учителя, а даден субект, който изследователски, изобретателски и творчески участва в проучване на литературно-художествените произведения. Ученическата дейност трябва всекдневно да минава през три работни етапи; преди часа, по време на часа и след часа. През всички етапи ученикът трябва систематично да свиква да по време на четенето и проучването на произведението самостоятелно да решава многобройни въпроси и задачи, които до голяма степен емоционално и мисловно ще го ангажират, ще му предоставят удоволствие и ще му подбудят изследователското любопитство. Таква задача ще бъдат силна мотивация за работа, които са пред условия да се осъществят предвидените интерпретативни цели. Учителят трябва да постави задачи, които ученика ще подтиква за забелязване, откриване, изследване, представяне и прави заключение. Centralni етапи в процеса на проучване на литературно-художественото произведение в обучението са методологическо и методично засноване на интерпретацията и нейното развитие по време на часа. Съвременната методика на обучение по литература, следователно се определя за вътрешно (именитно) изучаване на художествените текстове, обаче тя никак не пренебрегва необходимата нужда за прилагане и на извънтекстови становища за да литературно-художественото произведение бъде качествено и сериозно разтълкувано. Покрай посочените методологически определения, интерпретацията на литературно-художественото произведение трябва да удовлетвори и на изискванията, които ѝ поставя и методиката на обучение по литература: да бъде оригинална, естетически мотивирана, всестранно хармонизирана с целите на обучението и познатите дидактически начала, да има естествена коherentност и последователност, а методологическите и методичните постъпки на всяка отделна част при интерпретацията осъществяват единството между анализ и синтез. Рамковите определения на основите на методологическата ориентация при интерпретацията на литературно-художественото произведение трябва до голяма степен да бъде насочена към художествените текстове. Едно от най-важните начала при интерпретацията на литературно-художественото произведение е да се удовлетвори на изискването с изясняването на приетите стойности да се обхваща произведението изцяло. При интерпретацията на литературно-художественото произведение обединителни и синтетични фактори биват: художествено преживяване, текстови състояния, характерни структурни елементи (тема, мотиви, художествени картински, fabula, сюжет, литературни образи, роляки, мотивационни постъпки, композиция) форми на казване, езиково-стилистични постъпки и литературни проблеми. Във всеки конкретен случай, следователно, на добри естетически, методологически и методични причини

трябва да се засновава подбора на онези стойностни фактори към които да бъде насочвана динамиката на интерпретиране на литаратурно-художественото произведение.

Литературни понятия. S литературните понятия учениците ще се запознаят при обработката на дадени текстове и с помощта на текст и с помощта на ретроспективния преглед в опита на четенето. Така например при обработката на патриотично стихотворение, при което ще се направи към поглед върху две-три стихотворения от същия вид, обработени по-рано, ще се обработи понятието патриотично стихотворение и ще се усвояват знания на този вид лирика. Запознаване с метафората ще бъде изгодно тогава, когато учениците в предварителни и предтеоретически постъпки са откривали изразителността на даден брой метафорични картини.

Функционални понятия. Функционалните понятия не се обработват отделно, а в процеса на обучението се посочва на тяхната приложимост. Учениците ги спонтанно усвояват в процеса на работа в текущите информации по време на час и с паралелно присъствие на думата и с нея обозначеното понятие. Необходимо е само учениците да се подтикват да приведат думи (както и други сходни на тях) разберат, схванат и да ги приложат в дадени ситуации. Ако, например се изисква да се забележат обстоятелствата, които влияят на поведението на някой литературен герой, ученикът приведе тези обстоятелства, тогава това е знак, че това понятие съответната дума е разбрал в пълното ѝ значение. При устното и писменото изразяване, между другото ще се проверява дали учениците са добре разбрали и правилно употребяват думите: причина, условие, обстановка, роля, отнесяне и под. По време на обработката на литературното произведение, както и в рамките на говорните и писмени упражнения ще се изисква учениците да откриват колкото се може повече особености, чувства, духовни състояния на отделни герои, при което тези думи се записват и така спонтанно се обогатява речника с функционални понятия.

Функционалните понятия не трябва да се ограничават на дадени класове. Всички ученици от един клас няма да могат да усвоят всички по Програмата предвидени понятия на този клас, но затова рък спонтанно ще усвоят значително количество понятия, които са по Програмата в горните класове. Усвояването на функционалните понятия е непрекъснат процес във възпитателно-образователната дейност, а осъществява се и проверката в течение на реализация на съдържанията по всички програмно-тематични области.

ELEMENTI OT NACIONALNATA KULTURA

Запознаването на учениците с историята на българския народ има за цел запазване на идентичността, любовта и самооценка на своята история, традиции и култура, като спазва историята, културата и традициите на другите народи. Запознаване с основните географски особености на България: местоположение, граници, разпространение, население/корелация с учебния материал по география/. Характерни български народни празници: Баба Марта/мартеници изясняване на символката/, Ден на пролетта . Гергьовден, Върбница. Народни обичаи, вярвания и поверия на българите в Република Сърбия. Български фолклорни области. Характерни български народни ястия. Характерни ястия на дадени фолклорни области. Българската архитектура. Гледане на поне едно театрално представление на български език. Слушане на радио и гледане на телевизионни предавания на български език. Участи на учениците в културно-художествена програма както и в танцови състави където им е училището. Заучаване мелодията на повече народни български песни както и на класически танци. Съобразявайки се с историята на предмета, ученикът трябва да: разбере общите опити за съпротива на балканските народи срещу римските власти, да се запознае с процеса на доселяването на славянските племена в България с нейното историческо минало, промените в топонимията. Да се запознаят с характерните български обичаи и традиции. Корелацията с предмета география улеснява изучаването на местоположението на Република България, за нейните съседни държави, транспортни връзки и туристически места.

EZIKOVA KULTURA (USTNO I PISMENO IZRAZYVANE)

Operativните задачи за реализиране на учебните съдържания на тази област ясно показват, че последователността във всекидневната работа за развиване на ученическата езикова култура е една от най-важните методически задачи; трябва да се изпитат способностите на всяко дете за govorna komunikacija, čez proverki kogato se zapisvat v učilište. V prvii klas decata započvat da upražnjavat ezikovata kultura, čez različni ustni i pismeni upražnenija, posledovatelno se učat za samostojatelno izrazjavane na mislite, čuvstvata v obučenieto, no i във vsički oblasti v učilišeteto i izvъn nego kъдето има uslovie za dobra komunikacija s сяlostното разбиране. Pravilna artikulacija na glasovete i grafičeski točna upotreba na pismoto, mestniat govor da se smeni със standarden knižoven ezik v govora, četeneto i pisaneto; svobodno da prerazkazvat, opisvat i pravilno da upotrebjavat naučenite pravopisni pravila. Raznovidnite ustni i pismeni upražnenija, koito имат за cel obogatjavane na rečnika, ovladjavane na izrečenieto kato osnovna govorna kategorija i posočvane na stilističnite stojnosti na upotreba na ezika pri govorene i pisane i pr. – sa osnovni učebni zadači pri osъщestvjaneto na programnite съдържания за ezikova kultura. Също така, преуредена е структурата на programnite съдържания, koito sega sa po-pregledni, sistematični i poznati, bez povtorenija i obъrkvane. Въз основа на съвкупното načalno obučenje, съществуvat ezikovi nazvanija, koito učеникът на različna възраст трябва sistematično i trajno da usvoi, zatova sa zamisleni kato programni съдържания (iziskvanija). Do tjanoto trajno i funkcionalno usvojvane рътят vodi črez mnogo raznoobrazni formi na ustni i pismeni ezikovi izkazvanija na učenicite, a tova naj-često sa: ezikovi igri, upražnenija, zadači, testove i t.n. Naprimer naj-malkite učеници трябва da se osposobят samostojatelno i ubeditelno dobre da opisvat onezi žizneni javlenija, koito s pomošca na ezikovoto opisvane (deskripcijata) ще бъdat po-poznati (predmeti, rastenija, životni, hora, rejzaž, interior i pr.). Poradi tova, opisvaneto kato programno iziskvane (съдържание) явява se във vsički četiri klasa. Osъщestvjava se kato znanie i umenie, črez upotreba na takiva formi na rabota, koito črez efikasni, ikonomični i funkcionalni postъpki v učebnata sreda, učеническата i ezikova kultura ще я napravят po-trajna i po-dostoverčiva. Tova se govorni upražnenija, pismeni upražnenija, (ili umela kombinacija na govorene i pisane), pismeni raboti, izrazitelno izkazvane na hudožestveni tekstove, avtodiktovka i pod. A tova važi v po-malka ili v po-glojama stepen za vsički ostanali vidove na učеничесkoto ezikovo izrazjavane. Osnovni formi na ustnoto i pismeno izrazjavane v načalnija kurs predstavljvat programnite съдържания за polučavane, usъвърšenstvane i tačene na pravilna i dostovernata ezikova kultura na malkija učениk. Някои ot tezi formi (prerazkazvane) съществуvat v predvaritelните izsledvanija na decata kogato se zapisvat v prvii klas, koeto označava, če na tjah трябва da se gleda kato na ezikov opit, който prvoklasnicite v izvestna stepen veče имат. Ottuk i nuždata, črez usъвърšenstvane i oprazvane na osnovnite formi na govornata komunikacija da započne ošce predi formalното opsimenjavane na učenicite. Sled tova učenicite трябва navreme da бъdat motivirani, podtikvani i nasočvani na tozi vid ezikovo izrazjavane, a tova znači da im se dade възmožnost samostojatelno da se podgotvjat za prerazkazvane, no v koeto същевременно ще бъdat integrirani i dadeni programni iziskvanija. Sled tova, трябва se vnimava da se prerazkazvat samo tezi съдържания, koito sa analizirani i za koito veče e govoreno s učenicite. Nakрая, i prerazkazvaneto, i vsički vidove na učеничесkoto izrazjavane, трябва da se ocenjavat (naj-dobre v paralelkata i s učastie na vsički učеници i s podkrepa na učitelja.) Govoreneto v sravnenie s prerazkazvaneto e po-složna forma na ezikovo izrazjavane na učениka poneže dokato prerazkazvaneto e predi vsičko reprodukija na pročetenoto, izslušvanoto i vidjanoto съдържание, govoreneto predstavljva osoben vid tvorčestvo, koeto se krepі na onova koeto učеникът e preživjal ili proizvel v svojata tvorčeska fantazija. Zatova govoreneto търsi osoben intelektualen trud i ezikovo ustrojstvo. poradi koeto učеникът e vsestranno angažiran: v podbora na temite i tehните podrobnosti, v komponirvaneto na podbrani detaйli i v načina na ezikovoto izobrazjavane. Така naprimer v стърпителните razgovori za domašnite i divite životni, pri obrabotvane na basня, която se čete i тълкува пяма da dade želаните rezultati na nivo na uvodni govorni dejnosti, ako tezi životni se samoklasificirat po poznati priznaci, imenuvat ili samoibrojavat. Obače svobodното razkazvane na някои neobiknevenni, interesni, no realni i individualni sreци na učениka s životni, pri koiti e izpitan strah, radost, iznenada, въодушевlenie i tn. - ще създade същinska izsledovatelска

atmosfera v časa. Govoreneto рѣк, kolkoto i da se predizvikatelno вѣв vsiĉki svoi segmenti za ezikovo izkazvane na malkite uĉenici рѣвронаĉално тѣвва da se realizira kato ĉast ot Ńirok uĉeben kontekst, v koito сѣотnositelno i funkcionalno ще se namerят i drugi форми на ezikovo izrazjavane, a osobeno opisvaneto. Opisvaneto e най-sloŃnijat vid на ezikovoto izkazvane за uĉenicite ot наĉалните класове. То e v po-malka ili v po-goljaма stepen zastъpeno вѣв vsekidnevniят говор, затова зашто e необходимо за ясна представа на съществени отношения между предметите, съществта i нещата i другите явления вѣв vsekidnevniят живот. За преразказването v основата e определено съдържание, за govoreneto e някое събитие, преживяване, dokato за opisvaneto не sa необходими някой отделни условия, no te se izpolzvat kogato ima достъп s явленията, koito вѣв vsekidnevната ezikova komunikacija mogat da обърнат внимание на себе си. No поради бройните възрастови ограничения v работата s malkite uĉenici за този вид ezikova komunikacija тѣвва da se пристъпи особено otgovorno i особено da se спазват принципите на обучението i etapността при изискванията: uĉenicite da se оспособят да гледат внимателно, да откриват, наблюдават i подреждат, a след това тази дадена предметност mislovno i ezikovo da оформят. Също така, uĉenicite ot това възрастово равнище тѣвва da se подтвърдят i насърĉават ot sloŃzenia процес на opisvaneto най-напред да овладеят няколко общи места, s koito mogat da si sluŃat dokato не se оспособят за самостоятелен i individualen достъп на тази изисквателна ezikova форма. V този смисъл тѣвва da свикват да локализируют онава, koeto opisvat (вѣв времето, v пространството, s приĉина), да забелязват, да отделят i оформят характерни свойства i да заемат свое становище към наблюдаваната предметност (рѣви опити за оформяне на лично становище/отношение към дадено явление). Също така необходима e dostovernа преценка на planiranите упражнения при opisvaneto s насоĉеност подтвърдяване v отношение на onezi упражнения, v koito може да дойде до изразение самостоятелността i individualността на uĉenika.

Ustnite i pismenите упражнения, zamisleni sa kato допълнение на основните форми на ezikovoto izrazjavane, kato se започне ot най-prostite (izgovor на glasove i prepisvane на dumi) през po-sloŃni (leksikalni, semantiĉni, sintaktiĉni упражнения, други упражнения за овладяване на правилен говор i писане), do най-sloŃните (domaŃni pismeni zadaĉi i тянното ĉetene i vsestranno ocenjavane v ĉas). Vsяko ot тези programirani упражнения запланува се i осъществява v onzi uĉeben kontekst, v koito e nuŃno funkcionalno usvojavane на дадени ezikovi явления ili затвърдявания, систематизация на знанията проложения на тези знания v дадена ezikova situacija.

Govorna kultura. Razkazvane s izpolzuvane на elementите на kompozicionnata форма (uvod, razvitie на действието, gradacija i razpredelenie на главните i второстепенни мотиви, място на kulminacija, razvъзка). Otkrivane на особеностите на hronologičното i retrospektivno izloŃenie. Prerazkazvane на tekst i otkrivane strukturata на retrospektivno izgraden razkaz. Razkazvane s iztъkvane на характерните образи v teksta. Izbornо prerazkazvane: dinamiĉni i statiĉni явления v prirodата. Opisanie на dinamiĉni i statiĉni явления v prirodата; – otkrivane naĉина на взаимно проникване i smяna на statiĉните i dinamiĉni kartini i sceni при opisaniето i razkazvaneto; – външно i вътрешно пространство (външно пространство: рейзаж на rodniят край през различни време на деня – при зори, на обяд, primeĉer, през noĉта; вътрешно пространство (dnevna stая, kuhня, fiskulturna zala, sladkarnica); portretirane въз основа на analiz на podbrani literaturni portreti, – portreti на poznati liĉnosti ot nauĉno-popularnata literatura; portretirane на liĉnosti ot neposrestvenata sreda (съсед, vestnikoprodavaĉ, starec, kasierka v magazina). Съобщение – кратко съобщение за uĉiliŃna акция, тържество, обществена акция v seloto ili grada i dr. Otkrivane на ezikovите i stilni sredstva, izpolzvani при opisaniето i portretiraneto. Упражнения по правилно ĉetene i deklamirane. SluŃane на zvukozapisi на hudoŃestveni proizvedenija. Zvukozapisi на interpretacii на uĉenicite: raziskvane, преценка, samoprecenka. Interpretacija на различни tekstove по жанр: nauĉen, administrativen, Ńurnalistiĉen. Zabeljavane на razlikите.

Pismena kultura. Razkazvane za събития и случаи с използване на композиционната форма – по самостоятелно съставен план-тезис. Описание на външното и вътрешното пространство като динамични и статични явления в природата – по даден план. Портретирание на личности от непосредствена среда на ученика – по колективно съставен план. Кратко писмено съобщение за училищна акция/събирание на хартия, чистене на училищния двор и др./Работа за упражняване техниката на изработка на писмено съчинение/избор на материала, неговото разпределение, използване на цитати, обединяване на разказване и описание и т. н./ Gramatičeski upražnenia: vidove dumi s gramatičeskite im kategorii Leksikalni upražneni: stilistični kategorii dumi: omonimi, sinonimi, dialektizmi, arhaizmi, neologizmi. Sintaktično-stilni upražnenia s različno razpredeliane na vidovete sintagmi i tehните zavisimi časti; otkrivane na razlikite v nuansite na značeniето. Vodene na dnevnik. Pisane na sužebno i lično pismo. šest pismeni domašni upražnenia i analiziraneto im po vreme na čas. Četiri klasni pismeni upražnenia/po edin čas za podgotovka, izработка i popravka/.

II. DOPŬLNITELNO OBUČENIE

DopŬlnitelno obučenje se organizira za učenicí, koito poradi obektivni pričini po vreme na redovното obučenje ne uspravat da postignat zavidni rezultati po dadedni programni oblasti. V zavisimost ot utvrdenite nedostatъci v znanijata na učenicite prepodavatelят oformя grupi s koito provežda dopŬlnitelno obučenje. Naprimer grupa učenicí s nedostatъčni znania po četene, po fonetika i pravopis, po morfologija, po analiz na literaturnoto proizvedenie, po ustno i pismeno izrazjavane i pod. Vъz osnova na predišni proučvania za vsyaka grupa se съstava otdelen plan za rabota i prilaga se dadena forma na rabota:samostoyatelna, grupova, rabota s testove, rabota s nagledni sredstva i pod.) Tuk osobeno značenie imat stimuliraщite sredstva: pohvali, nagradi, položitelni beležki. DopŬlnitelното obučenje se provežda v tečenie na сялата učebna godina, t.e. vednaga kato se zabeleži, če grupa učenicí ne sa v съstojanie da ovladeят dadeni programni съдържания. Sled kato ovladeят dadeni programni съдържания takiva učenicí se osvoboždavat ot dopŬlnitelno obučenje, no se sledят i ponatatъk da ne izostavat v ovladyvaneto na učebnija material, kato im se davat diferencirani zadači i upražnenie.

III. NABLUDENIE I OČENKA NA PREPODAVANETO I UČENETO

Nabludenie i ocenka na rezultatite ot rabotata na učenicite vъv funkciјata na postigane na rezultati, započva rъvnonačalno s ocenka na postignatoto nivo na poznania po otnošenje na koito ще se opredelя po-natatъšnija napredъk i formira ocenka. Vseki urok i vsyaka deјnost na učaщija se e vъzmožnost za formalna ocenka, t.e. za registrirane na napredъka na učenika i za po-natatъšni deјnosti.

Formiraщata ocenka e nerazdelna čast ot съvremennite obrazovatelni podhodi i sredstva za ocenka na znanijata, umenijata, naglasite i povedenieto, kaktо i razrabotvaneto na podhodящи kompetencii po vreme na prepodavaneto i učenje. Formatnite sredstva za съbirane na dannite ot izmervanijata na uspeha na učenika, kъdeto naj-često se izpolzvat slednite tehniki: realiziraneto na praktičeski kazusi, nabludenie i zapis na aktivnostta na studenta po vreme na učenje, direktnata komunikacija meždъ studenti i prepodavateli, registър za vseki učениk (karta progresija) i taka natatъk. Rezultatite ot formiraщata ocenka v kraя na učebnija cikъл trяbva da bъdat izrazeni s cifrova ocenka.

Rabotata na vseki učitel se съstoj ot planirane, postigane, monitorane i ocenka. Važno e učitelят, v dopŬlnenie kъm postiganeto na učenika, neprekъsnato da sledi i ocenяva sobstvenata si rabota. Vsičko, koeto se pokaže kato dobro i efektivno učitel ще izpolzva po-natatъk v svoјata prepodavatelska praktika, i tova, koeto se ocenяva kato nedostatъčno efektivno, trяbva da se podobri.

BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv	BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE	
Cilj	Cilj učenja <i>bunjevačkog jezika sa elementima nacionalne kulture</i> u šestom razredu osnovne škole je proširivanje znanja iz prithodnih razreda o bunjevačkom jeziku u okviru pridviđeni sadržaja; upoznavanje i nigovanje specifičnosti bunjevačkog jezika; proučavanje književnosti na maternjem jeziku, osposobljavanje učenika za nove forme usmenog i pismenog izražavanja, stalno bogaćenje ričnika izvornim bunjevačkim ričima ko i nigovanje i razvijanje multikulturalnosti u našoj multietničkoj sridini.	
Razred	šesti razred osnovne škole	
Godišnji fond časova	72 časa	
ISHODI	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
Po završenoj oblasti učenik će bit u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji:		
– Primenjuje bunjevački jezik u svakodnevnoj komunikaciji		
– Pripoznaje glasovne promine		
– Izvodi građenje riči (proste, izvedenice, složenice)		• Specifične glasovne promine u bunjevačkom jeziku
– Pripoznaje i koristi homonime, sinonime, antonime, deminutive i augmentative		• Građenje riči
– Pripoznaje osnovna glagolska vrimena		• Homonimi, sinonimi, antonimi
– Koristi bezlične glagolske oblike i upotrebljava ji u bunjevačkom jeziku		• Osnovna glagolska vrimena
– Pravilno koristi znake interpunkcije		• Bezlični glagolski oblici i njeva primena u bunjevačkom jeziku
– Upotribljava veliko slovo		• Upotriaba velikog slova
– Koristi pravilnu dikciju u divanu		• Vižbe dikcije na književnim tekstovima
– Tumači motive, pisničke slike i stilska izražajna sridstva u lirskoj	KNJIŽEVNOST	• <i>Polivači</i> , Gabrijela Diklić

pismi

– Pripoznaje savrimene bunjevačke dičije pisnike i njeva dila

– Pripoznaje bunjevačke narodne lirske pisme

– Pripoznaje bunjevačke epske pisme – groktalice i kroz nji upozna je običaje kod Bunjevaca

– Pripoznaje strukturu epskog književnog dila, njegovu kompoziciju i likove

– Tumači dramsko dilo, likove, obrte u radnji, elemente kompozicije

– Koristi oko 50 novi punoznačni riči

– Pripričava događaje i doživljuje

JEZIČKA
KULTURA

– Opisiva detalje iz prirode

• *Napiši pismu*, Ana Popov

• *Žuta dunja na ormanu*, Geza Babijanović

• *Škola* (odlomak), Ladislav Kovačić

• *Zimske večeri na salašu*, Gabrijela Diklić

• *Najlipša pisma*, igrokaz, Ana Popov

• *Bunjevačke lirske pesme (po izboru)*

• Bunjevačke narodne lirske pesme (po izboru)

• *Tamo više ničeg nema*, Petar Kuntić

• *Bunjevačkom rodu*, Marko Peić

• *Naša himna*, Tomislav Kopunović

• *Stari palički salaš*, Marko Marijanušić

• *Epske narodne pisme groktalice (po izboru)*

• Izbor iz Tandrčkovog blaga

• Bunjevačke narodne pripovetke, bajke i basne (po izboru)

• Po slobodnom izboru (u skladu sa interesovanjima učenika), nastavnik bira još dva teksta koja nisu na ovoj listi.

• Tradicionalni bunjevački salaš

• Bačka ravnica

• Bunjevačke šale i vicovi

• Opis jednog narodnog običaja

<ul style="list-style-type: none"> – Diskutuje na zadatu temu – Opisiva lik iz neposridnog okruženja – Divani o smišnim zgodama i nezgodama – Sažeto divani o utiscima nakon pročitane pripovitke – Hronološki i retrospektivno pripovida – Pripričava događaje na osnovu ličnog iskustva – Opisiva enterijer, eksterijer, pejzaž i portret – Piše vist i izvištaj – Objašnjava ulogu Franjevaca u opismenjavanju Bunjevaca – Izlaže sadržaje o narodnim običajima kod Bunjevaca za Božić, Uskrs, Kraljice, Dužijancu, svatove i prel – Pripoznaje i opisiva bunjevačka obiluzja – Pripoznaje i imenuje bunjevački nacionalni instrument – Pripoznaje i piva kompozicije Pere Haje Tumbasa – Usvaja i izvodi pokrete bunjevački narodni igara – Pripoznaje, imenuje i opisiva vezove kod Bunjevaca – Izvodi osnovne elemente veza – Pripoznaje i opisiva bunjevačku nošnju 	<p style="text-align: center;">ELEMENTI NACIONALNE KULTURE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vist o nekom kulturnom bunjevačkom događaju • Portret drage osobe • Pripričavanje zanimljivog događaja • Prve bunjevačke škole • Bunjevački narodni običaji za Božić • Bunjevački narodni običaji za Uskrs • Bunjevački narodni običaji za Dove • Bunjevački narodni žetelački običaji • Bunjevački svatovski običaji • Bunjevački narodni običaj za prelo • Bunjevačka zastava, grb i svečana pisma • Tamburica • <i>Tavankute, selo moje malo</i> (tradicionalna pesma) • <i>Čuj Bunjevče veso glas</i>
---	---

– Navodi i objašnjava bunjevačke institucije i nacionalne praznike	(tradicionalna pesma)
– Pripoznaje i opisiva bunjevačko nacionalno illo	• Momačko kolo
– Pripoznaje i opisiva starinski predmet	• Divojačko kolo
– Samostalno primenjiva osnovne elemente slamarske tehnike	• Bili šling
– Pravi cvitne motive od ljuskure	• Ženska i muška svečana bunjevačka nošnja
	• Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine
	• Bunjevačka matica
	• Bunjevačka udruženja
	• Dan Velikog bunjevačkog prela
	• Dan dužijance
	• Dan velike narodne skupštine u Novom Sadu 1918.
	• Dan osnivanja nacionalnog saveta
	• Lakumići
	• Đuga
	• Minijatura od slame – cviće u vazi
	Cvitići od ljuskure

Ključni pojmovi: bunjevački jezik, kultura izražavanja, leksika, književnost, etnologija

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja izbornog predmeta, *Bunjevačkog jezika sa elementima nacionalne kulture* ostvariva se u nekoliko jasno definisani nastavni etapa kao i u prithodnom razredu. Program je orijentisan na ishode i daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da ovaj program prilagodi potrebama odiljenja i karakteristikama učenika.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Ishodi definisani po oblastima, usmiravaju nastavnika da operacionalizuje ishode na nivou jedne nastavne jedinice.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

U oblasti jezika stavljamo akcenat na veći unos izvorni bunjevački riči u svakodnevno izražavanje, njevo pravilno naglašavanje, ko i poseban oblik rečeničnog iskaza koji je karakterističan za bunjevački jezik.

Kultura usmenog i pismenog izražavanja se nadoveziva na pravilan bunjevački jezik i pridstavlja osnovu za svaku dobru, bilo usmenu el pismenu komunikaciju.

U oblasti književnosti proučavaje se dila savrimeni bunjevački autora ko i narodna književnost. Razvija se logičko mišljenje putom razumivanja i tumačenja poetski, prozni i dramskih tekstova koji obogaćivaje dičiju maštu i doprinose većoj kreativnosti na maternjem jeziku.

Upoznavanje i nigovanje nacionalne kulture ostvariva se postupnim usvajanjem znanja o bunjevačkoj istoriji, kulturi i tradiciji. U dilu narodni običaja svake godine se obrađivaje iste teme proširivanjom i usvajanjem novi znanja. Posebna pažnja u ovom segmentu posvećiva se razvijanju kreativnosti učenika, ko i positama bunjevačkim institucijama koje su organizatori mnogobrojni kulturni manifestacija.

U nastavi bunjevačkog u šestom razredu zastupljene su: interaktivna metoda, radioničarska, ambijentalna i problemska metoda. Zastupljeni su svi oblici rada koji doprinose boljem usvajanju nastavnog sadržaja poštujuć ujedno individualne karakteristike učenika.

III. PRAĆENJE I VRIDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje i vridnovanje nastave se obavlja kroz usmenu i pismenu proviru znanja, primenom formativnog i sumativnog ocinjivanja. Ocine su brojčane i ne ulaze u prosik. Učenik se ocinjiva na osnovu aktivnosti i učešća u različitim oblicima grupnog rada. Nastavnu temu *bunjevački jezik* pratimo i vridnujemo putem četiri dvadesetominutne provire, dvi u prvom i dvi u drugom polugodištu. *Književnost* pratimo i ocinjivamo kroz usmene provire, recitovanjom, razumivanjem pročitanoog teksta jel dramatizacijom obrađeni dramski tekstova. *Jezičku kulturu* pratimo i ocinjivamo kroz usmene i pismene vižbe. *Elementi nacionalne kulture* se prate i ocinjivaje kroz praktične radove (likovne radove el rukotvorine).

VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Numilji lu kurs	VUORBA ŠÎ KULTURA VLAHA
Cilju	Cilju lu învacatu lu <i>Vuorba šî kultura Vlah</i> a je sî să întarjaskă pućearja dî komunikacîje a lu şkuolarj atît sî puoată sîngurj sî vorbaskă în situacîje dîn tuoatădzî şî în tjemurj dîn strukă (în rîndu ku tjemurlji še îs pusă prîn vuorbă şî în fuoarmă dî skris), sî kaće aluor identjitet dî etnicitjet şî dî kultură şî sî să kunuoaskă ku elementurlji dî tradicîje, kultură şî ađeturłji Vlahilor.
Razu	Aşasîlja
Fuondu dî	şasurj pră 72 dî şasur
an	
AŽUNSU	
Dîpa še oguoaje ku tjema	TJEMA
şkuolarju o să puoată sî:	SUCÎNUTU

– spună ruodu lu skrisuoarja dî literatură

– analizirjaskă elementurlji dî kompozicîje lu kîncîku dî lirjikă (struofa, vjersu)

– aflje motjivu în kîncîse

– kunuoaskă elementurlji dî akustikă şî veđearje în sljika dî poezije

– kunuoaskă şî sî aflje epitjeturlji în kîncîk

– kunuoaskă şî sî aflje onomatuopeja

– kunuoaskă şî sî aflje komparacîja în kîncîk

– aljagă fuormilji dî povăstujit în literatură

– spună še je înseputu, še înklîsitu, še kulminacîja, da še dîsklîsitu în tjekstu dî pruožă

– spună tjema, luoku şî vrjeamja kîn să lukră ōuo; rînditu lu potrivjelurj

– spună karje îs junaşi în tjekst

– dăskrije kaptarja, gîndurlji şî aja še asîmt junaşi în tjekst

– analizirjaskă aja še lukră junaşi în tjekst, askultîndu să ku argumjenturj dîn tjekst

– vadă aja še je dî rîs în skrisuoarja dî literature

– ilustruje kređerurlji,

LITERATURA

LIRJIKA

Terminurlji dî literatură

Kîntatuorju şî kîncîku.

Struofa şî vjersu în kîncîku dî lirjikă.

Motivurlji în kîncîk.

Elementurlji dî akustikă şî veđearje în sljika dî poezije.

Epiteturlji.

Onomatuopeja.

Komparacîja (še să parjekjeaşće, vuorba dî parjekit, ku še să parjekjeaşće).

Lektjira

Kîncîsilji vlasăşć a lu lumnje or a lu autorj şî poecî vlasăşć kum aljeaže nastavnjiku.

EPIKA

Terminurlji dî literatură

Al še skrije şî al še povîastuje.

Fuorma lu spusu: dăskrisu, povăstujitu; dijaluogu.

Fabula: rînditu lu potrivjelurj.

Junaşi aj marj şî junaşi aj miş.

Karakterizacîja lu figurj – kum vorbjeaşć, kum să rînduje.

Karakterizacîja lu figurj pră etikă; relacîja ku ajlalc.

Suoarta lu povjeşć dî epikă: basnă, povjeşć dî lumnje, povjeşć skrisă

ađeturlji, kum sã trajit ŝi potrivjelurlji đin vrjeamja še a trjekut đaskrisã in skrisuoarja đi literaturã

– aljagã suoarta lu dramã (đi teatãr, đi talevizije, đi radio)

– analizirjaskã elementurlji đi kompozicije in tjekstu lu dramã (činu, poivitu, scjena)

– kince kincise vlasãšć đin lumnje ŝi đi kopij karje is in rindu ku aluor anj

– skrije o skrisuoarje ku đaskrisu lu junaš ŝi aja še sa potrivit in skripsuoarja đi literaturã karje a šećit

– vadã prã še sã aljeãže Gramatika LJIMBA vuorba Vlaha in relacija ku (ljimba, fonetika,

đi autorj.

Lektjira

– Povjestjij dje kopij pñtru noaptja bunã – Povješčilji đi kopij pñtru nuoapća bunã, Negotin 2017

Basnje ŝi povješč vlasãšć a lu lumnje ŝi/or a lu autorj kum aljeãže nastavnjiku.

DRAMA

Terminurlji đi literaturã

Činu, poivitu, figurilji in dramã.

Sorcilji lu dramã.

Komjenda – karakteristikurlji.

Lektjira

1. Žukarijilji đi batrinjeacã (prã aljes).

2. Drama đi teatãr, TV or radio.

TJEKSTURLJI ĐI NAUKã ŠI ĐI INFORMISIT (aljeasã pinã la duoa)

1. Kultura vlasaskã đin lumnje.

2. Đin vijaca lu anuoštri aj batrinj.

3. Aljesu đin kãrc, enciklopedije, nuovinj đi kopij ŝi đi la Internet.

Šimãj lektjirã đi aljes

1. Am katat filmu đi kopij (aljesu sluobãđ).

2. Stripurj karje kum aljeãže.

3. Am katat teatru đi kopij.

Ljimba mumi ŝi ljimbilji lu alće

<p>vuorbilji/ljimbilji lu altă leksikoluogija, (VUORBA) lumnj. lumnje morfoluogija)</p> <p>– fakă komparacĳje ĩntră ljimba vlasaskă ři ljimba řĳrbaskă</p> <p>– aljagă dijalekturlji vlasăřć</p> <p>– vadă karje je spus răsĳirat da karje njerasĳirat</p> <p>– kunoaskă ři aljagă spusurlji ku unu ři măĳmulće subjekturj</p> <p>– kunoaskă spusurlji ĳirdă subjekt</p> <p>– vadă ři aljagă vuorbilji ĳnskimbatoarje</p> <p>– vadă ři aljagă vuorbilji njeĳnskimbatoarje.</p> <p>– să askulće ku skripsuoarja vlasaskă (ćirilica ři latinica) kĳnd skrije la „vuorbje aljeasă”.</p> <p>– vorbaskă kum trĳabje glasurlji ă, ĳ, dz, ř, ź</p> <p>– vorbaskă vuorbilji kum trĳabje ři ja sama dĳ intonacĳje</p> <p>– vorbaskă ĳncaljes ĳn rĳnd ku aja kum să vorbjeařće ĳn aluj luok</p> <p>– řecăskă ĳncaljes tjeĳsturj ku tjeĳmatikă ĳn mulće ĳjealurj</p> <p>– să ažuće ku măĳmulće fuorme dĳ povăstujit: deskripcĳja , enterijeru,</p>	<p>Ljimbilji ĳn kontakt: Ljimba vlasaskă ři ljimba řĳrbaskă.</p> <p>Dijalekturlji.</p> <p>Spusu: răsĳirat ři njerăsĳirat.</p> <p>Spusurlji ĳirdă subjekt, ku unu ři măĳmulće subjekturj.</p> <p>Vuorbilji ĳnskimbatoarje: numiturilji, adusaturilji, pronumiturilji, numjeri, verburlji.</p> <p>Vuorbilji njeĳnskimbatoarje: adunaturilji, propusurlji, ljeĳaturilji, vorbiturilji ři zbjeraturilji.</p> <p>Skrisu lu glasurj ă, ĳ, dz, ř, ź (ă, ĳ, dz, ř, ź)</p> <p>Skripsuoarja Vlaha – ćirilica.</p> <p>Skripsuoarja Vlaha – latinica.</p> <p>Vuorbitu lu glasurj ă, ĳ, dz, ř, ź.</p> <p>Intonacĳja ři pauzĳlji ĳn rĳndu ku sĳamnurlji dĳ ĳnterpuncĳĳje; ĳntonacĳja lu spusurlji dĳ ĳntrabat.</p> <p>Artikulacĳja: vorbjeařće sĳ să audă răpedzĳtuorilji, ĳntĳnj merjekuc da prăurmă măĳjut (sĳngurj or ĳn grupă)</p> <p>LU – Povĳastujitu – dĳ aja ře lji sa potrivit, dĳ aja ře a vadzut, dĳ aja ře</p>
---	--

Skrisu đirjept

KULTURA
LJIMBĂ/VUORBĂ

eksterijeru, pojivitu în priruodă), dijaluogu

– vorbaskă njeînpeđekat la glumj šî ku telefonu

– askulće ku încaljes tjeksturlji vlasăšć karje lji sã šećesk

– askulće suvorbituorju ku încaljes

– întîlpină tjekstu vorbit or skris dî aja kum a vadzut šî a sîmcît karća dîn literatură or la tjemă dîn traju dî tuoatădzî šî dîn lumnja visatuoarje

– dramatizuje tjekstu še a šećit šî potrivjeala dîn traju dî tuoatădzî

– sã ažuće ku vuorbarju la îngazdatu lu aluj fuond dî vuorbje

– šećaskă ku încaljesu tjekstu skurt šî ušor skris pră ljimba Vlaha

– đirjept intonirjeaaskă spusu dî dzîs, dî întrabat šî dî zbjerat kind šećeasće tjekstu

– šećeaskă în seat tjekstu šî raspunde la întrabărj ljegaće dî tjekst dîpa še šećeasće

– prospună ku vuorba šî în skrisuoarje pră ljimba Vlaha filmurlji še a katat; povîastuje ku vuorba šî în skrisuoarje pră ljimba Vlaha še vjeađe pră sljikă/sljiš šî dî potrivjelurj

jej vrjeu, dî še lji duor.

– Întîlpinatu lu grupj dî vuorbj la vro tjemă šî întîlpinat spusu dîn vuorbje še îs daće.

Vorbitu la telefon – însēputu šî ogojitu ku vuorba în rîndu ku bontuonu.

– Bontuonu, rugatu dî ažutamînt, dijaluogu.

– Povăstujitu (în doa, tri spusurj) dî aj dîn kasă, komšîj, drugarj, škuoală šî aja še sã lukră la škuoală, ka šî dî vro potrivjală karje ij sa potrivit.

– Dăskrisu – lu enterijer šî eksterijer, lu uoamenj, žuoavinje, poiviturj în priruodă.

– Še sîngur ginđeašće dî tjekstu še a šećit (dî še ma fuost drag šî dî še).

– Kapjećenja, autoru, junaku šî kum je jeal.

– Reprodukcîja lu tjekstu/povastă askultată or šećită, ku ažutatu lu plan or sîngur reprodukuje.

Dăskrisu lu sljikă or vrun lukru în măjmulće sljiš.

Reprodukcîja în vuorbă or skris lu filurj še îs kataće, pră plan še je fakut Dramatizacîja lu vrun tjekst pră vuoje or potrivjeală dîn tuoatădzî.

Intonacîja đirjaptă lu spusu dî dzîs, dî întrabat šî dî zbjerat kind sã šećeasće tjekstu.

Dikcîja šî intonacîja đirjaptă lu vuorbje kind sã recituje kinćise dî

– recituje kîncîise dî ađeturj vlasășc đîn lumnje ljegeaće dî dzî marj

– proskrije un tjekest skurt pră planu še je dat (înskimbatu lu ruod, număr, vrjeamja, sluogurj...)

– skrije la kărc

– skrije tjekesturj la tjema lu ŝkuală, drugarije, ferije dî vară ŝî dî jarnă.

– arîaće pră mapă kunoskuće luokurj dî turizăm unde să promovisîaŝce kultura ŝî tradicîja Vlahilor

– arîaće pră mapă unde je ELEMENTURLJI „Kîrșîja”, pješcerja KULTURĂ ŝÎ TRADICÎJE Dîlbuoŝi, ŝî să spună povješćilji ljegeaće dî ja

– spună biografija ŝî ŝoava skurt dî mujerj ŝî uoamjenj kunoskuc đîn istorija

ađeturj vlasășc.

ŝecitu îñ ŝeat ŝî raspunsu la îñtrabărj dî tjekestu še je ŝecit.

Îngazdatu lu vuorbarj: *vježbilji dî leksikă ŝî semantikă* (sî dzîsem aŝi: fužitu dî vuorbj premulće; însamnatu figurativjit lu vuorbje; aflatu lu părcîlji lu spus karje nus); *vježbilji dî stil*: (sî dzîsem aŝi: tjekestu îñvintă povăstujitu frumuos; ŝabluonu dî situacîje ka o fuormă dî katat mejfrumuos spus)

– Proskrisu lu tjekesturj skurće pră daćina še je dată (primenjitu lu ruod, număr, vrjeamja, sluogu...).

Skrisu la kărc.

Skrisu la tjekesturj la tjema lu ŝkuală, drugarije, ferije dî vară ŝî dî jarnă.

Prezentacîja lu tjekest karje sîngurj a skris ŝî lukru îñ tim.

Kărcîlji:

Golubović Slobodan, *Vuorbarju: vlaško-srpski rečnik*, Bgd, 2013.

Golubović Slobodan, *Vuorbarju: srpsko-vlaški rečnik*, Beograd, 2016.

Luokurj dî turizăm unde să promovisîaŝce kultura ŝî tradicîja Vlahilor.

„Kîrșîja”, pješcerja Dîlbuoŝi, ŝî povješćilji ljegeaće dî ja.

Mujerjilji ŝî uoamjenj kunoskuc đîn istorija Vlahilor.

Organizacîjilji ŝî institucîjilji vlasășc dî kultură ŝî îñvăcamînt.

<p>Vlahilor</p> <ul style="list-style-type: none"> – dăskrije soava skurt dî kunoskuće organizăcîj şî institucîje Vlahilor în kultură şî învăcamînt – kunoaskă fakturlji fundatuorji dîn istorija Vlahilor şî aluor traj în Sîrbija la Răsarit în Vaku al mižloşin – kunoaşce sucînatuora lu Petrjekatură – žuoakă žukarij dî bătrînjacă în rîndu ku aluj anj – kunoaskă melodija lu muzika vlasaskă – aljagă karakteritikurlji lu puortu lumnji vlasask dî la kraj la kraj – însîamnje dzîljilji marj dîn tradicîja Vlahilor şî lje înpărjekjeaskă ku alje sîrbješč 	<p>Istorija Vlahilor în Vaku al Mižloşin.</p> <p>Petrjekatura.</p> <p>Muzika şî žuoku Vlahilor.</p> <p>Puortu lu lumnja vlasaskă.</p> <p>Dzîljilji marj vlasaşć în relacîje ku dzîljilji marj sîrbješč.</p> <p>Kărcîlji dî ažuțat:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prof dr Perić Miodrag, <i>Vlasi severoistočne Srbije</i>, Petrovac na Mlavi 2014. – Golubović Milena, U svetu simbola: analiza rituala „uzimanja” Uskrsa u selu Duboka, <i>Mitološki zbornik</i> 32, Rača, 2014.
---	---

Terminurlji dî kjeaje lu sucînatuora: literatura, ljimba (vuorba), kultura lu ljimbă (vuorbă), elementurlji dî kultură şî tradicîje.

PROGRAMU DÎ EDUKĂCÎJE ŞÎ ÎNVACAT
DÎ AŞASÎLJA RAZ DÎ ÎNVĂCAMÎNTU ŞÎ VĂSPITUJITU

INSTRUCÎJE DÎ REALIZĂCÎJA LU PROGRAM

Programu dî edukăcîje şî învacatu lu *Vuorba şî kultura Vlaha* are patru tjeme: literatura, ljimba/vuorba, kultura lu ljimbă/vuorbă şî elementurlji lu tradicîje şî kultură. Şasurlji nu ar trăbujî sî să înpartă pră tjeme, ma la tuot şasu trîabje luvat sama dî kultura lu vuorbitu şkuolarilor şî dî kultura Vlahilor în Sîrbije ku akcîjentu la tradicîje şî adeturli lumnji. Tuoăce alje patru tjemj îs propljećice şî njîs una nu să puoăce învaca sîngură fîrdă korelacîje ku aljelalce tjemj.

Programu dî edukăcîje şî învacatu lu *Vuorba şî kultura Vlaha* je fundat pră ažuțurj, pră procesu dî învacat şî aja la še şkuolarji ažuțurj. Ažuțurli îs dăskrisu lu Ńcutu, lukru, stavurj şî vrjedujealje integrisîce, karje şkuolarju formirjeaşce, laržeaşce şî adînkjeadză prîn aăaşca tjemj.

I. PLĀNIRJITU LU EDUKACĪJE ŠĪ ĪNVACAT

Programu dī edukacīje šī ĭnvacat ku fokusu prā azunsurj lu nastavnjik dīa mājmarje slobuoadā, mājmultā pućearje ĩn kreacīje šī progindītu lu edukacīje šī ĭnvacat. Nastavnjiku je aši sī apruoapje programu še je dat lu aja še trīabje lu aluj raz ĩn rīndu ku: nivou kīt sā šćije vuorba Vlaha, Ńkuolarji ĩn raz šī aluor karakteristikurj; kārćilji dī ĭnvacat šī alće materijalurj dī edukacīje ku karje o sī sā askulće.

Programu dī edukacīje šī ĭnvacat ku fokusu prā azunsurj lu nastavnjik dīa mājmarje slobuoadā, mājmultā pućearje ĩn kracīje šī progindītu lu edukacīje šī ĭnvacat. Nastavnjiku je aši sī apruoapje programu še je dat lu aja še trīabje lu aluj raz ĩn rīndu ku: nivou kīt sā šćije vuorba Vlaha, Ńkuolarji ĩn raz šī aluor karakteristikurj; kārćilji dī ĭnvacat šī alće materijalurj dī edukacīje ku karje o sī sā askulće; tehnika, alatu dī edukacīje šī medij karje jeastā ĩn Ńkuoalā; resursurli, puoćerilji, ka šī aja še trīabuje lu luoku unđe je Ńkuoala. Pornjind dī la azunsurj šī sucīnaturilji karje ĩs daće nastavnjiku mājĭntīnj faše aluj planu dī an, un plan dī lukru ĩn global dīn karje praurmā o sī fakā šā planurli dī operativā. Azunsurli definisīc prā tjemj ušurjeadzā lu nastavnjik operacionalizacīja lu azunsurj la nivou lu tuoatā lekcīja. Dī la nastavnjik sā ašćatā dī tuoatā lekcīja, ĩn faza lu plānirjitu šī skrisu lu sprimiturā dī Ńsas, sī definisaskā dīferencirjīće rezultaturli karje trīabje sī fije šī aja ĩn tri nivuorj: aāalja la karje tuoc Ńkuolarji trīabje sī azungā, aāalja la karje trīabje sī azungā mājdotuoc Ńkuolarji šī aāalja la karje trīabje sī azungā numa vrunji. Aša indirjekt sā faše o relacīje ku standardurli la tri nivuorj. La planirjit trīabje sī sā ajbje ĩn gīnd kā rezultaturli karje sā ašćatā nus tuotuna, unji sā mājjuor šī mājjut realizuje, dar dī mājmulće (mījkusama dī tjemā dī edukacīje, literatura) trīabje mājmultā vrjeamje, mājmulće aktivnosturj šī lukru la mājmulće tjeksturj. ĩn faza lu planirjitu lu edukacīje šī ĭnvacat trīabje sī sā ajbje ĩn gīnd kā je karća dī ĭnvacat alat dī edukacīje šī nu determinisīašće aja še sucīnje kursu. Dīsprā aja trīabje selektujit aja še sucīnje karća dī ĭnvacat. Prīnga karća dī ĭnvacat, ka izvuoru lu Ńćutu, nastavnjiku trīabje sī arīaće lu Ńkuolarj šī alće izvuoarā. Kīnd sā planirjeašće procesu dī edukacīje trīabje purtat griža dī aja še Ńkuolarji Ńćiu, dī aluor iskustvā, pućearja lu aluor intelekt šī dī še sā interjeasuje.

Akcjentu trīabje pus la ĩngazdatu lu vuorbarj šī ku ažutatu lu potrivjelur dī kulturā šī dzīlje marj, karje sā fak ĩn vrun luok, ku cilju sī sā kunuoaskā ku traju Vlahilor dī vrodātā, aluor tradicīje šī kulturā. Sā krišeašće sī sā fakā komparacīje ĩntrā aja kum sā ĩnsamnā dzīljilji marj la Vlasīnj šī la Sīrbj, or la alće etnicījeturj ku karje Vlasi trajesk ĩn vrun luok.

II. REALIZACĪJA LU EDUKACĪJE ŠĪ ĪNVACAT

LITERATURA

Programu dī literaturā je fakut dīn tjeksturj karje ĩs rīndujic prīn rodurj lu literaturā – *lirjika*, *epika*, *drama* ku dodatu lu tjeksturj aljeasā firdā fikcīje, karje popularizāsk nauka šī karje informisāsk. Aljesu lu tjeksturj je lasat lu nastavnjik, da trīabje sī fije ĩn rīndu ku anji lu Ńkuolarj.

LUKRU KU TJEKSTU

Sā aljeaže: povasta (dīn lumnje, alu autor), basna, kīncīku, Ńumjelś, rāpjedzīturj.

Šećitu – lu povješč vlasāšč skurće, tjeksturj dīn literatura frumuoašā, kīncīše, basne. Vježbujitu lu Ńećitu frumuos šī ĩncaljes, karje je apruoapje lu vuorba dī tuoatādzī. Kīnd sā lukrā kīncīku trīabje vežbujit Ńećitu frumuos šī recitujitu.

Dî la ŝkuolarj dîn asta vrstă sã aŝcată, sî ŝcîje sî vadă rîndu lu potrivjelurj, junaŝi ŝî aj dî lăturj, vrejeamja ŝî luoku unde sã potrivjeŝce, îndeputu, înkliŝitu ŝî dîskliŝitu lu lukrarje, dăskrisu lu înuoku lu ŝî uoamenji; porînsîlji lu ŝumjelŝ; kriŝitura lu basne sî sã adukă înde relacîje ku potrivjelurj dîn vijacă. Sî vadă elementurli dî fantastikă înde povjeŝc ŝî kum înde basne aja ŝe sã povîastuje îndeŝamă altăŝe.

Înde aŝasîlja raz kînde lukră kîndeŝilji ŝkuolarji sã înde vacă sî kunuoaskă onomatuopeja, komparacîja, da ŝî sã raznjaskă epiteturli. Sã aŝcată kă puot sã înde kunoaskă ŝî sã înde determinîjaskă. Trîabje sã ŝcîje sî vadă motivurli înde kîndeŝik, ŝî sljiŝilji dî poezîje.

Sã prokriŝeaŝce sî ŝkuolarji prezentuje kîndeŝe dî kopij kunoskuce ŝî kîndeŝe dî kopij dînde lumnje, sî skrije skripsurj skurce dî konkursu lu Matka Vlahilor ku numilji „ŝkuoala”, înde trăuna sî kăce, analizîjaskă ŝî vorbaskă dî măjpuoînde o predstavă or film dî kopij.

Înde aŝasîlja raz, kînde sã lukră tjekesturli dî pruoza, akcîjentu sã punje la karakterizacîja lu junaŝ dî etikă. Sã înde damă vuorba la tjemă kum înde junaŝ karje înde dăskriŝ înde tjekesturj.

Tjekesturli karje înde dodac lu program trîabje sî azuce lu nastavnjik ŝî kînde lukră lekcîjilji dînde gramatikă, kă ŝî kînde lukră materjalu dînde kultura lu lîmbă/vuorbă. Tjekesturli karje nu lukră, nastavnjiku trîabje sî înde bje lu ŝkuolarj sî ŝeçaskă înde vrejeamja sluobîdă.

Prînga korelacîje înde trîabje nastavnjiku trîabje sî fakă ŝî korelacîja înde vertikală. Nastavnjiku trîabje sî fije kunoskut ku sucînatu lu „Vuorba ŝî kultura Vlahi” dînde razurli dînde tîndeŝpră principu lu gradacîje ŝî sistematizacîje.

Nastavnjiku trîabje sî kunoaskă kultura dî tradicîje ŝî sufljet alu Vlasi dînde Sîrbje.

Korelacîja înde horizontală nastavnjiku faŝe, măjîntînde, ku kursu lu lîmba ŝî literatura sîrbaskă, îndeŝtorija, likuovno, muzika, krjeðearja ŝî gradansko.

Azunsurli ljejac dî tjemă lu literatură înde fundac la ŝeçit. Dîpa ŝe ŝeçesk tjekestu, ŝkuolarji sã înde vîntă sî skrije un tjekest înde karje o sã daskrije ŝe sa lukrat înde tjekestu al ŝeçit. Mulce fuoarmje dî ŝeçit je aja ŝe trîabje lu ŝkuolarj sî tunje înde lumnja lu kărcîlji dînde literatură. Dîpa ŝe ŝeçesk ŝkuolarji sã înde vîntă sã reprodukuje aja ŝe a ŝeçit. Aŝa avjem ŝî azunsu karje je ŝuŝit înde aja parce sî ŝkuolarji kînde un kîndeŝik vlasask.

LJIMBA (VUORBA)

Înde edukacîje dî lîmbă/vuorbă ŝkuolarji sã sprimăsk dînde komunikacîje bună înde vuorbă ŝî skris pră vuorba vlasaskă.

Kînde sã înde sucînatu lu program vorbjeaŝce dînde lekcîjilji lukraçe înde razurli aj dîndeŝe sã cjeanuje kă aja kînde je înde vacat ŝî kînde puoace sî sã askulce ku aja ŝe je înde vacat naince, sã proînde trăbă. Pînde nu sã pornjeaŝce ku lukru la sucînatu nou, je lasat luok dînde pronojitu ŝî vježbujitu lu al batrînde înde ŝituacîj noj, ku ŝe sã faŝe lunžeaŝce lukru ŝî sistjematikă înde prinsu lu aja ŝe sã înde vacă nou ku aja ŝe sã ŝcîje.

Înde tuotdîuna nastavnjiku trîabje sî ajbje înde gînde luoku lu vježbujitu dînde gură ŝî ku sistjematikă ŝî ku aja kă lekcîja nu je gatată dînde nuje ŝî bun vježbujită. Aja arată kă vježbujitu trîabje sî ajbje parce ŝî kînde sã lukră lekcîja înde realizujitu, înde pronojitu ŝî înde taritu lu aja ŝe sã înde vacă.

Gramatika (lîmba, fonetika, leksikoluogija, morfoluogija)

În așasîlja raz, ŝkuolarji întarjesk aja še ŝciu dî vuorbilji înskimbatuoarje ŝă vuorbilji njeînskimbatuoarje. Așa sã măjkalumnja kunuosk ku struktura lu spus. În paksă lji sã aratã prã še sã aljeaze spusu rãsfirat dîn spusu njerãsfirat, ka ŝi spusu ku unu, măjmulc or firdã subjekt.

Ka ŝi îñ razurlji ŝa trekut, ŝkuolarju îñ azunsu lu procjesu dî edukacîje trîabje sî fije kadîr sî vadã prã še sã aljeaze vuorba vlasaskã îñ aluj luok ŝi sî o îñparjekjeadzã ku vuorba îñ alce krajurj, ka ŝi ku ljimbilji lu altã lumnje, măjîntînj ku ljimba sîrbaskã

Ortografija

Regulatjiva dî ortografije sã îñvacã prîstã vježbujitu ku sistjem (dîktatu dî ortografije, îñdirjeptatu lu sminciturilji îñ tjekstu še je dat, tjesturj ku îñtrabãrj dîn ortografije ŝi așa). Îñ vježbilji dî ortografije, ar fi bun, vrjeamje dî vrjeamje sî fije ŝi îñtrabãrj ku karje sã vjeade kum sã ŝcîje grafija (kum sã skriu sluovilji prã ortografije).

Prînga aja, trîabje îñvintac ŝkuolarji sîngur sî vadã ŝi sî îñdirjeapce aja še a smincît îñ ortografije prîñ komunikacîje ku SMS, ka ŝi prîñ alce tipurj dî komunikacîje prîstã Internet.

Ortoepija

Nastavnjiku întuotdîuna trîabje sî arîace vrjedujala lu vuorbitu đirjept, karje sã vjeažbuje ku vježburilji dî ortoepije. Aãașca vježbj nu sã realizuje ka lekcîje aljeasã, ma prînga tjemurlji dî gramatjikã; intonacîja lu spus sã puoace doparce ljega dî kultura lu vuorbã, vježbujitu lu recitujitu lu kîncîse ŝi așa. Askultîndu sã ku audio snimãk, ŝkuolarji trîabje sî sã doložaskã sî reprodukuje ŝi sã ja vuorbitu đirjept, melodija, dikcîja...

Njișce vježbj dî ortoepije sã puot vježbui ku tjemurj dîn literaturã: așa, artikulacîja puoace sî sã vjeažbuje ku vorbitu lu spusurjealje, atunjs kînd sã lukrã; akcjentu lu vuorbã, tjempu, ritmu, intonacîja lu spus ŝi pazurlji sã puot vježbui ku șecîtu la glas lu tjeksturj dîn lektjirã (prã aljesu a lu nastavnjik or a lu ŝkuolarj, ŝi așa). Ka o vježbã dî ortoepije trîabje lukrat ŝi vorbitu dîn gînd lu îñvacace tjeksturj dî vjersurj or pruožã (ku ažutamîntu lu audio tjechnikã).

KULTURA LU LJIMBĂ/VUORBĂ

Îñvaljitu lu kultura lu ljimbã/vuorbã je una dîn măjmarj daćinj lu edukacîja dî ljimba/vuorba ku elementurlji lu kultura lumnji. Asta tjemã, makrã dîkã je pusã ka o tjemã aljeasã, trîabje sî sã ljeaze dî lukratu lu tjeksturj dî literaturã ka ŝi ku îñvacatu lu gramatikã ŝi ortografije. Tuot așa, ŝi lukratu la tjeksturj dî literaturã ŝi lukru la gramatikã ŝi ortografije trîabje sî sucîñã pastratu lu kultura spusã ŝi skrisã.

Edukacîja o sî fije măjbunã dîkã sã analizirjesk povjeșcîlji ŝi șecîturilji. Kînd sã realizuje sucînaturã dî edukacîje je bun sî sã askulce ku tehnoluogije nuoj dî îñformacîje ŝi komunikacîje (kum îs: table șcutã, kompjuteru, video-bimu ŝi așa...).

ŝkuolarju sã motivisîașce sî prospunã aja še îj sa potrivit, aja še a vadzut ŝi aja še vrjeu jej, ka ŝi sî dãskrije enterijeru, eksterijeru, uoamjenji, žuoavinjilji ŝi pojiviturlji îñ priruodã.

Dî la ŝkuolarj sã așcatã sî puoatã sî întîlpinje grupj dî vuorbje dî vro tjemã ŝi spusurj dîn vuorbje še îs daće. Trîabje sî ŝcîje sî spunã še gîndesk dî tjekstu še a șecît (dî še la fuost drag ŝi dî še), sî spunã kum je numit tjekstu, kum kjamã autuoru, junaku ŝi aluj vrjedujealje. Trîabje sî ŝcîje sî dzîkã fala ŝi sã kaće ažutamînt. Singur trîabje sî spunã (duoa tri spusurj) dî aluor fraće or suorã, dî drugarj dîn ŝkuoalã, dî vijaca la ŝkuoalã, dî vro ŝuoava še a petrekut, dî vro potrivjealã karje lji sa potrivjit.

Să învintă șî să reprodukuje tjekstu or bajkă karje je askultată or șecită, ku ațutamîntu lu plan or sîngur. Dăskrisă sljika or lukru pră rînd ku ațutamîntu lu ilustrăcij karje îs înparcîce. Reprodukujit filmu še je katar, vro bajkă or predstavă dî kopij dîn teatăr.

Cilju lu vježbilji dî vorbit je învajitu lu kultura lu vorbit. Ku sucînatu karje je bun organizujită șî progindită, șkuolarju să motivisîașce dî vorbit karje mjearze kîrtă ușuor, încaljes, njeînpedeakat șî njeacid vorbit lu șkuolarj.

Fuormilji lu bontuon, aja înljimbă ku še să spunje șuoava înrîndu ku bontuonu are marje parce înlrealizăcija lu edukăcija lu kultura ljmibi. Trîabje la șkuolarj dat îngînd dî luoku lu bontuonu învorbă șî ljmimbă, dî manirurjîn komunikăcije, trîabje spus vrjedujala lu cîntu dî vorbitu șî skrisu kalumnja șî ku bontuon. Lu șkuolarj trîabje spus kă înkuprinsu lu konvencîje lu bontuon mejdeasă îsfuormilji dî etikjecîje dîngură șî înskris kum îs askultatu ku pronumitura Vuoj, etikjeta ku karje să arată poștojală kînd să vorbjeașce înkunikăcija înlumnje șî dî slujbă, ka șî askultatu învorbă ku ekspresije (fuormilji dî bontuon): parjerîau, mulcamitu, șinstîtu, rugamîntu. Înașasîlj raz fuormilji dî bontuon învorbă să vjeațbuje prînlînsėputu șî gatatu lu vorbă prîstă telefon înrîndu ku bontuonu. Prînga aja, ar trăbuji învintac șkuolarji sîngurj să spună še gîndesk dî vorbitu/njevorbite înrîndu ku bontuonu.

Cilju lu vježbilji dî leksikă șî semantikă je îngazdatu lu vuorbarju lu șkuolarj șî aratat kă să puoaće askulta ku măjmulce vuorbje șî spusur kînd să spunje șoava șî îndîrjeptat kînd nus spusă înkontjekst. Askultîndu să ku aăașca vježbj, la șkuolarj să fașe învîacu să progindaskă șî să kaće măjbună frază dî aja še vrjeu sî spună (înrîndu ku situaćija dî komunikăcije) șî îngațđadză fuonu dî așa frazurj șî vuorbje înaluor vuorbarj. Vježbilji trîabje sî fije înrîndu ku interesujala lu șkuolarj șî sucînatu lu edukăcije. La întarjitu lu vorbitu încaljeas șî învintatu lu șkuolarj sî gîndaskă dî vuorbje șî aja še jealje însamnă ațută vježbilji ku karje să îndîrjaptă sî nu vorbaskă vuorbje premulce șî vuorbje dî protpă. Ațută șî vježbilji ku karje să arată še însamnă vuorbulji înlfigurativă, ka șî vježbilji ku karje să află aja še înspus nuje dzîs or skris.

Ku vježbilji dî stil șkuolarji să îndîrjaptă sî ljeaže vuorbilji șî frăzurli altkum dîkăt kum je întotdîuna șî să aflje aluor potencijalurj. Aluor cilj nuje numa sî să îndîrjeapce aja še je grjeșîit, ma șî șkuolarji sî îș fakă învîacu să vorbaskă șî skrije kum trîabje. Șcutu dî stil șî dî aja še să puoaće spunja ku ljmiba șkuolarji măjmult kapîtă dînljeksturlji dî literatură, prîntu še je asta ljegat dî edukăcija dî literatură, ma nu trîabje sî să înbărabarjaskă ku analjza lu ljmiba șî stilu lu aăașca tjeksturj. Lukru la învajitu lu șcutu dî stil a lu șkuolarj puoaće sî să fundeadză la tjekst ka un însėput dî povăstujitu frumuos șî kitat, kă avjem îngînd kă înljeksturlji dî literatură ușuor să vjeađe stilu kitat șî ku karje puoaće sî să askulce kînlformirjeașce vuorbilji șî spusurlji înuoj situaćij dî komunikăcije.

Prănlmulce fuormje dî șecîit șkuolarju vjeațbuje dikcîja șî intonaćija lu spusurj. La înbogaćîtu șî vježbujitu lu skris să ațunže ku skrisu la kărc șî skripsurj.

Șkuolarji să învintă să șecăskă aja še a skris șî să ja parce înlprezentujitu lu teatru lu kopij.

ELEMENTURLJI LU KULTURĂ Șİ TRADICİJE

Kunoskutu lu șkuolarj ku elemjenturj dî istuorija lu etnicîțjetu Vlahilor înlSîrbije (ku arja dî traj, ku aktivnosturlji înlkultură, înlvăcamînt, krjedearje șî ekonumije, ku măjmarj rjeztaturj înlkultură, ku înlstitućije șî organizăcije...), sprimitu șî înlbijatu la fakturj, ma șî învajitu la o relaćije ku emocije dîspră tradicîja, kultura, ađeturli șî înlvîacurlji lu etnicîțjetu Vlahilor înlSîrbije (folkluru, zanaturli, kultura lumnji, teatru, literatura, muzika, źukarije dî kopij dînltradicîje, ađeturli...), ma nu înrîndu ku romantizmu dî romantikă, numa șușîit kîrtă vrjeamja še vinje, la progrjes șî modernizăcije. Rîdzîmac dî vrjeamja še a trjekut katămla vrjeamja še

vinje. În așasîlja raz akcjentu je la istorija Vlahilor dîn Vaku al mižlošin. Dî realizacîja lu asta tjemă lu șkuolarj trîabje sî să sprimaskă fakturjlji dî komunitjetu Vlahilor în Sîrbije (luokurlji, institucîje șî organizacîje, lumnja kunoskută, numilji, pronumilji, poljikra...), da șî dî ljegaturlji ku alce etnicitjeturj șî kulturj, dî aja še Vlasi a dat lu aăsta okuol (în prosvjetă, kultură, arhitjektură...). În rîndu ku aja kîț să puoaće sî să șkuolarji prindă în źuokurj vlasăšč karje îs în rîndu ku aluor anj, da sî șcîje șî pră še să kunoašće puortu vlasăsk, sî însîamnje la dźilje marj (sî lje bārabarjaskă ku a lje sîrbješč), sî kunoaskă învîacurlji șî ađeturjlji Vlahilor dî tradicîje. În așasîlja raz măjmult să ja sama dî „petrjekatură” șî dî aja kînd șî unde să ja spunje șî kîntă.

Korjelacîja dî horizontală în asta tjemă nastavnjiku puoaće sî fakă ku edukacîja dî ljimba șî literatura sîrbaskă, istorija, geografija, likuovno, muzika, edukacija dî krjedearje șî vāspitujitu dî orașianj.

Nastavnjiku trîabje sî să kinuje sî să identitjetu șî poštojala lu etnicitjetu vlasăsk pazaskă ușuor, nu ku vorbiturj șî frazurj, ma în situacîj dîn tuoatădzî să înpreaonje fakturjlji ku emocije, șî dîa marje luok lu prava lu etnicitjeturj șî prava lumnji, lu poštojală întră etnije, lu tolerancîje șî interakcîje.

Kum să realizueašće programu

Întuotđîuna trîabje sî să ajbe în gînd adîntînje daćină lu kurs: sî învjeacă șkuolarji frumuos sî vorbaskă vuorba vlasaskă, frumuos sî šećaskă șî skrije. Măjmult bagat dî sama șî la aja še șkuolarju șcîje întînj, dîspră ljegat dî aja še să șcîje. La tuot șasu nastavnjiku trîabje sî să askulce în edukacîje ku procedura diferencirjită, kă șkuolarji nus dî o samă șî nau tuotuna kompetencîje dî ljimbă.

Atmosfjera la șas trîabje sî fije relaksirjită, sî kaće o relacîje dî partnerj întră oćitul/nastavnjik șî șkuolarj kum sar măjușuor trješa barijera lu psihă la aktivizacîja lu pućearja lu vorbit șî învîacurj. Tuot še să lukră dî ljimbă să demonstrirjeašće în kontjekst, nu să skuoacće dînlăturj. Kînd să vjeažbuje pućearja dî vuorbă dominirjesk dijaluogurlji în măjmulce fuoarmje în interakcîja lu nastavnjik ku șkuolarju șî șkuolarju ku șkuolarj. La vuorbit să kată sî nu fije komplikujit, sî fije njeînsîljit șî sî să spune kum trîabje.

III. PETRJEKUTU ȘĪ VRJEDUJALA LU EDUKACĪJE ȘĪ ÎNVACAT

Petrjekutu șî vrjedujala lu progrjesu șkuolarilor să lukră dî sî să puoată aźuns la aźunsurj, da însēapje ku ocjena dîntînj lu nivou la karje je șkuolarju șî în relacîje ku karje să ocjenjeašće kîț progrjes a avut șî še ocjenă o sî ajbe. Fijekarje aktivnuost arje potencijal dî procjenjitu lu aja kîț sa mās nainće șî dî sî să kapiće informacîje napuoj. Tuot șasu dî edukacîje șî aktivnuosturlji lu șkuolarj je șansa dî sî să formirjaskă ocjenă, dî sî să registruje kîț șkuolarju a mās nainće șî sîj să spună še trîabje șîmăj sî lukrje.

Formirjitu lu ocjenă je un nou princip în edukacîje karje sucînje procjenujitu lu aja še să șcîje, še să puoaće, cînutu șî rîndu la lukru, ka șî întarjitu lu kompetencîj dî vrjeamje lu eukacîje șî învacat. Māsuratu la formirjitu lu ocjenă sucînje astrîns la fakturj dî aja še șkuolarji a lukrat, a măjđeasă îs aāšća tjehnjike: realizacîja lu daćinj în praksă, petrekutu șî însamnatu lu aja še șkuolarji lukră dî vrjeamje dî edukacîje, komunikacîja întră nastavnjik șî șkuolarj, registru dî tuot șkuolarju (mapa dî progrjes) șî aša. Rjezultaturlji lu vrjedujală ku formirjitu lu ocjenă la kăpatînju lu ciklusu dî edukacîje trîabje sî fije dat întuuna în ocjenă ku numār.

Lukră lu nastavnjik să sucînje dîn plānirjit, realizujit, petrjekut șî vrjedujit. Nastavnjiku trîabje în kontinuitjet sî petrjakă șî ocjenjaskă diferjencirjit prînga aja še șkuolarji a fakut, șî procjesu lu edukacîje șî învacat, ka șî pră jeal sîngur șî aluj lukru. Ku tuot še să arată bun șî še aźută,

nastavnjiku o sī sā ažuće ku aja ĩn aluj praksā dī edukacīje, da tuot še sā aratā ka njedastul bun ar trābuji ogođit sī fije mājbnun.

MADARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

A	
tantárgy neve	MAGYAR NYELV A NEMZETI KULTÚRA ELEMÉVEL, ANYANYELVÁPOLÁS
Cél	A <i>magyar nyelv</i> oktatásának és tanulásának célja , hogy a tanuló ápolja vagy idegen nyelvként tanulja a magyar nyelvet, helyesen használja a különféle kommunikációs szituációkban, beszédben és írásban. Ismerje meg, értékelje és becsülje a magyar nemzeti értékeket és hagyományokat, fogadja el a különböző kultúrákat, és fejlessze az interkulturális kommunikációt; fejlessze a kulcskompetenciákat.
Osztály	Hatodik
Évi óraszám	72 óra

KIMENET

A tematikai egység/terület feldolgozását követően a diák képes lesz a következőkre:	TERÜLET/TEMATIKAI EGYSÉG	TARTALOM
– Felismeri az irodalmi mű jellemző vonásait.		LÍRA
– Megismeri egyes magyar irodalmi szövegek szerb, illetve délszláv műfordításait és néhány délszláv alkotó művének magyar fordítását.		Feldolgozásra szánt szövegek
– Megismeri néhány magyar író életrajzát.		Kötelező szövegek
– Felismeri és megkülönbözteti a prózai és verses formákat.	IRODALMI ISMERETEK	Fehér Ferenc: <i>A rigó</i>
– Megérti az irodalmi mű témáját, felismeri szereplőit, összefoglalja, reprodukálja a cselekményt.		Csík Mónika: <i>Halebéd</i>
– Megkülönbözteti a népköltészetet a műköltészettől, a szépirodalmi szöveget a nem szépirodalmi szövegektől.		Tolnai Ottó: <i>Semmi semmi</i>
– Felismeri az epikai, drámai és lírai szövegek beszélőjét.		Kányádi Sándor: <i>Ül a tél a hegy tetején</i> Varró Dániel: <i>Nyúl tavaszi éneke</i>
		Kiegészítő, választható szövegek
		Fehér Ferenc: <i>Szeptemberi útravaló</i>
		Kiss Ottó: <i>A játékban az az igazságos/Foci, foci, foci</i> Romhányi József: <i>Focimeccs</i> Csoóri Sándor: <i>Farsangi kutyabál</i>

– Meg tudja állapítani a cselekmény helyét és idejét.

– Felismeri a költői jelzõt, megszemélyesítést, hasonlatot.

– Képes a következõ szépirodalmi szövegelemek meghatározására és példákkal való illusztrálására: téma, a cselekmény helye és ideje, szereplõ, mellékszereplõ stb.

– Ismeri és megnevezi a következõ fogalmakat: monda, mese, tájleíró költemény, elbeszélés, novella, regény, levél, mesejáték.

– Megnevezi és a gyakorlatban is alkalmazza a leírás formáit: személyleírás, tárgyleírás, tájleírás.

– Felismeri és értelmezi az egyszerű szövegek konfliktushelyzeteit, a hõsök jellemvonásait, s velük kapcsolatban megállapít, véleményt formál.

– Képes vázlat készítésére és a vázlat alapján beszélni a szövegrõl.

– Nyelvtudásának szintje alapján eljut a rövidebb és/vagy hosszabb szövegek megértéséig.

– A szépirodalmi mûvek tudatos, igényes olvasója.

– Képes esztétikai élmény átélésére.

– Tiszteli a nemzeti irodalom és kultúra hagyományait.

– Képes többszöri olvasás után

Szabó Lõrinc: *Nyitnikék*

Kormos István: *Vackor fürdik a Balatonban*

Petőfi Sándor: *Itt van az õsz, itt van újra*

Weöres Sándor: *Kutyatár*

Romhányi József: *A teve fohása*

Nemes Nagy Ágnes: *Lila fecske*

Varró Dániel: *SMS-versek*

Irodalmi alapfogalmak

A szöveg formája: vers, próza.
Mûnemek: líra, epika, dráma.

A költõ és a lírai én. Lírai mûfajok.
A lírai formanyelv jellemzõi: képiség, ritmus, szerkezet. Rím.
Stíluseszközök: hasonlat, megszemélyesítés, költői jelzõ.

EPIKA

Feldolgozásra szánt szövegek

Kötelezõ szövegek

A fehér ló mondája
Mirnics Zsuzsa: *Égig érõ fák*

Herceg János: *Három halász meg egy molnár* (elbeszélés)

Majtényi Mihály: *Földgömb*

Herceg János: *Vas Ferkó, a vitéz kovács* (részlet)

Németh István: *Lepkelánc*

Mese a vadászról és az ördögrõl
Deák Ferenc: *Magány*

Egy kortárs magyar szöveg feldolgozása (pl. Tóth Krisztina *A Mikulás három élete*, Lázár Ervin szövegei, Darvasi László *Pálcika...*)

Egy világirodalmi szövegrészlet

megérteni az egyszerű és/vagy összetettebb szövegeket.

– Tud rövidebb és/vagy hosszabb szövegeket hangosan olvasni és reprodukálni, ügyelve a helyes artikulációra, hangsúlyra, hanglejtésre, valamint mondatformálásra.

– Képek, kérdések, vázlat és kulcsszavak alapján képes összefoglalni a szöveg lényeges információit.

– Képes megfogalmazni a szöveghez kapcsolódó egyéni élményeket.

– Képes a nem lineáris szövegek befogadására.

– Megismeri a vajdasági magyar gyermeksjajtót.

feldolgozása magyar nyelven

Egy kortárs vajdasági magyar novella feldolgozása

Kiegészítő, választható szövegek

Egy szabadon választott olvasmány a magyar népköltészet és hiedelemvilág motívumairól

Mátyás király és az okos lány

Az égig érő fa

Csáth Géza, Bartók Béla és Kodály Zoltán

Kovács Jolánka: *Rétesország meséi*

Németh István:
Lepkelánc/Felhőnézők (néhány novella)

Tömörkény István: *Így volt rendelve*

Karinthy Frigyes: *Magyarázom a bizonyítványom* (Karinthy mint parodista)

Mán-Várhegyi Réka: A

szupermenők (összehasonlítható
Leiner Laura *Szent Johanna gimi*
című regénysorozatával).

Válogatott szövegek a *Tigrislélek*
című kötetből

**ISMERETTERJESZTŐ ÉS
INFORMATÍV
SZÖVEGEK**
(javaslatok)

A magyarok eredete és őshazája,

a honfoglalás
Magyarok a Vajdaságban
Magyar népi, nemzeti és egyházi
ünnepek
Tavaszi, nyári, őszi, téli
népszokások
Kálmány Lajos és a mesegyűjtés

Szövegek híres magyar
nyelvtudósokról (Szarvas Gábor,
Bárczi Géza, Kiefer Ferenc, Reguly
Antal stb.)

Rovásírás tanulmányozása:
„titkosírások” megfejtése

Egy-egy cikk feldolgozása a
vajdasági magyar gyermekszajából

(Mézeskalács, Jó Pajtás)

Irodalmi alapfogalmak

Szerző és elbeszélő. Epikai
műfajok. Az elbeszélés mód
sajátosságai: egyes szám harmadik
személyű és én-elbeszélés;
jellemzés; párbeszéd. Leírások

(táj-, tárgy-, környezet-,
személyleírás). Az epikai művek
szerkezeti egységei. A szereplők
jellemzésének eszközei: beszéd,
tettek, külső tulajdonságok,
életfelfogás.

Memoriter: néhány magyar vers és/vagy szöveg megtanulása fejből.

DRÁMA ÉS FILM

Feldolgozásra szánt szövegek

Kötelező szövegek

Népszokásokkal kapcsolatos
dramatikus játékok
Nothof Károly: *Viharos reggel*

Híres magyar filmrendezők és
opusaik

Választható filmek

Macskafogó I. és II., Dr. Bubó,
Summer Hill – magyar felirattal, A
repülő osztály – magyar
szinkronnal, A szeleburdi család –
családi vígjáték.

Jankovics Marcell rajzfilmjei.

Tom Sawyer (2011) – német
kalandfilm

KÖZÖS OLVASMÁNY (a nyelvtudástól függően)

Tóth Krisztina tárcái (*Hazaviszlek,
jó?*)

Tolnai Ottó: *Grenadírmars* (egy
vagy két szöveg a kötetből)

Darvasi László: *Pálcika...* (néhány
szöveg)

Gion Nándor: *Sortűz egy fekete
bivalyért* (A macska felrobbantása –
részlet)

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

– Jelentősebb, ma is élő
népszokások (pl. húsvéti locsolás,

busójárás).

– Jellegzetes magyar tájak (pl. Hortobágy) és a magyar konyha.

– A magyar Nobel-díjasok (pl. Szentgyörgyi Albert, Kertész Imre), a magyar feltalálók (pl. Bíró László, Rubik Ernő).

– Fontos épületek és szimbolikus szerepük (pl. Parlament, budai vár, Nemzeti Múzeum, Szent István bazilika, Nemzeti Színház, Opera, hidak stb.).

– Than Mór és a magyar képzőművészet

– Jovan Jovanović Zmaj és a magyar irodalom

– Danilo Kiš és a magyar kultúra,

– Kultuszteremtés a Vajdaságban (emlékházak, irodalmi napok, ünnepek stb.)

– Híres magyar utazók, vadászok

– Faliújság, poszter készítése,

– Magyar és szerb műfordítások elemzése, összevetése az eredeti szöveggel (pl. Ady Endre, József Attila, Radnóti Miklós, Kosztolányi Dezső, Weöres Sándor stb. szerb fordításai)

– Jelentős fordítók,

– Játékmotívumot középpontba állító szövegek a magyar és a délszláv irodalomban.

– Đura Jakšić és Petőfi Sándor.

– Vuk Karadžić magyar irodalmi kapcsolatai.

– Tudatosul benne, hogy a magyar nyelv agglutináló nyelv.

– Képes alapszintű kontrasztív gondolkodásra, összevetésre.

– Felismeri és megnevezi a mondatfajtákat a beszélő szándéka szerint.

– Felismeri és megnevezi az alapszófajokat (ige, főnév, melléknév, személyes, birtokos, kérdő és mutató névmás, kölcsönös, határozatlan, általános és vonatkozó névmás).

– Ismeri és alkalmazza az igeneveket.

– Ismeri és alkalmazza a feltételes és felszólító módot.

– Ismeri és alkalmazza a **NYELVI ISMERETEK** szóelemeket.

– Ismeri és alkalmazza a **SZÓKÉSZLET** határozott és határozatlan számnevet.

– Ismeri és alkalmazza az alanyi és tárgyas ragozást.

– Ismeri és alkalmazza a gyakori kötőszavakat.

– Ismeri és alkalmazza a gyakori határozószavakat.

– Megkülönbözteti a nyelvi rétegeket.

– Megkülönbözteti az egyszerű és összetett szavakat.

– Képes az elsajátított nyelvi modellek alkalmazására.

– Felismeri és megnevezi az

– A magyar mint agglutináló nyelv: a toldalékok típusai – kontrasztív nyelvi vizsgálatok:

-ság, -ség, -ás, -és, -ász, -ész, a múlt idő jele, a többes szám jele, fokjelek, -é birtokjel, a felszólító mód jele, -ba, -be, -ban, -ben, -n -ig, tárgyrag stb. (a hármas irányultság, tér és idő kérdése)

– Szóképzés:

főnévből melléknevet (*főnév+ s, főnév + -tlan, -tlen, főnév + -i*).

Szófaji ismeretek:

Az igére vonatkozó ismeretek elmélyítése:

– az ige múlt ideje;

– az ige feltételes és felszólító módja;

– a határozott és általános ragozás használatának fejlesztése;

– az igekötők fogalma, helyesírása.

– a kölcsönös, határozatlan (valaki, valami) és általános névmások (mindenki, senki);

– a vonatkozó névmások: *aki, amely, ami*.

– kötőszavak: *hogy, és, ha, mint, vagy, ezért*.

– az igenevek fajtái (főnévi, melléknévi, határozói), (A főnévi igenév használata a célhatározó kifejezésére.) – kontrasztív vizsgálatok;

– Gyakori hely-és időhatározó-szók, módhatározószók (itt, ott, kint, bent,

alanyos, tárgyas, határozós és jelzős szintagmákat.

– Hangalak és jelentés alapján felismeri a rokon értelmű, többjelentésű, ellentétes jelentésű szavakat.
– Felismeri a közmondásokat, szólásokat, jeles ünnepeket.

– Szókincsét kb. 250–300 további új lexikai egységgel gazdagítja.

– Különböző beszédhelyzetekben

nyelvtudásának megfelelően képes egyszerű és/vagy összetettebb/bonyolult információkat kérni és adni. **NYELVKULTÚRA, NYELVI KOMMUNIKÁCIÓ**

– Képes megérteni az alapvető információkat, amelyek a

most, azonnal, így, úgy, gyalog stb.)

– A főnevekre, melléknevekre, vonatkozó tudás elmélyítése: a főnevek többes száma, a rokon értelmű melléknevek, az ellentétes jelentésű melléknevek, a melléknevek mondatbeli szerepe.

– Határozott és határozatlan számnév.

– A számnevek a mondatban, a számnevek helyes használata.

– A névutók fogalma és helyesírása.

– A szintagma fogalma /alanyos, tárgyas, határozós, jelzős/.

– A magyar nyelv rétegződése és változatai: köznyelv, szaknyelv, tájnyelv, gyermeknyelv, diáknyelv

– Szóalkotás.

– Rokon értelmű, többjelentésű, ellentétes jelentésű szavak a választott szövegben.

– Állandósult szókapcsolatok.

– Nyelvi játékok.

– Találós kérdések.

(A nyelvtani gyakorlatokat a szövegek vizsgálata révén valósítjuk meg.)

Egyirányú és kétirányú kommunikáció.

Hogyan alkotunk szöveget? Kommunikáljunk!

Miért kommunikálunk? Köszöntések, jókívánások Gratuláció

Küldjünk üdvözetet!

mindennapi kommunikációs helyzetekben hangzanak el.

– Nyelvtudásának megfelelően képes a szituatív kódváltás alkalmazására.

– Használja a megfelelő udvariassági formákat.

– Megérti a hangzó, multimédiás anyagok lényeges információit.

– Részt vesz szerepjátékokban.

– Ismeri és alkalmazza a helyesírási alapelveket.

– Képes rövid szövegek másolására. **HELYESÍRÁS**

– Képes rövid szövegek alkotására (képeslap, meghívó,

Kommunikációs szituációk, témakörök:

család, iskola, környezet és lakóhely, bútorok, berendezési tárgyak, öltözködés, divat, étkezés, receptek, időjárás, szabadidő tevékenységek, bolt, kórház, vásárlás, tudomány és technika (magyar tudósok és találmányok) stb.

A hallás utáni szövegértés kialakítása és fejlesztése.

Udvariassági formák: köszönés, bemutatkozás, bemutatás, elköszönés, megköszönés, bocsánatkérés, telefonálás, útbaigazítás, értesítés, meghívó, születésnap gratuláció, jókívánság kifejezése stb.

Részvétel rövid interakciókban, a beszédszándékok nonverbális elemekkel támogatott kifejezése.

Kommunikáció begyakorolt beszédfordulatokkal.

A diákok anyanyelve hatására előállt interferencia jelenségek javítására irányuló képességek fejlesztése.

A hangzó és multimédiás anyagokban bizonyos információk lokalizálása.

Szerepjátékok.

Írott, majd nyomtatott minta alapján szavak, szókapcsolatok, később mondatok másolása.

Tollbamondás és hibajavító gyakorlatok.

Rövid szavak, mondatok leírása emlékezetből (pl. képekhez

SMS stb.)	kapcsolva).
– Ismeri és alkalmazza az elválasztás szabályait.	Rövid szövegek másolása.
– Képes 10-15 mondatos és/vagy hosszabb fogalmazás írására.	A nagy kezdőbetűk helyesírása.
	Mintaszöveg alapján egyszerű, rövid szövegek: pl. képeslap, meghívó, SMS írása. Különböző szövegtípusok (pl. leírás, jellemzés) készítése. Személyes információk, vélemény megfogalmazása (pl. internetes fórum, blog stb.)
	Egyszerű levél, e-mail írása (pl. köszönetnyilvánítás, program-szervezés stb.).
	Helyesírási alapelvek megismerésének elmélyítése.
	Egyszerűbb szövegeket fordítása.
	A nagy kezdőbetűk helyesírása.
	A j hang kétféle jelölése.
	Az összetett szavak helyesírása.
	Egybeírás és a különírás.
	A múlt idő jele és a tárgyrag írása.

Kulcsfogalmak: artikuláció, prozódia, interakció, kérdés-válasz, bemutatkozás, helyesírás, állandósult szókapcsolatok, ünnepek, szituációs szövegek, ismeretterjesztő szövegek, szépirodalmi szövegek, film.

A MEGVALÓSÍTÁS MÓDJA – TANTERVI UTASÍTÁS

A tantárgy keretében a tanulók nyelvismerete alapján differenciáljuk a célokat és kimeneteket, valamint az oktatási feladatokat. Meg kell különböztetnünk az anyanyelvápolást a magyar nyelv idegenként való tanulásától. A kitűzött célok csakis a differenciált oktatás keretében valósíthatók meg. Javasoljuk a diákok nyelvismeretének felmérését az első órán, amely a nyelvismeret szerinti csoportok kialakításának alapját képezi.

A készségek fejlesztése komplex módon történik, úgy, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben természetes módon összekapcsolódnak. A nyelv elsajátítása továbbra is minden esetben kontextusba ágyazva, konkrét beszédszituációkban valósul meg, melyekben a verbális és a nem verbális elemek, a szociokulturális tudás természetes egységet alkotnak. Ezért az oktatás is komplex módon folyik. A motiváció fenntartása miatt fontos, hogy a tanuló a fejlettségi szintjének megfelelő, változatos, érdekes és értelmes, kihívást jelentő

tevékenységek során sajátítsa el a nyelvet, és a feldolgozásra kerülő témakörök megfeleljenek a tanulók érdeklődésének, igényeinek és szükségleteinek. A nyelvtani szerkezeteket továbbra is kontextusba ágyazva sajátítják el, majd fokozatosan megfigyeltetjük a nyelv szabályrendszere és az anyanyelvükhöz hasonló, illetve attól eltérő nyelvi jelenségeket. A magyar nyelv agglutináló jellegéből fakadóan a sikeres tanulás feltétele a grammatikai jelenségek tudatosítása.

Ebben a szakaszban is fontos célkitűzés, hogy a tanulók nyelvi kompetenciájának fejlesztése szoros összefonódásban és kölcsönhatásban történjen a fejlesztési szakaszra vonatkozó nevelési célokkal és más kulcskompetenciák fejlesztésével, így a szociális kompetenciával, az esztétikai-művészeti tudatossággal és kifejezőképességgel, valamint az önálló tanulással. Fokozatosan egyre nagyobb szerepet kap a digitális kompetencia, hiszen az IKT-eszközök használata az információszerzés és az információcsere korszerű és hatékony eszköze.

A tanulók attól függően, hogy **anyanyelvápolásként** vagy **idegen nyelvként** tanulják a nyelvet:

- gyakorolják a mindennapi témáról szóló beszélgetésbe való bekapcsolódást,
- gyakorolják a kérdésmegértést és (rövid) megválaszolást,
- tovább gyakorolják az állítás, tagadás, tiltás, felszólítás, kérdés, köszönet megértését és kifejezését, helyesírását,
- továbbfejlesztik a tárgyleírásnak, a személyek, állatok bemutatásának/bemutatkozásának, az eseménymondásnak és megértésnek a készségét,
- beszélgetnek az emberek közti különbségekről, más kultúrákról, nyelvekről,
- felfogják az irodalmi szöveg globális jelentését, az ismeretlen szavakra rákérdeznek, vagy megkeresik őket a szótárban, gyakorolják a fordítást,
- szótőre és toldalékra bontják a szavakat, megismerkednek a leggyakrabban használt szóelemekkel,
- gyakorolják a tulajdonnevek írását,
- kérdések segítségével megállapítják a szereplőket, a helyet és az időt,
- verseket, dalokat, mondókákat, meséket (meserészleteket), történeteket hallgatnak meg,
- hallás és olvasás után megtanulnak rövidebb verseket, dalokat, mondókákat, összehasonlítják a magyar és az idegen nyelv mesehőseit, dalait, szokásait,
- alkalmazzák a szövegekben előforduló új lexikát,
- új szavak tanulásával tovább gazdagítják szókincsüket, szókincsgyarapító gyakorlatokat végeznek, szóképzéssel szavakat alkotnak (kb. 250–300 új szó),
- elsajátítják a legalapvetőbb nyelvi-nyelvtani ismereteket: ki tudják fejezni az egyes és többes számot, használják a tárgyragot, ragozzák jelen, múlt, jövő időben az igéket, gyakorolják az alanyi és tárgyas ragozást, felismerik a főneveket, mellékneveket, számneveket, névmásokat, kötőszókat, igeneveket és a gyakoribb határozószókat.

- fejlesztik helyesírási készségüket: szótagolnak, elsajátítják és gyakorolják az elválasztás szabályait, gyakorolják a tulajdonnevek helyesírását, a magán- és mássalhangzók időtartamának jelölését a begyakorolt szavakban, a *j* hang kétféle jelölését, az egybe- és különírás egyszerűbb eseteit,
- begyakorolják az elsajátított nyelvi modelleket: meghatározott mondatípusok elsajátítása, mondatbeli kapcsolatok, szószervezetek elsajátítása, transzformálási gyakorlatok, mondatalkotási gyakorlatok megadott elemek és szavak felhasználásával, a nyelvtani egységek kontrasztív (szerb–magyar és idegen nyelv) módszerekkel történő összehasonlítása,
- alkalmazzák a helyesírási alapelveket,
- magyar filmeket, gyermekfilmeket és rajzfilmeket tekintenek meg, segítséggel megállapítják a témát, a szereplőket, a helyet, az időt,
- válaszolnak a szöveg (rajzfilm, film) cselekményére vonatkozó kérdésekre, maguk is tesznek fel kérdéseket,
- megnevezik környezetük személyeinek, tárgyainak tulajdonságait, ki tudják fejezni a különbségeket a melléknév fokozásával,
- használják a személyes névmásokat és azok ragos alakjait (engem, téged, őt stb.)
- használják a birtokos névmásokat (enyém, tied...),
- használják a kérdő névmásokat és a mutató névmások tárgyragos és határozóragos alakjait (ki?, mi?, kik?, mik?, milyen?, mennyi? hány? hova?, mikor?, ez, az, ilyen, olyan, ennyi, annyi, ettől, attól, ezt, azt stb.)
- alkalmazzák az egyeztetés egyszerűbb eseteit,
- megkülönböztetik a nyelvi rétegeket,
- ápolják a nemzeti hagyományokat, megismerkednek az ünnepi szokásokkal: Mikulás, karácsony, újév, farsang, húsvét, anyák napja, pünkösd, népi hagyományok, ünnepek – ezekhez kapcsolódó dramatikus játékokban vesznek részt,
- megismerkednek a magyar művészet és tudomány egyes képviselőinek nevével és képviselőivel, a műfordítások jelentőségével és a kulturális kapcsolatok egyéb vonatkozásaival.

Fontos feladat a kifejező olvasás (kreatív és kritikai olvasási szempontok) gyakorlása, néhány memoriter beiktatása, a hozzászólás gyakoroltatása magyar nyelven, a nem lineáris szövegek feldolgozása (pl. állatkerti belépőjegyek, menetrendek, képregények, nyelvtani táblázatok, gondolattérképek, pókhálóábrák, diagramok, grafikonok stb.)

Házi olvasmány: A tanulók tudásszintjéhez mérten válasszunk ki egy-egy szöveget közös olvasmányként, egyet-egyét mindkét félévben, amennyiben ezt a nyelvtudás lehetővé teszi.

Iskolai dolgozat: A tanulók mindkét félévben egy-egy írásbeli dolgozatot írnak. Az első félévben a kezdő nyelvtanulókkal tollbamondást (vagy kérdőíves felmérést) írássunk, az anyanyelvápolás képzésében részesülők pedig fogalmazást írnak megadott témára, a

második félévben pedig megadott kulcsszavak, képek, vázlat stb. alapján írjanak fogalmazást nyelvtudásuknak megfelelő szinten.

ROMSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Nav predmetosko:	RROMANI ČHIB E KOTORENCA PALE NACIONALNO KULTURA	
Res:	Res sikavimasko ande predmeto Rromani čhib e kotorenca pale nacionalno kultura si te pindžaras thaj zuravas džanglipe pale rromani čhib, lilaripe thaj e kultura rromengi, sar vi te barjaras džanglipe čhibako ande averčhande trajoske kotora, sar vi barjaripe gindosko pale nacionalno identiteto, sar amarengo khajda vi aver manušengo save trajin paša amende.	
Klaso:	šovto	
Beršesko fondo sikavimasko	72	
REZULTATI		
Kana del pes gata e tema/umal sikljarno džanela te:	UMAL/TEMA	MOTHOVDIPE
– pindžarel lilaripaske kotora		Lektira
– džanel te ande gilja dikhel e strofa, stiho, thaj e rima		1. A. Krasnići: Antologija rromana poezijako – alosaripe
– šaj te dikhel ververipe maškar tradicijsko thaj ramome lilaripe		2. Lj. Koka – Istorija rromana čhibjako
– šaj te pindžarel fundo giljako, paramičako		3. Themutne rromani gilja-alosaripe
– džanel te dikhel ande paramiča vrijama, than, thaj so kerel pes ande paramiča	LILARIPE	4. Kotor katar o dramsko lil-alosarel o sikljarno
– šaj te dikhel vervripe maškar e manuša ande paramiča		5. R. Đurić – Kultura Roma
– pindžarel e kompozicija ande drama (čino, scena, dikhipe)		6. R. Đurić – Holokaust Roma
– Pindžaren pes e trajosa thaj tradicijasa e rromengi		Lila:
– Pindžarel pes e rromengi kulturako-historikane		Lil drabarimasko pale šovto klaso
		E gramatika pale rromani čhib thaj orta lekharipe
		Bučarno lil
		E lirika-
		Lilaripaske alava: gilarno, gili, lirsko subjekto

kustikipasa	E strofa, stiho, e rima ande lirsko gili
– Pindžarel pes pindžarde Romenca ande rromani historija thaj o holokausto (pindžaripasko niveli)	Lirikasko ulavipe-lirikaske gilja (kamipaske, gilja pale abjavutne,pherjasutne, bučarimaske, balade, romanse)
	paramiča – lilvarno, vakerutno manuš Motivo, e fabula, vrijmasko toko
	Tradicijaki thaj artistikani paramiča
	E drama
	Lilaripaske alava
	Čino, dikhipe, scena
	E nacionalno kultura
	Lil
	Historija rromengi II
	E siamne pindžaren historija rromengi trujal vrijamaske epohe sar vi pindžaripe e pindžarde Romenca save ačhade pala peste vurma sar lilvarne numaj ande historija, artizmo, bašalipe thaj aver.Sumnale djesa Erdelezi e Bibija
– Šaj te dikhel so mijal a so si averčhande maškar rromane dijakturja	– Krnavna (džal, pekel)
– Ververkerel standardno rromani čhib katar dijalekturja	– Orta mothol alava, kidipe alavego e intonacija
	– Kernavna-vrijama
– Orta vakerel kernavne	– Navna djuvljikano lingo
	(Lil drabarimasko pale šovto, bučarno lil,E gramatika
– Orta mothol e navna džuvljikane, muršikane thaj liduj lingurja maškar e kazusurja	– Muršikano lingo, liduj linga
	– Pindžaripe e modalne kernavnenc mangel, trubul, mol
	– Pindžaripe sikavnen e sarnavnenca
– Orta mothol e pašnavna thaj e djindurja	– Ramosaripe sar vorbis
– Varvekerel e ažutimaske kernavna thaj e modalne	– Pindžaripe e alavenca trujal e

kernavna

– Orta lekharel sar ramol sar trubul ande standardno lekharipe

– Orta lekharel baro grafemo, e interpunkcija

– Sikljol andar o *Lekharipe rromane čhibako* R. Djurić

– Orta mothol digrafurja

– Šaj te kerel svato ande 1. thaj 3. lingo, sar si ramosardo ando programo.

– Džanel te losarel kotora andar o lil.

– Džanen te keren svato aver manušenca, jakha ande jakha, numaj prikalo o telefono sar kerel pes orta svato.

– Šaj te mothon e paramiča savi si lačhardi ande jekh pinta numaj ande nekabor pinte (sar vareso so sas). ČHIBAKI KULTURA

– Šaj te mothon e paramiča kana des len but pučipa pe save musaj te mothon e paramiča.

– Šaj te ramon paramiča savi ašunde ande jekh pinta numaj ande nekabor pinte. Mothon e paramiča savi si ramosardi (sar nekabor pinte, sar jekh pinta, kana pučes len) džanen te ramon xarno lil.

– Pindžaren xarne filmoske E paramiča, kamen te dikhen MEDIJSKO KULTURA

intonacija (vakerimaske alava, pučimaske alava).

– Vakerimaske vežbe – sa jekh sikljope andar o *Lil drabarimasko*

– Te sikljon neve alava. Rodas majbut te mothon amenge kana pučas len. Trubun te keren majbut pe intonacija.

– Korkoro te vorbin pe tema savi den lenge katar 10 dži ke 20 alava.

E vežbe katar vakeripe

Vorba– vorba varekasa; Vakeripe so sas khajda te phenen po rindo sar si čhutine e pinte

Vakeripe sar sas khajda te avel so majbut pučipa.

Vakeripe:

Vakeripe šejengo (šejengo (sar xačarde e paramiča); Vakeripe sar e vežba. Vakeripe katar e džuvdimata thaj o trujalipe.

Sikamnengo gindo pale kova so drabarde

Kana nakhaven trubun te len alavari

Vakeripe angle amala

Baxtaripe

Baxtaripe pe sumnale thaj bare djesa (khelipe sar trubul te avel ando trajo, e kultura kana keras svato nekasa, pakipe pale aver manuš).

E vežbe pale ramosaripe

Ramon e paramiča ande vrijama savi nakhli-majšukar djes familijasa

– E filmoske paramiča pale čavorra.

len, thaj džanen te phenen so dikhle.

– Džanen so si e TV emisije thaj keren svato so kamen te dikhen.

– Pindžaren so šaj te dikhas ando filmo (pinta, alav, bašalipe, rang, ašundipe).

– TV emisije sar zuravipe te barjaren rromani čhib.

– Računari/interneto pale čhavorra saven si 12. berš

Kludutne alava: (lirsko gili, paramsja, navna, holokausto, kazusa, modalne kernavna, internet

MOTHOVDIPE PROGRAMOSKO

Kana sikljona čhavorenca o predmeto: Rromani čhib e kotorenca pale nacionalno kultura trubun te len sama pe fundoske pedagogikane gindurja kaj si o sikamno ande sikavimakso centro, godolastar sikljarno trubul te pindžarel thaj te dikhel so šaj te sikljol o čhavorro thaj te khajda arakhel o metodo sar trubul te sikljol lesa, thaj te šaj so majbut sikljol neve sikavimaske kotora.

Ande sikavipe trubul te so majlačhe prezentuil lilaripa save sikamne bi pharimasa sičona. Gadava trubula lenge pale majdur sikljope, te barjaren o džanglipe pale rromani čhib thaj e kultura.

Paše fundoske metode, ande sikavipe trubun te avel tumen vi:

– e metoda drabarimaski

– e metoda vorbaki – vorbaki metoda

– e metoda haljarimaski (monološko metoda)

– e metoda praktikane bućako – naučno-rodipaski metoda andar e čhibake kotora, e dijalektologija, prozodija, rromane dijakturja, kidipe averčhande tradicijake lilaripasa, buti neve tehnologijasa.

Trubun te ande buti čhavorenca si tumen averčhande kotora bućake sar kaj si: buti jekhe čhavoresa, buti liduj čhavorenca, buti ketane čhavorenca, – sikljope trujal averčhande khelimata sar kaj si e kvizurja, mothovipa andar o muj thaj aver sar te alava save but drom phenen pes sikljon. Pučipa thaj boldo svato – pučipe khajda te vazden o krlo. E vežbe – pučas, das boldo svato kaj naj vareso numaj te si vareso, ande xarni thaj lungo forma, e intonacija pučimaski thaj boldo alav e intonacijasa. Vakeripe – pale kova so sas amenge, so ašundam, dikhlam. Mothovipe – pale trujalipe thaj e manuša (kon, so, kana, sar, kaj), mothovipe pherde alavenca. Dijalogo – maškar sikamne pale vareso so džanen, so sas lenge ketane. Vorba sosko si fundo ande rromane paramiča thaj e gilja.

Vakeripe – xarne paramiča, e basne, kova so xaćarde. Fundosko svato pale rromane garadine alava, djilabipe gilengo. E konstrukcija pale vorbaki komunikacija. Len sama te orta mothon e grafemenge krla, alava, e intonacija rindo alavengo, aver alava save si čhutine ande rromani čhib. Barjaripe alavengo, alava pale manuša thaj šeja ande prezento, perfekto thaj futuro.

Sikavipe rromane čhibako e kotorenca pale nacionalno kultura del fundoske džanglipa andar e čhib, lilaripe thaj nacinalno kultura.

Ko sikamno trubus te džungadon kamipe te drabaren, ramon, kiden rromane alava, te pindžaren, sikljon thaj afirmišin rromani kultura, tradicija thaj rromano trajo.

Sikljope si lačardo khajda te pindžaren, len sama, thaj te afirmišin rromani kultura, sikljon stanadardno rromani čhib te keren svato thaj te ramon, te barjaren rromani čhib thaj rromano alavari, te pindžaren sikamnes e rromane tradicijasa thaj historijasa. Trubun te pindžaren e čavorren sar sas rromenge ande holokausto.

PLANO PALE SIKLJOPE

Plano sikavimasko boldino si po ishodo. Sikljope si pe than so sikljol pes, boldino po ishodo sikljavimasko savo mothol amenge so e čavorra sikljona po agor školako. Godolastar avela ando maškar sikljavimasko o sikamno, a na kova so sikljol. E sikljarne korkoro, numaj vi sikamnenca losarena kova so sikljona, a so si ramosardo ando plano, numaj kova so džanen majlače, so kerde majbut drom, sar sikljona čavorrenca, andar soske lila lenge sikamne po agor školako avena dži ke ishodurja. E sikamne rodona thaj sikljona neve džanglipa. Godova metodo del šaipe te sikljope avel so majlače čavorrenge.

Neve vinajpake-sikavimaske procesurja pindžarde si pe godova kaj si bolde ko sikamno. Kana keras o plano sikavimasko šaj te avel men lačo ishodo. Lačhipe savo si men katar ishodurja ande fundosko sikavipe si majbut, dikhas so den sikamnenge thaj sikljarnenge. E sikamne ažutin te hačaren so kamel pes lender, sikljol pes kova so si importantno taj den šaipe (korkoro) dikhipe kazom sikljile. Den lenge sa kova so trubun te džanen po agor ande tema, predmeto, klaso vi po agor fundoske školako. E ishodurja sikavimaske šaj te ločaren sikamnenge ramosarimaske thaj vobake egzamurja. Šaj te aven fundo pale losaripe sainčarimako, a so sikljarnenge del tromalipe te sikljon e čavoren andar e lila save kamen, thaj te den len tromalipe te korkoro arakhen neve sikavipa. Lače ramosarde e ishodurja den šaipe te so majloke losaren sikavimaski strategija thaj e metoda savenca šaj te so majloke keren didaktičko-metodikano proceso sikavimasko.

Paše godova, e ishodurja sikavimaske save si lačarde khajda te sikljon, e ishodurja šaj te aven vi egzamurja sar e sikamne sikljile..

DIDAKTIČKO-METODIKANE ALAVA

Lilaripe

Lilaripe si ande sikavipe artistikano thaj barelilaripasko kotor.

Ande sikavipe si majanglal čhutino artistikano, hačarimasko kotor. Kava si čhutino resesa te so majlače sikamne sikljon te drabaren, hačaren kova so si ramosardo, thaj aver so si ramosardo ando programo. Či trubus te bistras kaj si niveli barjarimasko, gindosko, emocionalno sar vi niveli ande lingvistikano barjaripe savo šaj te zuravel e percepcija pale lilaripe. Lilaripe šaj pire šukarimasa te barjarel thaj zuravel čavorrenge gindo, čhib, kulturake kotora, hačaripe pale lilaripe thaj aver.

Lilaripake kotora si fundoske katar kova so kerel pes ande lilaripe, vrijama, manuša thaj kova so keren ande jekh lilvarno kotor. But si importantno te sikljarno sikljol e čavorren sar trubun te drabaren. Kana losarena lil pale drabaripe, trubun te len sama pe:

Psihološko kriterijumo (lil savo šaj te drabaren čavorrenge ande šovto klaso);

Estetsko kriterijumo (artistikano šukaripe);

Etičko kriterijumo (e afirmacija lileski savi či nakhel beršenca);

Nacionalno kriterijumo (pakipe te losaren rromano lilaripe)

Gnoseološko kriterijumo (kazom šaj te lilaripe avel o fundo pale džanglipe čhibako thaj lilaripako).

E sikamne pindžaren pes e nacionalno kulturasa trujal o lilaripe, čhib, thaj e čhibaki kultura thaj trujal aver kotora save si phangle pale tradicija thaj historija rromengi.

Čhib sar sikavimasko kotor:

Alavari, e gramatika, ortoepija thaj e ortogafija. Kava e čavorra sikljon ande predmeto rromani čhib e kotorenca pale nacionalno kultura sar vi pe aver predemturja. O sikljarno trubul te sikamnena sa jekh drom sikljol dži kaj e sikamne či sikljon kova so si ramosardo ando program. E vežbe musaj te aven ande sa jekh nastavno kotor te so majlačhe sikljon.

Sikljarnosa jekh trubul te phenel e sikamnenge kazom si importantno te orta keren svato savo sikljol pes ande ortoepske vežbe.

E ortoepske vežbe či trubun te keren sar korkorutne natavne kotora, numaj paše nastavne kotora save ramon ando plano; alavengi intonacija šaj te pe jekh rig phandel pes e čhibaki kulturasa, e vorbasa andar o muj thaj aver. Šaj te ande sikljope mučen o audio snimko te sikamne šaj so majlačhe sikljon ašundo, te sikljon bašalipe thaj e dikcija vorbaki.

Nesave ortoepske vežbe šaj te keren pes ketane aver kotorenca andar o lilaripe sar kaj si: e artikulacija šaj te čhon ande sidjarno svato, kana keren e sidjarne alava ande rromani tradicija; e prozodija alavengi, sidjaripe, ritmo, alavengi intonacija thaj danfo šaj te čhon ande vežbe te drabaren andar o krlo lilaripaske kotora. Sar e ortoepsko vežba trubun te sikamne vorbin pe godji lilaripaske kotora gilja thaj e kotora paramičake (audio ažutimasa).

Čhibaki kultura

Sainćaripe kulturako, vorbako thaj ramosarimasko si ande funkcija te barjarel čhibaki kultura, komunikacija pe vorbako thaj ramosarimasko niveli

Kava si vi ande aver sikavimaske kotora. Majanglal trubun te den sikavnenge ramosarimaske vežbe, a palal godova vorbake. Trubun te len sama te sikamnenge den vežbe save si pale šovto klaso. Kova so trubun te keren sikamnena kana si pučipe pale vorba si: paramiča pale kova so sas, so dikhle, so kamen. E teme save šaj te den sikamnenge si: buli familija. Autobiografsko paramiča. Dosturja. Xabe. Phiradipe. Mungro amal – mungri amalni. Bućarimasko djes sikamnengo. Tromali vrijama. Džanglipe. Lil. TV thaj o radio. Mamijake thaj paposke paramiča. Arakhas o tujalipe-džuvdimata thaj čarja. Vrijama. Beršeske kotora. Buća. Kamipe dejake čhibako. Importantne rromane djesa. Čhavrikane lila. Dromaripe. Sporto. O računari. E planeta Phu. Kontinenturja. Kotora phuvjake. Kaj kamlemas te dromarav. Gilja, vorba, e radionice pale vorba. Stripo. E pinte kotorenca.

Katar o sikamno ažućaras te šaj korkoro te vakerel pe nesavi tema, sar vi te kerel alava katar dino alav. Trubun te džanen te mothon piro gindo pale kova so drabarde (so si lenge šukar so naj, sostar) te phenen kon ramosarda lil, kon si angluno ande paramiča, sosoko si manuš thaj aver. Trubun te džanen te najisaren thaj te rudisaren pale ažutipe.

Trubun te barjaren piro alavi kana drbarena o rromano alaviri. Barjaripe alavengo šaj te buljaren khajda kaj ramosarena o rebuso, khelena pes alavenca. Trubun te ramon piro alavari ande savo avena ramosarde bipindžarde alava.

E medijsko kultura

Sainčaripe ande medijsko kultura trubus te dikhas sar sikljope ande aver sikavimaske kotora ande predmeto Rromani čhib e kotorencă pale nacionalno kultura sar vi kova so sikljon ande aver predmeturja.

E medijsko kultura si e funkcija te majanglal či del te bilačhipe savo del pes ande filmurja avel dži ko sikamno, sar vi te o sikamno vrimajsa korkoro pindžarel so si pala leste a so naj. Imoportantno si vi kava te phenas e sikamnenge kaj kova so šaj te kerel pes ando crtano filmo naštik ando lengo trajo.

RUMUNSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Denumirea disciplinei:	LIMBA ROMÂNĂ CU ELEMENTE ALE CULTURII NAȚIONALE	
Scopul	Scopul predării și învățării <i>Limbii române cu elemente ale culturii naționale</i> este ca elevii, prin însușirea cunoștințelor funcționale despre sistemul limbii și despre cultură și prin dezvoltarea strategiei de învățare a limbii române să-și formeze capacitatea elementară de comunicare scrisă și orală la și să ia o atitudine pozitivă față de alte limbi și culturi, precum și față de propria lor limbă și patrimoniul cultural.	
Clasa	A VI-a	
Fondul anual de ore	72 de ore	
FINALITĂȚI	FUNȚII COMUNICATIVE	ACITIVITĂȚI LINGVISTICE
După terminarea clasei elevul va fi capabil:	(în funcțiile comunicative)	
– să înțeleagă texte mai simple legate de salutări, prezentări și cererea/oferirea informațiilor de natură personală;	SALUTAREA PREZENTAREA PROPRIE ȘI A ALTORA CEREREA/OFERIREA INFORMAȚIILOR DE BAZĂ DESPRE SINE ȘI DESPRE ALȚII	Audierea și citirea textelor mai simple legate de salutare și prezentare (dialoguri, texte narative, formulare etc.); reacția la impulsurile orale sau scrise ale interlocutorilor (profesorilor, colegilor etc.) și inițierea comunicării; oferirea informațiilor orale și scrise despre sine și căutarea și oferirea informațiilor despre alte persoane.
– să facă schimb de informații mai simple, de natură personală;	DESCRIEREA FIINȚELOR, OBIECTELOR, LOCURILOR, FENOMENELOR,	Audierea și citirea unor texte mai simple care se referă la descrierea ființelor, obiectelor, locurilor, fenomenelor, acțiunilor, stărilor și întâmplărilor;
– în câteva enunțuri legate să ofere informații despre	ACȚIUNILOR, STĂRILOR ȘI ÎNTÂMPĂRILOR	descrierea/compararea orală și

sine și despre ceilalți;

– să înțeleagă texte mai simple legate de descrierea persoanelor, plantelor, animalelor, obiectelor, locurilor, fenomenelor, acțiunilor, stărilor și evenimentelor;

– să descrie și să compare ființele, obiectele, locurile, fenomenele, acțiunile, stările și evenimentele folosind mijloace de limbă mai simple;

– să înțeleagă sugestii, sfaturi și cereri și invitații mai simple, la activități comune și să răspundă la acestea cu argumentări corespunzătoare;

– să trimită sugestii, sfaturi și invitații la activități comune folosind modele de comunicare adecvate situației;

– să ceară și să ofere informații suplimentare cu privire la propuneri, sfaturi și invitații la activități comune;

– să înțeleagă cererile și solicitările obișnuite și să răspundă la ele;

– să adreseze cereri și solicitări obișnuite;

– să felicite, să mulțumească și să-și ceară scuze folosind instrumente de limbă mai simple;

– să înțeleagă și urmeze

scrisă a ființelor, obiectelor, fenomenelor și locurilor.

Audierea și citirea textelor simple care conțin sugestii;

negocieri orale și scrise și acceptarea propunerilor, participarea la activități comune; scrierea invitațiilor pentru o aniversare/petrecere sau a e-mailurilor/SMS-urilor prin care este stabilită o activitate comună; acceptarea/refuzarea sugestiei, oral sau în scris, respectând normele de bază ale politeței și exprimarea justificării/scuzei adecvate.

Audierea și citirea enunțurilor simple prin care se felicită, solicită/oferă ajutor, serviciu, informație sau se cer scuze, se exprimă mulțumiri; felicitarea orală și scrisă, cererea și oferirea de informații, adresarea cererii pentru ajutor/serviciu și reacționarea la aceasta, exprimarea scuzelor și a mulțumirii.

Audierea și citirea textelor care conțin instrucțiuni mai simple (de exemplu, pentru realizarea unei sarcini, a unui proiect etc.) cu sprijin vizual și fără el; oferirea instrucțiunilor orale și scrise.

Audierea și citirea descrierii și schimbul de enunțuri privind evenimentele/activitățile și abilitățile permanente, obișnuite și actuale; descrierea orală și scrisă a evenimentelor/activităților și abilităților permanente, obișnuite și actuale.

Audierea și citirea descrierilor și schimbul oral și în scris a enunțurilor legate de evenimente și activități din trecut;

descrierea orală și scrisă a evenimentelor/activităților din trecut; alcătuirea și prezentarea proiectelor despre evenimente

EXPRIMAREA UNEI PROPUNERI SAU A UNUI SFAT, ADRESAREA INVITAȚIEI DE PARTICIPARE LA O ACTIVITATE COMUNĂ ȘI REACȚIONAREA LA ACEASTA

EXPRIMAREA CERERII, INFORMAȚIE, SCUZEI, FELICITĂRII ȘI MULȚUMIRII

ÎNȚELEGEREA ȘI OFERIREA INSTRUȚIUNILOR

DESCRIEREA ACȚIUNILOR ÎN PREZENT

DESCRIEREA ACȚIUNILOR ÎN TRECUT

instrucțiuni mai simple privind situațiile comune din viața de zi cu zi;

– să ofere instrucțiuni mai simple despre situațiile comune din viața de zi cu zi;

– să înțeleagă texte mai simple care descriu acțiunile și situațiile din prezent;

– să înțeleagă texte mai simple care descriu capacități și abilități;

– să facă schimb de informații individuale și/sau o serie de informații referitoare la acțiuni în prezent;

– să descrie acțiunile, capacitățile și abilitățile folosind un șir de enunțuri;

– să înțeleagă texte mai simple care descriu experiențe, evenimente și abilități din trecut;

– să facă schimb de informații individuale și/sau o serie de informații despre experiențe, evenimente și capacități în trecut;

– să descrie într-un șir de enunțuri scurte, experiență și evenimente din trecut;

– să descrie un eveniment istoric, o personalitate istorică etc.

– să înțeleagă enunțuri

**DESCRIEREA
ACȚIUNILOR VIITOARE (A
PLANURILOR,
INTENȚIILOR,
PREVEDERILOR)**

**EXPRIMAREA
DORINȚELOR,
INTERESELOR,
NECESITĂȚILOR,
SIMȚURILOR
ȘI
SENTIMENTELOR**

**EXPRIMAREA
RAPORĂRII ÎN SPAȚIU ȘI
A INDICAȚIILOR CU
PRIVIRE LA ORIENTAREA
ÎN SPAȚIU**

**EXPRIMAREA
APROBĂRII,
INTERZICERII,
REGULILOR
COMPORTEMENT
ȘI A
OBLIGAȚIILOR**

**EXPRIMAREA
APARTENENȚEI
POSESIUNII**

**EXPRIMAREA PLĂCERII/
AVERSIUNII**

EXPRIMAREA OPINIILOR

istorice, personalități etc.

Audierea și citirea textelor mai scurte în legătură cu hotărârile, planurile, intențiile și prevederile; înțelegerea/informarea cu privire la decizii, planuri, intenții și prevederi.

Audierea și citirea enunțurilor în legătură cu dorințele, interesele, necesitățile, simțurile și sentimentele; înțelegerea orală și scrisă cu privire la satisfacerea dorințelor și necesităților, propunerea soluțiilor cu privire la simțuri și necesități; exprimarea orală și scrisă a sentimentelor și reacționarea la sentimentele altora.

Audierea și citirea textelor simple cu privire la direcția de mișcare și a relațiilor spațiale mai specifice; schimbul oral și scris de informații privind direcția mișcării și relațiile spațiale; descrierea orală și scrisă a direcției de mișcare și a relațiilor spațiale.

Audierea și citirea enunțurilor simple privind interzicerile, regulile de comportament și obligațiilor; punerea întrebărilor privind interzicerile, regulile de comportament și obligațiile și răspunsul la acestea; comunicarea orală și scrisă a interzicerilor, a regulilor de comportament și a obligațiilor.

Ascultarea și citirea textelor simple cu enunțuri în care se spune ce are/nu are cineva sau cui aparține ceva; punerea întrebărilor despre apartenență și răspunsul la ele.

Audierea și citirea textelor mai simple legate de exprimarea plăcerii/aversiunii; exprimarea orală și scrisă a plăcerii/aversiunii.

Audierea și citirea textelor mai simple cu privire la cererea opiniilor și exprimarea acordului/dezacordului; cererea orală și scrisă a opiniilor și

simple referitoare la decizii, promisiuni, planuri, intenții și prevederi și să reacționeze la ele;

– să facă schimb de enunțuri simple cu privire la promisiuni, decizii, planuri, intenții și prevederi;

– să comunice ce planifică el/ea sau altcineva, ce intenționează sau prevede;

– să înțeleagă expresii comune privind dorințele, interesele, necesitățile, simțurile și sentimentele și să reacționeze la ele;

– să exprime dorințe, interese, necesități, simțuri și sentimente prin mijloace de limbă mai simple;

– să înțeleagă întrebări mai simple legate de orientarea/ poziția obiectelor și ființelor în spațiu și direcția mișcării și să răspundă la ele;

– să ceară și să înțeleagă informațiile despre orientarea/ poziția obiectelor și ființelor în spațiu și în direcția mișcării;

– să descrie cu un șir de enunțuri simple direcția mișcării și relațiile spațiale;

– să înțeleagă interzicerile mai simple, regulile de comportament, obligațiile proprii și ale altora și reacționează la ele;

exprimarea acordului și dezacordului.

**EXPRIMAREA
CANTITĂȚII,
NUMERELOR
PREȚURILOR**

Audierea și citirea textelor mai simple despre cantitate și preț; punerea întrebărilor cu privire la cantitate și preț și răspunsul la acestea, oral și în scris; ascultarea și citirea textelor privind comenzile la restaurant, cumpărăturile, jocul rolurilor (într-un restaurant, într-un magazin, la bucătărie ...); scrierea și calcularea prețurilor.

– să facă schimb de informații mai simple cu privire la interzicerile și regulile de comportament în școală și într-un loc public, precum și la obligațiile proprii și ale altora;

– să comunice regulile de comportament, interzicere și lista propriilor obligații și ale altora altor obligații utilizând mijloace lingvistice adecvate;

– să înțeleagă expresii mai simple referitori la posedare și apartenență;

– să formuleze enunțuri mai simple referitoare la posedare și apartenență;

– să întrebe și să spună ce are/nu are cineva și cui aparține ceva;

– să înțeleagă enunțuri mai simple care se referă la exprimarea plăcerii și aversiunii și să reacționeze la acestea;

– să exprime plăcerea și aversiunea și să dea explicații simple;

– să înțeleagă cele mai simple enunțuri prin care se cere o opinie și să reacționeze la ele;

– să exprime opinia, acordului/dezacordului și să dea explicații scurte;

– să înțeleagă noțiuni mai simple cu privire la

cantitate și preț;

– să întrebe și comunice cât de mult există/nu există, folosind mijloace lingvistice mai simple;

– să întrebe/să spună/să calculeze cât costă ceva.

DOMENIILE TEMATICE ÎN ÎNVĂȚAREA LIMBII ROMÂNE CU ELEMENTE ALE CULTURII NAȚIONALE – CICLUL DOI

Notă: Domeniile tematice se întrepătrund și sunt aceleași în toate cele patru clase ale celui de-al doilea ciclu al instrucției și educației elementare – în fiecare clasă în anul școlar următor se actualizează, iar apoi se lărgesc fondul de cunoștințe de limbă, obișnuințe și abilități, precum și contextele extralingvistice legate de o temă concretă. Profesorii abordează temele în conformitate cu interesele elevilor, necesitățile lor și metodele moderne care se aplică în procesul de însușire a limbii române cu elemente de cultură națională, astfel că fiecare temă reprezintă o anumită complexitate situațională.

- 1) Identitatea personală
- 2) Familia și mediul social înconjurător (prieteni, vecini, profesori etc.)
- 3) Caracteristicile geografice
- 4) România – țara de baștină și Serbia – patria mea
- 5) Locuirea – forme, obiceiuri
- 6) Lumea vie – natura, animalele de companie, protecția mediului de viață, conștiința ecologică
- 7) Istoria, experiența în timp și perceperea timpului (trecut – prezent – viitor)
- 8) Școala și viața școlară, sistemul școlar, instruirea și educația
- 9) Viața profesională (profesia de viitor), planurile legate de profesia de viitor
- 10) Tinerii – copiii și tineretul
- 11) Ciclurile vieții
- 12) Sănătatea, igiena, prevenirea bolilor, lecuirea
- 13) Emoțiile, dragostea față de partener și relațiile între oameni
- 14) Transportul și mijloacele de transport
- 15) Clima și condițiile meteorologice

- 16) Știința și cercetarea
- 17) Arta (în special literatura modernă pentru copii, muzica contemporană)
- 18) Viața spirituală, norme și valori (principii etice și religioase), atitudini, stereotipuri, prejudecăți, toleranța și empatie, grija de altcineva
- 19) Obiceiurile și tradiția, folclorul, aniversările (zilele de naștere, sărbătorile)
- 20) Timpul liber – distracția, divertismentul, hobby-urile
- 21) Alimentația și obiceiurile gastronomice
- 22) Călătoriile
- 23) Moda și îmbrăcămintea
- 24) Sportul
- 25) Comunicarea verbală și non-verbală, regulile de comportament și bunele maniere
- 26) Mediile, mass-media, Internetul și rețelele sociale
- 27) Viața în străinătate, contactele cu străinii

LIMBA ROMÂNĂ CU ELEMENTE ALE CULTURII NAȚIONALE

CONȚINUTURILE DE LIMBĂ

Funcția comunicativă	Conținuturile de limbă
SALUTAREA ȘI PREZENTAREA PROPRIE ȘI A ALTORA ȘI CEREREA/OFERIREA INFORMAȚIILOR DE BAZĂ DESPRE SINE ȘI DESPRE ALȚII	<i>Care este numele/prenumele/porecla ta?</i>
	<i>Care este numele dumneavoastră, Doamnă/Domnule?</i>
	<i>(Eu) îți/v-o prezint pe Mihaela.</i>
	<i>Acesta este Marius, el este evelul nou-venit în clasa noastră.</i>
	<i>Bine ai venit!</i>
	<i>Unde locuiești/locuieți? eu locuiesc pe strada Mihai Eminescu, 168. La ce etaj?La etajul al cincilea.</i>
	<i>Practic sportul (înotul/fotbalul/tenisul.</i>
<i>Cum vii la școală? Pe jos. Cu autobuzul.</i>	
<i>Ce profesie are tatăl tău? El este medic.</i>	
<i>Ai frați, sau surori? Da, am o soră mai mică/un frate</i>	

mai mare.

Acesta este unchiul meu. El trăiește la București, dar este născut la Timișoara.

Pe verișorii mei îi cheamă Marcel și Georgel.

Timpul prezent al verbelor frecvente.

Întrebări cu cuvinte interogative (*care, cum, unde...*).

Pronumele personal.

Pronumele și adjectivul posesiv.

Numeralul (cardinal și ordinal).

Conținuturi (inter)culturale: reguli prestabilite de comunicare politicoasă; numele, prenumele și porecele; familia și relațiile familiale; adresa; reprezentare oficială și informală; grade de rudenie și relații de familie; orașele mai mari din țările culturii țintă.

Cum este Petru ? El este mai mic decât Ionel, are ochii castanii și părul negru. El este foarte simpatic, generos și puțin timid. El poartă blugi albaștri și o cămașă galbenă.

Dintre toate animalele, girafa are cel mai lung gât. Melcul merge mai încet decât broasca țestoasă.

Bicicleta este mai economică decât motocicletă. Mașina tatălui meu este mai rapidă/confortabilă decât a vecinului nostru.

**DESCRIEREA
OBIECTELOR,
FENOMENELOR,
STĂRILOR ȘI ÎNTÂAMPLĂRILOR**

**FIINȚELOR,
LOCURILOR,
ACȚIUNILOR,**

Clujul este un oraș mai liniștit decât Timișoara.

Adjectivele calificative: genul și numărul

Gradele de comparație ale adjectivelor și adverbelor (*mai încet, cel mai lung*).

Timpul prezent al verbelor frecvente, precum și al verbelor pronominale și reflexive

Conținuturi (inter)culturale: specificul țării noastre și al țărilor din aria de vorbire a limbilor țintă (atracții, caracteristici geografice)

EXPRIMAREA UNEI PROPUNERI SAU A UNUI SFAT, ADRESAREA INVITAȚIEI DE PARTICIPARE LA O

Vrei să mergem împreună la concert ? Începe la ora 20. Știu că îți place acest artist.

**ACTIVITATE COMUNĂ
REAȚIONAREA LA ACEASTA**

ȘI *Vino la mine după terminarea orelor și adu CD-urile tale.*

Am putea un pic să ne plimbăm. Da, de ce nu ! Cu plăcere. Scuze, dar nu pot. Nu mă simt bine.

Trebuie să mănânci mai multe fructe și legume. Dacă nu te simți bine, trebuie să mergi/consulti un medic.

Întrebări prin intonare.

Modul imperativ.

Negația (*nu*)

Prezentul verbelor frecvente.

Conținuturi (inter)culturale: exprimarea adecvată referitoare la propuneri, sfaturi și invitații și reacționarea la propuneri, sfaturi și invitații.

Dacă vrei, pot să te ajut. Da, mulțumesc, drăguț din partea ta.

Bună ziua, Doamnă, caut o fustă din bumbac. Ce număr doriți, domnișoară ?

La ce oră pleacă trenul spre Craiova? La 8h și 20min.

Scuzați-mă, Domnule, puteți să-mi spuneți cum să ajung la gară ? Da, mergeți înainte/la dreapta/la stânga. Mulțumesc. Cu plăcere.

**EXPRIMAREA
INFORMAȚIE, SCUZEI, CERIERII,
ȘI MULȚUMIRII**

Vă rog, unde este stația de autobuz ? Nu este departe de aici (în față/în sus/în jos/la dreapta...Nu știu

Întrebări prin intonare.

Întrebări cu cuvinte interogative. (*ce, unde, când*)

Negația (*nu*).

Numeralele cardinale.

Conținuturi (inter)culturale: reguli de comunicare politicoasă, sărbători și evenimente importante, felicitarea.

**ÎNȚELEGEREA ȘI
INSTRUCȚIUNILOR**

Citește textul și rezolvă exercițiul cu numărul 3!

Trebuie mai întâi să citești cerința înainte de a

rezolva exercițiul.

Veți face un proiect despre satul/orașul/regiunea/animalul de companie. Reflectați bine și răspundeți!

Verificați răspunsurile vostre!

Veți reasculta dialogul, dar nu veți deschide cărțile încă!

Modul imperativ.

Timpul viitor.

Conținuturi (inter)culturale: reguli de adresare politicoasă în conformitate cu gradul de formalitate și situație.

Locuiesc într-o casă din centrul orașului.

La ce oră te trezești ? În fiecare dimineață mă trezesc la ora 7 și un sfert/jumătate/fără un sfert..

De obicei luăm masa de prânz la ora 2 după masă.

Ce faci ? Urmăresc o emisiune TV.

Fratele meu merge la piscină în fiecare zi, el adoră înotul.

Ea este foarte bună la biologie, dar slabă la matematică.

**DESCRIEREA
PREZENT**

ACȚIUNILOR

ÎN

Prepoziția.

Întrebări cu cuvinte interogative prin intonare (*ce, când, cum, care*).

Numeralele ordinale până la 20.

Adverbele de timp (*acum, atunci, în fiecare zi*).

Prezentul verbelor frecvente, precum și al verbelor pronominale și reflexive

Conținuturi (inter)culturale: viața în familie; viața la școală – activitățile școlare și extrașcolare, vacanțele și călătoriile.

**DESCRIEREA
TRECUT**

ACȚIUNILOR

ÎN

Vlad Țepeș și Curtea Domnească, azi Muzeul Curtea Veche din București. Cine a fost acest domnitor ?

Unde se găsește muzeul ?

Cum ți-ai petrecut week-endul ?

Ați vizitat déjà România ?

Când a fost mama mea tânără, a făcut gimnastică. I-a plăcut de gimnasta Nadia Comaneci.

Ți-ai făcut tema la geografie ?

Am sunat-o pe Ioana, dar nu a răspuns.

Perfectul compus.

Întrebări prin intonare.

Întrebări cu cuvinte interogative (*unde, cum*).

Negația (*nu*).

Conținuturi (inter)culturale: evenimentele istorice, descoperiri epocale, personalități mai importante din trecut.

Ce ți-ar plăcea să fii când vei fi mare ?

În după masa aceasta voi ieși cu verișorii/verișoarele mele.

Săptămâna viitoare voi împlini 13 ani.

Miercuri seara voi organiza o petrecere, îi voi invita pe prietenii mei.

Te voi ajuta la temele de la istorie.

DESCRIEREA ACȚIUNILOR VIITOARE (A PLANURILOR, INTENȚIILOR, PREVEDERILOR)

În vacanță voi face mai multă lectură la istorie și geografie.

Viitorul.

Întrebări cu cuvinte interogative (*ce*).

Adjectivele posesive.

Conținuturi (inter)culturale: regulile bunelor maniere în concordanță cu gradul de formalitate și situație.

EXPRIMAREA DORINȚELOR, INTERESELOR, NECESITĂȚILOR, SIMȚURILOR ȘI SENTIMENTELOR

Mă doare capul/gâtul/piciorul.

Ești obosit,ă ?

Îmi place muzica (clasică/populară/distractivă).

Doresc/vreau să ies/să mă odihnesc.

Vreau să dorm/sămănânc/să beau .

Fiți atenți !

Nu vorbiți !

Vai, ce păcat ! Îmi pare rău !

Imperativul.

Prezentul verbelor frecvente, precum și al verbelor pronominale.

Conținuturi (inter)culturale: mimica și gesticularea; interesele, hobby-urile, distracția, divertismentul, sportul și recrearea..

Eu sunt la Corina. Ea locuiește lângă noi. .

Ca să ajungeți la noi, mergeți două străzi drept înainte, apoi faceți stânga și la primul colț o luați la dreapta.

Școala se află vizavi de biserică ?

EXPRIMAREA RAPORTURILOR ÎN SPAȚIU ȘI INDICAȚIILOR CU PRIVIRE LA ORIENTAREA ÎN SPAȚIU

Unde locuiește el ? Unde este Maria ? Cred că este acasă.

Mă duc la muzeu. El se găsește între bibliotecă și școală.

Întrebări prin intonare.

Prezentul verbelor frecvente.

Conținuturi (inter)culturale: terenul public; aspectul tipic al locului.

Există vreun loc liber în sală ? Da, puteți intra. Îmi pare rău, nu puteți trece pe aici. Nu este posibil.

EXPRIMAREA APROBĂRII, INTERZICERII, A REGULILOR DE COMPORTAMENT ȘI A OBLIGAȚIILOR

Trebuie să vă lăsați bagajul la recepție.

Fumatul este interzis în sală.

Nu pot să ies, trebuie să mă pregătesc pentru testul

la engleză.

Trebuie să plimbați câinele în fiecare zi.

Întrebări prin intonare.

Negația (*nu*).

Construcția *trebuie să* și prezentul verbelor

Conținuturi (inter)culturale: comportamentul în locurile publice; semnificația semnelor și a simbolurilor.

Noi avem prieteni în România. Ei au jocuri de socializare.

Ei nu au calculator în clasă.

Aceste două fete sunt surorile lui/ei.

Eu am un cățel alb. Verișoara mea are o pisică, dar este cenușie.

EXPRIMAREA APARTENENȚEI ȘI POSESIUNII

A cui este umbrela, ata sau a lui Marinei?

Adjectivele posesive.

Pronumele posesiv.

Conținuturi (inter)culturale: familia și prietenii; raportul față de bunurile materiale proprii, dar și față de cele ale altora.

Ce faci în timpul liber? Eu ador jocurile pe calculator.

Îți plac mult? Da, le ador.

Serbia este o țară frumoasă.

Nu îmi place poezia, dar îmi plac foarte mult romanele polițiste.

EXPRIMAREA PLĂCERII/

AVERSIUNII

Vizionezi filmele la televizor, sau la calculator?

Acest film/carte îmi place/nu-mi place.

Întrebări prin intonare.

Adverbele de mod (*mult, foarte mult*).

Prezentul verbelor frecvente.

EXPRIMAREA OPINIILOR

Conținuturi (inter)culturale: arta, literatura pentru tineret, benzile desenate (stripul), muzica, filmul.

Eu cred că trebuie ajutat/ă. Și eu la fel.

Da, ai dreptate.

Desigur, sunt de acord cu el.

Nu, nu sunt de acord.

Este bine/nu este bine.

Ce credeți despre...?

Negarea.

Prezentul verbelor frecvente.

Conținuturi (inter)culturale:respectarea normelor politicoase de bază în comunicarea cu vârstnicii și cu adulții.

Câți copii sunt în parc ? În parc sunt cinci băieți două fete.

Această carte costă 730dinari, sau 29roni.

Vă rog, aș mai vrea/aș dori un suc de fructe.

Cine a ajuns primul/prima ?

EXPRIMAREA CANTITĂȚII, NUMERELOR ȘI PREȚURILOR

Numeralele cardinale până la 1000.

Numeralele ordinale până la 20.

Condiționalul prezent al verbelor *a vrea* și *a dori*.

Conținuturi (inter)culturale: mediul social; valuta culturilor țintă.

Noțiunile cheie ale conținutului: acces comunicativ, utilizarea funcțională a limbii, interculturalitate.

INSTRUCȚII PENTRU REALIZAREA DIDACTIC-METODICĂ A PROGRAMEI

I. PLANIFICAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

Programa predării și învățării bazată pe finalități oferă profesorului o libertate mai mare în crearea și proiectarea predării și învățării. Profesorul are rolul de a contextualiza Programa în funcție de necesitățile specifice ale elevilor dintr-o clasă, luând în considerare: componența clasei și caracteristicile elevilor; condițiile tehnice, mijloacele didactice și mediile de care dispune școala; manualele și alte materiale didactice, resursele, posibilitățile comunității

locale în care școala funcționează. Pornind de la finalități, funcțiile comunicative și activitățile de limbă recomandate profesorul întocmește planul anual (global) de activitate din care va dezvolta mai târziu planurile operaționale. Finalitățile sunt definite pentru sfârșitul anului și îl îndrumă pe profesor să operaționalizeze la nivelul unei sau al mai multor unități metodice/de învățare în funcție de nivelul realizărilor elevilor. Finalitățile se deosebesc astfel că unele finalități se pot realiza mai ușor și mai rapid, dar pentru cele mai multe finalități (mai ales pentru domeniul Literaturii) este nevoie de mai mult timp, de o serie de activități diferite și mod de muncă diferit. În faza de planificare a predării și învățării este foarte important să se aibă în vedere faptul că manualul este instrumentul de predare și că aceasta nu determină conținuturile disciplinei. De aceea, conținuturile oferite în manualul trebuie acceptate selectiv și în funcție de finalitățile prevăzute. Având în vedere că manualul nu este singura sursă de cunoștințe, profesorul trebuie să-i îndrume pe elevilor să folosească și alte surse de informarea și însușire a cunoștințelor și abilităților.

II. REALIZAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

Programa axată pe finalități indică ceea ce un elev este capabil să înțeleagă și să producă în procesul de comunicare. Este astfel structurată încât îl conduce treptat pe profesor de la finalități și funcțiile comunicative ca domenii, până la activitățile de limbă și conținuturile **recomandate** în funcțiile comunicative. Prin aplicarea acestei modalități de abordare în predarea limbii se realizează formarea capacității elevilor de a comunica și utiliza limba în viața lor de zi cu zi, în împrejurări particulare, publice sau educaționale. Această modalitate de abordare subînțelege următoarele atitudini:

- limba țintă este folosită într-o clasă în contexte de interes pentru elevi, bine concepute, într-o atmosferă agreabilă și relaxantă;
- discursul profesorului este adaptat vârstei și cunoștințelor elevilor;
- profesorul trebuie să fie sigur că elevii au înțeles sensul mesajului, inclusiv elementele sale culturologice și educaționale și de socializare;
- este importantă semnificația mesajului lingvistic;
- cunoștințele elevilor se evaluează prin anumite criterii de exactitate relative, clar definite, și din acest motiv modelul nu este vorbitorul original;
- predarea se bazează pe interacțiunea socială cu scopul de a se îmbunătăți calitatea și volumul materialului lingvistic; lucrul în sala de clasă și în afara acesteia se desfășoară prin rezolvarea problemelor în grup sau individual, prin căutarea informațiilor din diferite surse (internet, reviste pentru copii, prospecte și material audio) precum și prin rezolvarea unor sarcini mai mult sau mai puțin complexe în condiții reale și virtuale, cu un context, procedură și obiectiv clar definite;
- profesorul îndrumă elevii în legile codului oral și scris și în relațiile de reciprocitate dintre ele;
- toate conținuturile din gramatică sunt introduse prin metoda inductivă, prin diverse exemple contextualizate, în conformitate cu nivelul de cunoștințe al elevilor, dar fără explicații gramaticale detaliate, cu excepția cazului în care elevii insistă asupra lor, iar cunoștințele sunt evaluate și notate pe baza utilizării lor în contexte comunicative adecvate.

Abordarea comunicativ-interactivă în predarea limbii române include, de asemenea, următoarele:

- însușirea conținutului lingvistic prin participarea concretă și gândită în actul social;
- conceperea programei de predare și învățare ca pe un ansamblu de sarcini și activități dinamice, pregătite în comun și adaptate vârstei elevilor;
- profesorul trebuie să permită accesul la ideile noi și acceptarea lor;
- elevii sunt considerați participanți responsabili, creativi și activi la actul social;
- manualele reprezintă o sursă de activitate și trebuie îmbogățite prin folosirea materialelor suplimentare autentice;
- sala de clasă este un spațiu care poate fi adaptat zilnic la necesitățile de predare;
- lucrul la un proiect, considerat o sarcină prin care se stabilește corelația cu alte obiecte, stimulează elevii la munca studioasă și de cercetare;
- pentru introducerea unui nou material lexical vor fi utilizate structurile gramaticale cunoscute și invers.

Tehnici/activități

În timpul orei se recomandă schimbul dinamic al tehnicilor/activităților care nu trebuie să dureze mai mult de 15 minute.

Ascultarea și răspunsul la instrucțiunile profesorilor în limba română sau înregistrările audio (*ascultă, scrie, unește, determină, găsește* și activitățile legate de munca în clasă: *desenează, decupează, colorează, deschide/închide caietul* etc.)

Lucrul în perechi, grupuri mici și mari (mini-dialoguri, joc pe roluri, simulări etc.)

Activități manuale (realizarea panourilor, prezentărilor, ziarelor, posterelor etc.)

Exerciții de ascultare/audiere (după instrucțiunile profesorului sau înregistrărilor audio să unească noțiunile, să adăuge părți ale imaginii, să completeze informații, să selecteze enunțuri exacte și inexacte, să determine cronologia etc.)

Jocuri potrivite vârstei.

Clasificarea și compararea (după cantitate, formă, culoare, anotimpuri, îmi place/nu-mi place, comparații ...).

Rezolvarea "problemelor actuale" în clasă, dezbateri și mini-proiecte.

"Transpunera" enunțului în gest și a gestului în enunț.

Corelarea audio materialului cu ilustrațiile și cu textul, a titlului cu textul, sau stabilirea titlului.

Crearea în comun a materialelor ilustrate și scrise (planificarea diferitelor activități, raport/jurnal de călătorie, afiș publicitar, programul serbării sau al altei manifestații).

Înțelegerea limbii scrise:

- identificarea trăsăturilor distinctive care indică asupra particularităților gramaticale (gen, număr, timp verbal, persoană ...);
- identificarea legăturii dintre grupurile de litere și sunete; răspunsul la întrebări simple referitoare text, corect/incorect, alegeri multiple;
- executarea instrucțiunilor și comenzilor citite

Exprimarea în scris:

- corelarea sunetelor cu grupului de litere;
- găsirea cuvintelor omise (completarea unui șir, găsirea „intrușilor”, careuri în opt direcții, cuvinte încrucișate etc.);
- unirea textului mai scurt și a propozițiilor cu imaginile/ilustrațiile;
- completarea formularului (anunțul la un curs, etichetă pentru bagaj etc.);
- scrierea felicitărilor și a cărților poștale;
- scrierea textelor mai scurte;

Introducerea în literatura pentru copii și transpunerea în alte medii: joc, cântec, dramă, arte plastice.

STRATEGII DE ÎMBUNĂTĂȚIRE ȘI EXERSARE A COMPETENȚELOR DE LIMBĂ

Având în vedere că finalitățile se realizează prin abilități de limbă, este important ca în predarea limbii române cu elemente ale culturii naționale acestea să se exerseze permanent și simultan. Doar în acest fel, elevii pot dobândi competențe lingvistice care sunt în concordanță cu scopurile date. De aceea este importantă dezvoltarea strategiei de îmbunătățire și de exersare a competențelor lingvistice.

Audirea/Ascultarea

Înțelegerea vorbirii este activitatea lingvistică de decodificare a sensului literal și implicit al sensului textului oral; pe lângă capacitatea de a distinge unități fonologice și lexicale și unități cu semnificație conturată în limba care se învață, pentru să realizeze cu succes înțelegerea, elevul trebuie să aibă și următoarele competențe:

- discursivă (despre tipurile și caracteristicile textelor și canalelor de transmitere a mesajelor);
- referențială (despre temele care se abordează) și
- socioculturale (în legătură cu situațiile de comunicare, modurile diferite de formulare a anumitor funcții de vorbire etc.).

Dificultatea exercițiilor legate de înțelegerea vorbirii depinde de mai mulți factori:

- de calitățile personale și capacitățile ascultătorului, inclusiv capacitatea cognitivă de abordare,

- de motivarea și motivele pentru care ascultă/audiază textul oral,
- de trăsăturile celui care vorbește,
- de intenția cu care vorbește,
- de contextul și circumstanțele – favorabile și nefavorabile – în care se realizează ascultarea și înțelegerea,
- de caracteristicile și tipul de text care trebuie ascultat etc.

Progresul (de la ușor la mai greu, de la simplu la mai complex) pentru această activitate lingvistică în cadrul Programei este, prin urmare, prevăzut la mai multe niveluri. În mod aparte sunt relevante următoarele:

- prezența/absența elementelor vizuale (de exemplu, mai ușor de înțeles sunt considerate textele orale însoțite de elemente vizuale, din cauza abundenței de informații contextuale care se înregistrează automat în memorie pe termen lung, lăsând posibilitatea ca atenția să fie concentrată asupra altor detalii);
- lungimea textului oral;
- viteza cu care se vorbește;
- claritatea pronunțării și posibilele devieri de la vorbirea standard;
- cunoașterea temei;
- posibilitatea/imposibilitatea ascultării/audierii din nou etc.

Citirea

Citirea sau înțelegerea textului scris aparține așa-numitei abilități lingvistice receptive vizuale. Cu această ocazie, cititorul primește și prelucrează, adică decodează textul scris de unul sau mai mulți autori și găsește semnificația. În timpul cititului este necesar să se ia în considerare anumiți factori care influențează asupra procesului de citire, cum ar fi: caracteristicile cititorilor, interesele, motivarea și intențiile, caracteristicile textului care se citește, strategii pe care cititorii le utilizează, precum și cerințele impuse de situația în care se citește.

Pe baza intenției cititorului, distingem următoarele tipuri de recepție vizuală:

- citirea cu scopul îndrumării;
- citirea cu scopul informării;
- citirea pentru a urma instrucțiunile;
- citirea pentru plăcere.

În timpul citirii, distingem și nivelul de înțelegere, astfel că citim pentru a înțelege:

- informații globale

- informații speciale,
- informații complete;
- sensul ascuns al unui anumit mesaj.

Scrierea

Prin producția scrisă se subînțelege abilitatea elevului ca în formă scrisă să descrie evenimente, sentimente și reacții, să transmită mesaje și să-și exprime opiniile, să facă rezumatul conținutului diferitelor mesaje (din mass-media, textele literare și artistice, etc.), să ia notițe, să pregătească prezentări și altele.

Dificultatea exercițiilor legate de producția scrisă depinde de următorii factori: nivelul de cunoaștere a lexicului și a competenței de comunicare, capacitatea de prelucrare cognitivă, motivație, capacitatea de a transmite mesajul în unități de text coerente și asociate.

Progresul reprezintă un proces care presupune însușirea strategiilor și structurilor lingvistice de la ușor la greu și de la simplu la complex. Fiecare nivel lingvistic superior presupune repetarea ciclică a elementelor însușite anterior, prin edificarea care conține structuri lingvistice, lexicale și comunicative mai complexe. Pentru această activitate lingvistică în cadrul Programei școlare este prevăzut un progres pe mai multe niveluri. Sunt deosebit de relevante următoarele:

- temele (viața de zi cu zi a elevilor și mediul înconjurător, interese personale, evenimente actuale și diverse aspecte ale contextului socio-cultural, precum și teme legate de diverse discipline școlare);
- felul și lungimea textelor (texte formale și neformale, rezumate, notițe personale);
- lexicul și funcțiile comunicative (capacitatea elevilor de a realiza diverse aspecte funcționale, cum ar fi descrierea oamenilor și evenimente în diferite contexte temporale, exprimarea presupunerilor, îndoielii, recunoștinței, etc. în domenii cum ar fi cel particular, public, educațional);
- gradul de independență al elevilor (de la scrierea dirijată/direcționată, în care se facilitează scrierea prin exerciții concrete și îndrumări, până la scrierea independentă).

Vorbirea

Vorbirea ca o abilitate productivă este privită din două aspecte, și anume, în dependență de faptul dacă este în funcția prezentării *monologice* a textului, prin care vorbitorul anunță, informează, prezintă sau ține o prelegere la una sau mai multe persoane, sau dacă este în funcția *interacției*, când se face schimbul de informații dintre doi sau mai mulți interlocutori cu un anumit scop, respectând principiul colaborării în timpul dialogului.

Activitățile de producție ale vorbirii monologice sunt:

- adresarea în public (comunicări, oferirea de instrucțiuni și informații);
- expunerea în fața publicului (prelegeri, prezentări, reportaje, rapoarte și comentarii asupra unor evenimente etc.)

Aceste activități pot fi realizate în moduri diferite:

- prin citirea textului scris în fața publicului;
- prin expunerea spontană sau expunerea cu ajutorul suportului vizual sub formă de tabele, diagrame, desene ș. a.
- prin interpretarea unui rol sau al unui cântec.

Interacțiunea implică aplicarea continuă și succesiunea strategiei receptive și productive, precum și a strategiilor cognitive și discursive (luarea și darea cuvântului, negociere, conformare, propunerea soluțiilor, rezumarea, atenuarea sau evitarea neînțelegerilor sau medierea într-o neînțelegere) care sunt în funcția realizării cât mai reușite a unei interacțiuni. Interacțiunea poate fi realizată printr-o serie de activități, de exemplu:

- schimbul de informații,
- conversația spontană,
- discuții neformale sau formale, dezbateri,
- interviuarea sau negocierea, planificarea și cooperarea în comun.

Competența socioculturală și medierea

Competența socioculturală și medierea reprezintă un set de cunoștințe teoretice (competențe) care se aplică într-o serie de activități lingvistice în două medii lingvistice de bază (scrisă și orală), utilizând în același timp și toate celelalte activități lingvistice (înțelegerea vorbirii, vorbirea și interacțiunea, scrierea și înțelegerea textelor scrise). Deci, ele reprezintă categorii foarte complexe care sunt prezente în toate aspectele procesului de predare și ale procesului de învățare.

Competența socioculturală ca un ansamblu de cunoștințe despre lume în general, despre asemănările și diferențele dintre modelele culturale și comunicative în comunitatea lingvistică în care trăiește elevul și comunitatea/comunității a cărei limbă o învață.

Aceste cunoștințe, în funcție de nivelul competențelor lingvistice generale, pornesc de la cunoașterea principiilor de comunicare cotidiană (stiluri funcționale de bază și registrele), până la cunoașterea caracteristicilor diferitelor domenii ale utilizării limbilor (particular, public și educațional), elementelor paralingvistice și elementelor de cultură/culturi ale comunităților în care este vorbită limba care se învață. Cunoștințele menționate sunt necesare pentru o comunicare competentă și reușită în activitățile concrete de comunicare în limba țintă.

Un aspect aparte al competenței socio-culturale îl constituie *competența interculturală*, care subînțelege dezvoltarea conștiinței despre alții și cei care sunt altfel, cunoașterea și înțelegerea asemănărilor și diferențelor dintre lumi, respectiv dintre comunități lingvistice cu care elevul ajunge în contact. Competența interculturală se referă și la dezvoltarea toleranței și atitudinii pozitive față de caracteristicile individuale și colective ale vorbitorilor de alte limbi, ale oamenilor care aparțin altor culturi, care sunt într-o măsură mai mare sau mai mică diferite de ale elevului însuși, adică, dezvoltarea unor personalități interculturale, prin ridicarea gradului de conștientizare cu privire la valorile diferitelor culturi și dezvoltarea capacității de integrare a experiențelor interculturale în propriul model cultural de comportament și credință.

Medierea este o activitate în care elevul nu-și exprimă opinia, ci acționează ca un intermediar între persoanele care nu sunt capabile să comunice direct. Medierea poate fi scrisă și orală și include comprimarea și rezumarea textului și traducerea. Traducerea în această Programă tratată ca o activitate lingvistică specială care nu ar trebui în nici un caz să fie folosită ca o tehnică pentru însușirea oricărui aspect al limbii țintă prevăzută prin predarea comunicativă. Traducerea implică dezvoltarea cunoștințelor și abilităților de folosire a mijloacelor auxiliare (a dicționarelor, îndrumătoarelor, tehnologiilor informaționale etc.) și capacitatea de găsire a echivalentelor structurale și lingvistice între limba din care se traduce și limba în care se traduce.

INSTRUCȚIUNI PENTRU INTERPRETAREA CONȚINUTULUI GRAMATICAL

Predarea gramaticii, laolaltă cu predarea și însușirea lexicului și a altor aspecte ale limbii, este una dintre premisele învățării limbii române. Însușirea gramaticii implică formarea noțiunilor gramaticale și a structurii gramaticale de vorbire la elevi, însușirea fenomenelor gramaticale, formarea deprinderilor și aptitudinilor în domeniul analizei gramaticale și aplicarea cunoștințelor gramaticale, ca supliment la edificarea și îmbunătățirea culturii vorbirii.

Rolul gramaticii în procesul de însușire a limbii este în primul rând practic și constă în stabilirea bazei pentru dezvoltarea competenței comunicative. Fenomenele gramaticale trebuie privite din punct de vedere funcțional (abordare funcțională). În procesul de predare al limbii române în măsură cât mai mare trebuie să fie incluse acele categorii gramaticale care sunt tipice și necesare pentru vorbirea și comunicarea cotidiană și anume, prin modele diverse, aplicarea regulilor de bază și combinarea acestora. Trebuie să se tindă spre însușirea receptivă și productivă a gramaticii prin tot felul de activități de vorbire (ascultare, citire, vorbire și scriere, dar și traducere), la toate nivelurile de învățare a limbii, în conformitate cu obiectivele, standardele și finalitățile clar definite ale predării limbii române cu elemente de cultură națională.

Categoriile gramaticale sunt clasificate în conformitate cu cadrul european de referință pentru limbi pentru fiecare nivel de limbă, ceea ce înseamnă evoluția structurii lingvistice a obiectivelor de comunicare: de la simplu la unul mai complex și de la receptiv la productiv.. Fiecare nivel mai avansat de limbă implică conținutul nivelurilor de limbă anterioare. Repetarea ciclică a elementelor adoptate anterior construiește structuri gramaticale mai complexe. Profesorul are libertatea de a extrage structuri gramaticale care se vor repeta ciclic în concordanță cu realizările elevilor, precum și cu nevoile contextului didactic.

Scopul principal al predării limbii române este de a dezvolta competențe de comunicare la un anumit nivel de limbă, în funcție de statutul limbii și de anul de învățare. În acest sens, cu anumite categorii gramaticale există o notă că ele sunt învățate receptiv, în timp ce altele sunt învățate productiv.

III. MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

Munca fiecărui profesor este formată din planificare, realizare, monitorizare și evaluare. Este important ca profesorul să monitorizeze și evalueze continuu nu numai realizările elevilor, procesul de predare și învățare, ci și propria activitate, pentru îmbunătățirea permanentă a procesului instructiv.

Procesul de monitorizare a finalităților realizate începe prin aprecierea nivelului de cunoștințe ale elevilor la începutul anului școlar pentru ca profesorii să poată să-și planifice procesul de predare și procesul de monitorizare și evaluare a rezultatelor a progresului elevilor. Acest proces este realizat prin evaluare formativă și sumativă. În timp ce în notarea formativă pe

parcursul anului urmărește realizările elevilor prin diferite instrumente (teste de diagnostic, de autoevaluare, portofoliu de limbă, exerciții bazate pe proiecte etc.), notarea sumativă (lucrări scrise, teste finale, teste de evaluare a nivelului de limbă) apreciază mai precis îndeplinirea finalităților sau a standardelor la sfârșitul unei anumite perioadă de timp (sfârșitul semestrului, anului, ciclului de instruire). Evaluarea formativă nu este doar monitorizarea realizării elevilor, ci și monitorizarea modului de activitate și un instrument care permite profesorului ca în timpul procesului de predare să schimbe și să îmbunătățească procesul de lucru. Cu prilejul notării și evaluării realizărilor elevilor trebuie să se țină cont ca modalitățile prin care acestea se pun în aplicare nu diferă de activitățile obișnuite la oră, deoarece notarea și evaluarea sunt considerate parte integrantă a procesului de predare și învățare, nu activități izolate care creează stres la elevi și nu dau o imagine reală a realizărilor lor. Prin notare și evaluare trebuie să se asigure progresul elevilor în atingerea finalităților, dar și calitatea și eficiența predării. Scopul notării trebuie să fie și ridicarea nivelului de motivație la elevi pentru progres și nu evidențierea greșelilor. Elementele care se evaluează sunt diverse și trebuie să contribuie la imaginea atotcuprinzătoare a progresului elevilor, consolidarea competențelor lor comunicative, dezvoltarea abilităților și capacităților necesare pentru activitatea și instruirea de viitor. Acest lucru se realizează prin notarea diferitelor elemente, cum ar fi abilitățile lingvistice (citirea, ascultarea, vorbirea și scrierea), însușirea conținuturilor lexicale și a structurilor lingvistice, aplicarea ortografiei, angajamentul și sărghiința în activitățile în timpul orei și în afara orelor, aplicarea normelor sociolingvistice. În procesul notării și evaluării, este necesar ca modalitățile de verificare și notare să fie cunoscute elevilor, adică să fie în conformitate cu tehnicile, tipologia exercițiilor și felurile de activități care se aplică la orele obișnuite, precum și la modul în care se evaluează realizările. Astfel de reguli și organizare a procesului de evaluare și de notare asigură o atmosferă pozitivă și sănătoasă în procesul de învățare, dar și relații reciproce și de comunicare calitative între elev – profesor și elev – elev, dar, de asemenea, ajută elevului să înțeleagă importanța și semnificația evaluării încurajându-l să preia responsabilitatea pentru planificarea și îmbunătățirea procesului de învățare.

RUSINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Nazva predmetu	RUSKI ЯЗИК Z ELEMENTAMI NACIONALNEJ KULTURI		
Cilь	Силь nastavi i učenja <i>ruskogo яzika z elementami nacionalneј kulturi</i> to poscignuc taki stupenь rozvoю komunikativni shopnoscoh školьra že bi von samostoјno primenьoval shopnosci vislovйovanя u standardnih i fahovih komunikativnih situacijoh (u skladze zoz tematičnim minimumom i u pisaneј formi), pestoval nacionalni i kulturni identitet, etnične samopočitovane i upoznavane školьroh zoz elementami tradicii, kulturi i običajoh Rusnacoh.		
Klasa	Šesta		
Ročni fond	72 godzini		
godzinoh			
ISHODI			
Po zakončeneј klasi temi(oblasci) školьr godzen:	OBLASC/TEMA	ZMISTI	
– rozlikovac standardnu formu pisni od pisni napisaneј u šlebodnim stihu	LITERATURA	LIRIKA: LITERATURNI TERMINI I	

<ul style="list-style-type: none"> – rozlikovac stilski firuri: epitet, porovnanje, personifikaciju i giperbolu – rozlikovac refren u narodnih pisnъoh – rozlikovac narodni prislovki, zagadki i anerdoti – primenъovac narodni pouki u kaъdodnъovim жivice – rozlikovac karakteristiki basni i obaъue pouki – rozlikovac жadane od moъljivoгo u realnim жivoce i skazkoh – obaъovac pričinu i poъlidok u literatornim dъilu – odredzic glavnu podobu u literaturnim dъilu – vidvoic glavnu temu od poboъnej – hasnovac sinonimi, gomonimi i antonimi u prepripovedovanю – prepoznac pisni z љubovnu, socijalnu i drugu tematiku – primenъovac znaki interpunkcii u pravopisnih normoh – doъlidno primenъovac megki znak – doъlidno primenъovac vipadni vokali O, E u ruskim язiku i vipadne A u serbskim язiku u slovoх htori ше ne preklada na ruski язik – primenъovac veљku bukvu u zloъenъih situacijoh – pravilno vigvarяc ruski glasi – pravilno hasnovac akcent u ruskih slovoх – pravilno hasnovac intonaciju ruskeй 	<p>PRAVOPIS</p> <p>ОРТОЕПІЯ</p> <p>КУЛТУРА</p> <p>ВИСЛОВЇВАНЯ</p>	<p>ПОНЯСА</p> <p>Strofa i stih u pisni, шlebodni stih, rodolubiva, domolubiva i socijalna pisня.</p> <p>ШКОЛСКА ЛЕКТИРА</p> <p>Poezia</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дюра Паргаргаї <i>Rano</i> 2. Вељко Петровић <i>Parast</i> 3. Мihal Ramaч <i>Salaši</i> 4. Дюра Паргаргаї <i>Tu, такоу pri šercu</i> 5. Мihal Ramaч <i>Vracim ше ицe na stare Seliцe</i> 6. Irina G. Kovačević <i>Perši nemiri</i> 7. Narodna шpivanka po viboru 8. Крачunska pisня po viboru 9. Narodni koљadi i Крачunski vinčovanki <p>Proza</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ruska narodna pripovedka <i>Treba u mladosci robic...</i> 2. Mikola Skuban <i>Šamla, Kocur</i> 3. Volodimir Gnatrok <i>Ruski Valal</i> 4. Яnko Ramaч <i>Ruska škola u Kocure</i> 5. Lіtopis <i>Kontrakt o naselъovanю Kerestura</i>
---	---	---

bešedi

– pravilno hasnovac opitnu, odričnu i vikričnu intonacijo

– rozlikovac rozličitosc hasnovanja djeslovnih časoh

– hasnovac slova za pošvidšane i spomalšovane dii u literaturnim dilu

– samostoyno sostavic tekst po svoej osobnej idej

– hasnovac slova za preuveličovane abo zmenšovane u pripovedanjo rižnih dožicoh

– sostavic i napisac povolanku ednostavnogo zmistu

– virazno čitac tekst zoz razumenjom

– hasnovac vecej fajti slovnikoh u zavisnosci od potrebi

– rozumic okolnosci u starim krajo pred doseljovanjom Rusnacoh na prostor južnej Panonij

– rozumic potrebu priseljovanja perših famelijoh do tih krajoh

– rozumic i pohopic uslovija za život i robotu

– pohopic kulturni obstavini

– rozumic potrebu za prosvitnu robotu

– rozumic potrebu za rozvoj duhovnogo i kulturnogo života

6. Zoz hroniki Kerestura

7. Štefan Čakan *Vovk i liška i drugi basni*

8. Vladimir Kočiš *Ištvanova dražka do neba*

9. Rusnaci u Novim Sadze *Davni počatki*

10. Dramski tekst po viboru zoz *Zagradki*

11. Anerdoti po viboru

Naukovo-popularni i informativni teksti

12. Miron Žiroš *Zoz života naših predkoh*

13. Janko Ramač *Vibor zoz istorij Rusnacoh*

14. Domašnja lektira Djura Papgarga *Konec šveta*

Pravilne pisane bukvoh Я, Ё, Ї, Ю, Щ

Pravilne hasnovane glasoh DZ, DŽ

Pravilne hasnovane megkogo znaka

Znaki interpunkcij: točka zoz zapjatu, smuga, smužka

Vipadni vokali O, E u ruskim jziku i vipadne A u serbskim jziku u slovohtori še ne meňaju

Artikulacija šickih ruskih glasoh, a okreme vigvarjane d', t' i ih rozlikovane od serbskih đ i ć

Intonacija opitnih, rozpovednih

**ELEMENTI
NACIONALNEJ
KULTURI**

i vikričnih virečеньoh

Propivedane o dožicoh i zяvenьoh z hasnovanьom narastanjя dїi

Pošvidšane abo spomalšovane dїi

Vibrac zakončene dїi spram svojogo rozumenя zяvenьoh

Opisovane seku podїi, ruhu u prirodi (životinї u rušanю, prirodni zяvenя, perogoda)

Umirйovane dїi

Menovane dїi, roboti, scelosci

Školяre treba že bi patreli teatralni predstavi

Treba že bi naučeli špivac ruski narodni špivanki

Treba že bi naučeli tancovac golem eden ruski narodni tanec

Treba že bi provadzeli časopis *Zagradka* i sotrudzovali як sotrudniki i dopisniki

Trteba že bi provadzeli radio i TV emisiї za dzeci na ruskim яziku

VITVORЙOVANE PROGRAMI

Nastavna programa *ruskogo яzika zoz elementami nacionalneї kulturi* sostoї še z troh predmetnih oblascoh: literaturi, яzika i kulturi vislovйovanя. Rozpodzельovane nastavnih godzinoh bi ne trebalo buc зробene na osnovi predmetnih oblascoh, a na каьдеї godzini treba okremnu uvagu pošvecic kulturi vislovйovanя školяroh i kulturi Rusnacoh u Serbiї zoz akcentom na narodnu tradiciю i običai. Šicki tri oblasci medzisobno poprepletani i anї ednu ne mož viučovac izolovano i bez učasci drugoh oblascoh.

Nastavna programa *ruskogo яzika zoz elementami nacionalneї kulturi* fundamentue še na ishodoх, odnosno na procesu učenjя i školяrskih poscignucoх. Ishodi predstavяю opis inteřrovanih znаньoh, shopnoscoх, stsnoviskoх i vrednoscoх htori školяr formuepreširюe i preglїbюe prez tri predmetni oblasci того predmeta. Rušajoci od datih ishodoх i zmistoh

nastavnik perše kreirue svoj ročni plan zoz htorogo poznejše rozvie svojo operativni plani. Ishodi definovani po oblascoh olegčuju nastavnikovi dalfšu operacionalizaciju ishodoh na urovnu konkretnej nastavnej edinki. Pri planovanju nastavnogo procesu trba vodzic rahunku o zdotutih znanjoh, iskustvoh, intelektualnih shopnoscoh i interesovanjoh školjroh.

Barz važne položic akcent na zbotacovane slovnika. Tiž tak treba vihasnovac šveta i kulturni podii htori še odbuvaju u rižnih mestoh z ciljom upoznavanja života Rusnacoh u prešlosci, tradicii i kulturi htori rusku menšinu harakterizuju na tih prostoroh. Preporučue še že bi še pocaglo paralelu medzi švetami Rusnacoh i podobnima serbskima švetami jak i švetami drugih nacionalnih zaednicoh htori žiu u Voivodini.

VITVORJOVANJE NASTAVI I UČENJA

LITERATURA

Osnovu programi literaturi tvoria teksti zoz lektiri. Lektira podzelena politeraturnih rodoh – *lirika, epika, drama* i zbotacena e z viborom neumetničkih, naukovopopularnih i informativnih tekstoh. Obovjazna časć lektiri sostoī še, uglavnim, zoz diloh htori spadaju do osnovnogo nacionalnogo korpusu. Vibor diloh še u največšej miri fundamentue na principe prilagodzenosci ru vozrostu. Diła htori še ne budu obrabjas, nastavnik bi trebal preporučic školjrom za čitane u šlebodnim čashe.

Nastavnik tiž tak treba že bi poznal zmisti drugih predmetoh i zoz predhodnih klasoh htori preučuju istoriju, tradiciju i kulturu Rusnacoh, treba že bi sam poznal tradiciјnu i duhovnu kulturu Rusnacoh zoz naglašku na običai Rusnacoh u Serbii.

Gorizontalnu korelaciju nastavnik, u peršim šore, uspostavja zoz nastavu serbskogo jazyka i literaturi, istorii, likovnej kulturi, muzičnej kulturi, virskej nastavi i graždanskogo vospitania.

Ishodi vjazani za nastavnu oblasć literatura zasnovani na čitanju. Rižni formi čitanja osnovne preduslovie že bi školjare u nastavi zdotuvali spoznanja i že bi še uspišno uvodzeli do šveta literaturnogo diła. U šestej klasi še, u peršim šore, pestue emotivne čitanje, a školjare še postupne uvodza do vighedovackogo čitanja.

JAZIK I PRAVOPIS

U nastavi jazyka školjare še osposobuju za pravilnu usnu i pisanu komunikaciju na ruskim literaturnim jazyku. Nužne že bi nastavnik mal na rozume presudnu ulogu prilagodzenih i sistematičnih vežboh, odnosno že nastavna materija ne usvoena dok še dobre ne uvežba. To znači že vežbane muši buc sostoјna časć obrobku nastavnej materii, primenovanja, obnovjovania i utverdzovania znanja.

Pravopisni pravila še usvoju z pomocu sistematičnogo vežbanja (pravopisni diktati, vipravjane griškoh u datim tekstu, testi zoz pitanjima z pravopisu itd.) U ramiku pravopisnih vežboh trebalo bi z času na čas uključic i pitanja zoz htorima še preverjue grafija (pravilne pisane bukvoh). Tiž tak školjrom treba dac poriv že bi sami zamerkovjovali i vipravjali pravopisni griški u SMS komunikaciji, jak i u rozličnih tipoh komunikaciji preij internetu.

KULTURA VISLOVJOVANJA

Rozvivane kulturi vislovjovania eden z najvažnejših zadatkoх nastavi macerinskogo jazyka z elementami nacionalnej kulturi. Tota nastavna oblasć goč e programski konstituovana jak

окремне подручє муши ше повязовас зоз обробком литературних текстов, як i зоз наставу граматикѣ i правописа. Тиž так, обробок литературного текста i робота на граматикѣ i правопису литературного язика муши укључовас i змисти хтори допрѣноша пестованю култури усного i писаного висловѣваня.

Od школяroh того возросту треба обчековас же би знали шлїдуюци обласци:

Prepripovedovane o dožicoh, o tim co vidzeli, o osobnih žadanьoh

Reprodukcija sluhanogo lebo prečitаного tekstu.

Opis pejzažu, љudzoh, životinьoh, prirodnih зявеньoh

Dialog – direktna i indirektna bešeda

Dramatizacija – čitanє po ulogoh i zamena ulogoh

Rozgvarka – zбогасованє slovnika z každodньovogo života u uzvičaenєй konverzaci;

frekventni virečєnя z každodньovogo života

Slovník – hasnovанє slovnika zа zбогасованє fondu slovoh. Pisane svojogo vlasного slovnika менєй poznatih slovoh i virazoh

Čitanє glasno i u sebe; melodija virečєnя

Prepisovанє zoz zapisovanьom harakterističnih slovoh i virazoh; prepisovанє zoz zadatkom, pisane kratkogo sostavu.

ELEMENTI NACIONALNEJ KULTURI I TRADICIJ

Upoznavанє школяroh z osnovami istorij ruskeј menšinskeј zaednicy u Serbiji (priseljovанє, kulturni, obrazovni, virski i privredni aktivnosci, najvišji poscignuca u kulturi relevantni organizacii i institucii...). Pestovанє emotivnogog ođnošєnя ru tradicij, kulturi, zvičajom ruskeј menšinskeј zaednicy u Serbiji (folklor, remesla, narodna tvorčosc, teater, literatura, muzika, zvičaji...). Obezpečic školjarom podatki o ruskeј zaednicy u Serbiji (naselenя, institucii, i organizacii, poznati osobi, mena, prezviska, pohodzene...), ale i o vязoh zoz drugima etničnim zaednicami. Namagac še že bi še ruski identitet i samopočitovанє pestovalo suptilno, ne z pomocu vislovoh i frazoh, ale na konkretnih prikľadoh, pri tim zlučovac spoznanя z emocijnim unaprymovаньom, davaюci značєnє menšinskim i љudskim pravom, interetničnomu počitovanю, tolerancii i interakcii.

VITVORIJOVANЄ PROGRAMI I VREDNOVANЄ UČENЯ

Muši še stalno mac na rojume sušni zadatak того predmeta: že bi školjare naučeli krašne bešedovac na ruskim literaturnim язiku, že bi krašne čitali, pisali i že bi zđobuli shopnosc u язičneј pravilnosci. Stalno še muši mac na rozume i predznаня školjaroh, že bi še moglo nadovязac na materiju htoru školjare už zvladali. Na každєй godzini nastavnik treba že bi viberal diferencijni postupok, bo školjare rozličnogog vozrostu i prihodka z rozličnim яzičnim kompetencijami.

Robota každого nastavnika sostoї še od planovanя, realizacii, provadzenя i vrednovаня. Važne že bi nastavnik kontinuuovano diferencijno provadzel i vrednoval, popri poscignucoh školjara, i proces nastavi i učєnя, як i sebe i sviju vlasnu robotu. Šicko co še ukaže як dobre i

hasnovite nastavník vihasnue i poznejše u svoej nastavnej praksi, a šicko co še ukaže jak nedosc efikasne i efektivne trebalo bi unapredzic.

SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Názov predmetu	SLOVENSKÝ JAZYK AKO JAZYK S PRVKAMI NÁRODNEJ KULTÚRY	
Cieľ	Cieľ učenia <i>slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry</i> je dosiahnuť taký stupeň rozvoja komunikačných zručností u žiaka, aby vedel samostatne uplatniť osvojené rečové zručnosti v štandardných a odborných komunikatívnych situáciách (a v súlade s tematickým minimom aj v písanej podobe), pestovať národnú a kultúrnu identitu, etnickú sebaúctu a zoznamovať ich s prvkami tradície, kultúry, zvykov a obyčají slovenského národa s osobitným dôrazom na slovenskú komunitu v Srbsku.	
Ročník	šiesty	
Ročný fond hodín	72 hodín	
VÝKONY		
Po skončení ročníka žiak bude schopný:	OBLASŤ/TÉMA	OBSAH
– určiť literárny druh literárneho diela		LYRIKA
– analyzovať prvky kompozície lyrickej básne (strofa, verš);		Literárne termíny a pojmy
– odlíšiť charakteristické vlastnosti ľudovej slovesnosti od vlastností umeleckej literatúry		Básnik a báseň.
– rozlíšiť ľudovú povesť, rozprávku, bájku, baladu		Strofa a verš v lyrickej básni/piesni.
– rozlíšiť realistickú a fantastickú prózu	LITERATÚRA	Druhy autorských a ľudových lyrických piesní a básní: opisné, zbojnícke a obradné.
– rozlíšiť literárne postupy		ŠKOLSKÁ LEKTÚRA
– hodnotiť umelecký prednes, rozprávanie alebo dramatický dej (žartovný, veselý, smutný a pod.)		1. Michal Babinka: <i>Na potoku, na riečke</i>
– určiť tému, miesto a čas konania deja; dejovú postupnosť		2. Dušan Radović: <i>Deti</i>
		3. Dorothy Lew Nolteová: <i>Deti sa učia tomu, s čím žijú</i>
		4. Štefan Moravčík (výber z diela)
		5. Mária Rázusová Martáková: <i>Matka/Žltá jeseň</i>
		6. Miroslav Válek: <i>Ako sa Kubo</i>

– rozlíšiť vlastnosti postáv na príkladoch z textu/vonkajšie vlastnosti a charakter postáv/

– ilustrovať povery, zvyky/obyčaje, spôsob života a udalosti z minulosti opísané v literárnych dielach

– analyzovať prvky kompozície dramatického diela (dejstvo, scéna, výstup)

– chápať vzťah k materinskému jazyku a k jazyku iných národov

– poznať zhodu jazykových javov medzi slovenčinou a srbčinou

– odlíšiť spisovný jazyk od nárečia

– rozlíšiť rozdelenie spoluhlások na tvrdé, mäkké a obojaké

– rozlíšiť ohybné slovné druhy

– poznať pády a pádové koncovky v korelácii so srbčinou

– určiť kategóriu rodu, čísla, pri ohybných slovách

– uplatniť pravopisnú normu pri písaní vybraných slov (typické príklady)

– dôsledne uplatniť pravopisnú normu pri písaní veľkého písmena

– uplatňovať interpunkčné znamienka

– používať *Pravidlá slovenského pravopisu* a iné pravopisné príručky

stratil

7. Anna Mejerová: *Májový deň*

8. Miroslav Demák: *Medzera v gramatike*

9. Ľudové piesne: (výber), riekanky, hádanky

10. Ľudové koledy a svadobné a iné vinše: (výber)

11. Slovenské ľudové balady (výber)

12. Daniela Reichstädterová: *Svadba*

EPIKA

Literárne termíny a pojmy

Spisovateľ a rozprávač.

Slovotvorné postupy: opis, rozprávanie v prvej a tretej osobe; dialóg.

Fabula: sled udalostí.

Charakteristika postáv – spôsob vyjadrovania, správanie, fyzický vzhľad a charakter.

Druhy epických diel: bájka, ľudová a autorská rozprávka, povesť, balada.

ŠKOLSKÁ LEKTÚRA

– Ľudová bájka: *Vlk a líška*

– Ezopova bájka: *Poklad*

– poznať niektoré frazeologické útvary

– správne vyslovovať tvrdé spoluhlásky *d, t, l, n* pred *i, e*

– správne vyslovovať slová vzhľadom na intonáciu

– rozprávať jasne dbajúc na spisovnú jazykovú normu

– plynulo a zreteľne čítať nahlas a potichu literárne a vecné texty

– využívať rôzne slohové postupy: deskripciu (portrét, interiér, exteriér, prírodné javy), rozprávanie v 1. a 3. osobe, dialóg

– vedieť sa poďakovať, požiadať o pomoc, počúvať hovoriaceho,

– určiť časti textu (názov, odseky)

– utvoriť hovorový prejav alebo napísaný text o vnímaní prečítaného literárneho diela a na témy z každodenného života a vlastnej predstavivosti

– urobiť a predniesť dramatizáciu prečítaného textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života

– používať slovník pri obohacovaní slovnej zásoby (paralela so srbským jazykom, a pri preklade)

– čítať kratší jednoduchý text s porozumením

– správne odpísať – kratší text so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...).

– Slovenská ľudová rozprávka (výber)

– Slovenská ľudová povesť (výber)

– Ľudová rozprávka iných národov (výber)

– Mária Kotvášová Jonášová: *Mama, pod' sa hrať*

– Krista Bendová: *Čapica*

– Miroslav Demák: *Vranka Hanka a havran Ján*

– Pavel Grňa: *Stred sveta*

– Mária Hlušiková: *Príbeh o Európe*

– Daniel Hevier: *Medardova kvapka*

– Dannil Charms: *17 koní*

– Zoroslav Spevák Jesenský: (výber z diela)

– Ľudové porekadlá a príslovia

DRÁMA

Literárne termíny a pojmy

Dejstvo, výstup, osoby v dráme.

– zostaviť a napísať pozdrav a blahoželanie

– zaspievať priliehavé slovenské ľudové a súčasné populárne detské pesničky

– predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na sviatky alebo ročné obdobia

– zapojiť sa do vekuprimeraných detských ľudových hier a tancov

– poznať charakteristiky slovenského ľudového odevu

– zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými)

– poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (zabíjačka, Mikuláš, Lucka, Vianoce/koledovanie/, oblievačky) a k tomu priliehavé tradičné jedlá

– poznať niektoré svadobné obyčaje, piesne a vinše viažuce sa za slovenskú svadbu v danom prostredí

– poznať festivaly s národnostným významom a brať účasť na niektorých (ako divák alebo ako účastník)

– poznať inštitúcie s národnostným významom, múzeá, etno – domy, galérie

Dramatické útvary a rozhlasová hra.

ŠKOLSKÁ LEKTÚRA

1. Divadlo pre deti: (výber)

2. Detské ľudové hry: (výber)

VEDECKOPOPULÁRNE A INFORMAČNÉ TEXTY

1. Malé formy ľudovej slovesnosti

2. Zo života našich predkov

3. Výber z kníh, encyklopédií, časopisov pre deti a internetu.

4. Z tlače a internetu o našich celomenšinových festivaloch

DOMÁCA LEKTÚRA

1. Slovenské ľudové rozprávky a bájky: (výber)

2. Výber z diela Márie Kotvášovej Jonášovej

Doplňková lektúra (výber z 3 diel)

1. Pozeral/a som detský slovenský film alebo sfilmovanú rozprávku: (voľný výber)

2. Komiks podľa výberu

3. Pozeral/a som divadelné predstavenie pre deti

Gramatika
(jazyk,
fonetika,
JAZYK lexikológia,
morfológia)

Pravopis

Ortoepia

JAZYKOVÁ

Rozprávanie – o zážitkoch, o tom čo

KULTÚRA

videli, čo by si priali.

Tvorenie skupiny slov na určenú tému a viet zo zadaných slov.

Samostatné rozprávanie (8–10 viet) o svojom súrodencovi, priateľovi, spolužiakovi, o živote v škole, o svojom zážitku, o nejakej udalosti, v ktorej brali účasť.

Opis – enteriéru a exteriéru, ľudí, zvierat, prírodných javov, zvykov a obyčají.

Podakovanie, žiadosť o pomoc, účasť v dialógu.

Vyjadrenie svojho názoru o prečítanom texte (čo sa mi páčilo a prečo).

Názov textu, autor, ústredná postava a jej vlastnosti.

Reprodukcia počutého a prečítaného textu alebo rozprávky, bájky za pomoci osnovy alebo samostatne.

Opis obrázka alebo rozprávky podľa dejovej osnovy alebo pomocou členenej ilustrácie.

Reprodukcia slovenského filmu, rozprávky, detského divadelného predstavenia podľa zostavenej osnovy.

Dramatizácia textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života.

Používanie slovníka na obohacovanie slovnej zásoby, paralela so srbským jazykom, kalky, vysvetlenie významu slov v kontexte.

Používanie slovníka pri preklade.
Porozumenie určitým

frazeologickým jednotkám.

Hlasné a tiché čítanie, správna diktácia a intonácia vety.

Odpisovanie kratších viet a textov, charakteristických slov a výrazov, odpisovanie so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...).

Písanie pozdravu a blahoželania.

Verejný výstup, prezentovanie vlastnej a tímovej práce.

– Tradičná slovenská ľudová kultúra/svadobné obyčaje v jednotlivých prostrediach/.

Kľúčové pojmy obsahov: literatúra (lyrika, epika, dráma), jazyk (jazyk, fonetika, lexikológia, morfológia, pravopis, ortoepia), jazyková kultúra

POKYNY NA DIDAKTICKO-METODICKÚ REALIZÁCIU PROGRAMU

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry obsahuje tri vzdelávacie oblasti: literatúru, jazyk a jazykovú kultúru. Rozdelenie hodín sa neodporúča podľa vzdelávacích oblastí, ba naopak, na každej hodine by sa mala venovať náležitá pozornosť kultúre vyjadrovania žiakov, národnej tradícii, zvykom, obyčajam a kultúre Slovákov v Srbsku. Teda, všetky tri oblasti sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti s inými oblasťami.

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry založený je na vzdelávacích výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje, rozširuje a prehĺbuje prostredníctvom troch vzdelávacích oblastí tohto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVANIA A UČENIA

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry zameraný na výkony umožňuje učiteľovi väčšiu voľnosť, viac možností pri plánovaní vyučovacieho procesu a učenia. Úlohou učiteľa je, aby kontextualizoval daný program potrebám konkrétnej triedy majúcej na zreteli: poznávaciu úroveň slovenského jazyka, zloženie triedy a charakteristiky žiakov; učebnice a iné učebné materiály, ktoré bude používať; technické podmienky, vyučovacie prostriedky a médiá, ktorými škola disponuje; rezorty, možnosti, ako i potreby lokálneho prostredia, v ktorom sa škola nachádza. Vychádzajúc z daných výkonov a obsahov, učiteľ najprv tvorí svoj ročný globálny plán práce, z ktorého neskoršie bude rozvíjať svoje operatívne plány. Výkony definované podľa oblastí, uľahčujú učiteľovi sfunkčnenie výkonov na úrovni konkrétnej vyučovacej jednotky. Teraz má učiteľ pre každú oblasť definované výkony. Od neho sa očakáva, že pre každú vyučovaciu jednotku vo fáze plánovania a písania prípravy na hodinu definuje diferencované výsledky práce žiakov: tie, ktoré by všetci žiaci mali dosiahnuť, tie, ktoré by väčšina žiakov mala dosiahnuť, a tie, ktoré

by mali iba niektorí žiaci dosiahnuť. Takýmto spôsobom sa dostane nepriamy vzťah so štandardmi na troch úrovniach žiackych výkonov. Zároveň pri plánovaní treba mať na zreteli, že sa výkony rozlišujú, že sa niektoré ľahšie a rýchlejšie môžu realizovať, ale pre väčšinu výkonov (najmä v oblasti literatúry) potrebné je omnoho viac času, viac rozličných aktivít a prác na rôznych textoch. Vo fáze plánovania vyučovacieho procesu je veľmi dôležité mať na zreteli, že učebnica je iba vyučovacím prostriedkom a že neurčuje obsah vyučovacieho predmetu. Preto k obsahu učebníc treba pristúpiť selektívne. Pritom čítanka, spolu s CD k učebnici a gramatikou, je len jedným z možných prameňov vedomostí a učiteľ žiakom umožňuje prehľad a vlastnú skúsenosť v používaní iných prameňov poznania. Pri plánovaní vyučovacieho procesu treba prihliadať na predbežné vedomosti, skúsenosti, intelektuálne schopnosti a na záujmy žiaka. Nevyhnutné je dať dôraz na rozširovanie slovnej zásoby a možnosti využívať jednotlivé kultúrne podujatia a sviatky, ktoré sa ponúkajú v daných prostrediach, s cieľom formovania predstáv o živote Slovákov v minulosti, o tradíciách a kultúre, ktorá slovenskú menšinu na týchto priestoroch charakterizuje. Odporúča sa porovnávať zaznamenávanie určitých sviatkov so zaznamenávaním sviatkov iných menšín, ktoré žijú spolu so Slovákami v daných lokalitách.

II. REALIZÁCIA VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

LITERATÚRA

Základ programu z literatúry tvoria texty z lektúry. Lektúra je rozvrhnutá podľa literárnych druhov – lyrika, epika, dráma a zároveň obohatená výberom neliterárnych, vedecko-poučkových a informatívnych textov. Povinná časť lektúry pozostáva hlavne z častí, ktoré patria do základného národného korpusu, ktorý je obohatený aj súčasnými aktuálnymi dielami. Výber diel je v najväčšej miere založený na princípe vekovej primeranosti.

PRÁCA S TEXTOM

Rozlišovanie: rozprávky (ľudové a autorské), bájky, básne, porekadlá a príslovia, hádanky, rečňovanky.

Čítanie – kratších slovenských ľudových rozprávok, bajok, povestí a textov z umeleckej tvorby, piesní, básní, balád. Nacvičovanie plynulého čítania s porozumením, ktoré sa rovná hovoru. Pri spracovaní básní treba nacvičovať umelecký prednes.

Od žiakov v tomto veku treba očakávať, že budú vedieť postrehnúť priebeh udalosti, hlavnú a vedľajšie postavy, vlastnosti postáv (zovňajšok a charakterové vlastnosti, dobré a zlé konanie), čas a miesto konania deja, začiatok, zauzlenie a rozuzlenie, dejovú postupnosť, opis okolia a ľudí; posolstvo prísloví; ponaučenie bajok porovnávať s udalosťami zo života. Všímať si fantastické prvky v rozprávkach a prenesený význam v bajkách.

Odporúča sa žiakom prezentovať populárne detské a ľudové piesne, sledovať detské časopisy (písanie krátkych literárnych prác do časopisov), spoločné pozeranie a rozbor aspoň jedného divadelného predstavenia a filmu pre deti v slovenskej reči, návšteva celomenšinových podujatí, etno domu, múzeí a galérií, ktoré predstavujú slovenskú kultúru a tradície.

Texty z doplnkovej časti programu majú poslúžiť učiteľovi aj pri spracovaní učiva z gramatiky, tiež na spracovanie a upevňovanie obsahov z jazykovej kultúry. Diela, ktoré učiteľ nespracuje, má navrhnuť žiakom na čítanie vo voľnom čase.

Nový program je založený na väčšej integrácii literárnych a neliterárnych diel. Korelácia je umožnená adekvátnym kombinovaním povinných a nepovinných diel.

Okrem korelácie medzi textami učiteľ má umožniť vertikálnu koreláciu. Tiež má byť oboznámený s obsahmi slovenského jazyka z predchádzajúcich ročníkov, čo umožňuje dodržiavať princípy postupnosti a systematickosti.

Učiteľ má poznať obsahy predmetu zo slovenských dejín, hudobnej a výtvarnej kultúry pre 6. ročník (príklad: *Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem, architektúru vojvodinských Slovákov, výtvarné umenie, slovenské ľudové svadobné piesne, časti kroja, výšivky a výzdoby,...*), tradičnú a súčasnú duchovnú kultúru Slovákov s dôrazom na zvyky a obyčaje Slovákov v Srbsku.

Horizontálnu koreláciu učiteľ nadväzuje predovšetkým na vyučovanie srbského jazyka, dejín, výtvarnej kultúry a hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.

Vzdelávacie výkony späté s oblasťou literatúry založené sú na čítaní. Rôzne obmeny pri čítaní sú základným predpokladom, aby žiaci vo vyučovaní získavali vedomosti a aby sa úspešne uvádzali do sveta literárneho diela. V šiestom ročníku pestuje sa predovšetkým zážitkové čítanie a žiaci sa postupne uvádzajú do bádateľského čítania.

JAZYK

Vo vyučovaní jazyka žiaci sa uschopňujú pre správnu ústnu a písomnú komunikáciu v spisovnom slovenskom jazyku.

Keď sa v obsahoch programu uvádzajú vyučovacie jednotky, ktoré žiaci už spracovali v predošlých ročníkoch, stupeň osvojenosti a uplatnenosti spracovaného učiva sa overuje, opakuje a nacvičuje na nových príkladoch, ktoré predchádzajú spracovaniu nových obsahov, pričom sa zabezpečuje kontinuita práce a systematickosť v nadväzovaní nového učiva na získané vedomosti.

Nevyhnutné je, aby učiteľ vždy mal na zreteli význam priliehavých a systematických cvičení, lebo učivo sa nepovažuje za zdolané, kým sa dobre nenacvičí. To znamená, že cvičenia majú byť súčasťou spracovania učiva, uplatnenia, opakovania a upevňovania vedomostí.

Učivo o ohybných slovných druhoch treba spracovať poukazujúc na podobnosť slovenského jazyka, keď ide o slovné druhy a skoňovanie. Rozsah učiva si učiteľ plánuje podľa toho, s akou skupinou pracuje (homogénnou alebo heterogénnou) a podľa úrovni znalosti jazyka a toho, koľko rokov predtým žiaci navštevovali hodiny slovenčiny.

Pravopis

Pravopisné pravidlá sa osvojujú prostredníctvom systematických cvičení (pravopisné diktáty, oprava textu, testy s otázkami z pravopisu atď.). V kontexte pravopisných cvičení žiaduce je občas zapojiť aj otázky, ktorými sa overuje ortografia (správne písanie písmen). Písať diktát sa odporúča len vo funkcii nacvičovania učiva s dôrazom na veľké začiatkové písmená a znaky interpunkcie na konci vety a pri písaní priamej reči.

Treba podnecovať žiakov, aby sami zisťovali a opravovali pravopisné chyby, SMS komunikácií, ako aj pri rôznych typoch komunikácie prostredníctvom internetu.

Žiakov treba usmerňovať, aby používali pravidlá a príručky slovenského pravopisu a slovníky. Žiaduce je, aby učiteľ mal tieto príručky na hodine vždy, najmä keď sa spracuje učivo z pravopisu a usmerňoval žiakov používať uvedené príručky.

Ortoepia

Učiteľ má neustále poukazovať na dôležitosť správnej výslovnosti, ktorá sa upevňuje prostredníctvom určitých ortoepických cvičení. Ortoepické cvičenia netreba realizovať ako osobitné vyučovacie jednotky, ale spolu so spracovaním tém z gramatiky; prízvuk vo vete sa môže nadväzovať na kultúru vyjadrovania, nácvik prednesu básne a pod. Používaním auditívnych záznamov žiakov: CD k čítanky a ďalších, treba zvykať na správnu výslovnosť, melodickosť, dikciu ...

Niektoré ortoepické cvičenia sa môžu konať aj pri zodpovedajúcich témach z literatúry: napr. artikulácia sa môže nacvičovať pri jazykolamoch, keď sa spracúvajú ako časť z ľudovej slovesnosti; prízvuk, tempo, rytmus, intonácia a prestávky sa môžu nacvičovať čítaním nahlas úryvkov z lektúry (podľa výberu učiteľa alebo žiaka) atď. Ako ortoepické cvičenia treba využívať aj prednes spamäti naučených úryvkov z poézie a prózy (pomocou auditívnych učebných prostriedkov).

JAZYKOVÁ KULTÚRA

Rozvíjať jazykovú kultúru je jedna z najdôležitejších úloh vyučovania materinského jazyka s prvkami národnej kultúry. Aj keď je táto oblasť vyučovania v programe určená ako osobitná oblasť, musí sa využívať tak pri spracovaní literárnych textov, ako aj pri vyučovaní gramatiky a pravopisu. Spracovanie literárneho textu a učenie gramatiky a pravopisu spisovného jazyka musí zahrňovať aj obsahy, ktoré prispievajú k pestovaniu kultúry ústneho a písomného vyjadrovania.

V tejto vekovej kategórii od žiakov treba očakávať poznanie nasledujúcich oblastí: *Rozprávanie* – o zážitkoch, o tom čo videli, čo by si priali. Odprúčané témy na spracovanie: Širšia rodina. Príbuzenské vzťahy. Životopisné údaje. Hostia. Jedálny lístok. Návštevy. Môj priateľ – moja priateľka. Pracovný deň žiaka. Voľný čas. Záluby. Kniha. TV a rozhlas. Rozprávky starej matere a starého otca. Časti tela – podrobnejšie. Chráňme prírodu – zvieratá a rastliny. Počasie. Ročný kolobeh v prírode. Povolania a remeslá. Rodná reč. Láska k rodnej reči. Najdôležitejšie slovenské vojvodinské manifestácie pre deti – festivaly a prehliadky. Časť svadobných zvykov a ľudového odevu v jednotlivých prostrediach. Časopis *Zornička*. Návšteva priateľa v Novom Sade, Kovačici, Báčskom Petrovci (celomenšinové inštitúcie, galérie, múzeá, ktoré zachovávajú slovenskú ľudovú kultúru a tradície, etno - domy, najstaršie domy, architektúra vojvodinských Slovákov so zameraním na svoje prostredie). Telefonická konverzácia. Doprava. Športy. Kupujeme počítač. Významné sviatky a dátumy pre slovenskú menšinu. Slovenské kultúrne, informačné a náboženské inštitúcie. Planéta Zem. Kontinenty, strany sveta. Kam by som chcel(a) cestovať. Pesničky, dialógy, scény, dielne na vylepšenie konverzácie. Komiks. Pexeso.

Od žiakov sa naďalej očakáva tvorenie skupiny slov pre určenú tému a viet zo zadaných slov. Majú vedieť vyjadriť svoj názor o prečítanom texte (čo sa mi páčilo a prečo), jeho názov, autora, ústrednú postavu a jej vlastnosti. Majú sa vedieť poďakovať, požiadať o pomoc. Majú samostatne porozprávať niekoľko viet o svojom súrodencovi, priateľovi, spolužiakovi, o živote v škole, porozprávať svoj zážitok, nejakú udalosť, v ktorej brali účasť...

Reprodukcia – počutého a prečítaného textu alebo rozprávky podľa osnovy alebo samostatne. Opísať obrázok alebo postupný dej pomocou členenej ilustrácie. Vedieť reprodukovať podľa osnovy sledovaný slovenský film, rozprávku alebo detské divadelné predstavenie, scénu alebo oslavu.

Opis – enteriéru a exteriéru, ľudí, zvierat, prírodných javov.

Dialóg – rozprávanie o udalosti prostredníctvom vynechania slov opisu; priama a nepriama reč. Majú povedať samostatne a súvisle najmenej 8-10 viet o obrázku, precvičenej téme a viesť dialóg.

Dávať dôraz na interpunkciu (bodka, čiarka, výkričník, otáznik, priama reč).

Dramatizácia – kratšieho textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života (situáciu v knižnici, v obchode, na pošte, u školského pedagóga...); čítanie podľa úloh a striedania úloh.

Rozhovor – prihliadať na rozvoj slovníka každodennej konverzácie, obohacovanie aktívnej slovnej zásoby, frazeológia. Frekventované vety z každodenného života. Rozličné tvary vyjadrovania, vynachádzavosť, dôvtip. Cvičenia so zmenou a dopĺňaním viet.

Slovník – použitie slovníka pri obohacovaní slovnej zásoby, paralela so srbským jazykom, kalky, vysvetlenie významu slov v kontexte. Obohacovanie slovnej zásoby žiakov pomocou didaktických hier z jazyka, rébusov, doplňovačiek, prešmyčiek, hlavolamov,... Písanie vlastného slovníka menej známych slov a výrazov.

Čítanie – Hlasné a tiché čítanie, správna dikcia a intonácia vety. Melódia vety. Slová, v ktorých nastáva spodobovanie spoluhlások.

Odpisovanie – kratších viet a textov, charakteristických slov a výrazov, odpisovanie so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...). Písanie krátkej slohovej práce podľa osnovy alebo zadaných otázok v rozsahu 6 – 8 viet; písanie pozdravu a blahoželanania.

Žiaci si majú osvojiť aktívne približne 400 slov a frazeologických spojení. Pasívna slovná zásoba má byť na každej úrovni vyššia ako aktívna.

Ako mimovyučovacie čítanie sa odporúčajú časopisy pre deti a mládež, slovenská detská literatúra a ľudová slovesnosť.

Od žiakov očakávame, aby vedeli aspoň 4 básne, 5 slovenských ľudových piesní a súčasné populárne detské pesničky, hádanky, riekanky, niektoré porekadlá a príslovia, predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na sviatky alebo ročné obdobia, dve krátke prózy v rozsahu 6 – 8 riadkov a 4 krátke dialógy alebo účasť v detskom divadelnom predstavení. Žiaci by sa podľa možnosti, mali zapojiť do vekuprimeraných detských ľudových hier a tancov, mali by poznať charakteristiky slovenského ľudového odevu (svadobný odev), zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými), poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (zabíjačka, Mikuláš, Lucka, Vianoce/koledovanie/oblievačky) a k tomu priliehavé tradičné jedlá.

Prvky národnej kultúry a tradície

Zoznamovanie detí so základmi dejín slovenskej menšiny v Srbsku (presídľovanie, kultúrne, vzdelanostné, cirkevné a hospodárske snahy, vrcholné kultúrne výsledky, relevantné organizačné formy a inštitúcie...), sprostredkovanie poznatkov, ale i pestovanie emočného vzťahu k tradícii, kultúre, obyčaja a zvykom slovenskej menšiny vo Vojvodine, Srbsku, ale i na celej Dolnej zemi (folklor, remeslá, ľudová slovesnosť, divadlo, literatúra, hudba, tradičné detské hry, obyčaje, demonológia...), no nie v zmysle romantického tradicionalizmu a paseizmu, ale vždy v relácii k budúcnosti, rozvoju a modernizácii. Na minulosť sa opierať, do budúcnosti sa pozerieť. Sprostredkovať deťom poznatky o slovenskej komunite v Srbsku (osady, inštitúcie a organizácie, osobnosti, mená, priezviská, pôvod...), ale i o stykoch s inými etnickými skupinami a kultúrami, o prínosoch Slovákov tunajšiemu prostrediu (v

školsťve, kultúre, umení, architektúre...). Snažiť sa slovenskú identitu a sebaúctu pestovať subťilne, nie prostredníctvom hesiel a fráz, ale na konkrétnych príkladoch, spájať pritom poznatky s emočným nasadením, vždy ale so zreteľom na menšinovú a ľudské práva, na európsky kontext, tiež na interetnickú úctu, toleranciu a interakciu.

DIDAKTICKÉ POKYNY

Keď ide o tento predmet, musí sa mať na zreteli podstatná úloha: naučiť žiakov pekne rozprávať po slovensky, čítať, písať a získať zručnosť v jazykovej správnoti. Musia sa mať vždy na zreteli predvedomosti žiakov a na ne sa musí vždy sústavne nadväzovať. Na každej hodine si má učiteľ zvoliť diferencovaný prístup, lebo sú žiaci vekovo zmiešaní a prichádzajú s rozličnými jazykovými kompetenciami.

Gramatika sa má podávať v implicitnej podobe, namiesto opravovania chýb sa využíva modelovanie správneho rečovúho variantu. Neodmysliteľné je vytvorenie príjemnej atmosféry, ktorá predpokladá partnerský vzťah medzi učiteľom a žiakom a má pomôcť prekonať psychickú bariéru pri aktivizácii získaných rečovúch zručností, schopností a návykov. Každý jazykový prostriedok sa demonštruje v určítom kontexte, nie izolovane. V nácviu rečovúch zručností majú dominovať rozličné formy dialógov v interakcii učiteľ – žiak a žiak – žiak. K požiadavkám na spôsob vyjadrovania žiadúca je jednoduchosť, prirodzenosť, spontánnosť a jazyková správnot.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA

Sledovanie a hodnotenie výsledkov napredovania žiaka je vo funkcii dosiahnutia výkonov a začína základným hodnotením úrovne, na ktorej sa žiak nachádza podľa toho, čo sa bude brať do ohľadu pri hodnotení procesú jeho napredovania, ako aj známka. Každá aktivita je dobrá príležitosť na hodnotenie napredovania a získavanie spätnej informácie. Každá vyučovacia hodina a každá aktivita žiaka je príležitosťou pre formatívne hodnotenie, totiž zaznamenanie postupovania žiaka a usmerňovanie na ďalšie aktivity.

Formatívne hodnotenie je zložkou súčasného prístupu vyučovaniu a znamená hodnotenie vedomostí, zručností, postojov a správania, ako aj rozvíjania zodpovedajúcej kompetencie diferencovane, počas vyučovacích hodín a v priebehu učenia. Výsledok takého hodnotenia dáva spätnú informáciu ako učiteľovi, tak aj žiakovi o tom, ktoré kompetencie sú dobre zvládnuté a ktoré nie, ako aj o účinnosti zodpovedajúcich metód, ktoré učiteľ uplatnil na uskutočnenie cieľa. Ako formatívne hodnotenie sa chápe zbieranie údajov o dosiahnutých výsledkoch žiaka a najčastejšie techniky sú: realizácia praktických úloh, sledovanie a zapisovanie aktivít žiaka v priebehu vyučovania, priama komunikácia medzi žiakom a učiteľom, evidencia pre každého žiaka, (mapa postupovania) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu majú byť vyjadrené číselnou známkou.

Práca každého učiteľa je zložená z plánovania, uskutočnenia a sledovania a hodnotenia. Dôležité je, aby učiteľ sústavne sledoval a hodnotil diferencovane, okrem dosahov žiakov aj proces vyučovacích hodín a učenia, ako aj seba a svoju vlastnú prácu. Všetko, čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj naďalej využívať vo svojej praxi vyučovania, a všetko to, čo sa ukáže ako nedostatočne účinné a efektívne, malo by sa zdokonaľiť.

SLOVENAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Predmet **SLOVENSKI JEZIK Z ELEMENTI NARODNE KULTURE**

Cilj Cilj pouka in učenja *Slovenskega jezika z elementi narodne kulture* je usposabljanje učencev, da uporabljajo slovenski jezik na osnovni ravni v ustni in

pisni komunikaciji, razvijajo zavest o pomenu vloge jezika v ohranjanju narodne identitete; da se usposobijo za razumevanje izbranih knjižnih in drugih umetniških del iz slovenskega kulturnega izročila, v cilju negovanja tradicije in kulture slovenskega naroda in razvijanja interkulturalnosti kot temeljne vrednote demokratične družbe.

Razred **šesti**

Letno
število ur **72 ur**

IZHODIŠČA

PODROČJE/TEMA VSEBINE

Po zaključenem razredu bo učenec sposoben, da:

– razlikuje materni jezik in jezike drugih narodov;

– razlikuje standardni slovenski jezik in dialekt;

– prepozna in pravilno izgovori mehke, dolge in zmečkane soglasnike;

– razume in uporablja predvideni besedni zaklad;

– razume in uporablja slovnične konstrukcije, ki jih je usvojil v prejšnjih razredih, in jih razširi z novimi jezikovnimi vsebinami;

– spoštuje osnovna pravila **JEZIK** smiselnega povezovanja stavkov v širše celote;

– pravilno sklada osebek in glagolski povedek

– opaža spol in število samostalnika, kongruenco atributa s samostalnikom v tipičnih primerih;

– uporablja pridevnike v ustreznih sklonih;

– uporablja osnovna števila do 100;

– uporablja aktivne in povratne glagole z ustreznimi premenami v sedanjem in preteklem času ter v

– okoli 100 novih polnopomenskih in pomožnih besed;

– slovnične vsebine iz prejšnjih razredov (ponavljanje in vadba na poznani in novi leksiki);

– imenovanje subjekta (samostalnik) in preprostega glagolskega predikata (osebne glagolske oblike);

– samostalniki – moški, ženski in srednji spol: mestnik in orodnik ednine;

– pridevniki – moški, ženski in srednji spol: roditelj, mestnik in orodnik ednine;

– stopnjevanje pridevnikov;

– sestavljanje samostalniških in pridevniških besed;

– kazalni zaimki – sklanjanje;

– svojilni zaimki – sklanjanje;

– zaimek *sebe, se*

– glagoli – *moči, morati, iti, hoteti* (sedanji in pretekli čas);

– velelnik;

– povratni glagoli;

<p>velelniku;</p> <ul style="list-style-type: none"> – uporablja nove modele prislovov za čas, način, mesto in količino; – uporablja nove modele veznikov; – uporablja osebne, neosebne in svojilne zaimke v ustreznem sklonu. – obvladane (že sprejete) vsebine iz književnosti povezuje z novimi književno umetniškimi besedili; – razume vsebino kratkega književnega in po potrebi adaptiranega besedila; – reproducira odlomke iz izbranih književno-umetniških in drugih besedil; – sledi časovnem poteku dogajanj v knjižnem besedilu in določi mesto dogajanja; opiše glavnega junaka; – opaža izobraževalne in vzgojne vrednosti poljudnoznanstvenega besedila; – ponazori verovanja, običaje, način življenja in dogodke v preteklosti, opisane v knjižnih delih; – pozna osnovne podatke o zgodovini in formiranju slovenskega naroda; – pozna specifično lokalno slovensko arhitekturo; – pozna slovenske folklorne in popularne pesmi in plese – razlikuje značilnosti; slovenske narodne noše (ki so v zvezi z določeno lokacijo); – pozna osnovne slovenske 	<ul style="list-style-type: none"> – števila od 20 do 100; – prislovi časa, kraja, vzroka in lastnosti; – vezniki; – vprašalnice <i>Kdo/Kaj/Kje/Kdaj/Zakaj...</i> – avtorske lirske pesmi slovenskih avtorjev; – slovenske ljudske lirske pesmi; – slovenske basni, ljudske zgodbe, legende in pravljice; – umetniške zgodbe in pravljice v slovenščini; – gledališke drame za otroke v slovenščini; – televizijske in radijske-drame; – slovenske risanke; – stripi in otroški časopisi v slovenščini; – otroške narodne igre; – poslušanje slovenskih pesmi in glasbe; – seznanjanje s specifičnimi slovenskimi glasbili; – seznanjanje s slovenskimi ljudskimi plesi; – tradicionalna narodna kultura – javni nastop, predstavitev lastnega in timskega dela; – pomembni datumi iz zgodovine Slovencev in njihovega narodnega
--	--

KNJIŽEVNOST

praznike (narodne in lokalne kulture), ki so pomembni v življenju posameznika in skupnosti, ter običaje, ki so v zvezi s temi prazniki;

– primerja slovenske praznike in običaje, ki so v zvezi z njimi in običaje pri večinskemu ljudstvu, ter pri drugih narodnih skupnostih, ki živijo na določenem področju;

– ustvarja sliko o lastni kulturni identiteti.

povezovanja;

– razvijanje spoštovanja do slovenskega kulturnega izročila in potrebe, da se le-ta ohranja in razvija: specifične hiše na slovenskem podeželju, specifična noša in hrana pri Slovencih;

– vzgoja v duhu miru, tolerance, kulturnih odnosov in sodelovanja med ljudmi.

Učitelj izbere 6 besedil iz priporočenega čtiva

(od katerih 2 nista na seznamu priporočenega čtiva, pač pa jih učitelj izbere sam, glede na zanimanje učencev):

– L. Krakar: Jesen

Ljudska: Desetnica

I. Minatti: Pesem

B. A. Novak: Prebesedimo...,
Zzzbudilka, Vogali besede hiša

O. Župančič: Na jurjevo, Barčica

Proza: F. Bevk: Pastirci

A. Inglič: Tajno društvo PGC

S. Pregl: Geniji v kratkih hlačah,
Geniji v dolgih hlačah, Če bi in če
ne bi

T. Seliškar: Bratovščina sinjega
galeba

P. Suhadolčan: Košarkar naj bo

Dramatika:

Ž. Petan: Starši naprodaj

M. Dekleva: Lenča flenča

– razume preprosta besedila, ki se nanašajo na pozdravljanje in predstavljanje sebe in drugih, ob uporabi preprostih jezikovnih sredstev (do 7 vezanih stavkov v standardnem jeziku);

– razume enostavno usmerjene predloge, nasvete in priporočila za skupne aktivnosti; zna sprejeti in ponuditi dodatne informacije v zvezi s predlogom; zna jezikovno ustrezno predlagati/sprejeti/zavrnilo vabilo k skupnim aktivnostim;

– razume prošnje, primerne njegovi razvojni stopnji, zna jih oblikovati, razumeti in sporočiti kratko obvestilo v zvezi z neposrednimi potrebami; uporablja preprosta jezikovna sredstva v funkciji zahvale in opravičila (ustno ali pismeno, prek SMS-a, pisma, elektronskega sporočila ipd.);

JEZIKOVNA KULTURA

– razume in sledi preprostim navodilom v zvezi s situacijami iz življenja ali šole (navodila za izvršitev naloge, projekta ipd.);

– razume preprosta besedila, ki opisujejo vsakdanje situacije v sedanjosti in izkušnje dogodkov in oseb iz preteklosti;

– orientira se v prostoru; razume preprosta vprašanja, ki se nanašajo na prostorsko orientacijo; sprašuje za/daje informacije o smeri gibanja;

– razume, sprašuje in daje preprosta obvestila o vremenskih situacijah in naravnih nesrečah;

– razume in oblikuje preproste izraze, ki se nanašajo na lastništvo in pripadnost; sprašuje in sporoča, kaj nekdo ima ali česa nima in komu nekaj pripada;

Vsebine so enake, kot v prejšnjem razredu, le da so bolj zapletene:

– poslušanje in branje preprostih besedil, ki se nanašajo na določene komunikacijske situacije – dialogi, pripovedna besedila, formularji ipd.; ustno in pisno dajanje informacij o sebi in spraševanje ter posredovanje informacij o drugih (SMS, elektronsko sporočilo, formularji, članske kartice, opisi fotografij ipd.);

– identifikacija in poimenovanje članov družine, družinskih vezi in korenin (v zvezi z zadanimi temami);

– poslušanje in branje preprostih besedil, ki se nanašajo na opis živih bitij, predmetov, krajev, pojavov, dejanj, stanj in dogodkov; ustno in pisno opisovanje; primerjanje živih bitij, predmetov, pojavov in krajev; izdelava in prezentacija projektov (plakat, strip, Power Point ipd.);

– poslušanje in branje preprostih besedil, ki vsebujejo predloge in vabila, dogovarjanje glede predlogov in sodelovanja v skupnih aktivnostih; sprejemanje/zavračanje nasvetov/predlogov/vabil;

– poslušanje in branje preprostih izjav, ki izražajo ponudbo ali prošnjo za pomoč, uslugo, opravičilo, hvaležnost;

– poslušanje in branje besedil, ki vsebujejo preprosta navodila (npr. za izvedbo naloge ali projekta);

– poslušanje in branje opisov in razumevanje izjav v zvezi z vsakdanjimi dejavnostmi in dogodki (družinsko in šolsko življenje,

– razume, na preprost način sprašuje in izraža svoje mišljenje v obliki strinjanja/nestrinjanja;

– razume preproste izraze, ki se nanašajo na količino nečesa; sprašuje in odgovarja, koliko nečesa je ali ni; na preprost način sprašuje po artiklih v prodajalni, naroča hrano v restavraciji in sprašuje/sporoča, koliko nekaj stane.

počitnice in potovanja, projekti o zgodovinskih osebnostih in dogodkih, pomembnih odkritjih, umetniških izdelkih ipd.);

– poslušanje in branje krajših besedil v zvezi s smerjo gibanja in specifičnimi prostorskimi odnosi; ustna in pisna izmenjava informacij v zvezi s smerjo gibanja;

– poslušanje in branje preprostih besedil v zvezi z vremenskimi situacijami in naravnimi nesrečami; ustno in pisno spraševanje v zvezi z zadano komunikacijsko situacijo;

– poslušanje in branje preprostih besedil v zvezi s spraševanjem in izražanjem glede mišljenja in strinjanja/nestrinjanja, ob spoštovanju osnovnih norm vljudnosti v komunikaciji z vrstniki in odraslimi;

– poslušanje in branje preprostih besedil, ki pripovedujejo o količini nečesa; postavljanje pisnih in ustnih vprašanj in odgovorov v zvezi s količino (teme: v restavraciji, v trgovini, v kuhinji ipd.).

Tematika:

– šola: skupne dejavnosti in zanimanja v šoli in zunaj nje (prosti čas, dogovori, prevzemanje odgovornosti v dogovorjeni situaciji); urniki, programi, vozni red ipd.;

– družina in bližnja okolica; družinske vezi, vljudnostna pravila komunikacije med vrstniki in z odraslimi; počitnice in potovanja; odnos do svoje in tuje lastnine;

– moj dom: priprava, organizacija, delitev poslov; obveznosti doma; urejanje prostora, kjer se živi, spremembe v lastnem kotičku

(posterji, nove barve...);

– okolje – znamenitosti slovenskih mest, tipičen videz mest in vasi v Sloveniji; družabni in javni prostor; valuta v Sloveniji;

– aktualne teme iz kulturne zgodovine Slovencev; zgodovinski dogodki, velika odkritja, pomembne osebnosti iz zgodovine, umetnosti, znanosti ipd.;

– vremenske situacije v svetu in pri nas;

– zanimanja, hobiji, zabava, šport in rekreacija; umetnost (književnost za mlade, strip, glasba, film);

– prehrana: naročanje hrane v restavraciji, nakup hrane, oblikovanje seznamov za nakup hrane;

– tradicija in običaji v slovenski kulturi (proslave, karnevali, manifestacije); razvijanje kritičnega odnosa do negativnih elementov obnašanje med vrstniki (netoleranca, agresivno obnašanje ipd.);

– mimika in gestikulacija:

Ključni pojmi vsebine: jezik, književnost, tradicija, jezikovna kultura, poslušanje, govor, branje, pisanje.

NAVODILO ZA DIDAKTIČNO-METODIČNO UDEJANJANJE PROGRAMA

Učni program *Slovenskega jezika z elementi narodne kulture* je naravnan tako, da pozitivno odgovori na različne kriterije in potrebe, sestavljajo ga predmetna področja: *jezik, književnost, jezikova kultura*, ki so osnova za uresničevanje več izhodišč udejanjanja tega programa. Po eni strani, vsebina programa zajema navedene celote, ki se ne morejo preučevati ločeno in brez prepletanja z drugimi deli programa, po drugi strani pa se program fleksibilen v meri, ki omogoča prilagajanje različnim pogojem, dodelavo in razširitev, odvisno od povratnih informacij iz prakse. V skladu s tem se priporoča, da se delitev učnih ur opravi tako, da se na vsaki uri istočasno posebna pozornost posveti pouku jezika, bogatenju jezikovne kulture ter slovenski književnosti in kulturi Slovencev v Srbiji, s poudarkom na ljudskem izročilu, navadam in običajem. V učilnici se uporablja ciljni jezik, govor učitelja pa je prilagojen znanju in starosti učenca. Učitelj mora biti prepričan, da je učenec razumel pomen sporočila, skupaj

z njegovimi kulturološkimi, vzgojnimi in socializirajoči elementi, in zato je občasna raba srbskega/drugega jezika opravičena.

JEZIK

Področje *Jezik* zajema leksiko in slovnične modele slovenskega jezika. V vsebinah in izhodiščih tega področja se nahaja okvirno število besed in slovničnih elementov, ki naj bi jih učenec obvladal v šestem razredu. Na tem področju programa je poudarek na postopnem usvajanju sistema slovenskega jezika v komunikativnem sobesedilu od 1. razreda, ko je le-to večinoma nezavedno. Od šestega razreda naprej, vzporedno z usvajanjem jezika, se prične tudi učenje tujega jezika – gre za zavedni proces, v katerem učitelj pomaga učencem, da z opazovanjem ustreznih jezikovnih in nejezikovnih pojavov ter premišljevanjem o njih, opazijo jezikovna pravila in jih začnejo uporabljati.

Da bi učenec obvladal določeno število besed in slovničnih elementov, je nujno, da jih razume in dolgotrajno vadi. Na ta način se ustvarijo predpogoji, da jih uporabi v ustrezni komunikativni situaciji. Formalno poznavanje slovničnih pravil ne zajema tudi sposobnost njihove uporabe, in zato je takšno znanje koristno samo, če prispeva k boljšem razumevanju določenih pravilnosti sistema. Oziroma, obvladanje slovničnih pravil ni samo sebi cilj. Pojasnitev slovničnih pravil, v kolikor učitelj oceni, da je koristno, mora biti usklajeno s starostjo učenca, njegovimi kognitivnimi sposobnostmi, predznanji v maternem jeziku in zoženo na ključne informacije, ki so nujne za uporabo. Učenčevo poznavanje slovničnih pravil se ocenjuje in vrednoti na podlagi uporabe v sobesedilu, brez vztrajanja na njihovem eksplicitnem opisu.

Učenec spoštuje princip individualizacije pri delu, glede na to, da je znanje jezika med učenci zelo raznoliko, vaje pa zastavi tako, da vsakemu učencu omogoči kar se da pogostejše verbalne dejavnosti. Pri učencih, ki so se začeli učiti slovenščine v prvem razredu osnovne šole, brez predznanja, je pomembno, da se razvije sposobnost razumevanja in ustvarjanja izkazov, ki vsebujejo elemente, določene s programom. V produkciji (sestavljanju in govorjenju izkazov) na tej ravni, je pomembno, da je pomen sporočila razumljiv, slovnična pravilnost pa se doseže postopoma. Na tej ravni se pričakujejo tipične napake, nastale zaradi interference in nezadostnega obvladovanja gradiva. Napake niso samo znak nepoznavanja gradiva, nasprotno, kažejo, da je učenec pripravljen za začetek komunikacije, kar naj bi učitelj podprl. To ne pomeni, da napak sploh ni treba popravljati. Učitelj odloča o tem, kdaj bo, kako in katere napake popravljal, istočasno pa mora učenca motivirati za komunikacijo ter skrbeti za to, da se napake postopoma reducirajo. V primeru, da so v razredu tudi učenci, ki so že znali slovenski jezik na določeni ravni pred začetkom šolanja, je treba pričakovati možnost hitrejšega napredovanja med šolanjem. V takšnih okoliščinah se domneva, da bodo napake manj zastopane, njihovo popravljanje pa hitrejše.

Ravno ure s področja *Jezika* so primerne za usmerjeno, namensko usvajanje posameznih segmentov slovničnih elementov slovenskega jezika. Na teh urah se priporoča dinamična izmenjava različnih dejavnosti: različne oblike vaj poslušanja, preverjanje razumevanja poslušanega, ponavljanje, slovnično in besedilno variiranje modela, dopolnjevanje, preoblikovanje trdilnih v vprašalne in negirane oblike ipd. Jezikovno oblikovanje besedila zajema tudi spoštovanje pravopisnih pravil, pravilno rabo oblikoslovnih oblik besed, spoštovanje skladenjskih pravil, vzpostavljanje koherentnosti in kohezije v besedilu, ter rabo ustreznih besedilnih in stilnih sredstev.

Zaželeno je, da se pri pouku *Slovenskega jezika z elementi narodne kulture* v ustreznih priložnostih uporabi prenos znanj pridobljenih na urah srbskega jezika, in o srbskem jeziku, ter na urah tujega jezika. Pouk *Slovenskega jezika z elementi nacionalne kulture* naj bo v korelaciji s poukom navedenih predmetov.

KNJIŽEVNOST

Področje *Književnost* v okviru predmeta *Slovenski jezik z elementi narodne kulture*, po povratnih informacijah iz prakse, je predvsem namenjen učencem, ki pred vpisom v šolo niso znali slovenski jezik in katerih poznavanje jezika je v šestem razredu na osnovni (elementarni) ravni. Komunikacija se zato še vedno težko udejanja v slovenščini, slovnični modeli niso obvladani, saj učenci nimajo priložnosti uporabljati slovenski jezik, njihovo besedišče ne vsebuje veliko število besed, besede zelo enostavno iz aktivnega fonda preidejo v pasivnega in se hitro pozabijo, besedišče pa se usvaja počasneje, kot pa pri učencih, ki so obvladali slovenščino na določeni ravni tudi pred šolo, interferenčne napake pa se pogosto pojavijo v tolikšni meri, da motijo razumevanje stavkov; zaradi tega razloga, naj bi naglas bil na besedišču in jezikovnih obrazcih (modelih), ki jim bodo zagotovili temelj za enostavno komunikacijo v slovenščini.

V vsakem razredu je učencem ponujenih več besedil, kot je predvideno z obvezujočim številom. Osnovni kriterij za izbor besedil je raven poznavanja jezika. Poleg izbranih besedil se obdelujejo tudi besedila po prosti izbiri, pri čemer se upošteva raven poznavanja jezika in zanimanje učencev. Poleg izvornih knjižnih besedil je načrtovana tudi obdelava konstruiranih besedil, ki naj bi bili v funkciji bogatenja leksike, ki je potrebna za vsakdanjo komunikacijo na osnovni ravni. Predlaga se, da učitelj načrtuje najmanj tri ure za obdelavo enega besedila skozi teme. Pesmi, ki se pojejo, ne zahtevajo obvezne obravnave, slovničnih in besedilnih pojasnil jezikovnih pojavov.

Področje učnega programa *Književnost* prispeva k doseganju naslednjih komunikativnih funkcij jezika pri obdelavi adaptiranega teksta:

- usvajanje leksike določenega tematskega kroga, potrebne za vsakdanjo komunikacijo;
- branje, oziroma poslušanje besedila v funkciji vadbe razumevanja pisnega in govornega jezika – vadi se tiho branje in branje z razumevanjem;
- naloge v zvezi z besedilom razvijajo sposobnost razumevanja besedila, vadi se večina pisanja, sestavljanje in pisanje stavkov, ki vsebujejo znano leksiko, ob vadbi osnovnih jezikovnih obrazcev, ter razvijanje sposobnosti sestavljanja stavkov govornega jezika (ob pisnih in govornih vaj se tolerirajo interferenčne napake, ki ne motijo razumevanja stavkov);
- odgovori na vprašanja (ustni in pisni) pomagajo učencu, da razvije mehanizme sestavljanja stavkov v slovenščini, oziroma predstavitev v slovenščini, ob jasni prisotnosti interferenčnih napak – dobro je, da učitelj popravlja napake, kažoč na pravilne oblike;
- reprodukcija teksta ali povzemanje razvija sposobnost uporabe jezika – učenec naj bi se izražal z uporabo več stavkov, naj bi oblikoval in razvijal govorne sposobnosti.

Književno-umetniški, adaptirani in konstruirani teksti so primerni za tolmačenje, pri čemer se izhaja iz starosti in predznanja učenca. Besedila so istočasno izhodišče za vadbo novih besed in izrazov, jezikovnih modelov, branja, pisanja, govora; zato so tri ure namenjene enemu besedilu in istočasno zajemajo obdelavo in vadbo učne snovi.

Delo z besedilom zajema:

1. Semantizacijo novih besed: semantizacija se lahko opravi s pomočjo sopomenk, ki so znane učencem, z vizualno predstavitvijo besed, s postavitvijo besed v kontrastne pare, z opisovanjem besed z enostavnimi stavki. Učitelj mora paziti, da stavek, s katerim opisuje

neznano besedo, vsebuje učencem znane besede. Prevod je opravičen le v primeru, ko ni drugih sredstev za pojasnitev pomena besed. Priporoča se uporaba slovarja pri pouku.

2. Poslušanje ali branje besedila: svetuje se, da učitelj najprej prebere besedilo – na ta način učenci slišijo pravilen izgovor besede. Priporoča se uporaba audio-vizualnih sredstev. Zahteve, ki se v programu tičejo učenja odlomkov iz poezije in proze na pamet, spodbujajo usvajanje modela govorjenja, ter intonacijo besed in stavkov.

Dramatizacija besedil se povezuje tudi z javnim nastopom, pa tudi s pogovorom o literarnem delu, saj gre za obliko njegove interpretacije. Skozi vživljanje z osebnostmi dela, učenci lahko pokažejo čustva, ki jih prepoznajo v obnašanju junakov in o katerih sklepajo.

1. Kontekstualizacija nove leksike: nujno je, da učitelj nove besede postavi v stavčni kontekst, da bi vadili besedišče vzporedno s konstruiranjem stavkov. Stavki naj bodo enostavni, da bi se izognili velikemu številu napak, do katerih nujno pride v zapletenih konstrukcijah. Če stavek vsebuje preveč napak, postane nerazumljiv za slušatelja. Kontekstualizacija novih besed je pomemben element funkcionalne uporabe jezika, saj navaja učenca, da sestavlja stavke in aktivira besedišče ter jezikovne modele.

2. Vprašanja v vezi z besedilom (v pisni obliki in ustno): proces razumevanja teksta se sestoji iz več delov. Šele, ko se novo besedišče usvoji in uporabi v stavkih, se lahko preide na raven razumevanja besedila. Raven, na kateri je učenec razumel besedilo, se lahko določi z zastavljanjem vprašanj v zvezi z besedilom. Vprašanja naj temeljijo na besedišču, ki so ga prej usvojili z rabo novih besed, obdelanih v besedilu. Vprašanja naj bodo kratka. Koristno je, da je del vprašanj v pisni, del pa v govorni obliki. Pomembno je, da se najprej vadi govor, potem pa tudi pisanje.

3. Vprašanja v zvezi z besedilom (v pisni obliki in ustno): učenci vadijo in ustvarjajo komunikacijo v slovenščini, ki temelji na znanem besedišču, ob toleriranju napak, ki ne motijo razumevanja. Vprašanja naj bodo v skladu z besediščem, ki je učencem na razpolago. To je naslednja raven v procesu usvajanja jezikovnih veščin, katerih cilj je usmerjanje učenca, da ustvari komunikacijo v slovenščini. Ta cilj se pogosto zelo težko doseže, toda potrebno je usmeriti učenca, da ustno, potem pa tudi v pisni obliki uporabi določene besede ali izraze v slovenščini.

4. Pogovor o besedilu: v skladu z besediščem, ki je učencem na razpolago, pogovor temelji na prepoznavanju glavnih osebnosti, dejavnosti, ki se nanje navežejo, na poudarjanju značilnosti osebnosti iz besedila. Kot del procesa uvajanja učenca v uporabo jezika, se priporoča, da se učenci, po modelih iz besedil spodbudijo, da tvorijo stavke, potrebne v govornih situacijah. Ob obdelavi poezije se ne vztraja na literarni teoriji, temveč na doživljanju lirске pesmi. Spodbujanje učenca, da razume motive, pesniške slike in jezikovno-stilna izrazna sredstva, se poveže z ilustriranjem pomembnih posameznosti, ter z vadbo intonacije verza in opažanjem rime v pesmi.

5. Komparativni pristop: učitelj načrtuje vključevanje besedil iz srbske književnosti, ki se primerjajo s predlaganimi deli slovenske književnosti (v kolikor je to mogoče) ter s primeri, ki so navezani na film, gledališko predstavo, različne audio-vizualne zapise; v obdelavo knjižnega dela se vključijo tudi vsebine iz likovne in glasbene kulture, strip in različne vrste iger (rebusi, križanke, asociacije...). Ob opažanju pomembnih poetskih elementov v strukturi književno-umetniškega besedila, z uporabo znanja pridobljenega pri pouku srbskega/glavnega jezika, si učitelj prizadeva, da bi učencem (v skladu z njihovimi zmožnostmi) razložil osnovne oblike pripovedovanja (naracija, deskripcija, dialog); pojem sižeja in fabule, funkcijo pesniške slike; vlogo jezikovno-stilnih sredstev in druge osnovne poetične značilnosti besedila.

6. Oblikovanje kratkega besedila v pisni obliki ali ustno na podlagi adaptiranega knjižnega besedila: ta raven rabe slovenskega jezika v govorni ali pisni obliki je glavni cilj področja Književnost. Poskus samostojnega oblikovanja krajšega besedila iz pet ali šest stavkov (v paru ali v skupini) predstavlja višjo raven v uresničevanju komunikativne funkcije jezika. Učenci razvijajo mehanizem uporabe jezikovnega gradiva in jezikovnih modelov; tvorijo stavke iz besed, upoštevajoč slovnične strukture, potem pa iz stavkov sestavijo krajše besedilo. Proces se nanaša tako na govorni kot na pisni tekst.

Osnovna funkcija književno-umetniških besedil, oziroma adaptacij, je, poleg usposabljanja učencev za komunikativno rabo jezika, tudi seznanjanje učencev s književnimi deli, ki so pomembna za slovensko književnost, s kulturo, zgodovino in tradicijo slovenskega naroda. To področje zajema tudi seznanjanje z drugimi vidiki slovenske kulture, npr. praznovanje pomembnih praznikov v lokalni in narodni kulturi Slovencev. Priporoča se komparativni pristop in opažanje podobnosti in razlik s praznovanjem danih praznikov (če obstajajo) pri večinskem ljudstvu in drugih narodnih skupnostih, ki živijo skupaj v določenih mestih.

JEZIKOVNA KULTURA

Realizacija učnih vsebin *Slovenskega jezika z elementi narodne kulture* zajema kontinuiteto v bogatenju jezikovne kulture učenca. Gre za eno primarnih metodičnih obveznosti učitelja. Učitelj mora oceniti sposobnosti vsakega učenca za ustrezno raven komunikativne kompetence in v skladu s tem prilagoditi jezikovno gradivo. Le-to naj bi pripeljalo do funkcionalne uporabe jezika v pouku, in v vseh ostalih življenjskih okoliščinah, v šoli in zunaj nje, kjer je kakovostno jezikovno komuniciranje pogoj za popolno sporazumevanje.

Jezikovna komunikacija zajema obvladanje receptivnih in produktivnih jezikovnih veščin, in sicer: poslušanje, branje, pisanje in govorjenje. Osnovna značilnost sodobnega metodičnega pristopa k pouku jezika in jezikovne kulture, je razvijanje sposobnosti učenca v vseh štirih dejavnostih, vzporedno z njihovim prilagajanjem kognitivnim sposobnostim in jezikovnemu okolju učenca. Izhodišča na področju *Jezikovna kultura* so koncipirana tako, da po eni strani omogočijo uresničevanje minimuma jezikovnih kompetenc, toda po drugi strani, ne smejo omejiti učence, ki so zmožni ustvariti večji napredek. Zaradi specifičnosti tega pouka, je predvidena izhodišča treba uresničiti skozi jezikovne dejavnosti, ki so, z metodičnega vidika, bolj podobni pouku tujega jezika, kot maternega.

Poslušanje je prva jezikovna dejavnost, s katero se učenci srečajo pri pouku *Slovenskega jezika z elementi narodne kulture*. Omogoča učencu, da spozna melodijo jezika, potem pa tudi njegov glasoslovni sistem, intonacijo besede in stavka. Končni cilj poslušanja je razumevanje, kot predpogoj za verbalno produkcijo, oziroma – komunikacijo. Dejavnost poslušanja zajema vaje, kot so: reagiranje na zapovedi učitelja ali z avdio-zapisov, povezovanje zvočnega materiala z ilustracijo, povezovanje pojmov v priročniku, selekcija točnih in napačnih izrazov, določanje kronologije ipd.

Govorjenje je najbolj zapletena jezikovna veščina, ki zajema obvladanje vseh elementov jezika (fonetično-fonoloških, oblikoslovnih, skladenjskih in besedilnih). Govorjenje se najpogosteje realizira v dialoški obliki, in zato zajema razumevanje (sogovorca). Poleg tega, je govorjenje veščina, ki zahteva določeno hitrost in pravočasno reakcijo. Kot produktivna veščina, skupaj s pisanjem, omogoča učencu, da se izrazi v slovenščini, zastavi vprašanje, interpretira neko vsebino in sodeluje v komunikaciji z drugimi. Dejavnost govora lahko zajema vaje, kot so: petje in plesi v skupini, klasificiranje in primerjanja (po velikosti, obliki, barvi in dr.); ugibanje predmeta ali osebe; «prevajanje» gest v izkaz in dr. Dejavnosti govorne in pisne interakcije zajemajo na pr. tudi: reševanje «tekočih problemov» v razredu, tj. dogovore v zvezi z dejavnostmi; skupno oblikovanje ilustriranih gradiv (albuma fotografij z

izleta ali proslav, načrta tedenskih dejavnosti z izleta ali druženja ipd.); interaktivno učenje, spontani pogovor; delo v parih, majhnih in velikih skupinah (mini dialogi, igra vlog ipd.).

Branje je jezikovna dejavnost, ki zajema poznavanje grafičnega sistema jezika (črke), njihove glasovne realizacije, povezovanje glasov v besede in sestavljanje besed v stavke, spoštujoč ustrežna ritmična in prozodična pravila. Cilj branja mora biti razumevanje prebranega, saj samo tako le-to predstavlja jezikovno kompetenco, in ne samo ubeseditev črk. Dejavnost branja zajema vaje, kot je povezovanje glasov in črk, odgovarjanja na enostavna vprašanja v zvezi z besedilom, točno – netočno, izvršitev prebranih navodil in zapovedi; opažanje distinktivnih značilnosti, ki kažejo na slovnične specifičnosti (spol, število, glagolski čas, oseba ipd.).

Pisanje je produktivna jezikovna veščina, ki zajema izražanje jezikovne vsebine po pisni poti, z uporabo ustreznih črk in ob spoštovanju pravopisnih pravil. Posebno pozornost je treba posvetiti grafemom, za katere ne obstajajo ustreznice v maternih jezikih učencev, če jim slovenski jezik ni materni. Cilj pisanja je jezikovno izražanje po pisni poti, torej zajema tudi razumevanje. Dejavnost pisanja zajema, med drugim, tudi vaje kot so: povezovanje glasov in črk; zamenjava in iskanje manjkajoče besede (dopolnitev naštevanja, križanke ipd.); povezovanje krajšega besedila in stavkov s slikami/ilustracijami; izpolnjevanje formularjev (prijava na tečaj, naročnina na otroški časopis, nalepke za potovalko ipd.); pisanje voščil in razglednic; pisanje krajših besedil in dr.

Jezikovna kultura zajema tudi razvijanje splošnih strategij za jezikovno produkcijo (govorjenje in pisanje), in sicer z naslednjimi postopki: oblikovanje teme, iskanje gradiva, zavzemanje stališča, določevanje cilja govora/pisnega besedila, strukturiranje govora/teksta v skladu s temo, koncepcijo in ciljem. Strategije, ki so specifične za govorno produkcijo zajemajo tudi: stil govora (ustrezen izbor besed), memoriranje govora (pomnjenje skice), priprava za predstavitev (dihanje, modulacija glasu in dikcija), izraz obraza, gestikulacija, telesna drža.

V šestem razredu osnovne šole učenci delajo z več vrstami in tipi govornih in pisnih besedil, in sicer na: deskriptivnem besedilu, narativnem in informativnem, argumentativnem in regulativnem besedilu.

Navedene štiri veščine so skozi izhodišča dveh programov vertikalno povezane tako, da jasno opisujejo stopnjevanje dosežkov učenca na področju *Jezikovna kultura*. Vsebine po temah predstavljajo leksično-semantični okvir, znotraj katerega se funkcionalno realizirajo jezikovne vsebine. Tematske enote predstavljajo realne, vsakdanje okoliščine, v katerih se uresničuje komunikacija. Za vsako tematsko enoto so predlagane tematske skupine, ki jih je treba dopolniti z ustrežno leksiko, v okviru priporočenega števila novih besed. Tematske enote se ponavljajo tudi v vsakem naslednjem razredu, s širjenjem nove leksike in v novih komunikativnih situacijah; takšna horizontalna vrsta gradacije je uporabljena v vseh tematskih enotah.

Izbor besedišča je delno pogojen z vsebinami s področij *Jezik* in *Književnost*, odvisen pa je tudi od ocene učitelja o potrebi za ustreznimi leksemi in njihovi frekventnosti, zaradi doseganja informativnosti in naravnosti v komunikaciji. Mnoge besede niso povezane samo z eno tematsko enoto, temveč se preklapljajo in povezujejo v nova semantična zaporedja, kar naj bi učitelj spodbujal z dobro osmišljenimi govornimi in pisnimi vajami. Poleg selektivnega pristopa k leksiki, je treba paziti tudi na število leksemov, ki se usvajajo v eni učni enoti. Na eni uri ne bi bilo treba uvesti več kot pet novih besed, čigar pomen se bo pojasnil in vabil v tipičnih realizacijah znotraj stavka. Najbolj učinkovito bi bilo, da za novo besedo vsak učenec oblikuje (minimalni) kontekst, oziroma stavek. Na ta način ima učitelj vpogled v učenčevo razumevanje pomena besed, poleg novih vsebin pa tudi spodbuja rabo prej pridobljenih

znanj iz leksike in slovnice, učenci pa pridobijo samozavest, saj lahko izgovorijo ali zapišejo stavke v slovenščini.

Funkcionalno in ekonomično povezovanje pod-področij predmeta *Slovenski jezik z elementi narodne kulture* (Jezik, Književnost, Jezikovna kultura) omogoča obvladovanje z njihovimi vsebinami in uresničevanje predvidenih izhodišč na naraven in spontan način, tako da ene vsebine izhajajo iz drugih, se dopolnjujejo in preklapljajo. Na izbranih delih književno-umetniških, neumetniških in konstruiranih tekstov se lahko razvijajo različne komunikativne veščine; z govornimi vajami se definirajo smernice za izdelavo pisnih sestavkov; kreativne dejavnosti v pouku pripomorejo k razvoju ustnega in pisnega izražanja, branje z razumevanjem vpliva na bogatenje leksike in fluentnost govora itn. Usklajenost izhodišč z jezikovnimi kompetencami omogoča učencu ne samo kumulativno spremljanje napredovanja vsakega učenca, temveč tudi opažanje problemov v razvijanju posameznih kompetenc, kar v marsičem olajša proces pouka in učenja jezika.

Opomba:

Premet *Slovenski jezik z elementi narodne kulture* lahko poučuje oseba, ki je uspešno zaključila štiriletni študij slovenskega jezika na Filološki fakulteti v Beogradu, ali učitelj/-ica, ki je uspešno opravil/-a strokovni izpit v okviru Lektorata za slovenski jezik na Filološki fakulteti v Beogradu. Potrdilo o usposobljenosti izdaja Center za stalno izobraževanje in vrednotenje (Centar za stalno obrazovanje i evaluaciju) Filološke fakultete Univerze v Beogradu (sklep Ministrstva za šolstvo, znanost in tehnološki razvoj št. 610-00-01740/2017-07 z dne 13.11.2017).

UKRAJINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Nazva predmeta	UKRAÏNSЬKA MOVA Z ELEMENTAMI NACIONALЬNOÏ KULЬTURI																
Meta	Метою навчання <i>ukraïnsьkoï movi z elemnetami nacionalьnoï kulьturi</i> є досягти учнями такого ступеню комунікативних здібностей, на якому вони зможуть самостійно вживати засвоєні навічки розмовного мовлення в стандартних та професійних комунікативних ситуаціях (залежно від тематичного minimumu та в письмовій формі), plekati nacionalьnu та kulьturnu identičnistь, etničnu samopovagu та ознайомити учнів з elementami tradicії, kulьturi, звичаїв ukraïnsького народу, підкреслюючи особливі риси ukraïnsької громади в Serbії.																
Klas	šostij																
Rična kїlьkїstь godin	72 godini																
NAVČALЬNI DOSЯGNENNЯ																	
<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>OBLASTЬ/TEMA</th> <th>ZMIST</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Pїslя zakinčennя klasu učєнь:</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>– može viznačiti rid hudožнього tvorū;</td> <td></td> <td>LIRIKA</td> </tr> <tr> <td></td> <td>LITERATURA</td> <td>Literaturni termini ta поняття</td> </tr> <tr> <td>– analizue kompozicію liričnogo virša (strofa,</td> <td></td> <td>Poet i virš.</td> </tr> </tbody> </table>				OBLASTЬ/TEMA	ZMIST	Pїslя zakinčennя klasu učєнь:			– može viznačiti rid hudožнього tvorū;		LIRIKA		LITERATURA	Literaturni termini ta поняття	– analizue kompozicію liričnogo virša (strofa,		Poet i virš.
	OBLASTЬ/TEMA	ZMIST															
Pїslя zakinčennя klasu učєнь:																	
– može viznačiti rid hudožнього tvorū;		LIRIKA															
	LITERATURA	Literaturni termini ta поняття															
– analizue kompozicію liričnogo virša (strofa,		Poet i virš.															

рядок);

– vidriznyae žanrovi osoblivosti narodnoï tvorčosti vid osoblivosteï hudožnoï literaturi;

– vidriznyae narodnu pritchu, bajku, baladu, legendu;

– vidriznyae realističnu prozu vid mifopoetičnoï prozi;

– rozriznyae vidi hudožnogo stilju movlennja;

– viznačae osnovnij nastriï interpretacii virša, opovidannja abo dramy (gumoristična, vesela, sumna toščo);

– viznačae temu, misce ta čas vidbuvannja podii;

– poslidovnist' podii;

– harakterizue obrazi geroiv, navodjači priklady z tekstu/vnutrišni ta zovnišni risi;

– navodit' priklady viruvannja, zvičaiiv, sposobu žyttja ta podii v minulomu, ŗo opisani v literaturnih tvorah;

– analizue elementi dramatičnogo tvoru (dija, sceni, zobražennja podii, personaži);

– pravilno perepisue korotkij tekst za zadanim zavdannjam (zi zminou rodu, čisla, času, skladiv ...);

– sklade ta napiše privitannja ta vitannja;

Strofa i rydok u liričnomu virši.

Žanri avtorskoï ta narodnoï liriki: opisovij (deskriptivnij); kalendarno-obrydovij i geroičnij epos.

ŠKIL'NA LITERATURA

1. Vasil' Suhomlins'kij: *Legenda pro zolote zernjatko istini*

2. Vsevolod Nestajko: *Neŗmovirni detektivi*

3. Viktor Bliznec': *Olenčine svjato*

4. Sergij Pantjuk: *Špaki i sova*

5. Anatolij Grigoruk: *Ukraïns'ka hata*

6. Gric'ko Vojko: *Hlorčik Oh*

7. Katerina Višens'ka: *Do čogo ŗ garno*

8. Ivan Drač: *Balada pro sonjašnik*

9. Narodni virši (na vibir), zagadki, narodni prikazki

10. Narodni vesil'ni ta inši obrydovi pisni (na vibir)

11. Ukraïns'ki narodni baladi (na vibir)

12. Taras Ševčenko: *Katerina*

ЕРИКА

Literaturni termini ta ponjattja

Pis'mennik i opovidač.

formi opovidi: opis, rozpovid' vid peršoï ta tret'joï osobi; dialog.

Fabula: poslidovnist' podii.

Harakteristika personaživ – osoblivosti movi, povedinka, zovnišnij vigljad ta

– виконує українські народні та популярні дитячі пісні, відповідно до віку;

– шанує свою рідну мову та мови інших народів;

– розрізняє подібність мовних явищ між українською та сербською мовами;

– виділяє літературну мову від діалекту;

– розрізняє поділ приголосного на тверді та м'які;

– розрізняє змінні частини мови;

– розрізняє відмінки і відмінкові форми у співвідношенні з сербською мовою;

– визначає категорії роду та числа змінних частин мови;

– правильно застосовує правописні норми у написанні „вибраних слів” (тіпові приклади);

– правильно застосовує правописні норми у написанні великої літери;

– правильно застосовує правописні норми у пунктуації;

– використовує „*Правила українського правопису*”

– та інші довідники з українського правопису;

– правильно вимовляє „шіплячі

риси характеру.

Виді епічних творів: байки, народні та літературні казки, притчі, балadi.

ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРА

1. Народні байки: *Pro zlidni*

2. Ezopova байка: *Piddurena vorona*

3. Українська народна притча (на вibir)

4. Українська народна балada (на вibir)

5. Народні притчі інших народів (на вibir)

6. Віра Oberemok: *Čarivniŭ leleka*

7. Ivan Franko: *Maliŭ Miron*

8. Taras Ševčenko: *Virši*

9. Tetjana Majdanovič: *Kalina cvite pizno*

10. Anatolij Grigoruk: *Naŭkrauca sestrička, Jak stati čarivnikom*

11. Natalija Dev'ятко: *Stara яblunя*

12. Vadim Dorošenko: *Čarivna palička*

13. Olena Pčilka: *U prigodi*

14. Народні прислів'я

DRAMA

Literaturni termini ta поняття

Дія, сцени, персонажі р'еси.

Виді драматургії та радио вистava.

ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРА

1. Ляльковий театр для дитей

prigolosni ž, č, š pered m'якими s' ta c"

– pravilьno vimovляe

– nenagološeni golosni zvuki;

– v rozmovi dotrimuetься norm literaturnoї movi;

– virazno čitae v golos literaturni ta neliteraturni tvori;

– vikoristovue rizni formi opovidu: deskripciu (portret, inter'єr, zovnišnij vigľad, prirodni явища), rozpovidь vid 1-i ta 3-i osobi, dialog;

– umie vvičlivo podяkuvati, poprositi pro dopomogu, уважно visluhati spivrozmovnika;

– vidilяe častini tvoru (nazvu tvoru, urivki);

– skladae usnij abo pisьmovij tvir pro svoї vražennя vid literaturnogo tvoru, na temi z povs'яkdenного žittя ta svitu uяvi;

– perekazue pročitaniї tvir za viborom, rozpovidae podiu z vlasного dosvidu abo podiu z povs'яkdenного žittя;

– vikoristovue slovnik, zbagачуючи sviї slovnikoviї zapas (paraleli z serbsьkoю movoю ta pri perekладаh);

– čitae korotkij prostij tekst z rozuminnям;

2. Dityči narodni igri (na vibir)

NAUKOVOPOPULЯRNI TA INFORMACIJNI VIDANNЯ
(na vibir do 2 tvori)

1. Narodna tvorčistь.

2. Z žittя naših predkiv.

3. Na vibir z vidanь, enciklopediї, žurnaliv dly diteї ta Internetu

4. Z žurnaliv ta Internetu pro festivali nacionalьnoї kulьturi ta kulьturni zahodi

POZAKLASNE ČITANNЯ:

1. Ukraїnsьki narodni bajki ta kazki (na vibir).

2. Vibir z antologii Ukraїnsьkoї dityčoj literaturi.

Literatura dly dodatkovogo čitannя

1. Я divivsia/lasь dityčij Ukraїnsьkij film (vilьnij vibir).

2. Komiks na vlasnij vibir.

3. Я divivsia/lasь dityču vistavu.

– deklamue narodni obrjadovi virši, pov'язani z svyatami abo porami roku;

– bere učasť u ditяčih igrah, яki vidpovidajoutь його viku;

– rozriznjaє harakterni osoblivosti ukraїnsьkih narodnih kostюmiv;

– svytkuє svyta (i porivnjuє ih z serbsьkimi);

– vidriznjaє tradicijni ukraїnsьki zvičai (Rizdvo – *Kolyda*, *svytiй Mikolaj*, *Velikdenь – pisanka*), a takozь tradicijni narodni stravi;

– йому vidomi deяki vesilьni obrjadi, vesilьni pisni ta privitannя harakterni dlya deяkih regioniv Ukraїni;

– йому vidomi festivali nacionalьnoї kulьturi ta, якщо se mozьливо, bere u nih učasť (як учасник abo глядач);

– йому vidomi nacionalьni ustanovi, muzeї ta etno domivki, galerei.

Tverdi i m'яki prigolosni.

Zminni slova: imenniki, prikmetniki, зайmenniki, čislivniki, dieslova (vidilяє i viznačae v teksti).

Imenniki – vidminюvannя imennikiv.

Zajmenniki – pitalьni, vidnosni ta zaperečni. Ih vidminюvannя.

Dieslova – dieslivni formi (teperišnij, minulij ta majbutnij čas).

Velika litera v skladovih častinah

Gramatika
(mova,
fonetika,
MOVA leksikologija,
morfologija)

Pravopis

географічних назв; в назвах інституцій, підприємств, установ, організацій (типові приклади).

Пунктуація: кома (при переліку); лапки (пряма мова); тире (замість лапок в прямій мові).

Крапка, знак оклику, знак питання.

Вимова шиплячих приголосних *ж, ч, ш* перед м'якими *с' та с'*

Ортоєрія

Вимова ненаголошених голосних звуків
Спількування – про події з власного досвіду, про те, що вони бачили, про особисті уподобання.

Групування слів, що належать до *певної теми* та складання речень з даних слів.

Самостійна розповідь (8-10 речень) про свого брата або сестру, друга, однокласника, про життя в школі, про подію з власного досвіду, про подію, в якій брали участь.

Опис – інтер'єру і екстер'єру, людей, тварин, природних явищ.

МОВНА КУЛЬТУРА

Подяка, прохання про допомогу, участь у діалозі.

Особисте ставлення до прочитаного тексту (що мені сподобалося і чому).

Назва тексту, автор, головні герої та їхні особливості.

Переказ прочитаного чи почутого твору/казки за допомогою плану або самостійний переказ.

– Опис зображення або виконання дії на малюнку з використанням декількох ілюстрацій.

– Переказ українських фільмів, казок, дитячих театральних вистав, на основі

rozrobenogo planu.

– Dramatizacija tvorü na vibir abo podii z povsÿakdennogo žittÿa.

Vikoristannÿa slovníkiv dlÿa zbagacennÿa slovníkovogo zapasu, paraleli z serbsÿkoju movoju, rojascennÿa značennÿa slova v konteksti.

Vikoristannÿa slovníka pri perekladÿi.

Rozuminnÿa najčastiših fazeologizmiv.

Golosne ÿ tihe čittannÿa, pravilÿna dikciÿa ta intonaciÿa rečennÿa.

Pererisuvannÿa korotkih rečev ÿ tekstiv, vipisuvannÿa okremih slov ÿ viraziv, pererisuvannÿa zavdanÿ (zi zminou rodu, čisla, časü, skladiv ...)

Napisati privittannÿa ta vitannÿa.

Publičnij vistup, prezentaciÿa vlasnogo tvorü ta grupovoï roboti.

Tradiciÿna narodna kulÿtura (vesilÿni zvičaiÿ).

Ключови понятия змісту: literatura (lirika, epika, drama), mova (mova, fonetika, leksikologija, morfologija, orfografija, orfoerija), movna kulÿtura.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДІДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНОГО ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Programa navčannÿa ta vivčennÿa *ukraïnsÿkoï movi z elementami nacionalÿnoï kulÿturi* skladaeťsÿa z trÿoh predmetnih oblastev: literaturi, movi ta movnoï kulÿturi. Rozpodil navčalÿnih godin povinen buti зроблений на osnovi predmetnih oblastev, ale zavždy, на kožnomu uroci, slid pridilÿti osoblivu uvagu kulÿturi movlennÿa učniv ta kulÿturi Ukraïnciv u Serbii, zvertaюčisÿ pri sÿomu do narodnih tradiciï ta zvičaiïv. Ci tri oblasti pereplittajutÿsÿa miž soboju ÿ žodna z nih ne može vivčatisÿa okremo ÿ bez vzaemodii z inšimi oblastÿami.

Programa navčannÿa ta vivčennÿa *ukraïnsÿkoï movi z elementami nacionalÿnoï kulÿturi* bazuetÿsÿa na navčalÿnih dosÿagnennÿah, tobtü na procesi navčannÿa ta dosÿagnennÿah učnÿa. Navčalÿni dosÿagnennÿa – se opis integrovanoï sukupnosti harakteristik: znannÿ, navičok, perekonannÿa ta cinnostev, ÿki učnev zdobuvae ta pogliblÿue.

I. PLANUVANNÿA UROKIV TA NAVČALÿNOGO PROCESU

Programa navčannÿa, ÿka orientovana na navčalÿni dosÿagnennÿa dae vikladačevi bilÿšu svobodu, bilÿše možlivostev ÿ planuvannÿi ta rozrobci urokiv ta samogo navčannÿa. Rolÿ

vikladača полягає в тому, щоб контекстувати сю програму у відповідності до: потреб конкретного класу з урахуванням: рівня знань української мови, складу учнів в класі та їхніх індивідуальних особливостей; підручників та інших навчальних матеріалів, які буде використовувати; технічних умов, навчальних ресурсів та засобів масової інформації доступних у школі; ресурсів, можливостей та вимог соціального оточення, в якому знаходиться школа. Виходячи з заданих навчальних досягнень та змісту, викладач спочатку створює свій річний глобальний план роботи, на підставі якого він пізніше буде розробляти свої оперативні плани.

Навчальні досягнення, визначені по областях, полегшують викладачеві подальшу операционалізацію навчальних досягнень до рівня конкретної навчальної одиниці. Від викладача очікується, що для кожної навчальної одиниці, на етапі планування та написання плану уроку, визначити диференційовані очікувані результати щодо трьох рівнів складності: ті, яких повинні досягти усі учні, ті, яких повинна досягти більшість учнів, і ті, яких повинні досягти лише деякі учні. Таким чином, створюється непряма зв'язок з навчальними досягненнями щодо трьох рівнів успішності учнів. При плануванні слід також мати на увазі, що очікувані результати відрізняються, що деяких з них можна досягти легше та швидше, але для більшості з них (особливо для предметної області, літератури), потрібно більше часу, різних заходів та роботи над різними видами тексту. У процесі планування та навчання важливо мати на увазі, що підручник є навчальним інструментом і не визначає зміст предмету. Тому, до змісту, наведеному у підручнику, потрібно застосувати вибірковий підхід. Крім підручника, як одного із джерел знань, викладач повинен відкрити учням й інші джерела знань і навчити їх працювати з ними. При плануванні навчального процесу слід враховувати знання, досвід, інтелектуальні здібності та інтереси учнів.

Необхідно звернути особливу увагу на збагачення словникового запасу та використати певні культурні заходи та свята, які відбуваються в певних осередках, з метою ознайомлення учнів з життям українців у минулому, їхніми традиціями та культурою, як характерними рисами української меншини на цих просторах. Рекомендується порівнювати святкування українських свят із святкуванням цих свят іншими народами та іншими національними громадами, які живуть на цих просторах.

II. ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

LITERATURA

Основу програми з літератури складають твори для літературного читання. Список творів для літературного читання поділений на літературні роди – *лірику, епос, драму*, та доповнений вибором непрофесійних, науково популярних та інформативних текстів. До списку літератури для літературного читання входять переважно твори, що належать до національного корпусу, який збагачений творами сучасної літератури для дітей. Вибір творів в основному залежить від особливостей сприйняття учнем художнього твору, в залежності від його віку.

РОБОТА НАД ТЕКСТОМ

Літературні жанри: казки (народні та автorskі), байки, вірші, прислів'я, загадки, скоромовки.

Читання – виразне читання коротких українських народних казок, байок, художніх текстів, віршів, балад. Розвиток техніки виразного читання з розумінням, яке є найбільш близьке природній мові. Під час роботи над віршами слід тренувати правильну вимову і виразне декламування.

Очікується, що учень цього віку вміє визначити хід подій, головних і другорядних героїв, особливості характеру (зовнішній вигляд та риси характеру, добрі та погані вчинки), час і місце розгортання подій, початок подій, хід подій, кінець подій, описати оточення та людей;

viznačiti narodnu mudriсть v prisliv'jah; porivnyati povčannya v bajkah z žittevimi podiyami. Viznačiti elementi fantastiki v kazkah ta perenosne značennya v bajkah.

Rekomenduet'sya, oznajomlyuvati učniv z popularnimi dityčimi ta narodnimi viršami, rekomenduvati їm čitati dityči žurnali, (pisati korotki literaturni tvoriv dlya dityčih žurnaliv), podivitisya, proanalizuvati i obgovoriti prynajmni odnu teatralnu vystavu ta fil'm dlya ditej ukraїns'koyu movoyu, vidvidati festivali nacionalnoї kul'turi, etno domivki, muzeї ta galereї, yakі predstavlyayut tradiciynnu ukraїns'ku kul'turu.

Teksti dlya pozaklasnogo čitannya povinni dopomogti vikladačevi v opracjuvanni gramatičnih odinicy, a takozh v opracjuvanni ta viznačenni zmistu tvoriv z kul'turi movlennya. Tvoriv, yakі ne budut' opracjuvuvatis' na uroci, vikladač povinen zaproponuvati učnyam dlya čitannya u vil'nyj čas.

Nova programa zasnovana na bil'shomu vzaemozv'yazku literaturnih ta neliteraturnih tvoriv. Korelyacijnij zv'yazok virazhaetsya u adekvatnomu poednanni obov'yazkovih ta vibirkovih tvoriv.

Razom iz korelyacieju miž hudožnimi tvorami, vikladačevi neobhidno vstanoviti vertikalnu korelyacieju. Vikladač povinen buti oznajomlenij zi zmistom predmetu *Ukraїns'ka mova z poperednih klasiv* dlya dotrimuvannya principu postupovosti ta sistematičnosti. Vikladač povinen buti takozh oznajomlenij z ukraїns'koyu istorieju, muzičnim ta hudožnim mistectvom dlya 6 klasu (napriklad: Pereselennya ukraїnciv na tereni zahidnih Balkan, ukraїns'ka arhitektura, obrazotvorče mistectvo, ukraїns'ki narodni vesil'ni pisni, ukraїns'kij narodnij kostjom, višivka ta prikrasi...), a takozh znati tradiciynnu i duhovnu kul'turu ukraїnciv u Serbii ta їhni nacionalni zvičai.

Gorizontalnu korelyacieju vikladač vstanovlyue, nasampered, z predmetami: serbs'ka mova ta literatura, istorija, obrazotvorče mistectvo, muzična kul'tura, religieznavstvo ta gromad'yans'ke vihovannya.

Navčal'ni dosyagnennya z literaturi bazuyut'sya na čitanni. Rizni formi čitannya є osnovnoju peredumovoyu togo, šob učni na urokah nabuvati znany i uspišno vhodili u svit literaturnogo tvoriv. U šostomu klasi, v peršu čergu potribno plekati, čitannya z rozuminnyam, zavdyaki yakomu učni postupovo vidkrivayut dlya sebe svit čitannya.

MOVA

Na urokah movi učni gotuyut'sya do pravil'nogo usnogo ta piš'movogo spil'kuvannya standartnoju ukraїns'koyu movoyu.

Koli u zmistі programi navodyat'sya uroki, yakі učni vže opracjuvati v molodših klasah, slid rozumiti, šob sim pereviryaetsya riven' zasvoennya i zdatnist' zastosovuvati uže projdenij navčal'nij material, a piš'ly povtorennya i perevirki znany na novih prikladah jde opracjuvannya novogo materialu, zabezpečuyuchi tim samim bezperervnist' navčannya, sistematično pov'yazuyuchi novij material iz uže zakriplenimi znanniyami.

Važlivo, šob vikladač zavždi mav na uvazi virišal'nu rol' sistematičnogo vikonannya vprav, tobtu navčal'nij material ne є zasvoenim, yakščo його dobre ne zakripiti. Se označae, šob robota povinna buti nevid'emnim faktorom pri opracjuvanni navčal'nogo materialu, zastosovuvannya, povtorennya i zakriplennya znany.

Pri zasvoenni zminnih častin movi potribno zvertati uvagu na specifiku ukraїns'koї movi u porivnyanni z serbs'koyu movoyu. Obsyag navčal'nogo materialu vikladač povinen planuvati u

відповідності до групи з якою працює (однорідною чи гетерогенною) і залежно від рівня знань учнів та від того, скільки років вони вже вивчали українську мову.

Правопис

Правила правопису засвоюються систематичним виконанням вправ (написання диктантів, виправлення помилок у даному тексті, відповідні тести з правопису, тощо). В межах орфографічних вправ також баžано періодично включати вправи для перевірки графіки (правильне написання букв). Диктанти рекомендується писати лише у функції вправи звертаючи увагу на написання великої літери та знаків пунктуації в кінці речення та при прямій мові.

Також слід заохочувати учнів, щоб вони самі знаходили та виправляли орфографічні помилки в SMS-повідомленнях, а також у різних видах Internet-зв'язку.

Крім того, учнів потрібно керувати на використання *Правил українського правопису* та посібників з українського правопису. Баžано, щоб викладач завжди мав з собою примірник *Правил українського правопису* та посібник з українського правопису, особливо коли учнів проходять теми з правопису та заохочувати їх до систематичного використання цих посібників.

Ортопедія

Викладач повинен постійно вказувати на важливість правильної вимови, яка тренується виконанням певних ортопедичних вправ. Ортопедичні вправи не повинні виконуватись на окремих уроках, їх треба пов'язати з відповідними темами з граматики; інтонація в реченні, з одного боку, може бути пов'язана з культурою висловлювання, шляхом повторення віршів тощо. З використанням аудіозаписів в учнів потрібно розвинути навічки для видтворення і засвоєння правильної вимови, мелодії, дикції ...

Деякі ортопедичні вправи також можуть виконуватись при засвоєнні відповідних тем з літератури: наприклад, артикуляцію можна тренувати, вимовляючи скоромовки, вивчаючи їх при опрацюванні народної творчості; наголос в словах, темп, ритм, інтонацію в реченні та паузу можна тренувати шляхом читання вголос уривків з творів для читання (за вибором викладача або учня) і т. д. Як ортотерапевтичну вправу, потрібно практикувати декламування уривків з віршів та творів напам'ять (за допомогою аудіо матеріалів).

МОВНА КУЛЬТУРА

Розвиток мовної культури є одним з найважливіших завдань викладання рідної мови з елементами національної культури. Ся навчальна область, хоч за програмою і виділена як окрема область, повинна бути пов'язана не лише з роботою над літературними творами, але й з граматикую та орфографією. В свою чергу, робота над літературними творами та робота над граматикую й правописом літературної мови, повинні сприяти плеканню культурі усного та писемного мовлення.

Від учнів цього віку потрібно очікувати знання наступних предметних областей:

Реклазування – пригоди з власного досвіду, того, що вони бачили, того, що вони хочуть. Рекомендовані теми для опрацювання: Родина. Родинні відносини. Автobiографічні дані. Гости. Меню. Відвідування. Мій друг – моя подруга. Робочий день учня. Вільний час. Interesi. Книга. Телебачення та радио. Babusini та didusevi kazki. Častini tila – detalьniše. Mi berežemo prirodu – tvarini та roslini. Pogoda. Pori roku. Profesii та remesla. Ridna mova. Любов до рідної мови. Найважливіші українські події в Serbii для дітей – festivali та oglьadi tvorčih kolektiviv. Vesilьni zvičai та obrьadi, riznovidi narodnih kostьumiv. Ditяčij žurnal *Solovejko*. V gostyah u druživ v Novomu Sadi, Sremsьkij Mitrovici, Verbasi, Kuli (культуро-

mistecьki oseredki, які плекають українські народні традиції та культуру українців, галереї, музеї, etno domivki, архітектура українців у Сербії, з звертанням уваги на свій oseredok). Telefonna rozmova. Transport. Sport. Ми купуємо комп'ютер. Важливі для української громади свята та дати. Українські культурні, інформаційні та релігійні інституції. Planeta Zemля. Kontinenti, країни svitu. Kуди я хо́чу роїhati podorožuvati? Pisni, dialogi, neveliki scenarii, майстер-klasi для vdoskonalennja rozmovnoї movi. Komiksi. Golovolomki z malюnkami.

Uчні takož povinni vmiti skladati grupi sliv за značennjam і складати ре́чення з заданих слів. Voni povinni vmiti visloviti svoju dumku та osobisti perekonannja про pročitaniй tekst (te, що meni spodobalosja і čomu), skazati nazvu tekst, nazvati avtora, glavnih geroїв та їhni harakterni risi. Voni povinni vmiti podяkuvati, а takož poprositi про dopomogu. Voni povinni samostійно, v dekilьkoh ре́ченнях rozpovisti про себе, про svogo brata či sestru, про svogo druga, про odnoklasnikiv, про žittja v školi, про te, що z nimi trapilosь, про yakusь podію, v якій voni brali učasť.

Vidtvorenня – ро́чutого či pročitаного tekstu či kazki за dopomogou skladenого planu či samostійного perekazu. Opisati zobrazennja або zobrazenu дію, на osnovi otrimаної ілюстрації. Vmiti perekazati (vikoristovуючи свої знання) українській дитячій фільм, kazku або дитячу vistavu či svjato.

Opis – inter'єru і ekster'єru, людеї, tvarin, prirodniх явищ.

Dialog – се perekaz podії за vidsutnosti opisu podії; прjама і непряма mova. Potribno samostійно і за temою sklasi принаймні 8 ре́чень про zobrazennja, zasvoenu temu та vesti dialog. Povaga do punktuacії (krapa, кома, znak pitannja, znak okliку).

Dramatizacija – koroткий tekst за viborom, за podією z vlasного dosvidu або за podією z povsjakdenного žittja (situacija v biblioteci, v magazini, u pošti, u škilьного pedagoga ...); čitannja po roляh і roľovi igri.

Spilkuвання – zbagачennja slovnikovого zapasu slovami z povsjakdenного žittja zagalьної rozmovnoї movi, frazeologija. Časti ре́чення z povsjakdenного žittja. Vpravi на redaguvannja та zakinčennja nezaveršених ре́чень.

Slovník – vikoristannja slovníka для zbagачennja slovnikovого zapasu, paralelьно z serbsькою movою, kальki, tlumačennja značennja slova v konteksti. Zbagачennja slovnikovого zapasu uчня z vikoristannjam didaktičniх movniх igor, rebusiv, vstavniх sliv, krosvordiv ... Vedennja slovníka z malo vidomimi slovami та virazami.

Čitannja – golosne і tihе čitannja, pravilьna dikcija та intonacija ре́чення. Melodija ре́чення. Slova, u якїх vidбуvaєтьсja ogлуšennja dzvinkih prigolosniх.

Perepisuvannja – koroтких ре́чень та tekstiv, vipisuvannja окремих слів і viraziv, perepisuvannja zavdanь (zi zminою rodu, čisla, času, skladiv ...). Napisannja koroткого tvoru за dopomogou pitannь vid 6 do 8 ре́чень; napisannja privitanь та vitань.

Uчні povinni aktivno zasvoїti 300 sliv і frazeologičniх odinicь. Pasivniй slovníkovий zapas povinen buti bilьšій niž aktivniй, на kožnomu rivni.

Для čitannja на vlasniй vibir rekomendуютьсja gazeti для diteї та molodi, українська дитяча literatura та narodne mistectvo.

Vid uчня očікуєтьсja, що vin: vivčїть парам'ять принаймні 4 virša для deklamuvannja, 5 українських narodniх viršiv і sučasniх popularniх дитячїх viršiv, zagadki, деякі prisliv'ja,

deklamуватиме народні вірші, пов'язані з релігійними святами або порами року, вивчіть напам'ять два коротких прозових тексти в обсязі 6–8 речень та 4 коротких діалога або візьме участь у дитячій виставі. Учні повинні, якщо це можливо, займатись дитячими народними танцями, відповідно до їхнього віку, повинні розрізнити елементи українського народного костюму (весільний), відзначає релігійні свята (в порівнянні з сербськими), знати традиційні українські традиції та звичаї (*святиї Миколай, Різдва – коляда, Великдень*) та традиційні страви.

Elementi nacional'noї kul'turi ta tradicij

Oznajomlennja učniv z osnovami istoriї ukrain's'koї menšini v Serbii (doselennja, kul'turni, osvıtni, religijni ta ekonomični zahodi, najvišij kul'turni dosjagnennja, vidpovidni organizacii ta ustanovi ...), ta z plekannjam emocijnogo stavlennja do tradicij, kul'turi, zvičajiv i tradicij ukrain's'koї menšini v Serbii (fol'klor, remesla, narodni prisliv'ja, teatr, literatura, muzika, tradicijni ditičij igri, zvičaj, demonologija...), ale ne v sensi romantičnoї tradicionalizmu, a na šljahu do majbut'nogo, do rozvitku i modernizacii. Pokladatisja na minule, ale divitis' v majbutne. Nadati učnjam informacii pro ukrain's'ku gromadu v Serbii (naseleni punkti, ustanovi i organizacii, vidomi osobistosti, imena, prizvičca, pohodžennja ...), a takož pro zv'jazki z inšimi etničnimi spil'notami ta kul'turami, pro vnesok ukrainciv na cih terenah (v galuzi osviti, kul'turi, mistectva, arhitekturi ...). Prikladati zusillja, šcob ukrain's'ka identičnist' i samopovaga vihovувались vitončeno, ne za dopomogou prisliv'iv ta fraz, a na konkretnih prikladah, pri šcomu poednati dani z emocijnim sprjamuvannjam, nadajuči značennja pravam ljudini i menšin, mižetničnij povazi, tolerantnosti i vzaemodii.

ŠLJAH I VIKONANNJA PROGRAMI

Neobhidno zavždi mati na uvazi osnovne zavdannja danogo predmeta: učni повинні добре навчити voloditi ukrain's'koю literaturnoю movoю ta nabuti navičok lingvističnoї pravil'nosti. Zavždi slid mati na uvazi poperedni znannja učniv, šcob možna bulo pov'язati zi znannjami, yakimi voni vže opanували. Na kožnomu uroci včitelj повинен obirati diferencijovaniј pidhid, oskilьki učni riznogo viku i majut rizni movni kompetencii.

Gramatiku potribno vikladati implicitno, zamist' vipravlennja pomilok, pracjuvati nad formuvannjam pravil'nogo movlennja. Neobhidno stvoriti priemnu atmosferu, jaka vimagaє partnerstva miž včitelem/vikladačem ta učnjam, i potribno dopomogti učnjam podolati psihologičnij bar'er šcodo movnogo spil'kuvannja ta movlennevih navičok. Kožen instrument movi demonstrується v konkretnomu konteksti, a ne izolvano. Pri trenuvanni movlennevih navičok повинні perevažati rizni formi dialogu v spil'kuvanni včitelj – učень ta učень – učень. U movlenni vimagaється prostota movlennja, prirodnist' ij spontannist' ta lingvistična pravil'nist'.

III. SPOSTEREŽENNJA TA OCINJUVANNJA PROCESU NAVČANNJA

Procedura kontrolju i ocinjuvannja uspihu učniv vedеться dla dosjagnennja očkuvanih rezul'tativ navčannja, вона počinaється z vstanovlennja faktičnogo rinvja znanj, na yakomu znahodivsia učень, i vihodjači z šcogo, ocinjуются ijogo podaljši navčal'ni dosjagnennja, vid jakih zalezatime ocinka. Kožna діяльність є dobroю možlivistju dla ocinjuvannja navčal'nih dosjagnen' ta otrimannja zворотnih informacij. Kožen urok i kožna діяльність učnja – se nagoda dla formuval'noї ocinki, tobtu reestracii navčal'nih dosjagnen' učnja ta ijogo sprjamovuvannja u podaljšomu navčanni.

Formativna ocinka є nevid'emnoю častinoю sučasnih metodiv navčannja ta vklusjaє v sebe ocinku znanj, navičok, stavlennja, povedinki ta rozvitok vidpovidnih kompetencij protjagom uroku ta navčannja. Jak formativnij vimir, вона vklusjaє v sebe zbir danih pro navčal'ni dosjagnennja učnja, a najbiljš poširenimi є nastupni metodi: realizacija praktičnih zavdan',

spostereženja i notatki učnivsjkoj aktivnosti pid čas uroku, prjame spilkuvanja miž učnem i vikladačem, reestr dla kožnogo učnja (karta navčalnih dosjagnen'j) i t.d. Rezul'tati formativnogo ocinjovanja v kinci navčalnogo ciklu povinni buti viraženi pidsumkovoju ocinkoju – cifroju.

Robota kožnogo vikladača poljaga u planuvanni, dosjagnenni rezul'tativ, spostereženni ta ocinci. Važljivo, ŗob vikladač postijno slidkuvav i ocinjovav diferencijovano ne til'ki navčalni dosjagnenja učnja ta proces navčanja, a j sebe ta svoju robotu. Vse, ŗo viravij'jsja horošim i korisnim, vikladač bude prodovžuvati vikoristovuvati v svoij praktici navčanja, a vse, ŗo viravij'jsja neefektivnim, potribno bude pokraćiti.

HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv predmeta	HRVATSKI JEZIK S ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE	
Cilj	Cilj je učenja <i>Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture</i> njegovanje hrvatskoga jezika čitanjem književnih djela, upoznavanjem i razumijevanjem povijesne i kulturne baštine Hrvatske i Hrvata te razvijanjem višejezičnosti i interkulturalnosti kao načina života u suvremenome društvu.	
Razred	Šesti	
Godišnji fond sati	72 sata	
ISHODI		
PODRUČJE/TEMA SADRŽAJI		
Po završenoj temi/području učenik će biti sposoban:		
1. Hrvatski jezik i književnost		
– pravilno izgovarati riječi pazeći na mjesto naglaska i rečeničnu intonaciju;	Ponavljanje jezičnoga gradiva prethodnih razreda.	
– govoriti jasno poštujući normu hrvatskoga standardnog jezika;	Smjenjivanje ije/je/e/i u različitim oblicima iste riječi.	
– razlikovati hrvatski standardni jezik i zavičajni govor	Glagoli i glagolski oblici.	
– koristi hrvatski jezik u skladu sa Jezik standardnojezičnom normom.	Zamjenice (značenja i pravilna uporaba povratno-posvojne zamjenice, upitnih i odnosnih zamjenica i neodređenih zamjenica).	
– razlikovati alternacije ije/je/e/i u hrvatskome standardu i u zavičajnom govoru;	Razlike hrvatskoga i srpskoga standardnog jezika u oblicima glagola na –irati te pisanje futura prvog.	
– rabiti zamjeničke oblike (povratno-posvojnu zamjenicu, upitnu i odnosnu zamjenicu i neodređene zamjenice) u skladu s	Pravila pisanja velikoga početnog slova u imenima svetaca, ulica, trgova te nazivima blagdana i	

normom hrvatskoga standardnog jezika;

– tvoriti oblike glagola na -irati u skladu s normom hrvatskoga standardnog jezika;

– tvoriti oblike futura prvog u govoru i pismu;

– primijeniti pravopisna pravila pri pisanju velikoga i maloga početnog slova u imenima svetaca, ulica, trgova te nazivima blagdana i državnih praznika;

– razgovijetno i bez poteškoća čitati naglas književne i neknjiževne tekstove;

– izražajno kazivati pjesme;

– čitati s razumijevanjem, analizirati i interpretirati književne i neknjiževne tekstove;

– koristiti razne oblike pripovijedanja: opisivanje (portret i pejzaž), pripovijedanje u 1. i 3. licu, dijalog;

Književnost

– sastaviti govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnoga djela i na teme iz svakodnevnoga života i svijeta mašte;

– prepoznati zajednički i različiti leksik hrvatskoga i srpskoga književnog jezika;

– prepoznati obilježja raznih vrsta književnih i neknjiževnih tekstova;

– razlikovati obilježja lirike, epike i drame;

– razlikovati obilježja usmene i umjetničke književnosti;

– prepoznati osobine likova i

državnih praznika.

Odlike krasnoslova i govorne vrednote (interpretativno čitanje).

Stvaralačko prepričavanje, dramatizacija, subjektivni opis pejzaža, portret (unutarnja i vanjska karakterizacija).

Lektira

1. Ljubica Kolarić-Dumić: *Igrajmo se radosti* (izbor)

2. Drago Gervais, *Moja zemlja, Tri nonice*

3. Alojz Majetić, *Omiški gusari*

4. Andrija Maurović, *Seoba Hrvata*

5. Matko Peić, *Naša ljepotica Istra*

6. Ivan Gundulić, *Himna slobodi*

7. Josip Pupačić, *More*

8. Gustav Krklec, *Val*

9. Vladimir Nazor, *Hrvatski jezik, Hrvatski kraljevi*

10. Petar Preradović, *Jezik roda mog*

11. Zlatko Tomičić, *Moja zemlja*

12. Hrvoje Hitrec, *Smogovci*

13. Balint Vujkov, *Zlatni prag*

14. Ružica Miković Žigmanov, *Naša Gradska kuća*

15. Vladimir Nazor, *Veli Jože*

16. Josip Bratulić, *Ulomci iz Aleje glagoljaša*

Izborna lektira

potkrijepiti primjerima iz književnoga teksta;

– vrednovati postupke likova i stavove potkrijepiti dokazima;

– ilustrirati vjerovanja, običaje, način života i događaje iz prošlosti opisane u književnim djelima;

– navesti primjere osobne koristi od čitanja;

2. Elementi nacionalne kulture

– odrediti prostor hrvatskih zemalja u srednjemu vijeku;

– navesti hrvatske srednjovjekovne vladare;

– opisati hrvatsku srednjovjekovnu kulturu i gospodarstvo;

– poznavati praznike hrvatske zajednice u Republici Srbiji;

– objasniti značaj geografskog položaja primorske Hrvatske;

– prepoznati elemente i vrijednosti tradicijske kulture i baštine primorske Hrvatske;

– opisati značajne blagdane i običaje vezane uz njih;

– opisati obrt/zanat značajan za

1. Ivana Brlić-Mažuranić, *Priče iz davnine*

2. Anto Gardaš, *Filip, dječak bez imena*

3. Anto Gardaš, *Miron u škripcu*

4. Pavao Pavličić, *Trojica u Trnju, Zeleni tigar*

5. Miro Gavran, *Zaljubljen do ušiju; Sretni dani; Svašta u mojoj glavi; Zaboravljeni sin;*

6. Ivan Kušan, *Uzbuna na Zelenom Vrh; Koko i duhovi; Zagonetni dječak; Lažeš, Melita; Ljubav ili smrt*

7. Vesna Huska: *Dnevnik jedne cure i jednog dečka*

Izbor prigodnih tekstova iz časopisa *Modra lasta*, *Hrvatska riječ* – podlistak *Hrcko*.

Hrvatska u ranome srednjem vijeku (V–XI. st.)

Doseljavanje Hrvata, pokrštaivanje, osnutak hrvatske države, dinastija Trpimirovića.

Hrvatska u kasnome srednjem vijeku (XII–XV. st.)

Hrvatska pod mađarskim kraljevima i (Arpadovići, Anžuvinci), hrvatske plamićke obitelji (Frankopani, Šubići-Zrinski).

Primorska Hrvatska

Značajniji gradovi: Rijeka, Pula, Zadar, Šibenik, Split i Dubrovnik.

Kulturno-povijesne znamenitosti (UNESCO-ova baština), prirodne ljepote, nacionalni parkovi i parkovi prirode, znamenite ličnosti, značajne

Povijest zemljopis

očuvanje kulturne baštine i tradicije;

- otplesati jedan tradicijski ples;
- imenovati dijelove narodne nošnje u kojoj se pleše;
- poznavati filmsko ostvarenje barem jednoga hrvatskog redatelja u zavičaju i u Republici Hrvatskoj;
- navesti odlike nacionalne kuhinje;
- pripremiti tradicionalno jelo;
- otpjevati narodne i dječje pjesme primjerene dobi;
- odsvirati narodne i dječje pjesme primjerene dobi;
- navesti imena značajnih glazbenika i njihova djela;
- prepoznati njihov značaj za očuvanje tradicije i nacionalnog identiteta;
- prepoznati tradicijske instrumente (tambura, gajde);
- prepoznati djela hrvatskih likovnih umjetnika u zavičaju i u Republici Hrvatskoj;
- iskazati svoj estetski doživljaj;
- vrednovati djela likovne baštine i suvremenoga likovnog izričaja u skladu sa svojom dobi;
- likovno se izraziti na zadanu temu;

Tradicijska kultura i baština:

- blagdani i običaji;
- zanati/obrti;
- folklor i nošnja;
- kazalište, film nacionalna jela.

Glazbena kultura:

- pjevanje;
- sviranje;
- slušanje.

manifestacije.

Praznici hrvatske zajednice u Republici Srbiji:

Sv. Josip (19. ožujka), Dan rođenja Ivana Antunovića (15. kolovoza – obilježava se u lipnju), Dan rođenja bana Josipa Jelačića (16. listopada) i Dan prvoga saziva Hrvatskoga nacionalnog vijeća (15. prosinca).

Blagdani: Božić, Uskrs i običaji koji se odnose na ova dva najveća kršćanska blagdana.

Stari zanati. Izrada predmeta od prirodnih materijala: čamac, bačva, drvene kloppe, papuče, tambure, zvečke, šling, slike od slame, posuđe itd. (jedan po izboru).

Narodni ples Cigančica (šokačka igra iz Bačke i Srijema) i tradicijska srijemska nošnja.

Splitski starogradski plesovi. Istarski balun.

Tradicijska jela po izboru iz primorske Hrvatske i Vojvodine (Srbije).

Kazališna predstava ili filmsko ostvarenje po izboru (Branko Ištvančić, *Duh u močvari*, Obrad Gluščević, *Kapetan Mikula mali*, Daniel Kušan, *Koko i duhovi*, Dražen Žarković, *Zagonetni dječak*).

Kulturne manifestacije u zajednici

– upoznavanje s kalendarom, razgovor i posjet odabranim manifestacijama.

Sviranje i pjevanje:

1. *Oj, violo, kraj vode studene*
2. *Bratec Martin*

Slušanje i pjevanje:

1. *Lijepa naša domovino* – himna Republike Hrvatske (Antun Mihanović)

2. *I dođi, lolo, šalaj do večere* – pjesma iz Vojvodine

3. *U to vrijeme godišta* – narodna božićna pjesma

4. *Ćiribiri bela, Mare moja* – narodna pjesma iz Šibenika

Slušanje:

1. *Jedva čekam tave noći* – KUDH „Bodrog”, Bački Monoštor

2. *Zapivala tica mala* – Solin

3. *Čija je ono divojka* – okolica Šibenika

4. *Čija je ono divojka* – klapa *Mriža*

Glazbeni instrument:

1. tambura,

2. mandolina,

3. sopile,

4. roženice.

Ivan Meštrović – skulpture, život i djelo

Vasko Lipovac

Vincent iz Kastva

Likovna kultura

Siniša Majkus – skulpture

Ivan Kožarić

Juraj Dalmatinac – šibenska katedrala

Jerolim Miše

slamarstvo (Jozefina Skenderović).

Ključni pojmovi sadržaja: zamjenice, glagoli, portret, pejzaž, primorska Hrvatska, srednji vijek, klapsko pjevanje, skulptura.

UPUTE ZA DIDAKTIČKO-MEODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja *Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture* čine dvije velike predmetne cjeline: *Hrvatski jezik i književnost* i *Nacionalna kultura*. Preporučena je distribucija sati po predmetnim cjelinama sljedeća: Hrvatski jezik i književnost – 30 sati, Nacionalna kultura – 42 sata. Cjeline su kompatibilne i prožimaju se te se ne mogu proučavati izolirano.

Hrvatski jezik izučava se na sadržajima književnosti, povijesti, zemljopisa, tradicijske kulture, glazbene i likovne kulture. Preporučuje se nastavu *Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture* izvoditi u dvosatu, tj. dva sata uzastopno, kako bi se preporučeni sadržaji mogli povezati u zaokruženu cjelinu. Preporučuje se sadržaje predmeta tematski povezati.

Na taj je način moguće pratiti geografsku podjelu na regije Hrvatske (nizinska, gorska i primorska) i dio Srbije uz obavezno izučavanje sadržaja iz dijela Srbije gdje žive Hrvati.

Nakon odabira okosnice sata/teme potrebno je povezati sve elemente programa: književni sadržaj, sadržaje iz jezika i sadržaje iz nacionalne kulture. Program je ponudio sadržaje uz uvažavanje dobrih karakteristika učenika i oslanja se na njihova prethodna znanja i iskustva. Ukoliko je skupina učenika mješovita po uzrastu program je potrebno diferencirati uz uvažavanje karakteristika (dob, predznanje, motiviranost, interese) skupine s kojom se realizira. Stoga nastavnik ima mogućnost kombinirati sadržaje iz programa za šesti razred sa sadržajima iz razreda koji prethode šestomu razredu, kao i onih koji slijede u narednim razredima.

Program *Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture* usmjeren je na ishode. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz dvije velike predmetne cjeline unutar ovoga predmeta.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentiran na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga je nastavnika kontekstualizirati program potrebama konkretnoga razrednog odjela ili skupine učenika imajući u vidu: sastav i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uvjete, nastavna i medijska sredstva kojima škola raspolaže; izvore podrške, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od danih ishoda i sadržaja stvara se godišnji – globalni plan rada iz kojega se razvijaju mjesečni – operativni planovi. Ishodi definirani po područjima olakšavaju daljnju operacionalizaciju ishoda na razini određene nastavne jedinice.

Pri planiranju treba imati na umu složenost ishoda (neki se ostvaruju brže i jednostavnije od drugih), ali je za većinu ishoda potrebno više vremena, više različitih aktivnosti kao i uporaba raznih izvora znanja (tekstovi, film, glazba itd.). Tijekom planiranja nastave i učenja važno je imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo te da ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima udžbenika pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode. Osim udžbenika, kao jednog od izvora znanja, nastavnik učenicima treba omogućiti uvid i iskustvo korištenja i drugih izvora znanja poput filma, glazbenoga događaja, posjeta ustanovi kulture

itd. Preporuka je da se učenicima ne zadaje domaća zadaća. Učenicima se mogu preporučiti književna djela za neobavezno čitanje u skladu s dobi i interesima te vrijedni elektronički sadržaji.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pismenu komunikaciju hrvatskim standardnim jezikom kao i za uporabu lokalnoga materinskog govora.

Pri navođenju nastavnih jedinica obrađivanih u nižim razredima provjerava se stupanj usvojenosti i sposobnost primjene prethodno obrađenoga gradiva, a ponavljanje i uvježbavanje na novim primjerima prethodi obradi novoga sadržaja čime se osigurava kontinuitet rada i sustavnost u povezivanju novoga gradiva s postojećim znanjima.

Osnovni je programski zahtjev u nastavi jezika predstaviti i tumačiti jezik kao sustav. Jezične pojave ne proučavaju se izolirano, izvan konteksta u kojem se ostvaruju njihove funkcije. U odgovarajućoj prilici znanja iz gramatike stavljaju se u svrhu tumačenja teksta. Jezične se pojave navode i prikazuju u kontekstu odnosno smještaju se u govorne situacije u kojima se mogu jasno prepoznati, izdvojiti i objasniti njihova obilježja i funkcije.

Pravopisna pravila usvajaju se analizom pisanih vježba. U okviru pravopisnih vježba vježba se pravilno pisanje odraza *jata* u primjerima u kojima se pojavljuju alternacije *ije/je*: kraćenje *ije* u *je*, duljenje *je* u *ije*. Učenici se potiču na samostalno uočavanje i ispravljanje pravopisnih pogrešaka u komunikaciji SMS-om, kao i u raznim oblicima komunikacije putem interneta.

Osim toga učenici se upućuju i na korištenje pravopisne knjige i pravopisnoga rječnika (školsko izdanje). Preporučuje se donošenje pravopisne knjige na sat obrade pravopisnih tema.

Potrebno je konstantno ukazivati na važnost pravilnoga govora, koji se njeguje provođenjem ortoepskih vježba. Ortoepske vježbe ne realiziraju se kao posebne nastavne jedinice, već uz odgovarajuće teme iz gramatike, rečenična intonacija povezuje se s pravopisom, sintaksom itd. Preporučuje se stvaranje navike prepoznavanja, reproduciranja i usvajanja naglasaka hrvatskoga standardnog jezika te uočavanje odstupanja i razlikovanje vlastite dijalektalne akcentuacije od standardnojezične norme. Kao ortoepska vježba provodi se krasnoslov napamet naučenih ulomaka u stihu i u prozi.

Obvezno je povezivanje jezične kulture s obradom književnih tekstova kao reprezentativnih obrazaca izražavanja, a i s nastavom gramatike i pravopisa. Jezična kultura njeguje se provođenjem leksičko-semantičkih i leksičko-stilističkih vježba, koje bogate rječnik i razvijaju sposobnost i vještinu izražavanja. Razvijanje jezičnoga mišljenja vježba se na tekstu ili tijekom govornih vježba.

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Program je moguće obogatiti izborom znanstvenopopularnih i informativnih tekstova prilagođenih dobi učenika.

Uz obvezni popis tekstova za obradu program dopušta nastavniku dopunjavanje ili zamjenu jednoga njegovog dijela (30%) tekstovima po vlastitu izboru. Ovako osmišljen program omogućava fleksibilan i kreativan pristup proučavanju književnoga stvaralaštva, uz odabir različitih razina obrade: interpretacije, prikaza ili osvrta. Izbor djela usklađuje se s

mogućnostima, potrebama i interesima određene skupine učenika. Razlike u ukupnoj umjetničkoj i informativnoj vrijednosti pojedinih tekstova utječu na odgovarajuća metodička rješenja (prilagođavanje čitanja vrsti teksta, opseg tumačenja teksta ovisno o složenosti njegove strukture, povezivanje i grupiranje s odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja – gramatike, pravopisa i jezične kulture i sl.).

Tijekom obrade književnih djela, kao i u okviru govornih i pisanih vježba, učenici se potiču na otkrivanje osobina, osjećaja i duševnih stanja pojedinih likova, kao i na izražavanje svojih stavova o postupcima likova. U skladu s ishodima učenici se potiču na potkrjepljivanje svojih dojmova, stavova i sudova o književnome djelu dokazima iz samoga teksta čime se osposobljavaju za samostalno iskazivanje vlastitih misli i stavova, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkoga stava.

Osim korelacije među tekstovima i sadržajima iz raznih područja programa (jezik, književnost, povijest, geografija, likovna i glazbena kultura) obveznih i odabranih po vlastitu izboru u skladu s interesima skupine učenika, neophodno je uspostaviti i vertikalnu korelaciju. Nastavnik mora biti upoznat sa sadržajima predmeta *Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture* nižih i viših razreda radi poštivanja načela postupnosti i sustavnosti.

Mogući su primjeri funkcionalnoga povezivanja programskih sadržaja iz književnosti, povijesti, geografije, glazbene i likovne te tradicijske kulture sljedeći:

– Vladimir Nazor, *Hrvatski kraljevi* – Andrija Maurović, *Seoba Hrvata* – Hrvatska u vrijeme narodnih vladara – Šibenik – Juraj Dalmatinac – klapsko pjevanje – Nacionalni park Krka – Ćiribiri bela, Mare moja – mandolina

– Draga Gervais, *Naša ljepotica Istra* – Pula – Nacionalni park Brijuni – istarski balun – Vincent iz Kastva – Pulski i Motovunski filmski festival – sopile i roženice – istarska supa

– glagoljica – Bašćanska ploča – kvarnerski otoci – Frankopani – Josip Bratulić, *Ulomci iz Aleje glagoljaša* – Drago Gervais, *Tri nonice* – dijalekti – Rijeka – Riječki karneval – zvončari

– Balint Vujkov, *Zlatni prag* – tambura – Dani Balinta Vujkova – izrada tambure – *I Dođi, lolo, šalaj do večere* – slamarstvo

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U svrhu dostizanja ishoda prate se i vrednuju rezultati napredovanja učenika. Svaka aktivnost prilika je za procjenu, bilježenje napredovanja, davanje povratne informacije, kao i za formativno ocjenjivanje i upućivanje na daljnje aktivnosti.

Formativno vrednovanje dio je suvremenoga pristupa nastavi i podrazumijeva procjenu znanja, vještina, stavova i ponašanja, kao i razvijanja odgovarajuće kompetencije tijekom nastave i učenja. Rezultat ovakvoga vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o dostizanju kompetencija, kao i o učinkovitosti primijenjenih metoda. Formativno mjerenje podrazumijeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće su tehnike: realizacija praktičnih zadataka, promatranje i bilježenje aktivnosti tijekom nastave, neposredna komunikacija učenika i nastavnika, mapa osobnoga razvoja s najuspješnijim uradcima učenika itd. Rezultati formativnoga vrednovanja na kraju nastavnoga ciklusa iskazuju se i sumativno – brojčanom ocjenom.

Rad nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Osim postignuća učenika nastavnik kontinuirano prati i vrednuje proces nastave i učenja te vlastiti

rad. Sve što se u nastavnoj praksi pokaže dobrim i korisnim treba koristi i dalje, a nedovoljno učinkovito i djelotvorno treba unaprijediti.

ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Název předmětu	ČESKÝ JAZYK S PRVKY NÁRODNÍ KULTURY
Cíl	Cílem výuky a učení <i>Českého jazyka s prvky národní kultury</i> je vyškolení žáků, používat český jazyk na základní úrovni v ustní a písemné komunikaci, podporující vědomí o významu role jazyka při zachování národní identity; vyškolení žáků pochopit vybrané literární a jiné umělecké díla z české kulturní dědictví, kvůli zahování tradice a kultury českého národu a rozvoji interkulturality jako základní hodnoty demokratické společnosti.
Třída	šestá
Roční fond časů	72 hodiny
VÝSLEDKY	
Na konci školního roku žák bude schopen:	OBLAST/TÉMA OBSAHY
– rozlišovat svůj mateřský jazyk od jazyků jiných národů;	– asi 100 nových plnovýznamových a pomocných slov;
– rozlišovat standardní český jazyk od dialektu;	– gramatické obsahy z předchozích tříd (opakování a cvičení na známém a novém lexiku);
– rozpoznat a správně vyslovit měkké, dlouhé a změkčené souhlásky;	– stohování předmětu (podstatné jméno) a jednoduchého slovesného přísudku (osobný slovesný tvar);
– rozumět a používat předpokládný lexikální fond;	– podstatná jména – maskulinum, femininum, neutrum; genitiv, lokativ, instrumental sg.
– rozumět a používat gramatické konstrukci přijímané v předchozích třídách a rozlišovat je novými jazykovými obsahy;	– přídavná jména – maskulinum, femininum a neutrum: genitiv, lokativ a instrumental sg.
– dodržovat základní pravidla smysluplného spojení věty do širšího celku;	– stpn'ování přídavných jmen;
– správně spojit předmět s jednoduchým přísudkem slovesným;	– stohování podstatných jmen a přídavných slov;
– všimnout si rod a číslo podstatných jmen, schodu atributu s podstatným jménem v typických příkladech;	– zájmena - ten, můj, tvůj, jeho, její, náš, váš, jejich - genitiv, akuzativ, lokativ a instrumental sg.;
	– zájmena - já, ty, my, vy – dativ a

– používat stupňování přídavných jmen;

– používat základní a souborové číslovky 1-100;

– používat aktivní a přechodná slovesa v přítomném, minulém a budoucím času, také v imperativu (rozkazovací způsob);

– používat nové modely příslovčí času, způsobu, místa a míry;

– používat nové modely spoje;

– používat osobní, ukazovací a přivlastňovací zájmena ve vhodném pádu;

– spojovat známé (už přijaté) obsahy z literatury s novými literárními texty;

– rozumět obsah krátkého literárního a v případě potřeby upraveného textu;

– reprodukovat výpisy z vybraných literárních a jiných textů;

– sledovat časový sled události v literárním textu a určovat místo události; popsat hlavního hrdinu;

– všimnout výchovné a vzdělávací hodnoty vědecky populárního textu;

– ilustrovat víru, mravy, způsob života a události v minulosti popsané v literárních dílech;

– poznávat specifickou místní českou architekturu;

– poznávat české lidové a populární písně a tance;

– rozlišovat charakteristiky

akuzativ;

– zájmeno - svůj;

– slovesa – prosit, umět, nést, psát, číst (přítomný, minulý a budoucí čas);

– imperativ (rozkazovací způsob);

– přechodná slovesa

– číslovky 20–100;

– příslovce času, způsobu, místa a míry;

– spojky;

– tazací věty s (se) kdo, co, kde, kdy, proč?

– autorské lyrické písně českých autorů;

– české národní lyrické písně ;

– české bajky, národní příběhy, legendy a pohádky v češtině;

– umělecké příběhy a pohadky v českém jazyce;

– divadelní dramata pro děti v češtině; televizní a rozhlasové dramata;

– české kreslené filmy;

– komiksy a děcké časopisy v češtině;

– děcké lidové hry;

– poslouchání českých písní a hudby;

– seznámení s specifickými českými nástroji;

– seznámení s českými národními

LITERATURA

slovenského lidového kroje (které se vztahují s určitým místům);

– poznávat základní české svátky (národní a místní kultury), které jsou důležité v životě jednotlivce a kolektivů, jakož i mravy související s těmito svátky;

– porovnávat české svátky a mravy s mravy většinového národu, jakož s mravy jiných národních komunit, které žijou spolu v dané oblasti;

– pochopí význam českého jazyka jako prvku své národní identity;

tanci;

– tradiční národní kultura - veřejné vystoupení, prezentace vlastní a týmové práce;

– významné data z historie Čech a jejich formování;

– rozvoj úcty k českého kulturního dědictví a potřeby vychovat a zlepšit ji: specifické domy v českých vesnicích, specifické kroje a jídla u Čech;

– vychování v duchu míru, tolerance, kulturních vztahů a spolupráce mezi lidmi.

Učitel si vybírá 6 textů z doporučené literatury (z nichž dva nejsou uvedeny na tomto seznamu, ale učitel svobodně rozhoduje podle zájmů žáků):

– Zpívánky – filmy, texty, noty (S Pájou, Komáři se ženili, Holka Modrooká, Travička zelená);

– Renata Frančiková – Říkadla pro nejmenší (Kolo, kolo mlýnský, Skákal pes přes oves, Á, BÉ, CÉ, DE kočka přede, Tiše děti, ježek spí);

– Helena Zmatlíková – Dětem (v první části jsou verše pro nejmenší, ve druhé klasické pohádky K. J. Erbena i B. Němcové, ve třetí moderní pohádky českých autorů – Edvarda Petišly, Hany Doskočilové či Miloše Macourka);

– Iva Maráková – Pranostiky a hry na celý rok;

– Josef Václav Sládek – Dětem (Dětská poezie);

– Časopisy – Sluníčko, Mateřídouška

– rozumět jednodušší texty týkající se pozdravů a prezentace sebe a ostatních pomocí jednodušších jazykových nástrojů (až do 7 vázaných vět řečeno standardním jazykem);

– rozumět jednodušší texty týkající se popisu osob, zvířat, oběktů, míst, jevů, akcí, stavu a událostí; popsat a porovnat pomocí jednodušších jazykových nástrojů;

– rozumět jednoduše předloženým návrhům, radám a doporučením pro společné aktivity; umět pořádat a poskytnout další informace o návrzích; umět jazykově adekvátně přijmout, odmítnout a zavolat na společnou aktivitu;

– rozumět žádostem vhodným pro věk, umět přednést žádost, ožádat o oznámení a krátce oznámit okamžité potřeby; používat jednodušší **JAZYKOVÁ** jazykové prostředky, aby poděkoval a **KULTURA** omlouval se (ústně nebo písemně, prostřednictvím SMS, dopisu, e-mailu apod.);

– rozumět a jednat podle jednodušších pokynů o situacích ze života nebo školy (pokyny udělení úkolů, projektu apod.);

– rozumět jednodušším textům, ve kterých se popisují obvyklé akce v přítomném času a popisu zkušeností, událostí a osob z minulosti;

– orientovat se v prostoru, rozumět jednodušším otázkám týkající se orientace v prostoru; žádat o oznámení/oznámit směr pohybu;

– rozumět, žádat o oznámení a upozornit na meteorologické příležitosti a elementární katastrofy;

– rozumět a formulovat jednodušší

Obsahy jsou stejné jako v předchozí třídě, jen komplexnější:

– poslouchat a číst jednodušší texty ve vztahu s komunikativními situacemi – dialogy, narativní texty, formuláře a podobně; písemně a ústně dávat informace o sobě, hledat a dávat informace o ostatních (SMS, e-mail, formuláře, členské karty, popis fotky);

– pojmenování a popis lidí, oběktů, částí těla, zvířata, barvy, čísla atd. (ve vztahu s temy);

– poslouchat a číst jednodušší texty týkající se popisu živých bytostí, oběktů, míst, jevů, akcí, stavů a událostí; ustní a písemný popis/srovnání živých bytostí, objektů, jevů a míst, tvorba a prezentace projektů (plakátů, komiksu, PTT-a a podobně);

– poslouchat a číst jednodušší texty, který obsahují dohodu o návrhu a účast na společně činnosti; přijmout nebo zamítnout návrh, radu nebo volání;

– poslouchat nebo číst jednodušší výrazy, ve kterých požádá o pomoc, službu nebo omluvu, poděkování;

– poslouchat nebo číst jednodušší texty který obsahují jednoduché pokyny (pro vytváření úkolů nebo projektů);

– porozumění výrokům souvisejícím se společnými aktivitami a událostmi, rodinný život, život ve škole, prázdniny, cestování, projekty související s historickými osobnostmi a událostmi, významný objevy;

– poslouchat a číst kratší texty ve vztahu se směrem pohybu a specifické prostorové vztahy; ústně a

výrazy týkající se vlastnictví a příslušnosti; ptát se a říkat , co má nebo nemá někdo a čím je tohle;

– rozumět, vyhledávat a vyjádřovat názory jednodušším způsobem, jako dohoda a nesouhlas;

– rozumět jednodušší výrazy, které se vztahují k hmotnosti něčeho; ptát se kolik něčeho má nebo nemá; jednoduchým způsobem vyhledávat položky obhodu, objednávat jídlo v restauraci a zeptát se/říkat kolik něco stojí.

písemně pochápat informací ve vztahu se směrem pohybu;

– poslouchat a číst jednodušší texty ve vztahu se meteorologické příležitosti a elementární katastrofy; ústně a písemně vyhledávat informace o komunikativní situaci;

– poslouchat a číst jednodušší texty týkajících se hledání myšlenek a vyjádření souladu nebo nesouhlasu při respektování základních norem chování při komunikaci s vrstevníky a dospělými;

– poslouchat a číst jednodušší texty, který mluví o míry, psaní a ústní otázky a odpovědi ve vztahu s ní, (temy: v restauraci, v obchodě, v kuchyni apod.);

Tematika:

– škola: společné aktivity a zájmy ve škole a mimo ni (výstupy, dohody, volání, vycházky přejímání odpovědnosti v dané situaci, rady), rozvrhy, programy, jízdní řád a podobně;

– rodina a blízké okolí: příbuzní a vztahy s příbuznými, pravidla dobré komunikace mezi vrstevníky a dospělými; rodinný život, prázdniny a cestování; vztah mezi vlastního a jiného majetku;

– můj domov: příprava, organizace a dělba práce; domácí povinnosti; uspořádání životního prostoru, změny ve vlastním pokoji (plakaty, nové barvy...);

– okolí – památky v České republice; typické vzhled českého města a venkova; aktuální témata z kulturní historie Čechu, historické události; významné osoby z minulosti (historické postavy, spisovatelé,

malíři, vědci...);

– meteorologické počasí ve světě a u nás;

– zájmy, koníčky, zábavné akce, sport a rekreace (umění pro mládež, komiks, hudba, film);

– výživa: obědnávání jídla v restauraci, nákup potravin, napsát nákupní seznam;

– tradice a zvyky v české kultuře (oslavy, karnevaly, manifestace...);

– rozvoj kritického postoje vůči negativním jevům (nesnášenlivost, agresivní chování); aktuální témata z oblastí kulturních dějin Čechů;

– mimika a gestikulace

Klíčové pojmy obsahu: jazyk, kultura, literatura, tradice, poslouchání, porozumění, mluvení, čtení, psaní.

INSTRUKCE PRO DIDAKTICKO–METODICKOU REALIZACI PROGRAMU

Kurikulum *Českého jazyka s prvky národní kultury* je navrženo tak, aby kladně reagovalo na různé kritérií a potřeby a skládá se z několika předmětů: *jazyk, literatura, jazyková kultura*, které jsou základem pro dosažení více výsledků z účasti na tomto programu. Na jedné straně, obsah programu zahrnuje výše uvedený celky, který nelze studovat samostatně a bez průniku s jinými částmi programu, zatímco na druhé straně je program flexibilní, pokud umnožuje přízpůsobení se různým podmínkám, vývoji a expanzi v závislosti na zpětné vazbě z praxe. V souladu s tím, doporučuje se rozdělení hodin výuky probíhat tak, aby současně byla věnována zvláštní pozornost jazykovému učení, obohacení jazykové kultury i časté literatuře a kultuře Čechu v Srbsii s důrazem na lidovou tradici, náviky a zvyky. Ve třídě se používá cílový jazyk, a hovor učitelé musí být přispůsoben znalosti a věku žáků. Učitel musí mít jistotu, že žáci jeho výklad správně pochopili a to včetně jeho kulturních a socializačních prvků, a někdy může být použití srbského/jiného jazyka oprávněné.

JAZYK

V oblasti *Jazyk* jsou zahrnuty lexikonové a gramatické modely českého jazyka. V obsahu a výsledcích této oblasti existuje orientační počet slov a gramatických prvků, které by měl student zvládnout v pátém ročníku. V této oblasti programu orientuje se na postupném přijetí českého jazykového systému v komunikativním kontextu 1.třídy, když je bezvědomí.

Počínajíc od páté třídy, souběžně s přijetím jazyka, začíná učení cizího jazyka – je to vědomý proces, ve kterém učitel pomáhá žákům, aby viděli jazyková pravidla tím, že sledují příslušné jazykové a ne lingvistické jevy a o nich myslí a začnou je používat.

Aby žák mohl zvládnout určitý fond a gramatické prvky, je nutné, pochopit a učinit je dlouhotrvajícími. Tímto způsobem jsou vytvořeny předpoklady pro jejich uplatnění ve vhodné komunikační situaci. Formální znalost gramatických pravidel neznamená i jejich aplikaci, a takové znalosti jsou užitečné pouze tehdy, pokud pomáhají lépe pochopit některé systémové nesrovnalosti. Tj. překračování gramatických pravidel není pouze cílem samo o sobě. Vysvětlení gramatických pravidel, pokud učitel odhaduje, že je užitečné, by mělo být v souladu s věkem žáka, jeho poznávacími schopnostmi, znalostmi v mateřském jazyce a omezena na klíčové informace. Žáková znalost gramatických pravidel je vyhodnocovaná a hodnocena na použití v kontextu bez trvání na její výslovném popisu.

Učitel respektuje to, že znalost jazyka u žáku není na stejné úrovni a tak pracuje s žáky jednotlivě. Pro žáky, kteří se začali učit český jazyk v prvním ročníku základní školy, bez znalosti, je důležité rozvíjet schopnost porozumět a psát příkazy, které obsahují prvky definované programem. Ve výrobě (montáž a vyjádření důkazů) na této úrovni je důležité, aby význam zprávy byl srozumitelný, zatímco gramatická správnost je postupně dosažena. Na této úrovni se očekávají typické chyby, způsobené rušením a nedostatečným přetěžováním materiálů. Chyby nejsou jen znamením neznámého materiálu, chyby naznačují, že je žák připraven komunikovat, což by měl učitel povzbudit (podporovat). Učitel rozhoduje o tom, kdy, jakým způsobem a jakým chybám se opraví, uchovává současně účet k motivování žáků a že chyby se postupně snižují. V případě, že ve třídě existují i žáci, kteří již na začátku školy ovládli český jazyk na určité úrovni, je třeba očekávat možnost rychlého pokroku během školní docházky. Za takových okolností se předpokládá, že chyby budou menší a jejich korekce bude rychlá.

Právě, *jazykové hodiny* jsou vhodné pro přímé a cílené přijetí jednotlivých segmentů, gramatických prvků českého jazyka. Během těchto hodin se doporučuje dynamická změna různých činností: různé typy poslechových cvičení, kontrola porozumění, opakování, gramatika a lexikální variace modelu, doplňování, přeměňující afirmativu na pochybné a negativní formy a podobně. Jazykové formátování textu zahrnuje dodržování předepsaných konvencí, správné použití morfologických forem slov, respektovat syntaktická pravidla, stanovení soudržnosti v textu, stejně jako používání vhodných lexikálních a stylistických prostředků.

Je žádoucí v hodinách *Českého jazyka s prvky národní kultury* využít poznatků srbského jazyka ve výuce za vhodných okolností a v srbském jazyce, stejně jako v hodinách cizích jazyků. Výuka *Českého jazyka s prvky národní kultury* by měla být v korelaci s výukou těchto předmětů.

LITERATURA

Oblast *Literatura* předmětu *Český jazyk s prvky národní kultury* má na mysli, podle zpětné vazby z praxe, žáky, kteří dosud nepoznali češtinu a jejichž jazykové dovednosti se nacházejí v prvním ročníku na elementární úrovni. Komunikace v češtině je těžké dosáhnout, gramatické modely jsou nepovinné, protože žáci nemají možnost používat český jazyk, jejich slovník neobsahuje velké množství slov, slova z aktivní slovní zásoby velice snadno přechází do pasivní slovní zásoby a jsou zapomenuta, lexikum si osvojují pomaleji než žáci, kteří česky na určité úrovni uměli již před začátkem školy. Interferenční chyby se často vyskytují v takovém množství, že brání porozumění větě. Kvůli výše uvedeným důvodům by se důraz měl klást na lexikum a jazykové vzorce (modely), které žákům zajistí základ snadné komunikace v češtině.

V každé třídě se žákům zadává více textů, než kolik je povinných. Základním kritériem pro výběr textů je úroveň znalosti jazyka žáků. Kromě textů vybraných rozebírají žáci i texty dle výběru vlastního, přičemž se dbá na úroveň znalosti jazyka žáků i na to, co je zajímavé. Kromě originálních literárních textů se budou rozebírat i texty vytvořené, které mají obohacovat

lexikum, jež je považované za nezbytné v běžné každodenní komunikaci. Navrhuje se, aby učitel stanovil minimálně tři hodiny na rozbor jednoho textu/tématu. Básně určené k recitaci nutně vyžadují rozbor, ani gramatické a lexikální vysvětlení jazykových jevů.

učební osnova programu *Literatura* se skládá z následujících funkcí jazyka:

- osvojení lexika určitého tematického okruhu, jež je potřebné pro každodenní komunikaci;
- čtení, popř. poslechu textu s cílem procvičování porozumění psaného a mluveného jazyka - procvičuje se čtení potichu a čtení s porozuměním;
- textových úkolů, které rozvíjejí schopnost text pochopit, procvičuje se psaní, sestavování a tvorba vět, jež obsahují známé lexikum a s ním spojené procvičování základních jazykových vzorců, stejně jako rozvíjení schopností sestavování vět mluveného jazyka (v psaných a mluvených cvičeních se tolerují interferenční chyby, které nebrání porozumění větě);
- odpovědi na otázky (ústní a písemné) pomáhajících žákovi zdokonalit sestavování vět v češtině, resp.jeho mluvení s očividnými interferenčními chybami - doporučuje se, aby učitel chyby opravoval odkazováním na správné tvary;
- reprodukce textu nebo jeho převyprávění, které rozvíjejí schopnost užití jazyka - žák by měl použít několik vět, aby utvářel a rozvíjel řečové dovednosti.

Literárně - umělecké, přizpůsobené a vytvořené texty jsou vhodné k interpretaci, přičemž se přihlíží k věku a předběžným znalostem žáka. Texty jsou zároveň východiskem pro procvičování nových slov a frází, jazykových vzorců, čtení, psaní, mluvení. Z výše uvedeného vyplývá, že tři hodiny určená jeden text slouží jak k rozboru, tak i k procvičování učiva.

Práce s textem se skládá z:

1. Sémantizace neznámých slov: sémantizaci je možné odvodit pomocí synonym, která žáci znají, vizuálním zobrazením slov, vytvářením kontrastních dvojic, popisováním slov jednoduchými větami. Učitel si musí dávat pozor, aby věta, pomocí níž vysvětluje neznámé slovo, obsahovala slova, která žáci znají. Učitel může slovo přeložit pouze v případě, že pro jeho vysvětlení neexistují jiné prostředky. Žákům se doporučuje, aby v hodině používali slovník.

2. Poslech nebo čtení textu: doporučuje se, aby učitel nejdřív text přečetl - tímto způsobem žáci slyší správnou výslovnost. Je vhodné používat audiovizuální prostředky. Úryvky prózy nebo poezie, které se žáci naučí nazpaměť, jim pomáhají osvojit si řečové modely a správnou intonaci.

Dramatizace textů se vztahuje nejen k veřejnému vystupování, ale i k mluvení o literárním díle, neboť představuje aspekt interpretace literárního díla. Pokud se žáci ztotožní s hrdiny literárního díla, mohou prožívat stejné pocity jako oni a vytvořit si na ně vlastní názor.

1. Kontextualizace nového lexika: žáci musí začlenit nová slova do větného kontextu, aby zároveň s tvořením vět procvičovali lexikum. Jejich věty by měly být jednoduché, aby se vyhnuli velkému počtu chyb, které nezbytně vznikají ve složitějších konstrukcích. Věta obsahující příliš mnoho chyb je pro posluchače nesrozumitelná. Kontextualizace nového lexika je důležitým prvkem funkčního užívání jazyka, neboť žákovi pomáhá při tvoření vět, rozvíjí jeho slovní zásobu a jazykové modely.

2. Otázky vztahující se k textu (v psané a ústní formě): proces porozumění textu se skládá z více etap, nejprve si však žáci musí nové lexikum osvojit a naučit se ho používat ve větách. Pomocí otázky vztahující se k textu lze zjistit, jak moc žák textu porozuměl. Otázky mají být založeny na lexiku, které si žáci už dříve osvojili s využitím lexika, jež se objevuje v textu. Otázky by měly být krátké. Část otázek by měla být položena psanou formou, část formou ústní. Primárně by se mělo procvičovat mluvení, a potom psaní.

3. Otázky k textu (v psané a ústní formě): žáci se na základě známého lexika snaží komunikovat v češtině, tolerují se chyby, které nebrání porozumění. Otázky by měly být v souladu se slovní zásobou žáků. Otázky jsou další úrovní v procesu osvojování jazykových dovedností majících za cíl pomoci žákovi komunikovat v češtině. Komunikovat v češtině je pro žáka často obtížné, je potřeba mu pomoci, aby při ústním, a následně i v psaném projevu použil konkrétní česká slova či výrazy.

4. Rozhovor o textu: v souladu s lexikem, kterým žáci disponují, je rozhovor založen na rozpoznávání hlavních hrdinů, jejich činnostech a zdůraznění jejich vlastností. Při procesu seznamování žáků s používáním jazyka by bylo vhodné, aby na základě textových modelů žáci sestavovali věty, bez kterých se při mluveném projevu neobejdou. Při rozboru poezie se neklade důraz na literární teorii, ale na dojem, jenž lyrická báseň zanechává. Podporování žáků v porozumění motivům, básnickým obrazům a stylistickým prostředkům, souvisí jak s ilustrováním důležitých detailů, tak i s procvičováním intonace verše a všímáním si rýmu v básni.

5. Srovnávací přístup: učitel využívá texty ze srbské literatury, které žáci budou srovnávat s konkrétními texty z české literatury (pokud je to možné). Také uvádí příklady z filmové a divadelní produkce, nebo různé audiovizuální záznamy. Při rozboru literárního díla využívá výtvarné umění, hudební kulturu, komiks a různé druhy her (osmisměrky, rébusy, křížovky, asociace...). Když ve struktuře literárně-uměleckého díla narazí na důležitý poetický prvek, učitel se snaží žákům vysvětlit základní pojmy týkající se vyprávění (narace, deskripce, dialog), a to s použitím znalostí získaných v hodinách srbského/hlavního jazyka: termíny syžet a fabule, funkce básnického obrazu, role stylistických prostředků a jiné základní poetické rysy textu.

6. Vytvoření krátkého textu v psané nebo v ústní formě na základě přizpůsobeného literárního textu: výše uvedená úroveň použití českého jazyka v ústní nebo v psané formě představuje hlavní cíl programu *Literatura*. Snaha o samostatné vytvoření kratšího textu v rozsahu pěti nebo šesti stránek (ve dvojicích nebo ve skupině) představuje vyšší úroveň naplnění komunikační funkce jazyka. Žáci rozvíjí mechanismus použití jazykové struktury a modelů, spojují slova do vět, při dodržování gramatické struktury, a potom spojují věty do kratšího textu. Proces se týká jak mluveného, tak i psaného textu.

Základní funkcí literárně-uměleckých a přizpůsobených textů je nejen příprava žáků na komunikaci, ale i seznámení je s významnými literárními díly, kulturou, dějinami a tradicemi českého národa. Tato oblast zapojuje rovněž seznamování se s jinými aspekty materiální a duchovní kultury Čechů, např. s oslavami důležitých svátků v jejich místní, ale i v národní kultuře. Co se týče všímání si podobností a rozdílů mezi oslavami určitých svátků (pokud existují) u většiny národa a u ostatních nacionálních komunit, které spolu žijí na konkrétních místech, doporučuje se využití srovnávacího přístupu.

JAZYKOVÁ KULTURA

Učební osnova předmětu *Český jazyk s prvky národní kultury* slouží k obohacování jazykové kultury žáků, což je jednou z hlavních metodických povinností učitele. Učitel by měl vyhodnotit komunikační schopnosti každého žáka a na základě toho přizpůsobit jazykový

materiál, což by mělo přispět k funkčnímu využití jazyka nejen ve výuce, ale i ve všech dalších životních situacích, ve škole a mimo ni, kde je správná jazyková komunikace podmínkou k úplnému dorozumění.

Jazyková komunikace slouží k ovládnutí pasivních a aktivních řečových dovedností, jako jsou např. poslech, čtení, psaní a mluvení. Základním rysem kulturního metodického přístupu k výuce jazyka a jazykové kultury je současné rozvíjení schopností žáků ve všech čtyřech dovednostech, jež by měly být přizpůsobené kognitivním schopnostem a jazykovému prostředí žáků. Výsledky v oboru *Jazyková kultura* jsou koncipovány tak, aby na jedné straně zajistily dosažení minima jazykových dovedností, na druhé straně neomezily žáky, kteří jsou schopni většího pokroku. Kvůli specifitě výuky by se očekávané výsledky měly zrealizovat pomocí jazykových aktivit, které jsou z metodického aspektu podobnější výuce cizího jazyka, než jazyka mateřského.

Poslech je první jazykovou dovedností, se kterou se žáci setkávají ve výuce *Českého jazyka s prvky národní kultury*. Tato dovednost umožňuje žákovi seznámit se: s melodií jazyka, jeho hláskovým systémem, intonací slov a vět. Cílem poslechu má být jak porozumění, tak i předpoklad pro verbální produkci, resp. komunikaci. Dovednost poslechu se skládá ze cvičení, jako jsou např. reagování na instrukce učitele nebo na instrukce prostřednictvím audio-záznamu, spojení zvukového materiálu s ilustrací, propojení pojmů ve cvičebnici, označování správných a nesprávných výrazů, určení chronologie apod.

Mluvení je nejsložitější jazykovou dovedností, neboť obsahuje ovládnutí všech elementů jazyka (foneticko-fonologických, morfologických, syntaktických a lexikálních). Mluvení se nejčastěji uskutečňuje ve formě dialogu, tedy vyžaduje porozumění (mluvčího). Kromě toho mluvení představuje dovednost, která vyžaduje určitou rychlost a včasnou reakci. Stejně jako u psaní jde o produktivní dovednost umožňující žákovi vyjádřit se v češtině, položit otázku, interpretovat určitý obsah a zúčastnit se komunikace s dalšími lidmi. Do procvičování mluveného projevu lze zapojit následující aktivity: zpívání a hraní si ve skupině, rozřazování objektů do skupin a jejich srovnávání (podle velikosti, tvaru, barvy atd.), hádání předmětů nebo obličejů, výklad gest atd. Aktivity ústní a psané interakce obsahují např. řešení aktuálních problémů ve třídě, resp. domlouvání se na činnostech, společné vytváření ilustrativních materiálů (alb s fotografiemi z výletů nebo oslav, týdenních plánů z výletů nebo setkání apod.), interaktivní učení, spontánní rozhovor, práce ve dvojicích, v malých nebo ve větších skupinách (mini-dialogy, hra v roli aj.).

Čtení je jazykovou dovedností, ve které se předpokládá porozumění grafickému systému jazyka (písmen), jejich hlasové realizaci, vytvoření slov z hlasů a vět ze slov při dodržování určitých rytmických a prozodických pravidel. Cílem čtení musí být porozumění přečteného textu, neboť jedině v tom případě čtení představuje jazykovou kompetenci. Dovednost čtení s porozuměním se skládá ze cvičení, jako jsou např. spojování hlasů a písmen, odpovídání na jednoduché otázky vztahující se k textu, pravdivá - nepravdivá tvrzení, výběr z variant, splnění přečtených návodů a rozkazů, všímání si rozlišujících znaků ukazujících na gramatické specifity (rod, číslo, slovesný čas, osoba apod.).

Psaní je produktivní jazykovou dovedností, ve které je vyjádření jazykového obsahu požadované v psané formě s použitím vhodných písmen a dodržováním pravopisných pravidel. Pokud mateřský jazyk žáků není čeština, zvláštní pozornost by měla být věnována písmenům, pro která v jejich jazycích neexistuje ekvivalent. Cílem psaní je jazykové vyjadřování psanou formou, tedy vyžaduje porozumění. Dovednost psaní předpokládá i cvičení, jako jsou např. spojení hlasů a písmen, nahrazování a hledání chybějících slov (dokončení řady slov, vyškrtnutí slova, které do řady nepatří, osmisměrky, křížovky apod.), spojení kratšího textu a vět s obrázky/ilustracemi, vyplnění formuláře (příhláška do kurzu,

předplatné dětského časopisu, nálepky na cestovní tašku apod.), psaní přání a pohledů, psaní kratších textů aj.

Jazyková kultura také předpokládá rozvoj běžných postupů k jazykové produkci (mluvení a psaní), a to s použitím následujících metod: vymyšlení tématu, hledání struktury, zaujetí postojů, stanovení cíle mluveného/psaného textu, uspořádání mluvení/textu ve skladu s tématem, strukturou a cílem. Postupy specifické pro mluvenou produkci obsahují: hovorový styl (vhodný výběr slov), memorování řeči, přípravu k projevu (dýchání, hlasová modulace a dikce), výraz obličej, gestikulaci a držení těla.

Žáci v páté třídě základní školy pracují na více druhů a typů mluvených a psaných textů, jako jsou např. deskriptivní text, narativní, informativní, argumentační a regulační text.

Výše uvedené čtyři dovednosti jsou v učebních osnovách dvou programů vzájemně propojené, tedy jasně popisují, jak žáci získávají předstih v oboru *Jazyková kultura*. Tematické obsahy představují lexikálně-sémantickou rovinu, ve které se procvičují jazykové obsahy. Tematické jednotky předkládají reálné, každodenní situace, ve kterých komunikace probíhá. Pro každou tematickou jednotku jsou navrženy tematické skupiny, které mají být doplněny příslušným lexikem, jež odpovídá doporučenému počtu nových slov. Tematické jednotky se opakují, obohacují se novým lexikem a novými komunikačními situacemi, což se používá u všech tematických jednotek.

Výběr lexika je částečně podmíněny obsahem programů *Jazyk a Literatura*, ale záleží i na odhadu učitele, zda nějaké lexikum a jeho frekvenci pokládá za potřebné, aby se dosáhlo informativnosti a přirozenosti v komunikaci. Hodně slov se nevztahuje pouze k jednomu tématu, prolínají se a spojují se do nových sémantických řad, což vychází z dobře vymyšlených mluvených a psaných cvičení učitele. Důraz se klade jak na výběrový přístup k lexiku, tak i na počet lexémů, jenž se osvojuje během jedné vyučovací hodiny. Jedna vyučovací hodina by se neměla skládat z více než pěti nových slov, která budou vysvětlena a procvičována pomocí větného kontextu. Nejefektivnější by bylo, kdyby žák za každé nové slovo vymyslel (minimální) kontext, tedy větu. Učitel zjišťuje, jestli žák novému slovu porozuměl, podporuje ho, aby používal již osvojené znalosti z lexika a gramatiky. Žáci získávají sebedůvěru, neboť mohou vyslovit nebo napsat věty v češtině.

Funkční a úsporné spojování podoblasti předmětu *Český jazyk s prvky národní kultury* (Jazyk, Literatura, Jazyková kultura) umožňuje osvojení si jejich obsahů a uskutečnění předpokládaných výsledků přirozeným a spontánním způsobem. Jedny obsahy vyplývají z druhých, mezi sebou se doplňují a prolínají. Na vybraných úryvcích literárně-uměleckých, neuměleckých a přízpusobených textů lze rozvíjet různé komunikační dovednosti. Procvičováním mluvení se vymezují směrnice pro psaní esejů. Kreativní aktivity ve výuce pomáhají žákům v jejich ústním a písemném vyjadřování. Čtení s porozuměním má vliv na obohacování lexika a plynulost procesu mluvení atd. Sladěnost výsledků s jazykovými kompetencemi učitelovi umožňuje nejen sledování pokroku každého žáka, ale i povšimnutí si problémů ve vývoji jednotlivých dovedností, což velice usnadňuje proces výuky a učení se jazyka.

MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv predmetot	MAKEDONSKI JAZIK SO ELEMENTI NA NACIONALNA KULTURA
Cel	Celite na nastavata po <i>Makedonski jazik so elementi na nacionalna kultura</i> se da se proširata znaenjata na učenicite steknati vo prethodnite oddelenija; da se postigne stepen na razvoj na komunikativnite sposobnosti i veštinite za upotreba

na makedonskiot literaturni jazik vo različni situaciji na komunikacija; da se razviva i neguva ljubovta kon literaturata na makedonski jazik, kako i kon literaturata voopšto; so čitanje i tolkuvanje na kniževnite dela da se razvivaat čitačkite kompetencii koi, pokraj kniževnoto znaenje, opfaќaat emocionalno i fantazisko uŹivuvanje, Źivo pamtenje, istraŹuvaaĳko nabljuduvanje; da se pottiknuvaat imaginacijata i umetniĳkiot senzibilitet, estetskoto doŹivuvanje i kritiĳkoto mislenje, moralnoto rasuduvanje i asocijativnoto povrzuvanje; kontinuirano da se zboruva reĳnikot na uĳenicite so zborovi od makedonskiot jazik; da se osposobat uĳenicite za upotreba na novi oblici na usno i pismeno izrazuvanje; da se neguvaat nacionalniot i kulturniot identitet i da se razviva multikulturalnosta.

Oddelenie **Šesto**

Godišen

fond na **72 ĳasa**

ĳasovi

ISHODI

	OBLAST/TEMA	SODRŹINI
Po završenoto oddelenie uĳenikot ĳe bide vo sostojba da:		
– gi odredi rodot na kniŹevnoto delo i kniŹevniot vid;		LIRIKA
– gi objasni belezite na avtorskata poezija vo sporedba so narodnata poezija;		Lektira
– pravi razlika pomeĳu lirskite, epskite i dramskite dela;		1. Obredni lirski narodni pesni (izbor)
– razlikuva avtorski raskaz od roman;		2. Narodna pesna: <i>Nevesta momĳe faleše</i>
– ja analizira strukturata na lirskata pesna (strofa, stih, rima);		3. Konstantin Miladinov: <i>Bisera</i>
– gi vooĳuva osnovnite elementi na strukturata na kniŹevnoumetniĳkoto delo: tema, motiv; vreme i mesto na dejstvoto;	LITERATURA	4. Vanĳo Nikoleski: <i>Rodino mila</i>
– gi razlikuva zapletot i raspletot kako etapi na dramskoto dejstvo;		5. Jovan Strezovski: <i>Docna esen</i>
– go razlikuva poimot poet i poimot lirski subjekt;		6. BlaŹe Koneski: <i>Zimsko utro</i>
– gi razlikuva oblicite pomeĳu raskaŹuvanjeto vo prvo i treto lice i seznaeĳkiot raskaŹuvaĳ;		7. Stojan Tarapuza: <i>Źelba</i>
		8. Aleksandar Miloševik: <i>Makedonija</i>
		9. Źivko Stojanovski: <i>Vojvodino moja, Ne uĳea, ne</i>

– gi voočuva zvučnite, vizuelnite, taktilnite, olfaktornite elementi vo poetskata slika;

– gi odreduva stilsnite figuri i ja razbira nivnata uloga vo kniževnoumetničkoti tekst;

– gi analizira pričinsko-posledičnite odnosi vo tekstot i da gi vrednuva istaknatite idej koi tekstot gi nudi;

– gi analizira postapkite na likovite vo kniževnoumetničkoto delo, služejki se so argumenti od tekstot;

– go voočuva humorot vo deloto;

– gi ilustrira veruvanjata, običajite, načini na životot i nastanite od minatoto opisani vo kniževnite dela;

– preporeča kniževno delo so kratko obrazloženie;

– razlikuva mit, legenda i predanie;

– sporedi kniževno i filmsko delo, teatarska pretstava i dramski tekst;

– gi uvažuva nacionalnite vrednosti i go neguva kulturnoistoriskoto nasledstvo;

– gi obrazložuva pričinite za selidbi na starite Sloveni;

– gi naveduva opštstvenite i političkote priliki na Balkanot vo raniot sreden vek;

– go objasni procesot na naseluvanje na slovenskite pleminja vo Makedonija;

– gi naveduva etničkote i opštstveno-ekonomskote promeni po naseluvanje na Slovenite;

– gi pokažuva na karta oblastite naseleni so Slovenite;

– gi obrazložuje pričinite za padot na

učea

10. Ranko Risto Bebekovski:
Star minder

Kniževni termini i poimi

Vid na strofa spored brojot na stihovite vo lirskata pesna: distih; tercet...; vidovi na stih spored brojot na slogovi (lirski i epski deseterec).

Odliki na lirskata poezija: akcent na zborovite i ritam; rima – parna, vkrstena, obgradena (gušnata); uloga na rimata vo oblikuvanje na stihot.

Stilski figuri: kontrast, hiperbola, onomatopeja, metafora.

Obredni narodni pesni (koledarski, dodolski, božični).

EPIKA

Lektira

1. Narodna pesna: *Silata na Krali Marko*

2. Petar Kočić: *Jablan*

3. Gorjan Petreski: *Mala žetvarka*

4. Lav Nikolajevič Tolstoj: *Detstvo*

5. Gligor Popovski: *Ilievata majka*

6. Mitovi, predanija, legendi na slovenskite narodi (izbor)

Kniževni termini i poimi

makedonskite sklavinii pod bugarska i vizantiska vlast;

– ja sagleda važnosta na dejnosta na Kiril i Metodij;

– ja sogleda važnosta na postanokot i rabotata na Ohridskata kniževna škola;

– ja sogleduva i vrednuva važnosta na dejnosta na Kliment i Naum;

– gi prepoznavava i vrednuva kulturnite dostiganja nastanati na prostorot na Makedonija vo sredniot vek;

– gi objasnuva i prepoznavava pričinite za pojavata na bogomilskoto učenje;

– ja prepoznavava važnosta na postanokot na Samoilovata država;

– gi objasnuva uslovite i pričinite koi dovele do formiranje na samostojni državi na prostorot na Makedonija posle smrtta na car Dušan;

– gi pokažuva na karta teritoriite na Prilepskoto kralstvo;

– go razlikuva istoriskiot od legendarniot lik na Marko Krale;

– ja opiše i objasni pričinata za brziot pad na teritoriite vo Makedonija pod osmanska vlast;

– gi sogleduva i opišuvava verskite, kulturnite i drugite promeni posle

Osnovna tema i ključni motivi.

Oblici na kažuvanje: naracija (hronološko raskažuvanje), opišuvanje, dijalog, monolog.

Fabula/dejstvo, redosled na nastani.

Vidovi na epski dela: raskaz, roman.

Kulturno-istorisko predanie.

DRAMA

Lektira

1. Vasil Iljoski: *Čorbadži Teodos* (izvadok od komedija)

2. Anton Panov: *Pečalbari* (izvadok od tragedija)

3. Velko Nedelkovski: *Bulki kraj šinite* (izvadok od sovremena drama)

Kniževni termini i poimi

Dramski vidovi: komedija – osnovni odliki. Monolog i dijalog vo drama. Didaskalii, replika. Etapi na dramskoto dejstvo (zaplet i rasplet).

DOMAŠNA LEKTIRA

1. Boško Smačoski: *Golemi i mali*

2. Velko Nedelkovski: *Vtorata smena*

Dopolnitelen izbor na lektiri:

1. Epski narodni pesni za Krali Marko (izbor)

osmanskoto osvojuvanje;

– znae da go objasni poimot islamizacija;

– gi sporeduva vidovite na odpor protiv osmanskata vlast;

– gi objasnuva pričinite za pružanje na odpor na osmanskata vlast;

– gi povrže gramatičkite poimi obraboteni vo prethodnate oddelenija sa novite nastavni sodržini;

– prepoznava delovi na zbor vo vrska so nivnata tvorba;

– gi razlikuva glasovite na makedonskiot jazik po zvučnost, način i mesto na izgovor;

– go odredi slogovnoto *r*;

– go objasni i vo govorot i čitanjeto da go primenuva obezvučuvanjeto na soglaskite, ispuštanjeto na glasovite i ređuvanjeto na glasovite;

– go primenuva praviloto na tretosložno akcentiranje;

– gi primenuva pravilata za otstupuvanje od tretosložnoto akcentiranje;

– gi određuva vidot i gramatičkite kategorii na pridavkite;

– razlikuva i obrazuva komparativ i superlativ;

– go odredi vidot na broevite;

– određuva izbrojanost i približna brojnost;

– go odredi vidot na zamenkite, nivniot

ELEMENTI NACIONALNA KULTURA

NA

JAZIK Gramatika

2. Gorjan Petreski: *Isti oči*

3. Mile Angelovski: *Na tatkovinata*

4. Vidoe Podgorec: *Bez jazikot si nikoj i ništo*

5. Stojan Tarapuza: *Sloboda*
Naseluvanje na Slovenite vo Makedonija; (Etnički i opštstveno-ekonomski promeni po naseluvanjeto na Slovenite).

Pad na makedonskite sklavinii pod bugarska i vizantiska vlast.

– Pojava i razvoj na slovenskata pismenost (dejnost na Kiril i Metodij).

Dušica Milanović Marika: *Molitva*.

Ohridska kniževna škola.

Pojava na bogomilstvoto.

Samoilova država/

Pad na Makedonija pod osmanska vlast (Prilepsko kralstvo – kral Marko), del od edna makedonska pesna za Marka.

Makedonija pod osmanska vlast do 18 vek.

Najznačajni kulturno-istoriski spomenici od sredniot vek vo Makedonija.

Podelba na glasovite. Podelba na soglaskite.

Podelba na zborovite na

oblik i službata vo rečenicata;

– gi prepoznavava glagolskote vremenja i da gi upotrebuva vo soglasnost so normata;

– gi razlikuva rečenicite spored sođržinata;

– dosledno ja primenuva pravopisnata norma;

– upotrebuva različni oblici na usno i pismeno izrazuvanje: preraskažuvanje na različni vidovi na tekst, bez konciznost i so konciznost, raskažuvanje (za nastani i doživuvanja) i opišuvanja;

– razlikuva i gradi augmentativi, deminutivi;

– razlikuva sinonimi, antonimi, paronimi, homonimi, neologizmi;

– sostavuva soopštenie, vest i kus izveštaj;

– dramtizira izvadok od izbran književnoumetnički tekst;

– govori jasno, počituvajki ja standardnojazičnata norma;

– izrazno čita obraboteni kniževni tekstovi.

slogovi. Slogovno *r*.

Glasovni promeni (ednačenje po zvučnost, reduvanje na glasovite, ispuštanj/e na glasovite).

Tvorba (gradba) na zborovite.

Zamenki. Vidovi na zamenki: lično-predmetno, pokazni zamenki... (so naglasok na upotrebata na zamenkite).

Minato opredelleno nesvršeno vreme.

Minato opredeljeno svršeno vreme.

Pridavki. Stepenuvanje (komparacija) na pridavkite.

Broevi. Vidovi na broevi.

Vidovi rečenici spored sođržinata – raskazni, prašalni, zapovedni, želbeni i izvičn rečenici.

Funkcija na zborovite vo rečenicata: predmet...

Leksičko značenje na zborovite: sinonimi, antonimi, paronimi, homonimi, neologizmi.

Pišuvanje na golema bukva (iminja na vselenski tela...).

Delenje na zborot na krajot na redot (osnovni pravila).

Pišuvanje na zamenikite *Vie*, *Vaš*... eo golema početna bukva.

Akcent. Akcentski celini.

Otstapuvanje od tretosložnoto

Pravopis

Ortoepija

JAZIČNA KULTURA

akcentiranje.

Soglaskite na krajot na zborot; obezvučuvanje na soglaskite na krajot na zborot.

Tekstovi vo funkcija na unapreduvanje na jazičnata kultura.

Analiziranje na snimeni kažuvanja i čitanja (zvučna čitanka).

Govorni vežbi na odnapred odredena tema.

Soopštenie, vest, kus izveštaj.

Učtivi formi na obraćanje.

Pravopisni vežbi: diktat; dopolnuvanje na tekst; voočuvanje i objasnuvanje na naučenite pravopisni pravila vo tekstot.

Pismeni vežbi i domašni zadači i nivna analiza na čas.

Izbor od knigi, filmovi, radio-drami, enciklopedii, spisanija za deca i internet.

Dve školski pismeni zadači – po edna vo sekoe polugodie.

Ključni poimi vo soadržinite: literatura, elementi na nacionalna kultura, jazik i jazična kultura.

KORELACIJA SO DRUGI PREDMETI

Srpski jazik i literatura

Istorija

Geografija

Muzička kultura

Likovna kultura

Verska nastava

Grafičko vospitovanje

UPATSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO REALIZIRANJE NA PROGRAMATA

Programata na nastava i učenje po predmetot *Makedonski jazik so elementi na nacionalna kultura* za šesto oddelenie ja činat slednite predmetni oblasti: jazik, literatura, elementi na nacionalna kultura i jazična kultura. Podelba na nastavnite časovi napravena e vrz osnova na predmetnite oblasti: jazik – 15 časa, literatura – 25 časa, elementi na nacionalna kultura – 18 časa i jazična kultura – 14 časa. Međutoa, na sekoj čas treba da se posveti osobeno vnanie na kulturata na izrazuvanje na učenice i kulturata na Makedonice so naglasok na narodnata tradicija, navikite i običajte. Site oblasti na programata se prepletuvaa i niena ne može da se izučuva izolirano i bez sodejstvo so drugite oblasti. Programata ovozmožuva korelacija so predmetite: *Srpski jazik i literatura, Istorija, Geografija, Muzička kultura, Likovna kultura, Verska nastava i Grafičko vospitovanje*.

Programata na nastava i učenje po predmetot po *Makedonski jazik so elementi na nacionalna kultura* e zasnovana na ishodi, odnosno na procesot na učenje i postiganjata na učenice. Ishodite pretstavuvaa opis na integrirani znaenja, veštini, stavovi i vrednosti što učenikot gi gradi, proširuva i prođabočuva niz site predmetni oblasti na ovoj predmet. Vo procesot na nastavata treba da se pojde od toa deka učenikot e vo centar na vospitno-obrazovnata rabota, deka nastavata e nasočena kon učenikot.

I. PLANIRANJE NA NASTAVATA I UČENJETO

Programata na nastavata i učenje orientirana e kon ishodite i na nastavnikot mu dava pogolema sloboda, poveće možnosti vo kreiranje i osmisluvanje na nastavata i učenje. Ulogata na nastavnikot e načinite na realizacija na podučuvanje da gi prilagodi spored potrebite na konkretno oddelenie imajki gi vo vid: sastavot na oddelenieto i karakteristikite na učenice; učebnikot i drugite nastavni materijali što će bidat koristen; tehničkite uslovi, nastavnite sredstva i mediumite so koi učilišteto raspolaga; resursite, možnosti, kako i potrebite na lokalnata sredina vo koja učilišteto se naofa. Trgnavajki od dadenite ishodi i sođržini, nastavnikot najnapred go kreira svojot godišen, to est globalen plan na rabota od koj podocna će gi razviva svoje operativni planovi. Ishodite definirani po oblastite mu gi olesnuvaa na nastavnikot ponatamošna operacionalizacija na ishodite na nivo na oddelna nastavna edinica. Od nastavnikot se očekuva za sekoja nastavna edinica, vo fazata na planiranje i pišuvanje na pripremi za čas, da ja prilagodi na ishodite na učenje. gi definira očekuvanite rezultati na tri nivoi: onie što bi trebalo site učenici da gi dostignat, onie što povećeto učenici bi trebalo da gi dostignat i onie što bi trebalo samo neкои učenici da gi dostignat. Pri planiranje treba, isto taka, da se ima vo vid deka neкои ishodi polesno i pobrzo možat da se ostvarat, dodeka za drugi e potrebno poveće vreme, poveće različni aktivnosti i rabota na različni tekstovi.

Osven učebnikot, kako eden od izvorite na znaenje, nastavnikot treba da gi upati učenice za koristenje i na drugi izvori na soznavanja (spisanija, internet...). Pri planiranje na procesot na nastavata i učenje treba da se vodi smetka za steknatite znaenja vo prethodnate oddelenija, intelektualnate sposobnosti i interesiranje na učenice. Definirane ishodi na nastavata go olesnuvaa izborot na nastavnite metodi i postapkite na kreiranje na nastavniot proces so vključvanje i na aktivnostite na učenice vo nastavata i učenje. So nivna primena možat da se sledat i vrednuvaa postiganjata na učenice.

Neophodno e da stavi se naglasok na bogatenjeto na rečnikot i da se iskoristat oddelni kulturni manifestacii i praznici, koi se odvivaat na odredeni lokaciji so cel na zapoznavanje so životot na Makedoncite vo minatoto, nivnata tradicija i kultura.

II. REALIZACIJA NA NASTAVATA I UČENJETO

LITERATURA

Stolbot na programata po literatura go činat tekstovite od lektirata. Lektirata e raspodelena po literaturni rodovi – *lirika, epika, drama*, obogatena so izbor na nefunkcionalni, naučnopopularni i informativni tekstovi. Obvrzitelniot del na lektirata se состоi, voglavno, od dela koi ñ pripařaat na makedonskata literatura, obogaten i so dela na srpskata i svetskata literatura, kako i so dela na pripadnicite na makedonskata zaednica vo Srbija. Izborot na dela vo najgolema merka e zasnovan na principot na prilagodенost na vozrasta na učenicite. So realizacija na nastavata po literatura treba da se razviva logičното razmislivanje, so interpretacijata na poetskite, proznite i dramskite dela da se razviva i z bogatuvata detskata mečta i da se pottiknuva kreativnosta, tvoreštvo kaj učenicite na makedonski jazik. Korelacijata so *srpski jazik i literatura* ovozmožuva polesno da se realizira nastavata po literatura, pred sè, kaj literaturnite rodovi i vidovi, stilskite figuri, strukturata i kompozicijata na kniževnite dela.

Zaradi neguvanje na čitačkite naviki, dadeni se i dela za domašna lektira, kako i dopolnitelen izbor na tekstovi. Dopolnitelniot izbor na tekstovi treba da im se prepораča na učenicite za čitanje vo slobodno vreme, a možat da se koristat pri obrabotka na nastavnite edinici po gramatika, elementi na nacionalna kultura i jazična kultura. Pri planiranje na godišniot plan na rabota i mesečnite planovi na rabota, neophodno e da se vospostavi i izbalansirana distribucija na nastavnite edinici povrzani so site podoblasti na predmetot, funkcionalno da se povrzat soдрžinite po jazik, elementi na nacionalna kultura, literatura i jazična kultura i da se ostavat dovolno časovi za utvrđivanje i sistematizacija na gradivoto.

Ekraniziranite kniževni dela možat da poslužat za komparativna analiza i voočuvanje na razlikite pomeřu kniževnite i teatarskite/filmskite fabuli i izrazi, so što kaj učenicite se razviva mediumskata pismenost. Kaj učenicite treba da se neguva kreativnosta i da se motiviraat za tvorenje so tekstovi od enciklopedii i spisanija za deca.

So obrabotkata na kniževnite dela, so primena na analitičko-sintetički metodi i so metodata na rešavanje na problemski prašanja, učenicite treba da se naviknuvaat svoite vpečatoci i stavovi da gi dokažuvaa so argumenti od delata. Vodejki smetka za ishodate vo korelacija so jazičnata kultura, treba učenicite da se pottaknuvaat da gi otkrivaat karakteristikite, doživuvanjata, sostojbite i čuvstvuvanjata na likovite. So vakov pristap učenicite se osposobuvaa da istražuvaa, kritički da razmisluvaa i da zazemaa i da gi iskažuvaa svoite stavovi.

Nastavnikot mora da vodi smetka za steknatite znaenja na učenicite vo prethodnite oddelenija pri usvjuvanjeto na znaenjata za kniževnoteoriskite poimi. Na jazičko-stilskite izrazni sredstva im se priořa od doživuvačko gledište; ќе se trgnuva od predizvikanite umetnički vpečatoci i estetskite sugestii, pa potoa ќе se istražuva nivnata jazičko-stilska uslovenost.

Pokraj korelacijata pomeřu tekstovite, neophodno e nastavnikot da vospostavi vertikalna korelacija. Nastavnikot prethodno obvrzitelno se zapoznava so soдрžinite na predmetot Makedonski jazika sa elementi na nacionalna kultura od prethodnite oddelenija zaradi vospostavuvanje na principite na postupnost i sistematičnost.

Nastavnikot, isto taka, treba da gi pozna sođržinite na drugite predmeti obrabotuvani vo oddelenskata nastava i vo petto oddelenie vo osnovnoto učilište, koi se vo korelacija so predmetot Makedonski jazik so elementi na nacionalna kultura. Taka, horizontalna korelacija nastavnikot vospostavuva, pred sè, so nastavato po Istorija, Likovna kultura, Muzička kultura, Verska nastava i Grañansko ospituvanje.

Međupredmetnoto povrzuvanje – integracijata vo ramkite na programata e nasočena kon otkrivanje, pokažuvanje na geografskata karta na mestata koi se spomenati vo kniževnite deli, od istoriskiot aspekt da se diskutira za likovite koi se opišuvaat vo kniževnite dela, preku muzikata da se napravi povrzuvanje so nekoj teoriskim poimi od kniževnosta.

ELEMENTI NA NACIONALNA KULTURA

Zapoznavanjeto na učenicite so osnovite na istorijata na makedonskiot narod ima za cel da se začuva identitetot, da se razviva ljubovta i da se vrednuvaat sopstvenata istorija, tradicija i kultura so počituvanje na istorijata, kulturata i tradicijata na drugite narodi. So korelacija so predmetot *istorija*, učenikot treba da usvoi znaenja za naseluvanjeto na Slovenite, etničkite i opšttestveno-ekonomskite promeni po doseluvanjeto, padot pod bugarska i vizantiska vlast, Samoilovata država, kako i da gi razbere obidite za otpor protiv otomanskata vlast. Pojavata i razvojot na slovenskata pismenost treba se obrabotat vo sodejstvo sa nastavata po kniževnosta (Dušica Milanović Marika: *Molitva*), kako i obrabotkata na legendite, mitovite i predanijata.

Predmetite *grañansko vospituvanje* i *verska nastava* ovozmožuvaaat polesno zapoznavanje tradicionalnite obiçai na Makedoncite za Božik, Veligden, zapoznavanje so nacionalnite praznici i pravenje na komparacija so obiçaita na drugite narodi. Korelacija e potrebna i so *likovna i muzička kultura* pri obrabotkata na kulturno-istoriskite spomenici i makedonskite narodni pesni.

JEZIK

Vo nastavata od oblata na *jazikot* učenicite se osposobuvaaat da imaat pravilna usna i pišana komunikacija na makedonski standarden jazik. Zatoa baranjata vo ovaa programa ne se nasočeni samo na usvojuvanje na jaziçnite pravila i gramatičkite normi, tuku i na razbiranje na nivnata funkcija i na pravilna primena vo usnoto i pismenoto izrazuvanje.

Koga vo sođržinite na programata se naveduvaat nastavni edinici koi učenicite gi imaat obrabotuvano vo prethodnite oddelenija, se podrazbira da se proverii stepenot na usvoenosta i sposobnosta za primena na porano obraboteno gradivo. Povtoruvanjeto i vežbanjeto na novi primeri treba da prethodat na obrabotkata na novi sođržini, so što se obezbeduva kontinuitet vo rabotata i sistematiçnost vo povrzuvanjeto na novoto gradivo so postoeçkite znaenja.

Nužno e nastavnikot sekogaš da ja ima na um presudnata uloga na sistematskite vežbanja, odnosno deka nastavnoto gradivo ne e usvoeno dodeka dobro ne se uvežba. Toa znaçi deka vežbanjata mora da bidat sostaven činitel na časovite koga se obrabotuva nastavnoto gradivo, primenuva nauçenoto, povtoruvaaat i utvrduvaaat znaenjata.

Gramatika

Osnovno programsko baranje vo nastavata po gramatika na učenicite jazikot da im se pretstavi i tolkuva kako sistem. Niedna jazična pojava ne bi trebalo da se izuçuva izolirano, tuku vo funkcija na tolkuvanje na tekst i so koristenje na primeri od govornata praksa.

Nastavata ta tvorбата na zborovite podrazbira, pred sè, podelba na zborovite po postanok na prosti zborovi i nastanati so zboroobrazovanje (vo ramkite na zboroobrazovanjeto se voočuvaat zborovi nastanati so sufiksi, prefiki...). Na primerite za semejstvo na zborovi, učenicite treba da go voočuvaat korenot na zborot. So toa se postavuva osnova za proširuvanje na znaenjata vo idnite oddelenija.

Učenicite veke od porano se imaat sretnato so poimot glas, a sega gi proširuvaaat svoje znaenja po fonetika so osnovnite informacii za postanokot na glasovite i so govornite organi koi vo ovoj proces učestvuvaat. Vrz osnova na izgovorot glasovite se delat na samoglaski i soglaski. Soglaskite se delat po zvučnost i po mesto i način na izgovor (ovde e poželno da se napravi korelacija so nastavata po srpski jazik. Podelbata na zborovite na slogovi podrazbira proširuvanje na znaenjata vo odnos na poranešnite oddelenija: treba da se vovedat i primeri na slogovi koi se završuvaaat na sonant, so poseben naglasok na pozicijata na slogovnoto *r*. Ova gradivo treba da se povrže so osnovnite pravopisni pravila za delenjeto na zborovite na krajot na redot. Bidejki učenicite vo šesto oddelenie po prv pat se sretnuvaaat so terminot glasovna promena, neophodna e korelacija so nastavata po srpski jazik. Preporaka e, zaradi polesno analiziranje na primerite, glasovnite promeni da se obrabotuvaaat po sledniot redosled: reduvanje na glasovite, ednačenje po zvučnost, ispuštanje na glasovite.

Nastava po morfologija podrazbira proširuvanje na znaenjata za zamenkite (vo petto oddelenie bile obraboteni samo ličnite zamenki). Sega se voveduva podelbata na zamenkite na lično-predmetni i pokazni zamenki (so naglasok na upotrebata na zamenkite). Znaenjata za glagolskite oblici učenicite gi proširuvaaat taka što gi usvojuvaaat gradenjeto na minato opredeljeno nesvršeno vreme i minato opredeljeno svršeno vreme.

Zneanjata od sintaksa učenicite gi proširuvaaat so podelbata na rečenicite spored sođrinata. Potrebno e posebno da se obrati vnanie na upotrebata na izvičnikot, kako i na ostanatite interpunkciski znaci.

Pravopis

Pravopisnite pravila se usvojuvaaat so sistematski vežbanja (pravopisni diktati, ispravka na greški vo daden tekst, testovi so prašanja od pravopis itn.). Isto taka, učenicite treba da se pottiknuvaaat sami da gi voočuvaat i ispravuvaaat pravopisnite greški vo SMS komunikacijata, kako i vo različni vidovi na komunikacija preku internet.

Pokraj toa, učenicite treba da se upatuvaaat na služenje so priračnicite na makedonskiot pravopis (školsko izdanie). Poželno e nastavnikot da nosi na čas primeroci na priračnici na makedonskiot pravopis, osobeno koga se obrabotuvaaat pravopisni temi i da gi pottiknuva da gi koristat ovie priračnici.

Obvrzitelno e da se izrabotat dve školski pismeni zadači.

Ortoepija

Nastavnikot postojano treba da ukažuva na važnosta na pravilniot govor, koj se neguva so sproveduvanje na odredeni ortoepski vežbi. Ortoepskite vežbi ne treba da se realiziraat kako oddelni nastavni edinici, tuku so soodvetni temi od gramatika, na primer voočuvanje na tretosložno akcentiranje, otstupuvanje o tretosložnoto akcentiranje i akcentski celini. So koristenje na audio snimki, učenicite treba da se naviknuvaaat da reproduciraat i da go usvojat pravilno akcentiraniot izgovor i da gi prepoznavaaat mestata kade se otstupuva od akcentskata norma.

Neki ortoepski vežbi možat da se sproveduvaat i na soodvetni kniževni tekstovi. Artikulacijata može da se vežba so izgovaranje na brzoborki koga tie se obrabotuvaat kako del od narodnoto tvoreštvo. Akcentot na zborovite, tempoto, ritamot, intonacijata na rečenicata i pauzite možat da se vežbaat so glasno čitanje na izvadoci od izbornata lektira (po izbor na nastavnikot ili učenicite). Ortoepski vežbi treba da se sproveduvaat i so govorenje na napamet naučeni izvadoci vo stih i proza (so pomoš na auditivni nastavni sredstva).

JAZIČNA KULTURA (USNO I PISMENO IZRAZUVANJE)

Razvivanjeto i unapreduvanjeto na jazičnata kultura pretstavuva edna od najvažnite zadači na nastavata po *Makedonski jazik so elementite na nacionalna kultura*. Edna od osnovnite zadači na nastavata po jazična kultura se odnesuva na usovršuvanje na jazičkite izrazni sredstva kaj učenicite, a nejzina krajna cel e učenicite da bidaat osposobeno za vospostavuvanje na kvalitetna i celishodna komunikacija. Oblasta *Jazična kultura* opfača usno i pismeno izrazuvanje. Nastavnata rabota vo ova oblast se realizira vo sodejstvo so drugite oblasti na predmetot Makedonski jazik so elementi na nacionalna kultura, kako i so samostojni nastavni edinici. Vo povratna nasoka, obrabotkata na kniževen tekst, rabotata na gramatikata i elementite na nacionalna kultura moraat da vklučuvaat i sodržini za neguvanje na kulturata na usnoto i pismenoto izrazuvanje kaj učenicite.

Nastavata će bide poočigledna i poefikasna ako se analiziraat snimeni kažuvanja i čitanja. Pri realizacijata na nastavnite sodržini poželno e da se koristat i sovremeni informacisko-komunikaciski tehnologii (na primer pametna tabla, kompjuter i video-bim i sl.).

Govornite, pravopisnite, leksičko-semantičkite, stilskite vežbe treba da se planiraat i realiziraat so cel na razvivanje na jazičkoto misljenje, unapreduvanjeto na kulturata na izrazuvanje i neguvanje na formite na učtivost.

Pravopisnite vežbi treba dobro da se pripremat poštuvajki go principot na postapnost, kako pri učenjeto na pravopisnite pravila, taka i pri proverkata na naučenoto. Steknuvanjeto na pravopisnite naviki može da se sproveduva so organiziranje na kviz, so diktat, so samostojno pišuvanje, so dopolnuvanje na tekst...

Učenicite treba da se pottiknuvaat i naviknuvaat jasno, precizno i promislono da se izrazuvaat birajki zborovi i izrazi so leksičko-semantički vežbi i stilski vežbi, so što se postignuva i bzbogatuvanje na rečnikot na učenicite.

III. SLEDENJE I VREDNUVANJE NA NASTAVATA I UČENJETO

Vo sevkupnoto planiranje na sodržinite na predmetot *makedonski jazik so elementi na nacionalna kultura* treba da se vklučuvaat i planiranja koi se povrzani so vrednuvanje na postiganjata na učenicite za vreme na realizacijata na programata na nastavata i učenjeto i na kraj od opredeleni obrazovni periodi. Toa podrazbira deka vrednuvanjeto treba da bide del od dnevnite, mesečnite i globalnite planiranja. Sledenjeto i vrednuvanjeto na rezultatite na napredovanjeto na učenikot e vo funkcija na postignuvanje na ishodate, a započnuva so inicijalna procenka na nivoto na koe se naofa učenikot vo odnos na toa će se procenuva negoviot ponatomošen teka na napreduvanjeto.

Dijagnostičkoto proveruvanje na početokot na godinata ima za cel da se spoznae sostojbata poradi kvalitetno planiranje i realizacija na programata. Dijagnostičkoto proveruvanje može da se sprovede na različni načini: dijagnostički testovi, so usni prašanja podgotveni od nastavnikot, so usni prašanja podgotveni od učenicite, so pišuvanje na kratki sostavi i sl. Na ovoj način se dobiva slika za predznaenjata na učenicite.

Vo tekot na nastavata se preporečuva formativno sledenje koe ke ovozmoži formiranje na objektivni opisi kako povratna informacija za postiganjata na učenikot vo opredelen vremenski period.

Sekoja aktivnost e dobra možnost za procenka na napreduvanjeto i davanje na povratni informaciji. Sekoj nastaven čas i sekoja aktivnost na učenikot e možnost za formativno ocenovanje, odnosno registriranje na napredokot na učenikot i upatuvanje za ponatamošnite aktivnosti poradi napreduvanje.

Formativnoto vrednuvanje e sostaven del na sovremeni pristap na nastavata i podrazbira procenka na znaenjata, veštinite, stavovite i odnesuvanje, kako i razvivanje na soodvetni kompetencii vo tekot na nastavata i učenjeto. Formativnoto merenje podrazbira pribiranje na podatoci za postiganjata na učenikot i izработка i vodenje na portfolio na učenikot (registar za sekoj učenik, mapa na napreduvanje), što podrazbira:

- sobiranje i beleženje na pokazateli (aktivnosti na učenikot, neposredna komunikacija, realizacija na zadači, domašni zadači, pismeni vežbi, prezentaciji, detski tvorbi, iskazi, opišuvanja, raskažuvanja, preraskažuvanja i sl.) za sekoj učenik posebno;
- odnapred podgotveni evalvacioni listi za sekoj učenik, koi se popolnuvaat po konkretna aktivnost ili studii na slučaj, pri što nastavnikot ja beleži faktičkata sostojba;
- instrumenti koi se odnesuvaat na sekoe programsko podračje pojedinečno i vo koi nastavnikot vnesuva podatoci za postiganjata na učenikot vo odnos na site razvojni aspekti (intelektualnite, emocionalnite i psihomotoričkrite) koi se pottiknuvaat so programata i nasočeni se kon proverkata na ostvarenite ishodi.

Proveruvanje na znaenje treba da se realizira so razni postapki i formi: usno, preku govorni, pismeni, stilski vežbi, slikovno-pismeni vežbi, vežbi so podvlekuvanje, zaokružuvanje; domašni zadači, istražuvački zadači, praktično preku prezentacija i sl.

Vrz osnova na site podatoci dobieni so sledenje na postiganjata i formativnoto ocenovanje, nastavnikot ja opišuva razvojnata sostojba za sekoj učenik oddelno, vo ramkite na sekoe programsko podračje, a na krajot na prvoto i vtoroto polugodie so sumativno vrednuvanje, so opisna ocenka.

Portfolioto na učenikot, so pročisteni i selektirani podatoci, prodolžuva da se vodi vo narednoto oddelenie.

Portfolioto treba, vo tekot na celata godina, da im bide dostapno na roditelite za da možat da gi sledat napreduvanjata i postiganjata na svoje deca.

Rabotata na sekoj nastavnik se sostoi od planiranje, realiziranje, sledenje i vrednuvanje. Osven postiganjata na učenikot, važno e nastavnikot kontinuirano da gi sledi i vrednuva procesot na nastavata i učenjeto, sebe si i sopstvenata rabota. Sè što ke se pokaže kako dobro i korisno, nastavnik i ponatamu ke go koristi vo svojata nastavna praksa; sè što ke se pokaže kao nedovolno efikasno i efektivno, bi trebalo da se unapredi.

Naziv predmeta	MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
Cilj	Ciljevi nastave <i>Makedonskog jezika sa elementima nacionalne kulture</i> su proširiti znanja učenika stečena u prethodnim razredima; postići stepen razvoja komunikativnih sposobnosti i veštine upotrebe makedonskog književnog jezika u

različitim situacijama komunikacije; razvijati i negovati ljubav prema književnosti na makedonskom jeziku, kao i prema književnosti uopšte; kroz čitanje i tumačenje književnih dela razvijati čitalačke kompetencije koje, uz književno znanje, obuhvataju emocionalno i fantazijsko uživljavanje, živo pamćenje, istraživačko posmatranje; podsticati imaginaciju i umetnički senzibilitet, estetsko doživljavanje i kritičko mišljenje, moralno prosuđivanje i asocijativno povezivanje; kontinuirano bogatiti rečnik učenika rečima iz makedonskog jezika; osposobiti učenike za upotrebu novih oblika usmenog i pismenog izražavanja; negovati nacionalni i kulturni identitet i razvijati multikulturalnost.

Razred **Šesti**
 Godišnji fond **72 časa**
 časova

ISHODI

	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
<p>Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odredi rod književnog dela i književnu vrstu; – objasni obeležja autorske poezije u poređenju sa narodnom poezijom; – pravi razliku između lirskih, epskih i dramskih dela; – razlikuje autorsku pripovetku od romana; – analizira strukturu lirske pesme (strofa, stih, rima); 		<p>LIRIKA</p> <p>Lektira</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Obredne lirske narodne pesme (izbor). 2. Narodna pesma: <i>Nevesta momče hvalila</i> 3. Konstantin Miladinov: <i>Bisera</i> 4. Vančo Nikoleski: <i>Otađbino mila</i>
<ul style="list-style-type: none"> – uočava osnovne elemente strukture književnoumetničkog dela: tema, motiv, vreme i mesto radnje; – razlikuje zaplet i rasplet kao etape dramske radnje; – razlikuje pojam pesnika i pojam lirskog subjekta; – razlikuje oblike pripovedanja u prvom i trećem licu i sveznajućeg pripovedača; – uviđa zvučne, vizuelne, taktilne, olfaktorne elemente pesničke slike; 	<p>KNJIŽEVNOST</p>	<ol style="list-style-type: none"> 5. Jovan Strezovski: <i>Kasna jesen</i> 6. Blaže Koneski: <i>Zimsko jutro</i> 7. Stojan Tarapuza: <i>Želja</i> 8. Aleksandar Milošević: <i>Makedonija</i> 9. Živko Stojanovski: <i>Vojvodino moja, Učili su nas, učili</i>

– odredi stilske figure i razume njihovu ulogu u književnoumetničkom tekstu;

– analizira uzročno-posledične odnose u tekstu i vrednuje istaknute ideje koje tekst nudi;

– analizira postupke likova u književnoumetničkom delu, služeći se argumentima iz teksta;

– uočava humor u književnom delu;

– ilustruje verovanja, običaje, način života i događaje u prošlosti opisane u književnim delima;

– preporuči književno delo uz kratko obrazloženje;

– razlikuje mit, legendu i predanje;

– uporedi književno i filmsko delo, pozorišnu predstavu i dramski tekst;

– uvažava nacionalne vrednosti i neguje kulturnoistorijsku baštinu;

– obrazlaže uzroke seoba starih Slovena;

– navodi društvene i političke prilike na Balkanu u ranom srednjem veku;

– objasni proces naseljavanja slovenskih plemena u Makedoniji;

– navodi etničke i društveno-ekonomske promene posle naseljavanja Slovena;

– pokazuje na karti oblasti naseljene Slovenima;

– obrazloži uzroke pada makedonskih sklavinija pod bugarsku i vizantijsku vlast;

– sagleda značaj delatnosti Ćirila i Metodija;

– sagleda značaj nastanka i rada Ohridske

10. Ranko Risto Bebekovski:
Stari minder

Književni termini i pojmovi

Vrsta strofe prema broju stihova u lirskoj pesmi: distih; tercet...; vrsta stiha po broju slogova (lirski i epski deseterac).

Odlike lirske poezije: naglasak reči i ritam; rima – parna, ukrštena, obgrljena; uloga rime u oblikovanju stiha.

Stilske figure: kontrast, hiperbola, onomatopeja, metafora.

Obredne narodne pesme (koledarske, dodolske, božićne).

EPIKA

Lektira

Narodna pesma: *Snaga Marka Kraljevića*

Petar Kočić: *Jablan*

Gorjan Petreski: *Mala žetelica*

Lav Nikolajevič Tolstoj: *Detinjstvo*

Gligor Popovski: *Ilijeva majka*

Mitovi, predanja, legende slovenskih naroda (izbor)

Književni termini i pojmovi

Osnovna tema i ključni

književne škole;

– sagledava i vrednuje značaj delatnosti Klimenta i Nauma;

– prepoznaje i vrednuje kulturna dostignuća nastala na prostoru Makedonije u srednjem veku;

– objašnjava i prepoznaje razloge nastanka bogumilskog učenja;

– prepoznaje značaj nastanka Samuilove države;

– objašnjava uslove i razloge koji su doveli do formiranja samostalnih država na prostoru Makedonije posle smrti cara Dušana;

– pokazuje na karti teritorije Prilepskog kraljevstva;

– razlikuje istorijski od legendarnog lika Marka Kraljevića;

– opiše i objasni razlog brzog pada teritorija u Makedoniji pod osmansku vlast;

– sagledava i opisuje verske, kulturne i druge promene posle osmanskog osvajanja;

– zna da objasni pojam islamizacija;

– upoređuje vidove otpora protiv osmanske vlasti;

– objašnjava razloge za pružanje otpora osmanskoj vlasti;

– poveže gramatičke pojmove obrađene u prethodnim razredima sa novim nastavnim sadržajima;

– prepozna delove reči u vezi sa njihovim građenjem;

– razlikuje glasove makedonskog jezika

motivi.

Oblici kazivanja: naracija (hronološko pripovedanje), opisivanje, dijalog, monolog.

Fabula/radnja, redosled događaja.

Vrste epskih dela: pripovetka, roman.

Kulturno-istorijsko predanje

DRAMA

Lektira

1. Vasil Iljoski: *Čorbadži Teodos* (odlomak iz komedije)

2. Anton Panov: *Pečalbari* (odlomak iz tragedije)

3. Velko Nedelkovski: *Bulke pored šina* (odlomak iz savremene drame)

Književni termini i pojmovi

Dramske vrste: komedija – osnovne odlike. Monolog i dijalog u drami. Didaskalije, replika. Etape dramske radnje (zaplet i rasplet).

DOMAĆA LEKTIRA

1. Boško Smačoski: *Veliki i mali*

2. Velko Nedelkovski: *Druga smena*

Dopunski izbor lektire:

1. Epske narodne pesme o Marku Kraljeviću (izbor)

po zvučnosti, načinu i mestu izgovora;

– odredi slogotvorno *r*;

– objasni i u govoru i čitanju primenjuje obezvučavanje suglasnika, ispustanje glasova i zamenu glasova;

– primenjuje pravilo akcentovanja na trećem slogu;

– primenjuje pravila odstupanja akcentovanja na trećem slogu;

– određuje vrste prideva;

– razlikuje i gradi komparativ i superlativ;

– odredi vrste brojeva;

– odredi tačan broj i približnu brojnost;

– odredi vrste zamenica,

njihov oblik i službu u rečenici;

– prepoznaje glagolska vremena i upotrebljava ih u skladu sa normom;

– razlikuje rečenice po sadržini;

– dosledno primenjuje pravopisnu normu;

– upotrebljava različite oblike usmenog i pismenog izražavanja: prepričavanje različitih tipova tekstova, bez sažimanja i sa sažimanjem, pričanje (o događajima i doživljajima) i opisivanje;

– razlikuje i gradi augmentative, deminutive;

– razlikuje sinonime, antonime, paronime, homonime, neologizme;

– sastavlja obaveštenje, vest i kratak izveštaj;

– dramatiše odlomak odabranog

2. Gorjan Petreski: *Iste oči*

3. Mile Angelovski: *Otažbini*

4. Vidoe Podgorec: *Bez jezika si niko i ništo*

5. Stojan Tarapuz: *Sloboda*

Naseljavanje Slovena u Makedoniji; (Etničke i društveno-ekonomske promene posle naseljavanja Slovena).

Pad makedonskih sklavinija pod bugarsku i vizantijsku vlast.

Pojava i razvoj slovenske pismenosti (delatnost Đirila i Metodija).

Dušica Milanović Marika: *Molitva*.

Ohridska književna škola.

Pojava bogumilstva.

Samuilova država.

Pad Makedonije pod osmansku vlast (Prilepsko kraljevstvo – kralj Marko), deo jedne makedonske pesme o Marku.

Makedonija pod osmanskom

književnoumetničkog teksta;

– govori jasno, poštujući standardnojezičku normu;

– izražajno čita obrađene književne tekstove.

vlašću do 18. veka.

Najznačajniji kulturno-istorijski spomenici srednjeg veka u Makedoniji.

Podela glasova. Podela suglasnika.

Podela reči na slogove. Samoglasničko *r*.

Glasovne promene (jednačenje po zvučnosti, zamena glasova, ispustanje glasova).

Tvorba (građenje) reči.

Zamenice. Vrste zamenica: lično-predmetne, pokazne zamenice... (s naglaskom na upotrebu zamenice).

Prošlo određeno nesvršeno vreme.

Gramatika

JEZIK

Prošlo određeno svršeno vreme.

Pridevi. Komparacija prideva.

Brojevi. Vrste brojeva.

Vrste rečenica prema sadržini – obaveštajne, upitne, zapovedne, željne i uzvične rečenice.

Funkcija reči u rečenici: objekat...

Leksičko značenje reči: sinonimi, antonimi, paronimi, homonimi, neologizmi.

Pravopis

Pisanje velikog slova (imena vasijskih tela...).

	<p>Rastavljanje reči na kraju reda (osnovna pravila).</p> <p>Pisanje zamenice <i>Vi, Vaš...</i> velikim početnim slovom.</p> <p>Akcentat. Akcenatske celine.</p> <p>Odstupanje od akcentovanja na trećem slogu.</p>
<p>Ortoepija</p>	<p>Suglasnici na kraju reči; obezvučavanje suglasnika na kraju reči.</p> <p>Tekstovi u funkciji unapređivanja jezičke kulture.</p> <p>Analiziranje snimljenih kazivanja i čitanja (zvučna čitanka).</p> <p>Govorne vežbe na unapred određenu temu.</p> <p>Obaveštenje, vest, kratak izveštaj.</p> <p>Učtive forme obraćanja.</p> <p>JEZIČKA KULTURA</p> <p>Pravopisne vežbe: diktat; dopunjavanje teksta; uočavanje i objašnjavanje naučenih pravopisnih pravila u tekstu.</p> <p>Pismene vežbe i domaći zadaci i njihova analiza na času.</p> <p>Izbor iz knjiga, filmova, radio-drama, enciklopedija, časopisa za decu i internet.</p> <p>Dva školska pismena zadatka – po jedan u svakom polugodištu.</p>

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, elementi nacionalne kulture, jezik, jezička kultura.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Srpski jezik i književnost

Istorija

Geografija

Muzička kultura

Likovna kultura

Verska nastava

Građansko vaspitanje

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja predmeta *Makedonski jezik sa elementima nacionalne kulture* za šesti razred čine sledeće predmetne oblasti: jezik, književnost, elementi nacionalne kulture i jezička kultura. Podela nastavnih časova urađena je na osnovu predmetnih oblasti: književnost – 25 časova, elementi nacionalne kulture – 18 časova, jezik – 15 časova i jezička kultura – 14 časova. Međutim, na svakom času treba se posvetiti posebna pažnja kulturi izražavanja učenika i kulturi Makedonaca sa naglaskom na narodnu tradiciju, navike i običaje. Sve oblasti nastavnog programa prožimaju se i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima. Program omogućava korelaciju sa predmetima: *Srpski jezik i književnost, Istorija, Geografija, Muzička kultura, Likovna kultura, Verska nastava i Građansko vaspitanje.*

Program nastave i učenja *Makedonskog jezika sa elementima nacionalne kulture* zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz sve predmetne oblasti ovog predmeta. U procesu nastave treba poći od toga da je učenik u centru vaspitno-obrazovnog rada, da je nastava usmerena učeniku.

I . PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika jeste da načine realizacije podučavanja i učenja prilagodi potrebama svakog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj godišnji, tj. globalni plan rada, iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivou konkretnih nastavnih jedinica. Od nastavnika se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, prilagodi ishodima učenja. Tokom planiranja treba, takođe, imati u vidu da se neki ishodi ostvaruju brže i lakše, ali za druge je potrebno više vremena, više različitih aktivnosti i rad na različitim tekstovima.

Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, nastavnik treba učenike da uputi na korišćenje i drugih izvora saznavanja (časopise, internet...). Pri planiranju nastavnog procesa treba voditi računa o stečenim znanjima u prethodnim razredima, intelektualnim sposobnostima i interesovanjima učenika. Definisani ishodi nastave olakšavaju izbor

nastavnih metoda i izbor postupaka kreiranja nastavnog procesa uključivanjem aktivnosti učenika u nastavi i učenju. Njihovom primenom mogu se pratiti i vrednovati postignuća učenika.

Neophodno je dati naglasak na bogaćenje rečnika i iskoristiti pojedine kulturne manifestacije i praznike, koji se odvijaju u određenim lokacijama sa ciljem upoznavanja života Makedonaca u prošlosti, njihove tradicije i kulture.

I I . OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Lektira je razvrstana po književnim rodovima – *lirika, epika, drama* i obogaćena izborom nefunkcionalnih, naučnopopularnih i informativnih tekstova. Obavezni deo lektire sastoji se, uglavnom, od dela koja pripadaju makedonskoj književnosti, obogaćen i delima iz srpske i svetske književnosti, kao i delima pripadnika makedonske zajednice u Srbiji. Izbor dela je u najvećoj meri zasnovan na principu prilagođenosti uzrastu. Realizacijom nastave književnosti treba razvijati logičko razmišljanje, interpretacijom pesničkih, proznih i dramskih dela treba razvijati, obogaćivati dečju maštu i podsticati kreativnost, stvaralaštvo učenika na makedonskom jeziku. Korelacijom sa predmetom *Srpski jezik i književnost* omogućava se lakša realizacija nastave književnosti, pre svega, kod književnih rodova i vrsti, stilskih figura, strukture i kompozicije književnih dela.

Radi negovanja čitalačkih navika, data su i dela domaće lektire, kao i dopunski izbor tekstova. Dopunski izbor tekstova treba preporučiti učenicima za čitanje u slobodno vreme, a mogu se koristiti pri obradi nastavnih jedinica iz gramatike, elemenata nacionalne kulture i jezičke kulture. Prilikom planiranja godišnjeg plana rada i mesečnih planova rada, neophodno je uspostaviti i uravnoteženu distribuciju nastavnih jedinica vezanih za sve podoblasti predmeta, funkcionalno povezati sadržaje iz jezika, elementima nacionalne kulture, književnosti i jezičke kulture i ostaviti dovoljno časova za utvrđivanje i sistematizaciju gradiva.

Ekranizovana književna dela mogu poslužiti za komparativnu analizu i uočavanje razlike između književne i pozorišne/filmske fabule i izraza, čime se kod učenika razvija medijska pismenost. Kod učenika treba negovati kreativnost i motivisati ih na stvaralaštvo kroz tekstove iz enciklopedija i časopisa za decu.

Obradom književnih dela, primenom analitičko-sintetičkih metoda i metodom rešavanja problemskih pitanja, učenike treba navikavati da svoje utiske i stavove dokazuju argumentima iz dela. Vodeći računa o ishodima u korelaciji sa jezičkom kulturom, treba podsticati učenike da otkrivaju osobine, doživljaje, stanja i osećanja likova. Ovakvim pristupom učenici se osposobljavaju da istražuju, kritički razmišljaju i zauzimaju i iskazuju svoje stavove.

Nastavnik mora voditi računa o stečenim znanjima učenika u prethodnim razredima prilikom usvajanja znanja o književnoteorijskim pojmovima. Jezičko-stilskim izražajnim sredstvima prilazi se s doživljajnog stanovišta; polaziće se od izazvanih umetničkih utisaka i estetičke sugestije, pa će se potom istraživati njihova jezičko-stilska uslovljenost.

Pored korelacije među tekstovima, neophodno je da nastavnik uspostavi vertikalnu korelaciju. Nastavnik se prethodno obavezno upoznaje sa sadržajima Makedonskog jezika sa elementima nacionalne kulture iz prethodnih razreda radi uspostavljanja principa postupnosti i sistematičnosti.

Nastavnik, takođe, treba da poznaje sadržaje drugih predmeta obrađivanih u mlađim razredima i u petom razredu osnovne škole, koji koreliraju s predmetom Makedonski jezik sa elementima nacionalne kulture. Tako, horizontalnu korelaciju nastavnik uspostavlja, pre svega, sa nastavom Istorije, Likovne kulture, Muzičke kulture, Verske nastave i Građanskog vaspitanja.

Međupredmetno povezivanje–integracija u okvirima programa usmerena je ka otkrivanju, pokazivanju na geografskoj karti mesta koja se pominju u književnim delima, sa istorijskog aspekta treba da se diskutuje o likovima koji su opisani u književnim delima, preko muzike potrebno je napraviti povezivanje sa nekim teorijskim pojmovima iz književnosti.

ELEMENTI NACIONALNE KULTURE

Upoznavanje učenika sa osnovama istorije makedonskog naroda ima svrhu očuvanja identiteta, razvijanje ljubavi i vrednovanje vlastite istorije, tradicije i kulture uz poštovanje istorije, kulture i tradicije drugih naroda. Korelacijom sa predmetom *Istorija*, učenik treba da usvoji znanja o naseljavanju Slovena, etničkim i društveno-ekonomskim promenama posle doseljavanja, padu pod bugarsku i vizantijsku vlast, Samuilovoj državi, kao i da razume pokušaje otpora protiv otomanske vlasti. Pojava i razvoj slovenske pismenosti treba se obraditi u sadejstvu sa nastavom književnosti (Dušica Milanović Marika: *Molitva*), kao i obradom legendi, mitova i predanja.

Predmeti *Građansko vaspitanje* i *Verska nastava* omogućavaju lakše upoznavanje tradicionalnih običaja Makedonaca za Božić, Uskrs, upoznavanje sa nacionalnim praznicima, običajima i pravljenje komparacije sa običajima drugih naroda. Korelacija je potrebna i sa *Likovnom i Muzičkom kulturom* kod obrađivanja kulturno-istorijskih spomenika i makedonskih narodnih pesama.

JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju standardnim makedonskim jezikom. Otuda zahtevi u ovom programu nisu usmereni samo na usvajanje jezičkih pravila i gramatičke norme, već i na razumevanje njihove funkcije i pravilnu primenu u usmenom i pismenom izražavanju.

Kada se u sadržajima programa navode nastavne jedinice koje su učenici već obrađivali u nižim razredima, podrazumeva se da se stepen usvojenosti i sposobnost primene ranije obrađenog gradiva proverava, a ponavljanje i uvežbavanje na novim primerima prethodi obradi novih sadržaja, čime se obezbeđuje kontinuitet rada i sistematičnost u povezivanju novog gradiva sa postojećim znanjima.

Nužno je da nastavnik uvek ima na umu presudnu ulogu umesnih i sistematskih vežbanja, odnosno da nastavno gradivo nije usvojeno dok se dobro ne uvežba. To znači da vežbanja moraju biti sastavni činilac obrade nastavnog gradiva, primene, obnavljanja i utvrđivanja znanja.

Gramatika

Osnovni programski zahtev u nastavi gramatike jeste da se učenicima jezik predstavi i tumači kao sistem. Nijedna jezička pojava ne bi trebalo da se izučava izolovano, već u funkciji tumačenja teksta i korišćenjem primera iz govorne prakse.

Nastava tvorbe reči podrazumeva pre svega podelu reči po nastanku na proste i tvorenice (u okviru tvorenica uočavaju se reči nastale sufiksacijom, prefiksacijom i slaganjem). Na

primerima porodice reči, učenici treba da uočavaju koren reči. Time se postavlja osnov za proširivanje znanja iz tvorbe reči u starijim razredima.

Učenici su se već ranije sreli sa pojmom glasa, a sada proširuju svoja znanja iz fonetike osnovnim informacijama o nastanku glasova i govornim organima koji u ovom procesu učestvuju. Na osnovu izgovora glasovi se dele na samoglasnike i suglasnike. Suglasnici se dele po zvučnosti i po mestu i načinu izgovora (ovde je poželjno napraviti korelaciju sa nastavom srpskog jezika). Podela reči na slogove podrazumeva proširivanje znanja u odnosu na mlađe razrede: treba uvesti i primere slogova koji se završavaju na sonant, s posebnim naglaskom na poziciju slogotvornog *r*. Ovo gradivo treba povezati sa osnovnim pravopisnim pravilima za rastavljanje reči na kraju reda. Pošto se učenici u šestom razredu prvi put sreću sa terminom glasovne promene, neophodna je korelacija sa nastavom Srpskog jezika. Preporuka je da se, radi lakšeg analiziranja primera, glasovne promene obrađuju sledećim redosledom: zamena glasova, jednačenje po zvučnosti, ispuštanje glasova.

Nastava morfologije podrazumeva proširivanja znanja o zamenicama (u petom razredu su bile obrađene samo lične zamenice). Sada se uvodi podela zamenica na lično-predmetne i pokazne zamenice (s naglaskom na upotrebu zamenica). Znanja o glagolskim oblicima učenici proširuju tako što usvajaju građenje prošlog određenog nesvršenog vremena i prošlog određenog svršenog vremena.

Znanja iz sintakse učenici proširuju podelom nezavisnih predikatskih rečenica prema komunikativnoj funkciji. Potrebno je posebno skrenuti pažnju na upotrebu znaka uzvika, kao i na ostale interpunkcijske znake.

Pravopis

Pravopisna pravila se usvajaju putem sistematskih vežbanja (pravopisni diktati, ispravka grešaka u datom tekstu, testovi sa pitanjima iz pravopisa itd.). Takođe, treba podsticati učenike da sami uočavaju i ispravljaju pravopisne greške u SMS komunikaciji, kao i u različitim tipovima komunikacije putem interneta.

Pored toga, učenike treba upućivati na služenje pravopisom i pravopisnim rečnikom (školsko izdanje). Poželjno je da nastavnik donosi primerak *Pravopisa* na čas kad god se obrađuju pravopisne teme jer se tako učenici podstiču da koriste pravopis i ispravljaju greške.

Obavezno je da se urade dva školska pismena zadatka.

Ortoepija

Nastavnik stalno treba da ukazuje na važnost pravilnog govora, koji se neguje sprovođenjem određenih ortoepskih vežbi. Ortoepske vežbe ne treba realizovati kao posebne nastavne jedinice, već uz odgovarajuće teme iz gramatike: npr. uočavanje akcenta na trećem slogu, odstupanja o pravilu akcentovanja na trećem slogu i akcenatskih celina. Uz korišćenje audio snimaka, učenike treba navikavati da prepoznaju, reprodukuju i usvoje pravilno akcentovan govor, a u mestima gde se odstupa od akcenatske norme.

Neke ortoepske vežbe mogu se sprovoditi i uz odgovarajuće teme iz književnosti: npr. artikulacija se može vežbati izgovaranjem brzalica, onda kada se one obrađuju kao deo narodnog stvaralaštva; akcenat reči, tempo, akcenatske celine, ritam, rečenična intonacija i pauze mogu se vežbati glasnim čitanjem odlomaka iz izborne lektire (po izboru nastavnika ili učenika) itd. Kao ortoepsku vežbu treba sprovoditi i govorenje napamet naučenih odlomaka u stihu i prozi (uz pomoć auditivnih nastavnih sredstava).

JEZIČKA KULTURA (USMENO I PISMENO IZRAŽAVANJE)

Razvijanje i unapređivanje jezičke kulture učenika predstavlja jedan od najznačajnijih zadataka nastave Makedonskog jezika sa elementima nacionalne kulture. Jedan od osnovnih zadataka nastave jezičke kulture odnosi se na usavršavanje jezičkoizražajnih sredstava kod učenika, a njen krajnji cilj je da učenici budu osposobljeni za uspostavljanje kvalitetne i svrsishodne komunikacije. Oblast *Jezička kultura* obuhvata usmeno i pismeno izražavanje. Nastavni rad u ovoj oblasti realizuje se u sadejstvu sa drugim oblastima predmeta Makedonski jezik sa elementima nacionalne kulture, kao i kroz samostalne nastavne jedinice. U povratnom smeru, obrada književnog teksta, rad na gramatici i elementima nacionalne kulture moraju uključivati i sadržaje za negovanje kulture usmenog i pismenog izražavanja učenika.

Nastava će biti očiglednija i efikasnija ako se analiziraju snimljena kazivanja i čitanja. Prilikom realizacije nastavnih sadržaja poželjno je koristiti i savremene informaciono-komunikacione tehnologije (npr. pametnu tablu, računar i video-bim i sl.).

Govorne, pravopisne, leksičko-semantičke, stilske vežbe treba planirati i realizovati sa ciljem razvijanja jezičkog mišljenja, unapređivanja kulture izražavanja i negovanja formi učtivosti.

Pravopisne vežbe treba dobro pripremiti poštujući princip postupnosti, kako prilikom učenja pravopisnih pravila, tako i prilikom provere naučenog. Sticanje pravopisnih navika može se sprovesti organizovanjem kviza, diktatom, samostalnim pisanjem, dopunjavanjem teksta...

Učenike treba podsticati i navikavati da se jasno, precizno i promišljeno izražavaju birajući reči i izraze kroz leksičko-semantičke vežbe i stilske vežbe, čime se postiže i bogaćenje rečnika učenika.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U celokupnom planiranju sadržaja predmeta *Makedonski jezik sa elementima nacionalne kulture* treba uključiti i planiranja koja su povezana sa vrednovanjem postignuća učenika za vreme realizacije programa nastave i učenja i na kraju određenog obrazovnog perioda. To podrazumeva da vrednovanje treba biti deo dnevnih, mesečnih i globalnih planiranja. Praćenje i vrednovanje rezultata napredovanja učenika u funkciji je postizanja ishoda, a započinje inicijalnom procenom nivoa na kome se nalazi učenik. U odnosu na to procenjivaće se njegov dalji tok napredovanja.

Dijagnostičko proveravanje na početku godine sa ciljem je da se spozna stanje radi kvalitetnog planiranja i realizacije programa. Dijagnostičko proveravanje može se sprovesti na različite načine: dijagnostičkim testovima, usmenim pitanjima koje je pripremio nastavnik, usmenim pitanjima koje su pripremili učenici, pisanjem kratkih sastava i sl. Tako se dobija slika o predznanjima učenika.

U toku nastave preporučuje se formativno praćenje koje će omogućiti formiranje objektivnih opisa kao povratna informacija o postignućima učenika u određenom vremenskom periodu.

Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije. Svaki nastavni čas i svaka aktivnost učenika je prilika za formativno ocenjivanje, odnosno registrovanje napretka učenika i upućivanje na dalje aktivnosti radi napredovanja.

Formativno vrednovanje je sastavni deo savremenog pristupa nastavi i podrazumeva procenu znanja, veština, stavova i ponašanja, kao i razvijanja odgovarajuće kompetencije tokom nastave i učenja. Formativno merenje podrazumeva prikupljanje podataka o

učničkim postignućima i izrada i vođenje portfolija učenika (registar za svakog učenika, mapu napredovanja), što podrazumeva:

– prikupljanje i beleženje indikatora (aktivnosti učenika, neposredna komunikacija, realizacija zadataka, domaći zadaci, pismene vežbe, stvaralaštvo učenika, iskazi, opisivanja, pričanja, preporučavanja i sl.) za svakog učenika posebno;

– unapred pripremljene evaluacione liste za svakog učenika, koje se popunjavaju posle konkretne aktivnosti ili studijom slučaja, pri čemu nastavnik beleži faktičko stanje;

– instrumente koji se odnose na svako programsko područje pojedinačno i u koje nastavnik unosi podatke o postignućima učenika u odnosu na sve razvojne aspekte (intelektualne, emocionalne i psihomotoričke) koji se podstiču programom i usmereni su ka proveru ostvarenih ishoda.

Proveravanje znanja treba realizovati raznim postupcima i formama: usmeno, govornim, pismenim, stilskim vežbama, slikovno-pismenim vežbama, podvlačenjem, zaokruživanjem; prezentacijama, domaćim zadacima, istraživačkim zadacima i sl.

Na osnovu celokupnih podataka dobijenih praćenjem, proverom postignuća učenika u toku realizacije nastavnog programa, nastavnik konstatira (opisuje) razvojno stanje u okvirima svake programske oblasti, a na kraju prvog i drugog polugodišta sumativnim vrednovanjem, opisnom ocenom.

Portfolio treba u toku cele godine biti dostupno roditeljima kako bi mogli da prate napredovanje postignuća svoje dece.

Portfolio učenika, sa pročišćenim i selektovanim podacima, produžava da se vodi u sledećem razredu.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Osim postignuća učenika, važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje proces nastave i učenja, sebe i sopstveni rad. Sve što se pokaže dobrim i korisnim, nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi; a sve što se pokaže kao nedovoljno efikasno i efektivno, trebalo bi unaprediti.